CENGİZ DAĞCI

ANNEME MEKTUPLAR

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

ANNEME MEKTUPLAR

Cengiz Dağcı

YAYIN NU: 198
EDEBÎ ESERLER: 94

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-082-9
E-ISBN 978-605-155-110-4

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 · 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 · (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr
Kapak Tasarımı: grataNONgrata
Dizgi - Tertip: Ötüken
İstanbul

CENGİZ DAĞCI;

9 Mart 1919 tarihinde Kırım'ın Yalta şehrinin Gurzuf köyünde doğar. Çocukluğu kıtlık, yoksulluk, Rus emperyalizminin zulmü ve büyük baskılar altında geçer. İlkokulu köyünde, ortaokulu Akmescit'te bitirir. Kırım Pedagoji Enstitüsü ikinci sınıfında iken İkinci Dünya Savaşı çıkar. 1941'de Ukrayna cephesinde Almanlara esir düşer. Almanların yenilmesi üzerine esir kampından kurtularak müttefik devletler safına sığınır. 1946'da Londra'ya yerleşir. İngiltere'deki hayatı da hiç kolay olmaz; bir taraftan yazarken en vasıfsız ve ağır işlerde çalışmak zorunda kalır.

"Türkçe bana anamın konuştuğu dil" diyerek yazı dili olarak Türkçeyi kabul eder. Türkiye Türkçesindeki ilk kitabı 1956 yılında Varlık Yayınları tarafından yayınlanan Korkunç Yıllar'dır. Yaşar Nabi ile mektuplaşarak tanışan Dağcı, eserlerini de posta yolu ile gönderir. Soğuk savaş şartlarının siyasi etkilerinin hissedilmesi, Sovyetler Birliği'nin sol entelijansiya ile kurduğu ilişkiler ve fikir hayatımızdaki çatlamalar yazarı yalnızlaştırmak üzereyken, Ötüken Yayınevi ile tanışır. Ötüken Yayınevi vasıtasıyla yirmiden fazla kitabı Türk okuyucusuyla buluşturur.

Dağcı Türk edebiyatının büyük yazarları arasındadır. Romanlarında Kırım Türklerinin yaşadığı acıları hüzünlü ama berrak bir üslupla aksettirir. Kitapları yıllarca elden ele dolaşır. Kırımla olan ilgisini hiçbir zaman koparmaz ve Kırım Türklerinin vatanlarına dönüşlerini anlatmayı ihmal etmez. Hatıralarında "Ben yalnızca Kırım'ın yazarı değilim ama Kırım'ın faciasını bütün gerçeği ve içtenliğiyle yalnız ben yazabilirdim" der. Hayatının son yıllarında içerisinde bulunduğu muhitteki karakterleri ele alan hikâyeler de yazar.

En büyük destekçisi savaş sırasında Polonya'da tanıştığı ve 1998 yılında kaybettiği kıymetli eşi Regina Hanım olur. Aralarında Yazarlar Birliği'nin ve İlesam'ın yılın yazarı, Türk Ocakları'nın üstün hizmet ödülü de olmak üzere sayısız ödül alır. En son 21.03.2011 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen "Türk Dünyasında Zirve Şahsiyetler: Cengiz

Dağcı" sempozyumuyla yazarlık macerası ele alınan Cengiz Dağcı, 22 Eylül 2011 tarihinde Londra'nın Soutfields bölgesindeki evinde saat 12:30 sıralarında vefat etti. Dağcı'nın vefatı üzerine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Ukrayna Devleti nezdinde yaptığı görüşmelerle 70 yıldır ayrı kaldığı Kırım topraklarına gömülmesi için izin alındı. Dağcı'nın cenazesi 1 Ekim 2011 Pazar günü, Akmescid'e 100 kilometre uzaklıktaki Yalta bölgesine bağlı Kızıltaş köyünde defnedildi.

Birinci Mektup

Anneciğim;

Hâlâ anneciğim diyorum sana. Oysa ihtiyar bir adamım ben. Saçlarım ağardı çoktan. Değnekle yürüyorum sokaklarda. Görme yeteneğim de zayıf. İki yıl olmadı yeni gözlük alalı; gene de, duraklarda güçlükle görebiliyorum yaklaşan otobüslerin numaralarını. Gözlükçüye gidip şikâyet ettim geçenlerde: gözlüğünüzde kusur falan yok; görme yeteneğiniz değişiyor sadece, diyor gözlükçü. Görme yeteneğim mi değişiyor, çevremde gördüklerim mi değişiyorlar, bilmiyorum; bildiğim bir şey varsa, gözlerimde değişmeyen bir sen kaldın, Anne. Seni kırkbeş yıl öncesi gördüğüm gibi görüyorum bâlâ. Kırk beş yıl! Herşey değişti bu kırkbeş yıl içinde. Yollar, sokaklar, binalar; gökyüzü bile başka bir gökyüzü gibi geliyor bana. İnsanlar da öyle. Öyle ki, gözlerim bir gökyüzü arıyor, mavisi bizim göğümüz gibi; gözlerim bir yeşillik arıyor, bizim bağların yeşili gibi; bir gülümseme, bir ışıltı arıyor gözlerim bizim kızlarımızın ışıltılı gözleri içindeki gülümsemeler gibi. Ama yok. Yalnız sen varsın, Anne. Önemli olan da bu aslında. Ve senin varlığın aradabir gülmeme, değişik de olsa gökyüzünü, çiçekleri, kuşları, kelebekleri sevmeme, hatta günümüzün insanlarını anlamama yardım ediyor bana.

Sen varsın diyorum ya, gerçekte var olan ben'im, ve benim varlığımda sen yaşıyorsun -tıpkı kırkbeş yıl öncesi gibi. Daha fazla: şimdi içime yerleşmiş senin varlığın öncesinden daha bir gerçek belki. Belki diyorum, çünkü kendi hayatımın gerçek bir hayat olduğundan emin değilim. Ama, gerçek veya yapma, seninle bu hayat, daha bir sevimli ve değerli oluyor benim için. Eskiden senin üzüntülü yüzün, yorgun bakışların, hattâ gözyaşların önemli denecek bir tepki uyandırmıyordu bende. Bugünlerde ise seni üzüntülü gördüğümde ben de üzülüyorum ve senin başını göğsüme bastırıp saçlarını, şakaklarını okşuyorum sevgiyle.

Sen hiç değişmeyeceksin benim gözlerimde. Değişme sakın. Günün birinde değişivereceksin diye korkuyorum, Anne. Seni tanıyamıyacağımı

düşündüğüm anlarda ürpertiler geçiyor içimden, soluğum tıkanıyor, kulaklarımın içine bir uğultu doluyor; nerde olduğumu, nerden gelip nereye gittiğimi bilmiyorum. N'olursun değişme, Anne. Benim ömrüm uzun sürmeyecek gayrı. Ömrümün bu son birkaç yılını yeniden seninle yaşamak istiyorum.

Evet, seninle.

Mektuba başlamadan önce yazılacak çok şey vardı. Şimdi nerden ve nasıl başlamam gerektiğini kestiremiyorum bir türlü. Çocukluk hâtıralarımla başlamayı düşündüm önce. Ama caydım hemen bu düşüncemden. Çocukluk hâtıralarımdan çok daha önemli şeyler var kafamda. Ama dün, Londra'nın Earls Court istasyonunda treni beklerken, elimde olmadan, çocukluğum geldi aklıma. Sen gelip durdun gözlerimin önüne. Kızıltaş'ta, Pilibaşı duvarı dibindeki karınca öbekleri üstünde oynarken, az uzaktaki evimizin avlusunda kolların sıvalı, saçların terli şakaklarına yapışık, yaz güneşi altında ahşap bir kürekle kızgın fırından ekmek ve pideleri çevirdiğini gördüm. Güzeldin, Anne. Hayat yükü, iş-güç, aile kaygıları yıpratmamıştı seni henüz. Gözlerinin içinde umut ve özlemler vardı. Arada başını çevirip Pilibaşı yönüne bakıyordun. Beni kolluyordun. Ayrılmayacaktık birbirimizden. Ben yetişip büyüyecektim. Sonra evlenecektim. Çoluk çocuk sahibi olacaktım. Ama terketmeyecektim seni hiç. Kızıltaş'ta, belki Pilibaşı yakınlarında bir yerde, yeni bir ev kuracaktık, bağlı ve bahçeli. Seni yeni evime götürecektim. İhtiyarlığında torunlarını sevecektin o evde, gelininle övünecektin; bahçemin çiçeklerini okşayacaktın; evimin serinliğinde Kur'ân'ını okuyacaktın, namazını kılacaktın; ve günün birinde ömrünü tamamlayıp dünyaya gözlerini yumacaktın ağrısız. Olmadı. Şu anda ben Londra'da, Earls Court istasyonunda treni bekliyorum, sen ise...

Ha! Bak hele, benim nerde olduğumu biliyormuşsun gibi, Londra diye geçiverdim. Londra'nın sözünü etmek istemiyordum oysa. Ama garda treni bekleyen kalabalık hayli kabarmıştı ve ağır bir uğultu doluyordu kulaklarıma. Derken tren çıkıverdi korkunç bir gürültüyle tünelden; ve gürültü senin gözlerinin içindeki ışıltılı bakışlarını sildi süpürdü, seni içimden koparıp uzak ve ıssız bir yerlere attı; ve tren garda durunca, kendimi gerçek dünyada buldum.

Trene girdim. Kitlenkit doluydu vagon. Sıraların birinde boş bir yer gözüme ilişince hemen geçip oturdum. Seni düşünmeye koyuldum gene. Ama sen kaybolmuştun artık gözlerimden. Gazetemi açtım. Okumaya başlamama vakit kalmadan genç bir kız geldi, yanıbaşımda oturan delikanlıyla arama

sokuldu ve beni dirseğiyle ite kaka aramıza oturdu. Dostuymuş meğer delikanlının; bilmiyordum. Bilmiş olsaydım oturur muydum oraya? Özür dilerdim, otur diye yer verirdim genç kıza.

Hoş, benim orda olmam bir engel teşkil etmiyordu kız için. Kolları delikanlının omuzlarında, bir bacağı dizimin üstüne atılı, sarmaş dolaş, delikanlıyı öpüyordu. Kalktım, Anne. Bir elimde gazetem, gövdem öbür elimde tuttuğum değneğe dayalı, yeniden senin yüzünü, gözlerinin içindeki bakışlarını canlandırmaya çalıştım hafızamda.

Evet, kızı unutmuştum. Raylardan çıkan gürültü büyülüyordu beni. Tren beni senin olduğun yerlere götürsün istiyordum. Durmasındı istasyonlarda. Yol alsındı hep. Hızlı hızlı; kentin yüksek binaları üzerinden bir uzay gemisi gibi geçsindi; dağları, bozkırları, stepleri aşsındı; kısalsındı ikimizi ayıran uzaklıklar. Oysa biliyorum, ulaşılmaz bir yerdesin sen; bizi birbirimizden ayıran sadece uzaklıklar da değil, zaman, Anne.

Seni son olarak gördüğüm günden bu yana biliyor musun kaç yıl geçti? Kırkbeş demiştim. Elektrikli trenin penceresinden dışarıya bakarken, yaşımın altmışbeşin çok üstünde olduğunun farkına vardım. Yüz yaşımdayım. Belki daha fazla. İki yüz... üç yüz belki. Değişti dünyamız, Anne. Üç yüz yıllık bir zaman dilimi kırkbeş yılın içine sığdırıldı. Avlularda bir zamanlar buram buram ekmek kokan fırınlar yedi kat yerin dibine batıp toprağa karıştılar; silinip süpürüldü çitler, kulübeler; değirmenler çürüyüp toz oldular; ortalıkta ne bir karınca öbeği, ne bir kelebek; kıstı gün ışığını gökyüzüne yükselen beton binaların soğuk ve boz duvarları; yalnız şurada burada kalmış kibrit kutusu büyüklüğünce evcikler yas tutuyorlar eski ve unutulmuş zamana.

Senin yaşadığın yıllarda da değişiyordu dünyamız. Böylesine başdöndürücü bir hızla değil ama değişiyordu gene. Hiroşima ve Nagazaki'den haberin yok belki, ama Titanik faciasını hatırlıyorsun muhakkak. Trenleri, petrol gücüyle yürütülen otomobilleri; Dinyeper barajını da hatırlıyorsundur. Evimizde ilk kez elektrik ışığı yandığı akşam aydınlık çökmüştü içimize. Ama atmamıştın eski lambamızı. Hatırlıyor musun? Özenle silip temizlemiş, fitilinin ucunu kesmiş, karpuz camını parlatıp, şöminenin üstünde duran evlilik fotoğrafının yanına yerleştirmiştin. Alın terinle kazanıyordun ekmeğini; soluğunu tüketmek pahasına ulaşıyordun aydınlığa, bolluğa, iyi hayata. Bugünkü bolluk başka, Anne. Yitirdi anlamını.

Kınalı parmak yez tırnak altın oymak

Senin tatlı diline olur mu doymak

türküsü. Vitrinlerin körletici ışıklarında ruj, takma saç, plastik bilezik ve plastik boncuklar yığın yığın. Bir gece içinde bir milyon ekmek pişirir kompütür usulüyle işletilen fırınlar. Sen, Anne, bizim eski dünyamıza ne oldu böyle diye ağlıyadur için için, lâğıma atılmış bayat böreğe bakmaz oldu tok güvercin.

Evet, değişiyor dünyamız. Değişmeyen bir tek sen kaldın gözlerimde dememe bakma, Anne; ben de değişmiyorum. Değişemem. Biliyor musun, Anneciğim, ben burada bir kafes içersinde yaşıyorum. Benim bu kafes hayatım şimdi değil, yıllar öncesi başladı. İyi hatırlıyorsundur, askere alındığım gün başlamıştı ayrılığımız. Derken savaş çıktı. Savaştım. Tutsak oldum. Sonra özgürlüğüme kavuştum. Ama sensiz, sakat ve eksik bir özgürlüktü bu. Sana döneceğim günü bekledim yıllarca. Dönmedim. Dönemedim. Sana dönmenin olasızlığına kanaat getirince beni ayakta tutabileceğine, hayatıma gerçek değer ve anlam verebileceğine inandığım herşeyimi aklımda toplayıp bu kafesin içerisine doldurdum. Ah, şu anda yattığın yerden başını kaldırıp benim bu kafesime bakabilsen! Neler yok benim bu kafesimde! Mavisi gözlerinin mavisinden Gurzuf denizi; Ayı Dağı, Gelinkaya, Topkaya, ve Adalar; Sarı Çömez'in tarlası, avludaki sıvalı fırın ve Pilibaşı; her bahar akların en akıyla çiçek açan elma ağaçları; Hıdırellez'de mezarlık duvarı dibinde çiçek fideleri diken kızlar; Derviza günlerinde bayrak tutan delikanlılar; ve serçeler, saksağanlar, karatavuklar; Kasım'da yaylaya yağan ilk kar... ve ben. Ben her gece,

İşte!.. İşte!.. Geleyatır,
Ayağında kırmızı katır.
Geleyatır Çora Batır!

türküsüyle gözlerimi yumarım ve başımı örttüğüm yorganın altında Eşk İbrahim'in köprüsünde Alim Aydamak'ın ödünü patlattığı oniki dilijans bazergânın alınlarındaki soğuk ter dizilerini sayarım. Sabah saatlerine dek avuçlarımın içinde açılıp kapanır şeffaf lâleler. Hastalar bağında bitip olgunlaşmış üzümleri tutarım avuçlarım içinde; ve ellerim yorulunca Memiş'in deresi üstündeki salkım söğütü üzerime çekip uyurum, gerçeklere meydan okuyan ölümsüz hayaller gibi.

Kafesimin kapalı bir yer olduğunu sanma, Anne. İstediğimde çıkabiliyorum kafesimden. Çıkıyorum da. Ama kalabalık caddelerde, kentin

üzerinden uçan jet uçaklarının gürültülerinde kendimi kaybetmek korkusuyla dönüp kafesime giriyorum. Herşey elimin altında burada. Herşey yakın. Her şey güzel. Önceki özlem ve umutlarımla yaşıyorum. Canımın sıkıldığı bir anda gidip bir dostun kapısını çalarım. Şarkı söylerim. Müzik dinlerim. Ya da bizim anaların doğurdukları kızlardan birinin ak göğüslerine başımı yaslayıp, Gurzuf limanında uykulu bir sallantıyla sallanan sandalları seyre dalarım.

Kızlar dedim de Ayvasıllı Emine teyze geldi aklıma. Hatırlıyorsun değil mi? Hatırlıyorsun tabiî. Kızıltaş'ta, her yaz sonu tütünleri kırma, üzümleri devşirme işleri sona erince bizleri ziyarete gelirdi, kızı Saniye'siyle. Ama nasıl bir fiyakayla! Faytonların en göze batanını kiralardı Yalta faytoncuları arasından, bütün bir gün için. Kira parası üstüne bir sepet dolusu da üzüm verirdi faytoncuya, karşımızda nezaketli davransın, faytondan inmesine yardım etsin diye. Fayton gelip evimizin önünde durduğu zaman kuşlar ötüşmeye başlardı dersin; ağaçlar, çiçekler, çimler gülerdi dersin. Faytoncunun bir eli Emine teyzenin elinde, öbür eli dolgun kalçasında, faytondan inmesine yardım edişi bugün de gözlerimin önünde.

Ah bizim küçük günahlarımız!

Sen mutluydun, Anne; Emine teyze mutluydu, faytoncu mutluydu. Faytoncunun mutlu olmamasına sebep vardı sanki! Yakıcı bir güneş altında Yalta'nın Naberejni'sinde sırtüstü yatarak, gözleri yarı yumulu, gübre kokuları içinde yolcu bekleyip sinek vızıltılarını dinleyeceği yere, Emine teyzenin dolgun kalçasına değdirmişti elini işte! Sonra gidip Osman Topkayacı'nın Topkaya şirketine ait aşevi önündeki ihtiyar meşenin gölgesine atılı ahşap peykede Kızıltaş gençlerinin karpuz yeme müsabakasına katılmış ve akşam saatlerine dek bilmem kaç karpuz yiyip bir varili dolduracak kadar su dökmüştü koca meşe ağacının az uzağındaki boz kayanın gerisinde.

Ben de mutluydum, Anne. Mutluluğumu seninle paylaşmamın gerektiğinden emin değildim ama. Emine teyzenin ziyaretleri sadece senin ve benim karşımda kuş kanatlı şık şapkası ve gül resimleriyle süslü entarisiyle övünmekten, ya da faytoncunun elini kendi kalçasında hissetmekten başka bir önem ve anlam taşıyordu. Kızı Saniye'si için beni gözde tutması sır değildi ki! Yola çıkmadan önce oluğun dibindeki kovada biriktirdiği yağmur suyuna papatyalar katıp yıkardı Saniye'nin ekin sarısı saçlarını. Sonra iki kalın örgüde örerdi sıkı sıkı. Gümüş başlı kemeri de Saniye'nin beline öylesine sıkı bağlardı ki, fırından yeni çıkmış taze bir ekmek şeklini alırdı Saniye'nin yuvarlak karnı

pembe fistanı altında. Ben ise... Uslu bir çocuktum ben. Pilibaşı duvarı dibindeki karınca öbekleri üstünde geçirirdim günü Saniye ile birlikte. Hoş, her zaman uslu uslu oynamazdım elbet. Eski kuyunun çevresine taşmış sular içinde yüzen kurbağalara taş atardım. Kertenkeleleri kovalardım bağın asmaları arasında. Tutabildiğim bir kertenkele, kuyruğunu avucumun içine bırakıp kaçıverirdi. Saniye'den yana atardım kertenkelenin kuyruğunu. İrkilirdi. Olduğu yerde sekerek ayakları dibinde arardı. Bulamayınca kovalaşmaya başlardık. Kendisini yakalayabildiğim zaman bir elimi beline dolar, öbür elimi beline sıkı sıkı bağlı kemerinin altına sokuşturmaya çalışırdım. Direnirdi Saniye. Asmalar arasına yıkılırdık, kucak kucağa. Elimi azıcık olsun kemerinin altına sokabildiğim zamanlarda kaslarını, parmaklarımı sızlatacak kadar, kabartırdı; yüzü bir pancar kızıllığına girerdi; daha fazla beyaza çalan kirpikleri arasındaki deniz mavisi nemli gözleri içinde ışıltılar belirirdi; ağlayacak gibi olurdu, oysa yüzünün direngen çizgilerine karışık garip bir gülümsemeyle güldüğünü de görürdüm. Saçları da çekiciydi Saniye'nin. Ama beline bağlı kemeri ve yuvarlak karnı kadar ilgilendirmiyordu beni saçları. Yalnız bir defa, eski kümesin duvarı gerisinde, göğüsleri üzerine sarkık iki saç örgüsünü kaldırıp omuzlarımın üstüne koyduğumu ve eğilerek hafifçe beyaz ensesini öptüğümü şimdi iyi hatırlıyorum.

Onlar faytona binip Yalta'ya gidince garip bir sessizlik çökerdi evimize. Çıt çıkmazdı. Ölüler yatardı dersin odalarda. Sen de konuşmazdın. Yalnız bir akşam: «Sevecen bir kız Saniye,» demiştin, ve Saniye'yle aramda oluşan dostluğun gereğinden fazla ilerlemesini önlemek, belki de Saniye'nin benim dengim olmadığını veya olmasını arzulamadığını belirlemek amacıyle, «Yalnız şu kirpikleri, kaşları domuz kılı aklığında olmasaydı,» diye eklemiştin.

Hoş, Emine teyzeye, kızı Saniye'sini bana nişanlamak nasip olmadı. Nitekim, o yıllarda tanığı olduğumuz olaylar bizim hayatımızın da kökten bir değişikliğe sürüklenmesine yol açacaktı. Önce güçlü ve korkunç bir deprem geçirdik. Evimizin duvarı çöktü, sıvalı fırında geniş bir çatlak belirdi ve, biz, büyük depremi takibeden küçük sarsıntılar süresince, Pilibaşı ötesindeki bağda açtığımız çadırlarda yaşadık. Ama sen güçlüydün, Anne. Sen ve senin gibiler, alınyazınıza boyun eğecek, teslim olacak soydan değildiniz. Üstelik Kızıltaş'ın fizik görünüşünde bir değişiklik belirmediği gibi, hayatımızın organik yapısında da önemli denecek bir değişiklik baş göstermemişti henüz. Bağlar, bahçeler, tütün tarlaları, Ayı Dağı, Adalar yerli yerindeydiler. Tanrı tarafından verilmiş yaşama hakkından da rejim yasalarınca yoksun edilmemiştik henüz ve

memlekette devletin N.E.P.[1] politikası sürüp gidiyordu. Ayaklanıp güçlenmek, geleceğe daha bir güvenle bakıp sağlam adımlarla yürümek bizim elimizdeydi.

Birkaç yıl içinde Topkaya şirketi başdöndürücü bir ilerlemeyle yeni başarılara ulaştı. Hastalar'daki bağların yanısıra, Soğuksu yanlarındaki eski ve bakımsız bağlar yeniden yeşerip asmaları üzümlerle yüklendi. Muskat üzümlerine Hanım Parmakları katıldı; önceleri hiç duymadığımız Tokay gibi, Martel gibi yeni üretimler için yatırımlar yapılıyordu.

Sen mutluydun, Anne. Kolların, gene öncesi gibi, sıvalı, saçların şakaklarına yapış yapış, yüzün ter içinde zaman zaman evimizde toplanan şirketin üyeleri için ekmek pişirir, yemekler hazırlardın. Bir akşam, genç üyeler için hazırladığın sofradaki şarap şişesini ihtiyar Osman amcamın kaldırdığı gibi balkondan bostana fırlattığını hatırlıyorsundur her halde. Konuklar dağılınca katıla katıla gülmüştük birlikte.

Ama uzun sürmedi alın terinizle kazanılan bu mutluluk. N.E.P. politikasına son verilmesiyle başladı facia. «Topkaya şirketinizin topu Martelinizle birlikte atılacak günün birinde» diye gaipten haber verenler haklı çıktılar. Derken kolhozlaşma başladı. Direnenler hapis edildiler. Sonra sürgünlere tanık olduk. Kızıltaş yarı yarıya boşaldı. Babam da o sıralarda tutuklananlar arasındaydı. «Niçin? Ne yaptım? Suçum ne?» diyordu zavallı, tüfek dipçikleri altında evimizden alınıp yolda bekleyen polis kamyonlarına götürüldüğü gece. İşlediği suçlardan birinin, artık kolhoz'a ait, ata mirası bağına girerek, ayakları dibindeki topraktan kaldırdığı iki tutam toprağı ağlaya ağlaya öpmesi olduğunu yıllarca sonra öğrendim. İşlediği suçların en büyüğü, belki de başlıcası buydu herhalde, Anne.

Kışı babasız, omuzlarında kara şalın, sönük ocağın küllerine bakıp, kuru dudaklarını ısıra ısıra ve sessizce ağlayarak; ben ise buğulu pencere camından lapa lapa yağan karlar içinde Yalta'nın ötesindeki Ayvasıl, Aypetri, Dereköy, Ozanbaş, Küçükköy köylerine giden tüfeklerine süngüler takılı asker saflarını seyretmekle geçirdik. Ama Kızıltaş'a baharın gelmesini hiç kimse önleyemedi o yıl.

Ve geldi bahar. Önceki baharlar gibi cana yakın, güzel, yürekleri sevindiriciydi bahar. İyi biliyorsun, ben daha o yıllarda da şair ruhlu bir çocuktum ve benim bu şair ruhum kafalarımıza indirilmiş dipçik ve yumrukların verdiği sızıları gidermeye değil ama, az da olsa, yumuşatmaya yardım ediyordu. Babamın nerde olduğunu bilmiyordum. Uzak bir yerdeydi her halde. Ama sağdı,

yaşıyordu. Bundan kuşkulanmıyordum. Ve geçen yılın kışı yazdığım ve akşam yemeğinden sonra karşınıza geçerek, coşkuyla okumuş olduğum,

İşte geldi kış – baba
Boz yaylalar ağardı
Köye yağan karları
Saçaklara bağladı

manzumem gibi bir manzume daha yazabilirsem babamın, nerde olursa olsun, tıpkı o kış akşamı gibi, ışıl ışıl gözleriyle güleceğini iliklerimde hissediyordum.

Bunları şimdi sana hatırlatmama bir sebep var mı diye soracaksındır belki, Anne. Var sanırım. Bu mektuplarımda bütün hayatımı bütün inceliğiyle sana anlatabilecek miyim, bilmiyorum; ama anlatabildiğim kadarını öğrenince, sık sık Kızıltaş'a dönmeme şaşmayacağını umuyorum.

Bir aşk kaynağı oldu Kızıltaş benim için; dumura uğramayan, hayatıma gerçek bir değer ve anlam veren bir kaynak. Doğrusu, bu kaynaktan hiç kopmadım ben. Hayatımda aşk, üzüntü ve mutluluklarla birlikte bütün varlığımı oluşturuyor Kızıltaş. Şu anda bile sana bu satırları yazarken, Emine teyzenin Saniye'si gelip duruyor gözlerimin önüne. Onun saçlarının sarılığından, kaşlarının ve kirpiklerinin aklığından yakınma n'olursun, Anne. Ben insansız tabiatı gördüm, ve irkildim. Tabiat dediğin tam güzelliğini, yaşayan, canlı varlıkların sıcaklığı ve yumuşaklığıyla yansıtabilir ancak. Bak hele, sen de görebiliyor musun, bilmiyorum; ama ben görüyorum: Pilibaşı'nın ötesindeki bağın üzümlerle yüklü asmaları üstünde Saniye yatıyor; vaad edilmiş bir toprağın ürünü gibi çırılçıplak, suçsuz, tüm utangaçlığından soyunuk; ve saçlarının altın sarısı yansılarında Ayı Dağı gülüyor, Soğuksu gülüyor; Çora Batır'lar, Alim Aydamak'lar gülüyorlar; hâlâ sürgün yerlerinde Tatar anaları, öksüz kalmış Karaim[2] ve Kırımçak[3] çocukları gülüyorlar Özbekistan'ın pamuk tarlalarında; Kızıltaş'ın beşbin kilometre uzağında gençler gülüyorlar. Kabil sokaklarında, ve gülerlerken, talihlerini alınlarından sıyırıp, yerine kendi elleriyle yeni bir alınyazısı yazıyorlar.

Sık sık dönüyorum Kızıltaş'a dedim az önce. Ama savaş sonu bir dönüşümü unutamıyorum hiç.

Geceydi. Ay ışığı vardı. Uzun bir ayrılıktan sonra Kızıltaş'a gidiyordum gene. Uzak mıydı Kızıltaş, yakın mıydı, bilmiyorum; ölçülmezdi ki düşlerin

uzaklığı yakınlığı. Gidiyordum işte. Dağlarda düşe kalka, dizlerim ve dirseklerim yara bere, Kızıltaş'ı arıyordum. Bir ara ışığını kısmıştı ay. Karanlık içinden kulaklarıma köpek ürümeleri, hayvanların hazin böğrüşmeleri geliyordu. Kulak kabarttım. Parça bulutlar arasından çıkmış ayın ışığında denizi görür gibi oldum. Kızıltaş yakın bir yerdeydi. Eski mezarlığın meşe ağaçları arasından Pilibaşı damı gözüme ilişince koşmaya başladım.

Korkunçtu Kızıltaş o gece, Anne. Akla sığmaz kâbus rüyalarda bile göremezdi insanoğlu o gecenin Kızıltaş'ı gibi bir Kızıltaş'ı. Bomboştu. Rüzgârda açık kalmış evlerin menteşelerden kopuk kapıları, damlardan devrilmiş bacalar yatıyordu avlularda; pencere camları da kırılmıştı; fırınlar, verandalar, ahırlar çökmüştü; günlerden beri başı boş hayvanlar böğrüşüyorlardı sokaklarda; yabanileşmiş kedi ve köpekler, hazin melemeleriyle sahiplerini arayan koyun ve keçilere saldırıyorlardı; bir zamanlar Topkaya şirketine ait aşevi önünden geçen asfalt şose olağanüstü bir aklığa bürünmüştü, ve, gene bir zamanlar Kızıltaş gençlerinin gölgesinde karpuz yedikleri kocaman meşe ağacı cansız ve ışıltısız ama gümüşsü bir renge girmişti ay ışığında ve eskiden ahşap peykenin olduğu yerde gebermiş bir beygir yatıyordu dört bacağı havaya dikili, boynu alabildiğine uzalı, ağzı alabildiğine açık, ve açık ağzının çevresinde kokmaya, yüz tutmuş etleri yer yer döküktü, ve ak dişleri üstüne yarı uykuda iki tok karga uzaktaki evlerin avlularından gelen aç hayvanların hazin ulumalarını dinliyorlardı.

Bir kimseleri bulurum diye asfalt şoseyi geçerek, aşevinin açık kapısında durdum. Yoktu kimse. Ama sıralar yerli yerindeydiler; bazı masalarda börek parçaları, tabaklarda yarısına dek yenmiş bulgur bulamacı, bir masa üzerinde ise Osman amcamın yaz ve kış başından hiç çıkarmadığı kır kalpağına benzer bir kalpak duruyordu. Kalpağın bana yakın, hatta bana ait bir şey olduğu duygusu uyandı içimde; öyle ki, içeriye girip masa üzerinden kaldırasım geldi, ama girmedim; kalpağın bana gereği olmadığı için değil; aşevinin görüntüsünü bozmamak, belki de insanların bir deprem yüzünden acele aşevinden çıktıklarını ve ortalık yatışınca geri dönüp, çorbalarını sonuna dek içeceklerini, kalpak sahibinin de dönünce kalpağını arayacağını düşünerek, gerisin geri çekildim; ve çekilirken, ayağımın dibinde yamadan yapılmış bir bebek gördüm, ama bebeği de kaldırmadım, çünkü az yukarda açıkladığım sebep oldukça inandırıcı bir sebepti ve ben dönerek ağır adımlarla evimize doğru yürüdüm.

Eve yaklaştıkça tedirginliğim daha da kabardı içimde. Mezarlık duvarı dibinden koşar adımla geçtim.

Ve işte, evimiz!

Damını göremiyordum ama duvarları, aşevi önündeki meşe ağacı gibi, donuk bir aklığa bürünmüştü ve duvarlarının aklığında kara pencereleri ile gözbebekleri oyulup gözçukurlarından çıkarılmış kör insanlara özgü bir hüzün ve sessizlikle bakıyordu bana, ve bakışıyla, «Ne oldu? Bu halin ne? diye soru sorma, yanımdan geç git, başını kaldırıp bakma bana» der gibiydi; ama ben, yüzüm boz, içim kaskatı, eve bakıyordum ve baktıkça ev ile birlikte hayattan koptuğumu, yaşıyorsam ve yaşayacaksam bile, hayatımın, o güne değin bildiğim hayattan başka bir hayat olacağını, bundan böyle ağaçların benim için çiçek açmayacaklarını, Hıdırellez'de söylenen şarkıların benim için söylenmeyeceğini, fırınlarda pişirilen ekmeklerin benim için pişirilmeyeceğini; denizlerin, bozkırların, tarlaların, gün ışığının, rüzgârın, karın, yağmurun her zaman yabancısı olarak kalacağımı iliklerimde hissediyordum ve duruyordum orda, dünyayı dört nala dolaşmış, gücünü yitirmiş de gelip yeryüzüyle göğün birbirine bağlandığı çizgi üstünde duran yaralı bir Centaur[4] gibi, ve canımı alıp avuçlarım içine Promete'ye sunasım geliyordu, sonra gidip yeryüzünün en sakin bir yerinde sonsuz bir karanlığa gömülesim geliyordu, yeter ki sızlamasındı ezik etlerim, gözlerim görmesindi bağların yeşilini, kulaklarım işitmesindi söylenen ayrılık türkülerini.

Başımı kaldırdım. Evimizin az uzağındaki eski mezarlığın, yaprakları ay ışığıyla varaklı meşe ağaçları gözüme ilişince garip bir titreme geçti içimden. Yok, korkmuyordum, Anne. Durmuş orda evimize bakarken, evimizin bu hale gelmesinde kendimin de suçlu olduğumu hissediyordum sadece ve şimdi, tıpkı evimiz gibi, hayattan kopuk ben, mezarlığa girer de, eski mezarlar arasına yatarak, gözlerimi açmayasıca yumarsam, mezarlıkta yatan öbür ölülerin suçları gibi, suçumun bağışlanıp unutulacağını hissediyordum.

Ve bu hisle mezarlığa yöneldim.

Ama mezarlık yorgun bedenimin dinlenebileceği bir yer değildi. Bir tek mezar, bir tek baştaşı kalmamıştı mezarlıkta; taze mezarlar bile kazılıp yerle bir edilmişlerdi, ve, bir yerlere taşımak amacıyle herhalde, meşeler dibinde kemik ve insan kafatası yığınları göze çarpıyordu.

Gerisin geri çekildim. Burasının Kızıltaş olduğundan kuşkulanmaya başlamıştım artık. Duralayıp başımı bir kez daha evimizden yana çevirdiğim zaman evle Pilibaşı arasındaki toprak yolun hemen sağında badem ağacını gördüm. Şaşkınlığım daha da çoğaldı. Ama şaşkınlığımın yanısıra içim yatışır

gibi oldu. Burası Kızıltaş'tı. Gözlerimi iyice açarsam badem ağacı dibindeki boz kayayı bile görebilirdim belki. Ah, o bozkaya ve ben! Ah, o bozkaya ve kedi! Ah, o bozkaya ve kertenkele!.. Bozkaya üstüne kıvrılıp, badem ağacının gölgesinde kedi uyumadığı zamanlarda kertenkele güneşlenirdi; kertenkele güneşlenmediği zamanlarda ben. Ben heryeri ve herşeyi görebiliyordum bozkaya üstünden: denizi, Ayı Dağı'nı, Adaları, Gurzuf limanına giren vapuru, Sarı Çömez'in tarlasını, yukarda asfalt şosede Emine teyzeyle kızı Saniye'sini evimize getiren faytonu... ve seni. Sen sık sık güçsüzlüğünden, yorgunluğundan, ellerinin sızısından yakınırdın ya, fırçanı leğende sabunlu suya batırıp batırıp, balkona yükselen ahşap merdivenin basamaklarını yıkadığın günlerde güçlü kolların ve bacakların arasında yeni bir hayatın kök saldığını görür gibi olurdum. Ama şimdi... Şimdi sen yoktun, Anne; ev bomboştu ve ben, eskiden mezarlığın olduğu yerde durarak, ay ışığında beni kendine çağıran badem ağacına bakıyordum.

Gittim.

Bozkaya yerli yerindeydi. Birşeyler görebilirim diye üstüne tırmanmak istedim. Yürümüştüm ki, kayanın gerisindeki çalılar çıtırdar gibi oldu.

Duralayıp kulak kabarttım. Çıtırtı kesilmişti. Yine yürüyecektim ki, aynı hışırtı tekrarlandı. Ve ben şaşkın, çalılara bakarken, kayanın gerisinden çıkmış bir yüz belirdi gözlerimin önünde. Ve yüzün belirmesiyle umut ve sevgi uyandı içimde. Atılıp o yüzü ellerimin arasına alasım, ayın ışığında üzgün yüzün gözlerini öpesim geldi; ama adam (adamdı sanırım) öyle sessiz ve hareketsiz, hayâl ile gerçeği birbirine bağlayan bir simge gibi duruyordu karşımda.

İkimizin arasında sessizlik uzadıkça tedirgin oluyordum gene. Adam canlıysa, iyi. Cansız veya sadece bir hayalse, Kızıltaş değildi burası; ve ben yürüye yürüye, farkında olmadan, gelip bir uçurumun ucunda durmuştum. Bu durum sürüp gidemezdi böyle.

İki adım adamdan yana atarak sordum:

«Kimsin sen?»

Uzunca bir süre ses soluk çıkmadı adamdan. Aynı soruyu tekrarlayacaktım ki, adamın alt dudağı ucunda hafif bir titreme belirdi. Canlıydı demek. Adamın canlılığı, uçurumun ucunda durmadığıma, aslında hayatın pek de muammalı bir şey olmadığına, kişioğlunun hayatta karşılaştığı tüm güçlükleri ve durumları gene kişioğlunun kendisinin yarattığına beni inandırmaya yetiyordu. Ama, aynı zamanda, adamın kimliğini bilmeğe kararlıydım.

«Kimsin?» diye sordum tekrar, gözlerim yüzüne dikili.

Ayın ışığında daha iyi görebiliyordum şimdi adamı. Boyu benim boyumdaydı, göğsü ve omuz başları benim göğüs ve omuz başlarım biçimindeydi, saçları da benim saçlarımın rengindeydi; yalnız yüzü bir çocuk yüzüydü ve gözlerinin içinden uzun bir hayatın değil de, sadece bir tek günün acı ıstırabı bakıyordu.

«Hasta mısın?» diye sordum.

Ama aynı zamanda çocuk yüzlü adamın soruma vereceği cevabın beni ilgilendirmeyeceğini, şu anda kendi durumumun daha fazla önemli olduğunu düşünmekten alamadım kendimi. Niçin gelmiştim Kızıltaş'a? Ne işim vardı burada? Beni Kızıltaş'a bağlayabilecek bir şey mi kalmıştı burada? Hayır. Ayın ışığında mezarlık meşelerinin ölümsü aklığı, bir kanser gibi, çevreye yayılıp beni de kolları arasına alacaktı, içime içime işleyecekti, burada uzun bir süre kalırsam. Lânet böylesine bir Kızıltaş'a!

Gitmek için dönüyordum ki, çocuk yüzlü adamın yüzüme dikili gözlerini gördüm gene. Şimdi ben değil de o bakıyordu bana acımaklı bir bakışla. Öfkem daha da kabardı içimde.

«Kimsin sen? Duyuyor musun be adam! Sen kimsin? Unuttun mu kimliğini?»

Çocuk yüzlü adamın dudakları ucuna garip bir gülümseme takıldı. Hâlâ acır gibi bakıyordu yüzüme. Neden sonra yavaş, yavaş ama kendisini doğuran bir annenin soluğundan kopar gibi, yakın ve sıcacık bir sesle:

«Unutmadım. Ben Halûk'um,» dedi adam.

Adamın cevabı bir yankı gibi tekrarlandı içimde...

Ben o Halûk'u tanıyordum. Ama nerde ve nasıl? Düşündüm. Hatırlayamadım. Bakışlarım hâlâ çocuk yüzlü adamda:

«Uzakta mı oturuyorsun?» diye sordum.

Gözlerinin içi gülüyordu hâlâ. Tavrını değiştirmeksizin başını bizim evden yana attı. Ve o anda portakal renginde nakışlı göğsü üzerinde 'Halûk' yazılı bebek belirdi gözlerimde.

Bebeğin öyküsünü sen benden daha iyi biliyorsundur, Anne. Beni doğuracağın sıralarda babamın sana Yalta' dan getirdiği bir hediyeydi bebek sanırım. Sedir üstünde dururdu her zaman. Üzerine 'Halûk' yazısını kendi elinle nakışladığını, doğuracağın yavru oğlan olursa adını Halûk koyacağını, ama

babamın, Halûk adının daha fazla bebeklere yaraşır bir ad olduğunu öne sürmesi üzerine, bana başka bir ad koyduğunuzu yıllar sonra senin ağzından öğrendim.

Bu yüzdendi ki, karşımda duran çocuk yüzlü adamın baş işaretiyle evimizi göstermesine şaşmadım. Üstelik kendisini daha iyi bir göz süzgecinden geçirdikçe adamın sadece boyu bosu değil, yüzünün de bana benzediğinin farkına vardım. Benden başka bir ben daha var mıydı dünyada? Sanmıyordum. Yoktu. Olamazdı. Kızıltaş'ın boşluğu da bunun muhtemel olmadığını gösteriyordu bana üstelik; ama Tanrı'nın varlığına, ve orda, o gece, Kızıltaş'ın boş sokaklarında dolaştığına, boş evlere girip cansız bebekleri canlandırdığına, mezarlığın sürülüp yerle düzlenmiş ve biryerlere taşımak amacıyla insan kafataslarının ve kemiklerinin meşe ağaçları dibine yığıştırılmış olmasına rağmen, Tanrı'nın mezarlığa girip ruhları uyandırdığına ve uyanan ruhlarla yeni bir zamanın başlayacağına inanıyordum.

Fazla soru sormadım adama. Silinmişti yüzünün üzüntüsü. Önünde dikilmiş en sağlam engelleri kırıp geçecek bir güçle bakıyordu yüzüme. Sonra, elleri öne uzalı, bana doğru yürüdü. Gerisin geri çekilesim geldi. Ama çekilmedim. Uzalı ellerinin parmak uçlarında kandil ışıkları yanarak, ayaklarımın dibindeki çimleri, badem ağacını, yolun kıyısındaki bağın asmalarını aydınlatmıştı. Sonra elleri ellerimde, göğsü göğsümde, soluğu soluğuma karışık; omuzlarımın üstüne yüklenmiş çökertici bir ağırlıkla dizlerime düştüm.

Güçlükle ayağa kalktığım zaman adam yoktu görünürde.

«Halûk!» diye seslendim yavaş bir sesle.

Cevap çıkmadı.

«Halûk!» dedim tekrar.

Ve içimde, gene yankı gibi, boğuk bir ses:

«Ben yok'um,» dedi.

Çevreme göz gezdirdim. Aynı ses:

«Arama. Ben yok'um. Ama sen varsın. Az önce gördüğün adam bir adam değildi; sadece bir gölgeydi,» dedi.

Bunu sana anlatamam, Anneciğim. Ben yeniden doğuyordum. Nasıl ve nerden geldiğini bilmediğim bir güç doluyordu içime. Demincek omuzlarıma çökmüş ağırlıktan çok daha ağır yükleri taşıyabileceğimi, uzun yollar yürüyebileceğimi orda, o gece, o badem ağacı dibinde benim için yeni bir hayatın başladığını, bu hayatta tüm güçlüklere göğüs gerebileceğimi iliklerimde hissediyordum.

Sonra yürüdüm, Anne. Mezarları yerle bir edilmiş mezarlığı geçtim; bir zamanlar Topkaya şirketine ait aşevi önünden geçtim, boş sokakları geçtim. Duvarlarda müstehcen yazılar, verandalarda kusmuk, eşiklerde gelinliklerin kupkuru kokuları... Dönüp bakmadım bir daha Kızıltaş'a.

Şimdilik bu kadar. Yattığın yerde rahat uyu, Anneciğim.

N.E.P. yeni ekonomik politika.

Karaim - Musevi dininden bir Türk boyu. (Kırım'da).

Kırımçak - Kırım Tatarlarının dil, âdet ve geleneklerini kabul etmiş Kırım'ın yerli yahudisi.

Centaur - eski Yunan mitolojisinde yarı beygir, yarı adam.

İkinci Mektup

Anneciğim;

Bizim Kızıltaş'ın tragedyasını sana bir kez daha hatırlatmakla seni üzdüğümü sanıyorum. Özür dilerim. Başka ne yazabilirim? Kızıltaş'ın sözünü etmeden sana mektup yazmak zor. Hemen hemen imkânsız. Ama senin ruhunu fazla incitmek ve yormak istemiyorum. Peki. Elimden geldiğince kendim için, ve kendi kafesimde, saklayacağım Kızıltaş'ı.

Benim nice olduğumu merak ediyorsundur. Hoş, sadece sen değil, ben de merak ediyorum, Anne. Zaman zaman gidip aynaya bakıyorum. Aynada bir yüz görüyorum. Aynada gördüğüm bu yüz benim yüzüm mü diye soruyorum kendime. Değil gibi geliyor bana. Aynadaki yüzle iç dünyam arasında önemli bir ayrılık var. Yansıtmıyor içimi yüzüm. Sokakta kimliğimi bilmek isteyen biri beni emekli bir hamal, sokak süpürücüsü veya Ermeni tuhafiyecisi sanabilir ama, benim benden başka bir ben olmadığımı hiç kimse düşünemez.

İhtiyarladım demiştim önceki mektubumda. Bu, bir gerçek. Saçlarım kır. Alnım az buruşuk. Kulaklarımda, kafatasımda, dirseklerimde -sürekli ilâç kullanmama rağmen- bir türlü gideremediğim Psiorasis. Ama dişlerim, eksik olanları hesaba katmazsak, hâlâ bir zamanlar Topkaya yukarlarında keçilerin Kızıltaş'a indikleri yolun kıyısındaki kızılcıkları ısırıp yediğim dişler.

Yorgun olduğum zamanlarda yüzümü bir maske gibi görmekten alamıyorum kendimi. Evet, bir maske. Kansız, soğuk, duygusuz, boz. Ve bu maske üstünde kapkara iki delik. Ama üzmüyor beni yüzüm. Gerçi nefret ediyorum öyle bir anda kendi kendimden. Freud'a göre normal bir mutsuzluk bu. Nefret ettiğim kadar severim de kendimi. Üstelik o kara iki delik içinden göğün mavisini görebiliyorum. Sadece göğün mavisini değil; Regent Park havuzunda kuğuları, sokaklarda sütyensiz geçen kızların ince buluzları altında sıcacık ve dipdiri memelerini, vitrinlerde en şık gelinliklerle donalı donuk mankenleri, istasyon duvarlarında boyları otuz metreyi aşan ve hayata meydan okuyan gitarlı Elvis'leri, kilise kapılarına asılı 'İçeriye gir. Kurtarıcın hazreti İsa

bekler seni' levhalarını; çiçekler soldu ya bizim bahçelerde, Earls Court ve yöresinde gün günü görüyorum Çiçek İnsanları ve Bromton mezarlığının demir parmaklıklı duvarı dibinden geçerken, günün birinde orda, o mezarlığın kuytu bir köşesinde yatacak olan bedenimin ardından ne senin, ne de Saniye'nin dualar söyleyemeyeceğinizi düşünüyorum yeisle. Ama gözlükçüye minnettarım.

Yeni gözlüklerimde kusur falan yok, Anne. Saate bakıyorum: onbire beş var. Geçiyor zaman. Yalnızlığımdan şikâyet ediyorum. Ama üzüntüm yersiz. Ben hâlâ hayattayım, ve doğduğuma pişman değilim.

Dün de seni düşünüyordum.

Hayır, düşünmüyordum; hatırlamak demek düşünmek değildir. Bugünlerde adına Simferopol denir ya, ben gene eskide gibi, Akmescit diyeceğim.

Evet, Akmescit.

Fontannaya sokağında 19 numaralı evi sen de iyi hatırlıyorsundur. Basit bir manzara. Evin, bir zamanlar (Büyük Ekim Devriminden önce sanırım) yeşile boyalı avlu kapısı önünde bir akasya ağacı vardı. Dal budak adına bir şeyi kalmamıştı kof gövdesinde. Ama zamanın inadına çiçek açardı her bahar, çürük kara dişleriyle gülen yarı deli bir ihtiyar adam gibi.

Biliyorsun, Karaim sokağındaydı okulumuz; normal bir yürüyüşle Fontannaya'daki evin yirmi dakika kadar uzağında. Ama normal yürümezdim ben. Kantar'ın yukarlarında oturan Selma'yla çıkardık okuldan. Karaim sokağını o önde, ben hayli arkada geçerdik. Ama Kantar'a yaklaştıkça Selma yavaşlardı, arada başını çevirip kaçamak bir bakışla bakardı bana ve arkasından geldiğime emin olunca, başı göğsüne düşük, kaldırımda birşeyler arar gibi, yavaşlardı. Kendisine yaklaşırdım. Selma'nın başı hâlâ göğsüne düşük, ara ara biribirimizin yüzüne bakarak, eve dek yan yana yürürdük sessizce.

Ah, benim gizli özlemlerim!

Çocukluğumda bir incir ağacı vardı Soğuksu yolunun taş duvarı üstünde. Babamla kıyıya inerken, dibinde durup ağaca bakardım. «Baba,» derdim, «incir yok bu ağaçta.» «Var oğlum, var,» derdi babam. Ben görmüyordum incirleri ama babam görüyordu işte.

Babam, sadece incirleri, değil, hayatta başka şeyleri de iyi görüyordu sanırım. Aksi takdirde tutuklanmazdı elbet. Tam bir yıl kaldı hapishanede. Sonra serbest bırakıldı. Ama Kızıltaş'a dönmedi. Biliyordu, Kızıltaş'ta ocağı sönmüştü çoktan. Günlerce Akmescit pazarında dolandı, geceleyin pazar kulesi

dibine yatıp uyudu; sonra dini bütün bir Tatar kendisine acıyarak Fontannaya'daki izbeyi kiraya verdi, aylığı seksen kapiğe.

Avluda, bizim izbeden başka, tek katlı ve kızıl kiremit damlı, çift odalı üç ev daha vardı; avlunun orta yerinde ise zincire bağlı Barjom ve kulübesi. Evlerin birinde bir Kırımçak ailesi, (aile sahibinin adı Aron Hofman'dı sanırım) ikincisinde kocasız ama benden tam beş yaş büyük piyanist oğlu Rüstem'le Gülsüm Şerife, üçüncüsünde ise, avluda ve sokakta kendilerine pek rastlamadığımız -savaş öncesi yıllarda Tinçerov'un Akmescit Devlet Tiyatrosu sahnesinden hiç inmeyen «Altayskiler» piyesindeki burjuva boku soyundan- bir çift oturuyordu. Dediğim gibi, bu çift üzerine ne sen, ne de ben çok bir şey bilmiyorduk ama Ambasador markalı bir radyo sahibi olduklarının ve geceleyin İstanbul radyosu yayınlarından Kadın Korosu ve saz müziği dinlediklerinin avluda oturanlar pekâlâ farkındaydılar.

Dönelim Selma'ya.

Yeniden Selma'ya dönmemi, hatta bu mektuplarımda Selma'nın sözünü etmemi gülünç bulacaksındır belki; ama, benim o yıllardaki durumumda Selma'yla ilişkilerimin önemli bir anlam taşıdığını sanıyorum. Gerçi bu ilişkim okuldan döndüğümüzde Selma'nın kitaplarını da kendi kitaplarımla birlikte taşımamdan, Kantar'ın yukarlarında Selma'nın, kitaplarını elimden alıp koltuğu altına sokuştururken, elimi buluzunu geren memesine değdirmekten öteye geçmiyordu; ama Selma'nın buğulu bakışlarında, sisli bir havuzun sularında gibi, ilk kez kendimi, belki de sadece yansımı, ama kendi yansımı görmeye başlamıştım. Kendi yansımdan başka bir şey göremezdim aslında. İncir ağacı yoktu Fontannaya'da, Hastalar bağının asmaları yoktu; ne kelebek, ne kertenkele; ne taze ekmek, ne de Topkaya Şirketi; akasya ağacının gölgesinde uyuyan kedi, bozuk kaldırımda ringa kemiği, kulübeye bağlı Barjom, ve sakacının avlu kapısına, eve bıraktığı dört kova suyun karşılığına dört kapik borcumuz unutulmasın diye tebeşirle çiziştirdiği dört çızık...

Sen hayli değişmiştin, Anne. Kızıltaş'tayken gözlerinin içindeki ışıltılar sönmüş, saçların kırlaşmış, yüzün sararıp süzülmüştü; pantolonuma yeni bir yama yamamadığın zamanlarda mindere oturup saatlerce, hatta günlerce, ak atkın altında Kur'ân okur veya duaya gömülürdün. Niçin? Kızıltaş'a dönmemiz için mi? Ölmüşlerin ardından mı? Kurtuluş mu bekliyordun yoksa? Ölmüşler ölüydü. Kefenlere sarılı mezarlığa mı gömülü, sürgün trenlerinden kefensiz yamaç dibine mi atılı- ölmüşler gene de ölüydüler, Anne. Kokarlardı bir süre;

sonra etleri çürüyüp dökülürdü, kemikleri toprağa karışıp giderdi. Seni öyle gün günü duada gördükçe çileden çıkıp, «Anne, günün birinde bizim sakacı delirir de buraya girip, Kur'ân'ını okurken şu minderin üstünde seni boğmak isterse, Tanrı gelip kurtarır mı seni acaba?» diye sorasım geliyordu.

Hoş, sakacı boğup öldürmedi seni. Ama sen ölüsün. Kefenle mi, kefensiz mi, ve nerde yattığını bilmiyorum. Bugünlerde düşünmüyorum da. Hem sen gerçekten ölmedin ki. Sen benimle birlikte ve benim kafesim içinde yaşıyorsun. Ve yaşıyacaksın, Anne; düşler gerçeğe dönüşene dek yaşayacaksın, Anne.

Dönelim Fontannaya'ya.

Zaman geçtikçe kendimi daha iyi tanıyordum. Artık yalnızca sisli havuzlarda değil. Yıllar yılı dizinin dibinde tutup okşadığın filiz, yetişip bir ağaç olmuştu, dal dal, budak budak; ve özlem tohumlarıyla yüklüydü bu ağaç. İyi hatırlıyorum, cuma günleri erken dönerdim Fontannaya'ya. Sen dikişini kapı önüne çıkarır, alçak tabureye otururdun. Kimseler yoktu avluda; yalnız zincire bağlı Barjom karnı üstüne uzalı, sana bakardı soluk soluğa. İzbenin küçük penceresine çekili örtüden, içeride beni içi su dolu çamaşır teknesi, sabun ve babamın eski, ama yıkanıp ütülenmiş gömleğinin beklediğini anlardım. Ve aklımda Selma, saç teknenin içinde beni öyle çırıl çıplak görmesini arzuladığım o günlerdeydi sanırım, Kızıltaş' tan, belki senden de koptuğumu, gizli bir gücün beni kolları arasına alıp uzak ve meçhul bir yerlere götürdüğünü hisseder gibi olurdum. Gene de uzaklaşamıyordum senden bir türlü. Yalnız çamaşır teknesinde yıkanmama son vermiştim. Cumaları Belediye ortak hamamı; cumartesi günleri kömür deposu ötesindeki düzlükte gençlerin oynadıkları amatör futbol maçı; pazarları şehir parkı - kol kola gezen kızları uzaktan ve bir hayalî aşk şemsiyesi altına alıp, onlarla gezinirdim. Doğrusu, onlar gezinir, ben ise uzaktan gözlerimde aşk ateşleri yakıp, özlemlerimi ısıtırdım. Ama ortalık karanlıklaşırken, özlemlerim sönük, kulaklarımda Salgır'ın kıyısındaki akçaağaçlarından gelen karga sesleri, sana dönerdim gene. Sen mutluydun, Anne. Tuhaf bir mutluluktu bu; ama mutluydun ve ben, bir kara sevdanın kara mutsuzluğundan kopan bir sesle türkü söylerdim sana tek göz evin loşluğunda.

Gide gide vardım bir kara taşa
Yazılanlar gelir bu garip başa

Bir akşam, gene şarkı söylerken, kapı tıkırtısı geldi kulağıma. Sen şaşkın, bakışlarını yüzüme çevirdin. Babam tutuklandığı günden sonra ne zaman kapı

tıkırdasa korku rüzgârı eserdi evin içerisinde. O akşam da korku dolu gözlerinle bakıyordun bana. Sonra kalkıp titreyen elinle kapıyı açtın.

Kapı arasında uzunca boylu, biryantinli kara saçları özenle arkaya taralı, sırtında sakız akı gömleğinin kolları sıvalı, bacağında geniş paçalı açık mavi pantolonu ve ayaklarında yepyeni sarı ayakkabılarıyla bir moda dergisi sayfaları arasından çıkmış erkek modelin renkli fotoğrafı gibi Gülsüm Şerife'nin oğlu Rüstem duruyordu.

Rüstem'i ilk görüyordum yakından. Öyle sessiz ve benimle ilgisiz, kapı arasında durarak, sac sobaya, duvarda çiviye asılı sac tekneye bir süre baktı. Sonra bakışları, demir kerevetin ayakucunda, kendimizle Kızıltaş'tan getirdiğimiz, odanın öteki eşyalarına uyumsuz, kahverenginde kocaman gövdesiyle yitik, ama henüz unutulmamış tok bir hayatın sembolü gibi duran antika saate takıldı.

Bakışlarını saatten ayırıp yüzüme yönelttiği zaman kendisiyle aramızdaki uzaklığı ölçer gibiydi. Sonra başını eğdi; nasıl bir amaçla gelip kapıyı çaldığını düşünen bir hali vardı. Bakışlarını tekrar yüzüme kaldırdığı zaman gözlerinin içinde soğuk bir gülümseme belirdi. «Yenge,» dedi; gözleri hâlâ o soğuk gülümsemeyle gölgeli, «Oğlunun güzel bir sesi var... şu pencereyi açar mısın, biz de dinleyelim biraz.» Ve fazla ses etmeksizin çekip gitti.

Ben memnundum; daha fazla senin hesabına. Kızıltaş'tan çıkalı ilk olarak, avlu komşuları arasından biri konuşmuştu seninle. İçinde, demincek esen korku rüzgârının yerini sevgi rüzgârının aldığını; aynı zamanda senin çileli, çileli olduğu kadar da sevimli dünyanın, zamanın korkunç kuyusu dibine düşüp gözden kaybolmadığını, gülen gözlerinde görüyordum.

Bu olaydan sonra Rüstem'i daha yakından tanıdım. Tavrı, o akşam gördüğüm gibi, soğuk ve ilgisiz değildi.

Bir gün avluda yüzyüze geldik. Kıyafeti gene şık; az önce Barjom'u yedirmiş olacaktı ki, kulübenin az uzağında durmuş, karnı üstüne uzalı yatan köpeğin başı ucundaki boş çanağa bakıyordu. Beni görmüyordu Rüstem. Belki de görmezlikten geliyordu. Evimize giriyordum ki, bakışlarını Barjom'dan ayırmaksızın, «Hey!» diye seslendi. Duralayıp çevreme göz gezdirdim. Avluda Rüstem' den başka kimseler yoktu. O güne değin bana Esmer diye, Bala diye, Tosun diye, hatta Yiğit diye seslenenler olmuştu, ama, Hey'i ilk duyuyordum. Hoş, bir Hey'dim işte. Hey'liğim biraz da hoşuma gitmişti doğrusu, çünkü

Rüstem'in güçlü sesinde, beni küçük görmekten fazla, bir çeşit tabii yakınlık gizlendiğini sezinler gibi oldum.

İki adım Rüstem'den yana atarak:

«Ben mi?» diye sordum.

Ses etmedi. Eğilerek köpeğin sırtını sıvazladı; ve öyle yarı eğili, köpeği okşarken, başını benden yana çevirdi.

«Senden başka biri mi var avluda?»

«Var,» dedim.

«Kim?» diye sordu.

«Köpek,» dedim.

«Köpeğin adı Barjom. Ben Barjom demedim ki; hey, dedim.»

Ve doğruldu. Şimdi yüzü az gülüyordu. «Teşekkür,» dedi.

Neye teşekkür ettiğini bilmiyordum. Yanıma geldi, elini omuzumun üstüne koydu, bende benim bilmediğim, belki bende olmayan bir şeyi görmek ister gibi baktı yüzüme.

«Yaşın kaç?»

«Onbeş.»

«Onbeş ha!..»

İçinden geçenleri dışa vurmaktan sakınır gibiydi. Saçlarını düzeltmek için elini kaldırdı; ama az önce Barjom'un sırtını sıvazladığını hatırlamış olacaktı ki, elini yüzü önünde tutarak avucunun içine baktı. Ve bakarken tırnak ucundaki eklem yerinden kesik işaret parmağını gördüm. Şık giysileri ve otoriteli sesi kadar kesik parmağı da Rüstem'in kişiliğine uygun, hatta yakışır gibiydi.

Bakışları hâlâ yüzümdeydi. Ama aradığını bende bulamayacağına inanmış bir tavırla, pantolonun cebinden mendilini çıkarıp avucunun içini sildi. Artık bakmıyordu bana. Ama benimle ilgisini kesmiş değildi.

«Sesin güzel,» dedi. «Çok güzel... Hazine doğrusu. Kadınlar bayılırlar böyle bir sese. Seni Çingene kulübüne götürmek isterdim. Ama bekleyelim... Okulu bitir önce.»

Yanımdan içe dönük bir gülümsemeyle ayrıldı.

Bu ilk konuşmamızdan sonra bir gün Rüstem beni oturdukları eve davet etti. Annesi Gülsüm Şerife çay demledi. Masada gümüş tabak içinde Torgsin[5] bisküvileri, Torgsin lokum ve Torgsin portakalı. Çaylarımızı içerken, pencere desteği üstünde iki süslü küçük vazo arasında duran, bahriye üniformalı genç bir

adamın boy fotoğrafına takıldı bakışlarım. Gülsüm teyze fotoğrafa baktığımın farkındaydı sanırım; kalktı, bardaklarımıza yeniden çay doldurdu; sonra pencereye gitti, fotoğrafı kaldırdı, önlüğüyle çerçeveli fotoğrafın camını sildi ve özenle tekrar önceki yerine yerleştirdi. Rüstem de fotoğrafa bakıyordu şimdi. Gülsüm Şerife'nin gözlerine yaşlar toplanıyordu. Derken, önlüğü dudaklarında, dönerek odadan çıktı. Rüstem, uzun uzun ve dikkatlice anlatılması gereken bir olayı, kopuk kopuk ve bir çırpıda söyleyiverdi:

«Âbiyim... Bir kaza sonucu öldü... Ne zaman fotoğrafa baksa gözleri dolar annemin.»

Ben fotoğrafa dalmıştım. Ama fotoğraf bir fotoğraf değil de bulmaca gibi bir şeydi gayrı.

Bakışlarımı Rüstem'e çevirdim. Yüzü değişiyordu. Pencere örtüleri arasından sızan güneş ışığında kara saçları bile sarıya çalıyordu. Derken ayağa kalktı. Kapıda asılı ceketinin cebinden bir paket sigara ve kibrit aldı, önceki yerine döndü. Tedirgin durumuna hakim olmaya çaba harcadığı besbelliydi. Bir sigara yaktı. Sigara dumanını içine çekerek acı acı konuştu:

«Piyanist derler bana... ama değilim. Benim piyanistliğim Çingene kulübünde bir Tango, bir Fokstrot ve ikisi arasında Yalı Boyu Gezersin Güzeli çalmaktan öteye geçmez. Gerçek piyanist âbiyimdi. Müzikle yaşadı kısa ömrünü. Sivastopol'da Deniz Kuvvetlerinde hizmet etti iki yıl. Döneceği günü iple çekiyordu. Konservatuar'a girecekti dönünce. Nasip olmadı...»

Susarak uzunca bir süre tabaktaki bisküvilere baktı. Sonra tabaktan iki bisküvi aldı, baş işareti ile ikinci odaya açılan kapıyı gösterdi. İkimiz kalktık. Rüstem kapıyı açtı.

Minicik bir oda. Karşıki duvar dibinde piyano. İki iskemle arasında alçak bir kürsü, kürsü üstünde gramofon; ve kapıda askıya asılı bahriyeli pantolonu. Ben, kapı arasında durmuş, piyanonun ışıltılı kapağında kendi yansıma bakarken, Rüstem açık pencere dibine gitti, köpeğe bir bisküvi attı. Deminki üzüntüsü dağılmış gibiydi. Hâlâ köpeğe bakarak:

«Âbiyimin köpeği,» dedi. Az sustu. Sonra: «Onun bir öyküsü var; biliyor musun?» diye sordu.

«Bilmiyorum,» dedim.

«Bilmek ister misin?» dedi.

«Evet, isterim," dedim.

Odadan çıktı. Ve elinde fotoğraf, hemen geri döndü.

İskemlelere oturduk. Rüstem fotoğrafı çevirdi; fotoğrafın arkasındaki şiiri okumaya başladı. Sesi yavaş ama içten ve sıcacıktı.

Ben bir köpeğim,
Suç değil ya köpek olmak.
Ne aklım var, ne hâfızam,
Suç değil ya
Karanlığa havlamak.

Dört yavru doğurdum,
Küçücük dört yavru.
Gözlerinin moru
Gün ışığıydı benim için
Dişlerimle korudum.

Ama bir gün bilmem neden
Soluğumu yitirdim.
Ah benim gözü mor yavrularım!
Ve söndü gün ışığı gözlerimden.

Odaya ağır bir sessizlik çökmüştü. Elleri arasında tuttuğu fotoğraf ağırdı; ağırlığıyla bir parça demiri andırıyordu. Ayağa kalktı Rüstem. Çerçeveli fotoğrafı piyanonun üstüne yerleştirdi ve sırtı dönük, açık pencereden gene köpeği seyre daldı. Sessizlik uzadıkça yorucu oluyordu. Sessizliğe ben son verdim.

«Sen mi yazdın şiiri?»

«Hayır, Ağabeyim,» dedi Rüstem.

«Barjom için mi yazdı?»

Başını salladı.

«Sadece Barjom için değil, tüm köpekler için sanırım.» Ve, bakışları hâlâ dışarda zincire bağlı köpekte, devam etti: «Küçük bir çocuktum, ama iyi hatırlıyorum. Uzun, kara tüylü, iri yarı bir hayvandı. Başı boş gezerdi sokaklarda. Salgır'a dek açılırdı bazı günler. Ama akşam ortalık karanlıklaşırken avluya dönüp şu kulübenin içerisinde uyurdu. Huylu ve sevecendi. Ağabeyim benim köpeğim diye övünürdü ya, doğrusu tüm sokak çocuklarının köpeğiydi. Ekmeklerini paylaşırlardı onunla. Ekmekleri yoksa çenesini açıp lâğımda buldukları bir ringa kemiğini, bir mısır koçanını sokuşturmağa çalışırlardı

ağzına. Barjom'un çenesi sımsıkı, kafası bir yana bükük, alay mı ediyorsunuz benimle dercesine bakardı çocuklara. Salgır'da yüzmeye, kömür deposu ötesindeki sahada gençlerin oynadıkları futbol maçlarına onsuz gitmezlerdi çocuklar. Orda çimler üstünde çocuksu bir coşkuyla koşup oynardı onlarla. Koşuşmadıklarında ortaklaşa kucaklarında taşırlardı köpeği; ya da yere yatırıp ak karnını, memelerini kaşırlardı; Barjom'sa duyduğu hazla ağzı açık, dört bacağı havaya dikili, akpak dişleriyle güler gibi olurdu. Ama günün birinde aniden kayboldu Fontannaya'dan köpek. Ağabeyim akşam saatlerine dek Barjom'u bekledi. Köpek dönmedi. Ertesi günün akşamı da dönmedi avluya. Çocuklar sokağı aradı taradılar; ama Barjom, suya batmış bir taş gibi, kaybolup gitmişti ortalıktan. Hafta geçti, köpek dönmedi. Çocuklar unuttular köpeği. Ağabeyim de avlu kapısı önünde Barjom'u beklemesine son vermişti. Barjom'u Fontannaya'da görmekten umudumuzu kestik derken bir akşam çıkageldi. Ortalık iyice karanlıklaşmıştı. Akşam yemeğine oturmuştuk; dışardan bir köpeğin boğuk havlaması geldi kulaklarımıza. Ağabeyim sokağa attı kendini. Avlu kapısı dibinde duruyordu Barjom. Kapıyı açtı. Köpek, suçlu bir bakışla, kuyruğu ard bacakları arasına kısılı, tıpış tıpış yürüyerek, kulübesine girdi.»

Sustu Rüstem. Köpek üstüne fazla konuşmak istemiyordu galiba ki, eğilerek kürsünün üstünde duran gramofonun kolunu çevirdi.

Rüstem'in bana Barjom'un serüvenini öyle uzun uzun anlatmasının sebebini bilmiyordum: doğrusu biraz da tatsız buluyordum ve Barjom'un öyküsünü dinlemektense gramofon'daki plağı dinlemeyi tercih ediyordum. Ama gramofon plaksızdı ve Rüstem beni müzikle ağırlamak niyetinde değildi. Elleri dizlerinde, kesik parmağına bakıyordu. Ve bakarken: «Bu kadar,» dedi.

«Ne?» diye sordum.

«Barjom,» dedi Rüstem. «Barjom'un özgürlüğü o güne dek sürdü ancak.»

«Köpek bu! Kulübeye bağlıymışsa ne olmuş?»

Rüstem şaşkın bir bakışla süzdü beni.

«Biz insanlar bile az çok zincire bağlıyız. Barjom yaşıyor işte. Önemli olan da bu aslında. Üstelik karnı tok.»

Filozofça konuşmamın Rüstem'in yüzünde yansıtacağını umduğum etkiyi aradım. Yüzü ve gözleri içinde bakışları, değişmemişti. Hâlâ ellerine bakarken:

«Yaşamıyor,» dedi Rüstem.

Başımı kaldırıp açık pencereden köpeğe bakasım geldi; ama bakmadım. Barjom'un canlı ve kulübeye bağlı olduğunu pekâlâ biliyordum.

«Yaşamıyor,» dedi gene Rüstem; ve artık rahat, ölçülü, ama ölmüşlere gösterilen saygı kabilinden bir sesle Barjom'un serüvenini anlatmasına devam etti: «Günler, haftalar geçti; Barjom çıkmadı kulübeden. Yalağını başı ucuna koyuyordum ki, kulübenin içersinde dört yavru köpek gördüm. Coşkuyla ağabeyime seslendim. Aynı zamanda elimi birbirlerine sokulmuş, Barjom'un karnı üstünde uyuyan yavrularına uzatmıştım ki, Barjom, titreyen dudakları arasından dişlerini göstermesiyle yavrularına uzalı elime saldırması bir oldu. Acı hıçkırıklarımı duyan komşular avluya döküldüler. Sokağın öteki evlerinden de insanlar koşuyorlardı avluya. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Ben, üstüm başım kan içinde, bu odada boğula boğula ağlıyordum. Ötesini iyi hatırlıyorum. Derken dışarda tüfek patladı. Neden sonra, ben babamın kucağında, hastaneye gitmek için avludan çıkarken, kulübesi önünde cansızca yatan Barjom'u gördüm.»

Şimdi Rüstem, Barjom üzerine söylediklerinin bende yarattığı etkiyi görmek ister gibi bakıyordu yüzüme.

Barjom'u vurmuşlardı. Bunu biliyordum. Barjom ölüydü. Barjom'un bacağına bir ip bağlayıp çeke çeke Kayaucu deresine götürmüşlerdi. Ve Barjom'u derenin dibine atmışlardı.

Ya yavruları?

Rüstem'den uzun bir süre ses soluk çıkmayınca:

«Ne oldu?» diye sordum. «Ne oldu, ne?» dedi. «Yavruları?»

«Üçünü içi su dolu bir kovaya batırıp boğmuşlar, ağabeyimin dediğine göre.»

«Barjom dört yavru doğurdu demiştin.»

«Evet,» dedi Rüstem.

«Dördüncüye ne oldu?»

Rüstem sorumu hemen cevaplandırmadı.

Deminki tavrı yumuşamıştı. Gözlerinin içinde hafif bir gülümseme bile belirmişti belki, ama ben göremiyordum; çünkü akşam güneşi, odadaki aydınlığı toplayıp Fontannaya'nın kızıl kiremitli damları gerisine batmıştı ve odaya güzün boz, rutubetli, az üşütücü havası çöküp yerleşmişti.

Ya dördüncü yavru?

Soruyu yenilemek istemiyordum. Üstünde oturduğum iskemle ve Barjom'un uzun macerası hayli yormuştu beni. Üstelik pantolonumun diz

yerindeki kara yamayı hatırlamıştım aniden; ve, Rüstem yamayı görmesin diye, elimi dizimin üstünde tutuyordum. Ama Rüstem bakmıyordu benim dizime.

Ayağa kalktı. Ben de kalktım. İkimiz gidip pencerenin dibinde durduk. Kulübesi içinde kıvrılmış, Barjom uyuyordu.

«İşte,» dedi Rüstem, «dördüncü yavru orda. Gerçekten Ağabeyimin köpeği o köpek.»

Anneciğim; seni yorduğumu sanıyorum. Barjom'un öyküsünden bana ne, diyeceksindir belki. Haklısın. Ama ben benim kafesimdekileri yazıyorum sana bu mektuplarımda. Kızıltaş mezarlığı ve Sarı Çömez'in tarlası, Emine teyze ve Saniye'si, Hastalar bağının üzümleri ve Pilibaşı kelebekleri; kurbağalar, kertenkeleler ve kanamaksızın ölen melekler ve köpek yavruları gibi, avlumuzda zincire bağlı Barjom da benim bu kafesim içindedir. Peki, dönelim bizi ilgilendiren olaylara: Durumumuz iyileşiyordu günden güne. Babam çalışıyordu; zaman geçtikçe eski yaraları kapanıyor, Kızıltaş'taki canlılığını buluyordu yeniden. Öyle ki, U.K.H.'nın[6] Emekçi Kahraman madalyasını ve madalyaya bağlı elli ruble, bir de kalın ve kara bir çerçeve içinde Lenin'in resmini kazanmıştı yılın sonuna doğru.

O akşam beklenmedik bir durum. Ve soru furyası:

«...ne yapacağız?»

«Baba, sana mı verdiler bunu?..»

«Asacak mıyız?..»

«...sen ne dersin?»

«Asmazsak başımız belâya...»

«Asalım istiyorsan...»

Babam, yüzünün rengi uçuk, gözleri korkuyla gölgeli, ama sesi kararlı: «Asacağız elbet. Asmazsak belâsı gelip başımızı bulur gene,» diyordu. Hatırlıyorsun değil mi?

Ve Lenin'in kara ve kalın çerçeveli resmini kerevetin ucunda kahverenginde kocaman gövdesiyle yitik ama henüz unutulmamış tok bir hayatın sembolü gibi duran saatin az yükseğinde duvara astık. Sen uzunca bir süre bakamadın resme. Ama duvarda asılı Lenin, zamanın ilerleyişini dinlerken, yarı Kalmık gözleri içindeki tılsımlı bakışlarıyla odada bizi takibeder gibiydi.

Hoş, Lenin takibede dursundu bizleri gözleriyle; Emekçi Kahraman madalyasına bağlı elli ruble elli rubleydi, ve, gene Lenin'e şükür, izbemizin

mütevazı eşyalarına yeni eşyalar katılmıştı o yıl. Camlı bir dolap, yeni sac soba, iki çift kaloş, mineli çanak, halkalı demir maşa, bir kevgir ve, kimbilir, önümüzdeki yılın başlarında mağazalar un da satacaklar diye gaipten haber verenlerin dedikleri gerçekleşir diye, bir de elek satın almıştık.

Sen kevgirinle, mineli çanak ve eleğinle mutluydun, Anne. Benimse, bugün bile o camlı dolap gözlerimin önünde. Gerçi babamın camlı dolabı nasıl bir amaçla satın aldığını ne sen, ne de ben bilmiyorduk. Babamın kendisi de bilmiyordu sanırım. Ama dolabın evde bulunuşu yüreklerimizi hoplatıyor, hayallerimizin ufkunu genişletip aydınlatıyordu. Hele senin düşlerin durdurulmaz başıboş atlar gibi koşuyorlardı dört nala. «Kimbilir, gelecek yılın yazı belki birimiz Kızıltaş'a gidip Topkaya bayırlarında bir sepet kızılcık toplar da kızılcık tatlısı dolu küpleri saklarız dolaba,» diyecek kadar coşuyordun.

Elli rublenin getirdiği yararlardan başka biri de, sen ve babamın bir pazar günü Belediye Ortak Hamamının özel bölümündeki ortak kabinlerin birinde beraberce banyo yapmanız olmuştu. Tabii, bu teşebbüsünüz üzerine çok bir şey bilmiyorum; tasavvur edebiliyorsam bile, üstünde durmaya değmez. Ama bana ayrılmış üç rublenin hesabını burada sana birkaç kelimeyle açıklamak niyetindeyim.

Ne yapabilirdim üç ruble parayla? Selma'yla şehir parkına gidebilirdim. Parkın demir parmaklığı dibinde iki dondurma satın alabilirdim; ve çekingen yaradılışım elimi değdirmeye izin vermeyecekse bile, parkın kuytuluğunda dondurmalarımızı yerken, gizli bir bakışla Selma'nın ak buluzunu geren memelerine bakabilirdim. Normal bir davranış. Ama olmadı. Sebebi basit.

Sen, kızılcık tatlılarını, ben ise isimleri yaldızlı harflerle yazılı lüks kitap ciltlerini görmeyi arzuluyordum dolapta. Bir cumartesi kömür deposunun ötesindeki sahada gençlerin oynadıkları futbol maçına gitmek için yola çıkmıştım ki, Gorki sokağındaki kitap mağazası esti aklıma. Ve o yöne yöneldim.

Yarım saat sonra vitrinin önünde durmuş, kitaplara bakıyordum:

Puşkin: *Yevgeniy Onegin.*

Saltykov-Şçedrin: *Toplu Eserleri.*

Gorki: *Ana.*

Marks: *Kapital.*

Ostrovski: *Piyesler.*

Çehov: *Öyküler.*

Tolstoy: *Savaş ve Barış.*
Demyan-Bedniy: *Şiirler.*

Bayan sinemasında 'Çapayev' filminin öğle seansı başlamak üzereydi. Karşı yakaya geçerek sinemaya girdim.

Senin, Anne, beyaz ekranda Titanik faciasından başka bir film seyrettiğini sanmıyorum. Bu yüzden filmin kısa bir özetini vermek istiyorum sana: Çapayev olağanüstü bir kumandan. Dürüst ve cüretkâr. Kolçak ordularına karşı savaşları dillerde destan. Ne var ki siyasî alanda bilgisi zayıf. Ama bu alanda da tabiî sezgisi üstün geliyor: Savaştan çıkmış askerlerin dinlendikleri bir sırada komiserle kumandan arasında şu şekilde bir konuşma yer alıyor:

Komiser: «Yoldaş Çapayev, siz Komünistlerden yana mısınız, yoksa Bolşeviklerden yana mı?»

Çapayev: «Ben Enternasyonal'den yanayım?»

Komiser: «Hangi Enternasyonal?»

Çapayev: «Ne demek hangi Enternasyonal? Enternasyonal işte.»

Komiser: «İkinci Enternasyonal mi, yoksa üçüncü Enternasyonal mi?»

Çapayev: «Lenin kaçıncı Enternasyonal'den yanaydı?»

Komiser: «Üçüncü.»

Çapayev: «Ben de üçüncü Enternasyonalden yanayım.»

Filmden sonra kitap dükkânına döndüm. Kitapları yeniden gözden geçirirken, rafta Lenin'in dört cilt *Söylevler*'i ilişti gözüme.

İşte, Anne; Emekçi Kahraman madalyasına bağlı elli rublenin üç rublesi o gün camlı dolabımızı Lenin'in kitaplarıyla donattı. Dolaptaki kitapları gördüğü günün akşamı babamın yüzünde belirmiş şaşkınlığı bugün de iyi hatırlıyorum. Ama şaşmasına bir sebep yoktu. Kaybolmuş bir zamanın ormanı içinde yaşıyorduk.

Başka nelere şahit olduk o yıl?

Hafızamda kalanlar şunlar: geceleyin İstanbul Radyosu yayınlarından Kadın Korosu ve Saz Müziği dinleyen çift kayboldu ortalıktan. Sakacı öldü. Eskikırım sokağındaki havra kapatıldı. Tokal camisi de kapatıldı. Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Birinci Sekreteri İlyas Tarhan tevkif edildi. Tinçerov'un Altayskiler piyesi ilk kez Kırım Devlet Tiyatrosu sahnesinde oynandı. Selma kız sınıfta kaldı ve bu yüzden, benimle birlikte okuldan eve dönmesine son verdi.

Başka? Başka hiç. Hiç mi? Dur hele, *Yeni Dünya* gazetesi gene o yıl içinde *Yeni Kızıl Kırım* ismiyle çıkmaya başladı; avlu kapısı önündeki ihtiyar akasya ağacı devrildi; ve, sen ve babam geceleyin kimin tutuklanıp kimin tahliye edildiği haberini fısıldıyordunuz biribirinizin kulağına. Benim içinse, kulağına fısıldayabileceğim hiç kimse yoktu; Selma da Karaim sokağında görünmeyince, okuldan sonra Çukurca bahçelerine gidip orda meyveleri devşirilmiş ağaçların altındaki uzun otlar arasında elma ve armut aramaktan başka yapılacak birşey kalmıyordu.

Daha Kasımın başlarında hava aniden soğudu. Kovalar içinde sular buz kestiler ve geceleyin kar yağdı. Hiç kimsenin dikkatini çekmeyen zil zurna sarhoş bir adam gibi, haftalarca sokakta kalmış ihtiyar akasya ağacı sabahleyin kayboldu sokaktan. Rüstem nâdir görünüyordu avluda, Barjom çıkmıyordu kulübesinden, ve uzaklarda, Çadır Dağ'ın gerilerinden, içi patates dolu ağır çuvallar biçiminde, göğe bulutlar yükseliyordu ve bulutlardan ürken kargalar öncesinden daha acı seslerle bağrışıyorlardı Salgır'ın kıyısındaki akçalarda.

Bir gün okuldan dönerken Rüstem'le karşılaştım. Başında kulaklı kalpak, sırtında kara ve eskice bir palto, koltuğu altında bakkal kâğıdına sarılı bir paket; uzun bir yolculuğa çıkmış bir adam gibi duruyordu avlu kapısı dibinde. Yüzü ağarıp süzülmüştü; ama beni görünce gülmeye çalıştı. Az başardı da.

«Seni bekliyorum,» dedi.

Aklımdan bir yığın soru geçti: Beni mi? Niçin? Ne oldu? Ben kimim ki?.. Barjom mu gene?

Ama bir tek soru sormadım. Birlikte avluya girdik. Köpeğe bakmadı Rüstem. Bana da bakmadı. Sola döndü. Ve o önde, ben arkada, bizim eve girdik.

Sen, Rüstem'in nasıl bir amaçla bize uğradığını bilmiyordun, Anne; ben ise, Rüstem başından kulaklı kalpağını çıkarınca, anlayıverdim. Kırkılmış saçlarıyla önce gülünç, sonra acıklı göründü. Askere çağrılmıştı.

Senin gözlerin yaşlıydı. Yaklaşıp alnını öptün. Rüstem bakkal kâğıdına sarılı paketi koltuğunun altından ellerinin arasına aldı, evirip çevirdi; paket üstüne birşeyler söylemek istediği aşikârdı, ama konuşmadı. Paketi bana uzatarak: «Senin için,» dedi. Sonra bakışları senin yüzünde, «Tanrı koruyucumuz olsun,» diyerek odadan çıktı.

Buğulu pencere camından avludaki Rüstem'e bakıyordum. Avlunun karları üstünden, iki eli az iki yana atılı, ip üstünde yürüyen bir cambaz gibi,

yavaş yavaş ve dikkatlice yürüyerek Barjom'un kulübesine gitti, eğilerek Barjom'un kafasını okşadı.

Az sonra omuzunda ahşap bir valiz, yanıbaşında annesi, gene öyle ağır adımlarla yan yana yürüyerek avludan çıktılar. Ve onlar avludan çıkınca ben, belki ömrümde ilk kez, sessizliğin ne demek olduğunu anladım.

Geceleyin yağan karla birlikte inmemişti sessizlik avluya. Sessizliğin sebebi ne yıkılmış camiydi, ne kapatılmış havra; ne suskun karlardı, ne dinmiş rüzgâr; ne suları çekilmiş Salgır'dı, ne ölmüş sakacı; ne mezarlıklardı, ne de yaz çiçekleri üzerinde kanat çarpan kelebek - bilinmezlikti sessizliğin gerçek ve tam sebebi.

Ve gitmişti Rüstem. Uzağa. Bilinmezliğe. Sen ve ben uzun bir süre buğulu pencere camından avlunun karları üstünde kalmış Rüstem'in ayak izlerine baktık. Bir ara, bakışlarını yüzüme çevirmeksizin: «Bu dünyada senden başka benim hiç kimsem yok,» dedin yavaş bir sesle. Sonra, ak atkın omuzlarında, gidip mindere oturdun. Ben, «Gene dua mı?» diye sordum. Sen sorumu cevaplamadın. Ama, duadayken bile, mesele üzerine düşünüyordun galiba ki, ben odadan çıkarken, «Canı darda olan bir insan için duanın gücü büyüktür,» deyişini şimdi de iyi hatırlıyorum.

Akşama doğru kar, yağmura çevirdi. Ama Rüstem'in, avlunun karları üstüne bırakıp gittiği ayak izleri silinmedi hafızamdan. Ne de bakkal kâğıdına sarılı bahriyeli pantolon.

Torgsin: O yılların altın karşılığında yiyecek satan devlet- mağazası.

U.K.H.: Belediye Teşkilâtı

Üçüncü Mektup

Anneciğim,

Bir hafta geçti mektupları yazmaya başlayalı. Bugün ara vermeme izin ver. Yazmak istemediğimden değil, istiyorum; ama, gün, tuhaf bir gün. Hava güneşli. Gökyüzü bulutsuz ve alabildiğine mavi. Gene de zamandan kopuk gibi. İçime Fontannaya'daki avlunun sessizliği çökmüş. Göğün mavisinde bile furgon vagonlarına Kiril harflerle *'Sürgün'* kelimesi yazılı trenleri görüyorum. Kaçıp kafesime saklanacağım gene.

Bu akşam kafesimin içinde tüm lambalar sönük. Ama biliyorum, sen, ordasın. Belki yarın yazarım. Yok yok, yeniden Barjom'un serüveni üstünde duracak değilim. Kızıltaş mı? Kafam ağır şu anda. İçim kaskatı. Yatağımın başı ucunda Kodain, Penisilin, Asprin, Aspro, Aspelin, Betnovate. İki tablet yutuyorum. Yatıp gözlerimi yumacağım. Uyursam, iyi. Rüyamda Pilibaşı'nı görürüm belki. Sıvalı fırını, badem ağacını; mezarlık duvarı dibine çiçek fidelerini diken kızları, Topkaya şirketine ait aşevi önünde karpuz yiyen gençleri; Saniye'yi görürüm belki. Ben öyleyim. Kafamın heryere ve herşeye kapalı kaldığı zamanlarda gidip Kızıltaş'ın soğuk küllerini eşelerim. Senin ve benim bilmediğimiz çok şeyler var bizim küllerimiz içinde. Dün de Akmescit'te, kendisini tutuklayıp sürgün trenine götürmek amacıyla evine gelen K.G.B. mensuplarının gözleri önünde kendi kendini yakan Davud Mahmud'un ölüm haberini verdi Londra radyosu. Sen bilmiyorsundur belki; hayatımız hâlâ yasalarla sınırlı: Kızıltaş'ta ikamet etmemiz yasak. Yüreklerimiz içinde sevgi duyguları, özlemler uyanmayacak; çiçekler açmayacak; ışıklar yanmayacak; bizim gülümsemelerimiz ve öpücüklerimiz hâlâ Sosyalist romantizmin dışında. Tüm gerçeklerimiz Taşkent, Simferopol, Moskova savcılarının dosyalarında. Davamız basit: bizim biz olarak yaşamak hakkımız. Bunca yıl ocağımız sönük diye ağlar analar; dünyamız karanlık diye ağlar gelinler ve yavrular; ben bir ihtiyar savaşçıyım, gücüm yitik, şafaktan bir parça ışık, güneşten bir parça ateş koparıp getiremem size der yiğit Aydamak.

Ama üzülme, Anne. Gün günü yeni Phoenix'lerimiz yükseliyor küllerimiz içinden. Hayatımız efsane gibi. Phoenix'lerimiz herkesin dilinde. Şaşmamak elde değil Grimm Kardeşlerin masalımızı bilmezlikten gelmelerine.

Işığı kısıyorum. Camlı dolabın üstünde duran lamba lamba değil bu gece, Hastalar bağından bir salkım üzüm. Ah bizim donuk mutluluklarımız!

Hatırlıyorsundur; Rüstem askere çağrıldıktan az sonra dolaptaki Lenin'in kitaplarına yeni bir kitap daha katılmıştı. Bakkal kâğıdına sarılı bahriyeli pantolonunu bacağıma geçirdiğim günün sabahı nasıl heyecanlandığımın farkına varmışsındır. Yamasızdı pantolon. Tertemizdi. Işıltılı kara düğmeler vardı cep yanlarında. İki elimi cepleri içine sokuşturduğum zaman boyumun uzadığını hisseder gibi olmuştum. Ve ellerim ceplerimde, göğsüm kabarık, beni senden başka kimselerin görmesini arzuladım, ve avluya çıktım.

Avlu boştu. Yalnız Barjom uyuyordu kulübesinde. Gidip başını okşadım. Gözlerini açtı; sen kimsin gibilerden bir bakışla baktı. Senin ilgin de uzun sürmedi, Anne. Ama ben... Sen, mindere kurulmuş, Kur'ân'ını okurken, dolabın camında kendime, daha doğrusu bahriyeli pantolonumun yansısına bakarak, sevincimin keyfini sürdüm gün boyunca.

Gerisini biliyorsun. Bildiklerin tam değil belki.

O akşam babamın bana verdiği iki banknotu bahriyeli pantolonumun cebine sokuştururken, Selma ve Saniye geldi aklıma; ve, öyle bir imkân başgösterdiği takdirde, parkın kuytuluğunda hangisinin memesini tutup sıkacağımı, elimi hangisinin entarisi altına sokuşturacağımı bilmiyordum. Üstelik şair ruhum üst gelmişti gene o akşam.

Kargalar suskun Salgır'da,
Dondu Salgır'ın sularında zaman.
Ve kentin boğazında korku düğümü.
Bana ne!
Ben,
Deniz yolculuğundan dönen bir Poseidon;
Gezeceğim korkusuz Fontannaya'da,
Bacağımda bahriyeli pantolon.

Ve ertesi gün Gorki sokağına gittim, Gorki'nin *Ana* romanını satın aldım ve, içimde kabarık bir coşkuyla, Bayan sinemasına bitişik fotoğrafhaneye girerek,

koltuğumun altında *Ana*, bacağımda bahriyeli pantolonu, fotoğrafımı çektirdim.

Duvarda Lenin, camlı dolabın içinde kitaplar, ve, o gün dolabın üstünde onurlu yerini alan fotoğrafımla, dar ve tek göz evimiz güzel, hatta sevimli bir yere dönüşüverdi. O güne dek unutmuş olduğun «Ev» kelimesi sık sık tekrarlanıyordu konuşmalarında: ev, eve, evden; eve mi? Evden mi? Ev mi? Yeniden yaşamak sevinci uyanıyordu içimizde. Günler geçtikçe Lenin'in tılsımlı bakışlarına bile alışıyorduk. İçimizde uyanan bu hayat sevinciyle kışın getirdiği güçlüklere göğüs gerebildik o yıl. Üstelik yeni yılın başlarında kentin ekonomik düzeninde ve kültürel hayatında iyiye yönelik yeni atılımlar baş gösteriyordu. Subhi'de eski düğme fabrikası yerli iş gücüyle yeni üretimine başladı; Karl Marks sokağında kadın berberi salonu açıldı; Yalta'yla Simferopol arasında otobüs servisi başladı; Bayan sinemasında ilk kez renkli film gösterildi; ve Kırım Komünist Partisi'nin Merkez Komitesi binası önünde çokça sayıda park eden lüks model Z.I.S. otomobilleri göze çarpıyordu. Sonra Mart ayınm birinci gününden itibaren mağazalarda un ve kısıtsız ekmek satılacak haberi geldi kulaklarımıza. O günü nasıl beklediğini unutmamışsındır, Anne. Geceleyin uyku tutmadı gözlerini. Şafak sökmemişti henüz uyandığımız zaman. Bahriyeli pantolonumu bacağıma geçiriyordum ki, «Yok!» dedin, «Yok!.. Değirmene giden bir insan bayram giysilerini giymez!» Ve bohçada saklı babamın yamalı pantolonunu çıkarıp uzattın bana. «İşte, geçir bakayım şunu bacağına!» Sonra elime mineli çanağı tutturdun; kendin ise, «Tanrı'nın cömertliği nerde ve ne zaman çatar bilinmez» diyerek, yastık yüzünü aldın. Kantar'ın yakınlarında Çubar Memet'in bakkalına gideceğimizi sandımdı; babam güldü. «Dışarda yalama ayaz. Araba mı çıkar bu kış kıyamet içinde Kantar'a? Hem ışık yandığı yeri aydınlatır daha fazla. Hükümet kısıtsız ekmek ve un satmaya karar verdiyse satışa Çingene veya Tatar mahallelerinden başlayacak değil elbet. Siz şehrin ortalarına inin daha iyi.»

O gün eve un getirebileceğimizden kuşkulanıyordu galiba ki, konuşurken de babamın yüzünden sahte gülümsemesi silinmedi hiç.

Bir elimde fener, öbür elimde mineli çanak, kentin ortalarına koyulduk.

Karl Marks'taki Gastronom'un çift kanatlı kapısından başlayıp, köşede Sivastopol caddesinin içerlerine kıvrılan kuyruk, Köyevi lokantasının ötelerine dek uzuyordu. Camları buz kesmiş mağazaların kapılarına demir kilitler asılıydı. Salgır yönünden esen soğuk rüzgârla iyice süpürülmüş sokak karanlıktı daha; yalnız karşı yakada *Yaş Kuvvet* gazetesi dairesinde, kuyrukta Gastronom'un

açılmasını bekleyen insanlara, kentin hayattan büsbütün kopmuş olmadığını göstermek istercesine, tavandan sarkan kablonun ucunda bir tek çıplak ampul yanıyordu. Dalmış, dairenin taş basamaklarına bakarken, daha geçen hafta bahriyeli pantolonumun cebinde taşıdığım şiirimle orda, o taş basamaklar üstünde durarak, pencere camından üstü yeşil kumaşla örtülü kocaman masanın gerisinde koltukta oturan, kuşkusuz Marksist ve Leninist, ama sarkık bıyığı ve keçi sakalıyla Troçkist görüşlerin de pek uzağında kalmayan, üstelik Kazbek sigarası içen, ve masası üzerinde duran küllüğün içindeki kabuklardan fıstık yediği de anlaşılan editöre bakışımı hatırladım.

Fontannaya'da çocukların kınadıkları bir Barjom'dum sanki, paltomun yakasından tuttuğun gibi, beni duvar dibine çektin; ve dağıldı dalgınlığım.

Gün işiyordu. Karşı yakadaki dairenin tavandan sarkan çıplak ampulü yitirmişti önceki anlamını. Ama düşlerimi dağıtmak için değildi yakamı tutup çekmenin sebebi- sırada duran insanlar arasından bir heyecan dalgası geçmişti. Nasıl coşmasınlardı? Gastronom'du burası, Anne! Burjuva ve Kapitalist soyluların, Torgsin'lere götürdükleri altınlarıyla francala, pirinç pilavı, şeftali tatlısı yedikleri günlerde bizler ekmeğe mama deyip yutkunduk. Şimdi sıra bizimdi. Proleter terimizle kazandığımız parayla ekmek ve un satın alacaktık. Hem kısıtsız! Onlarsa... Onlar artık altınsız, kendi Kapitalist pisliklerini yesinlerdi Solovki ve Kolıma Gulag'larında.

Derken bir gürültü. Her kafadan bir ses: Açıldı! Açıldı! diye bağıran bağırana. Sen ise, ben bir Barjom'dum sanki, sımsıkı tutuyordun paltomun yakasını.

Ama gürültü uzun sürmedi. Kaldırımın kenarında duran bir adam (Gastronom yöneticisiydi sanırım): «Yoldaşlar!» diye bağırıyor. Yoldaşlar sus pus olup adama bakıyorlar. Şık giysili adam aynı otoriteli sesiyle devam ediyor: «Her kişi bir kilo ekmek ve bir kilo un satın alma hakkına sahip. Hiç kimse ekmeksiz ve unsuz ayrılmayacak Gastronom kapısından. Sovyet insanına özgü kol-lektif bir sorumlulukla sıranızı bekleyin!»

Ve sırada kollektif bir sessizlik. Yüzlerde kollektif bir gülümseme. Kollektif umut. Ve kollektif mut. Ben, Anne, kollektif kelimesinin tam anlamını ancak o gün anladım. Beraberlik veya topluluk denirmiş eskiden bizim dilimizde. Kelime değişti. Ama anlam...

O gün Gastronom'da satın aldığımız ekmeğimiz ve unumuzla Fontannaya'ya dönerken, sokaklarda gördüğümüz manzaralar unutulur mu hiç?

Ah bizim kollektif mutluluklarımız! Kaldırımlarda ve dehlizlerde, tramvaylarda ve duraklarda, Belediye hamamı girişinde ve berber salonlarında insanların koltukları altında yeniden buldukları mutlulukları: ekmek, ekmek, ekmek, ekmek.

Kantar'a sapmadan önce duraladın; cüzdanın içinden son otuz kuruşunu bulup bana uzattın, ve içi un dolu mineli çanağı elimden alarak: «Git!» dedin, «git de çarşıdan yarım kilo hamsi al!» Ve sen Fontannaya'ya, ben ise çarşıya yöneldim. Ah, bizim o hamsiler! Halkalı maşa üstüne diziştirip diziştirip, sac sobanın harlarında ızgarasını yaptığın o hamsiler! Sadece hamsi mi? Neler yemedik sevimli tek göz evciğimizde! Katlama yedik; Fultu yedik; Pide yedik; Köbete yedik; Karaim çöreği, Tatar böreği... Bir kilo un bu! Bir kilo unun değerini ve verdiği nimetleri senden ve benden başka hiç kimse bilemez, Anne. Öyle ki, izbemizin duvarları, duvara asılı Lenin de dahil, o akşam ilk kez benim sesimden bir Kızıltaş türküsü dinlediler.

Gidene bak gidene
Boyu benzer fidane
Çok aradım bulamadım
Senin gibi bir dane

Anneciğim;

Orta okulda son yılımdı o yıl. Enstitü hazırlıkları bekliyordu beni yaz ayları içinde. Ama o akşam okul tasalarından uzak, fidan boylunun içimde uyandırdığı coşkuyla, «Anne, ben bu yaz Kızıltaş'a gideceğim,» dedim. Sen ses etmedin. Bir şey diyemezdin ki! Kızıltaş'a gitmeme kızılcıktan başka bir sebep olamazdı senin için. Daha 1930'un başlarında Kırım'dan tahliye edilmiş Mustafa Topkayacılar'ın kızı Halide'nin Novosibirsk'ten Yalta'ya döndüğünü ve Yalta'da ablası Dr. Zemine Topkayacı'nın apartımanında kaldığı sürece gün günü Kızıltaş'a giderek, bir zamanlar içersinde oturdukları boş evin pencere camlarını sildiğini, evin duvarı dibindeki artık iyice yabanileşmiş gülleri budayıp suladığını işitiyorduk o sırada. Halide'nin Sibirya'dan dönmesine bir sebep vardı ise, benim de Kızıltaş'ı ziyaret etmek özlemim sebepsiz değildi. Sen kızılcık diyordun; ben, daha geniş bir anlamıyla, tabiattı belki, diyeceğim. Ben tabiatı, tabiatın bana kendisini gösterebildiği kadar tanıyordum. Ama benden akıllı biri çıkar da tabiatsız un ve ekmek olmaz; yediğin hamsilerin, Köbete ve Fultu'ların, parti emriyle Gastronom'dan değil de, gerçekten tabiattan geldiğini bana

isbatlayabilirse, Kızıltaş'a gitmek isteyişime gerçek sebebin tabiat olduğuna inanmaya hazırım.

Hamsilere ve una, ya da tabiata şükür... Olgunlaşıp iyice güçlenmiştim o yılın kışı. Sık sık Saniye'yi ve Selma'yı görüyordum rüyamda. Halide giriyordu düşlerime. Saniye'yi çıplak, bazan yarı çıplak görüyordum; Selma'yı, buluzunun tüm düğmeleri çözük ve ak memeleri meydanda; Halide ise Kalküta'nın pis sokaklarında açları ve yetimleri yediren bir Ana Teresa gibi gelip duruyordu gözlerim önüne. Gene de önemli denecek bir engel teşkil etmiyorlardı derslerime çalışmama bu düşlerim. Gerçi sınıfta birinci değildim; ama sonuncu da değildim. Matematik'te orta. Kimya'da orta. Geometri'de orta. Edebiyat'ta orta. Oysa edebiyat dersleri sırasında gizlice şiirler, özellikle Kızıltaş şiirleri yazardım defterime.

Boğa:

Ben bir boğa bilirim Kızıltaş'ta
Derisi karalı aklı.
Topkaya çayırında otlamadığında
Cami dibinde ahıra bağlı.

Çıkmaya görsündü ahırdan
Ellerde sopa, değnek, tırpan;
Zincir, tüfek, pala, tasak –
Bir suçtu sanki ahırdan çıkmak.
Sarı Çömez'in ineğine
Eklenmek değil mi tek niyeti?

Özlemlerim:

Saniye'siz ben kimim?
Saniye kim bensiz?
Soyunup özlemlerimi giysin isterim.
Giyer mi dersin?
Giymezse, doğum da ölüm de önemsiz.

Doğaya sevgim:

Ben ve Halûk'a benzer biri
Kızılcık toplarız Kızıltaş bayırlarında
Çok eski zamandan beri.
Annem der ki Kızılcıklar
Daha bir tatlıydı eski zamanlarda.
Tatlıydı elbet;
Kızılcıkların bittiği bayırlardan
Geçmemişti henüz Suvorov'un askerleri.

Öğretmenimiz Safiye Akimova dersle ilgili olmayan bir şeyle meşgul olduğumun farkındaydı sanırım; arada gizli bir bakışla uzaktan beni süzdüğünü görüyordum ders sırasında. Bir gün sınıfta başımı kaldırdığım zaman öğretmen Akimova'yı yanımda buldum. Gözleri defterimdeydi. İstesem de saklayamazdım. Kendisini ilgilendirecek bir şey olmadığını belirten bir tavırla defteri kapattım. Ama, öğretmen Akimova elini bana doğru uzatmış, defteri kendisine vermemi bekliyordu. Reddetmek geçti içimden. Ver diye ısrar ederse olay çıkacak, gülünç bir duruma düşecektim sınıfta. Verdim. Gidip masasının gerisine oturdu. Bakmıyordu deftere. Bir umut ışığı yandı içimde. Okumayacağını düşündüm. Ama yanıldım. Gerçi ders süresince açıp bakmadı deftere. Başka dersler geldi geçti ve okul günü sona erdi. Öğretmen defterin sözünü etmeyecek diye düşündüm; ve bu düşüncenin verdiği rahatlıkla sınıftan çıktım.

Koridorda, koltuğunun altında defter, beni öğretmen Akimova bekliyordu. Kolumu tutarak: «Benimle gel,» dedi. Bayramlık bir kuzu gibi yürüdüm.

Pencere camlarından sızan güneş ışığıyla aydınlanmış koridorun ucunda durunca başımı çevirip arkama baktım. Kapıları açık kalmış sınıflar bomboştu, koridor boştu. İlk defa görüyordum öğretmen Akimova'yı yakından. Güneş ışığında yüzü sınıfta gördüğüm yüzünden çok başkaydı. Gençti. Güzeldi. O denli güzel ki, güzelliği, yüzüne gönlümün dilediğince bakmama engel oluyordu. Bir an beyaz boynundaki kızıl lekeler ilişti gözlerime. Bakışlarımı ak fanilası altında saklı memelerine indirdim. Oldukça bol fanilası altında memeleri belli belirsizdi; ama, Selma'nın memeleriyle öğretmen Akimova'nın memeleri arasında bir seçim yapmam gerekirse...

Öğretmen Akimova kolumu tutup çekti:

«Yüzüme bak!» dedi.

Bakışlarımı göğüslerinden yüzüne kaldırdım.

Gözleri iri ve maviydi. Mavisi Gurzuf denizinin mavisindendi. Gülmüyordu. Ama soğuk da değildi. Gülmeyişi mahsustu belki. Gülecek olursa bozkaya danaya, kar lapaları böceklere, Kasımda dökülen yapraklar ise kelebeklere dönüşecekti.

Defteri göğsü üstüne tutarak konuştu:

«Çok küsüm sana,» dedi, «ama çok! Sınavlara böyle mi hazırlanıyorsun? Bütün istikbalin bu sınavlara bağlı. Sen ise... Sağını solunu görmeden, önüne bakmadan yürürsen günün birinde çukura düşeceğinden haberin yok mu senin? Sen...»

Boğulur gibi kıstı sesini. Şimdi yüzü çirkindi. Güzel bir çirkindi. Gözlerinin mavisi ışıklar içine gömülmüştü. Kızıl lekeler irileşip irileşip boynunu kaplıyor, göğüs kafesine iniyordu. Defteri açtı, içinden bir sayfa çekip kopardı. «Ders, sınav bir yana, utanmak denen bir şey yok mu sende?»

Sonra, boyum bosumdan mı, yüzümde yansımış içimin ezikliğinden mi, bilmiyorum, bana bu şekilde konuşmasının doğru olmadığının farkına varmış bir tavırla gözlerini yere indirdi. «Peki,» dedi, «şimdi git... Ama işin burada bittiğini sanma ha! Sana söylemek istediğim daha çok şeyler var.»

Ben şaşkın, olduğum yerde duruyordum. «Yürü, git!» dedi gene, emir kabilinden bir sesle. Yürüdüm. Koridorun öbür ucundaki merdivenlere yaklaştığım zaman başımı çevirip arkama baktım. Öğretmen Akimova'nın bakışları üstümdeydi hâlâ. Kulaklarımda yürü, git! yürü, git! yankıları, merdiveni indim.

Karaim sokağını geçerken avlu kapıları arkasında, köşe başlarında ellerinde zincir, balta, tüfek; düşman bakışlı kimselerin beni gözetlediklerini hisseder gibi oluyordum. Suçum neydi? Fontannaya'ya yaklaştıkça, içime çöken ezikliğin yerini acı bir hınç almağa başlamıştı. Sokak ortasında durarak, «Ben bir boğa mıyım? Suçum ne?" diye bağırasım, sonra bir boğa olasım, ahır duvarlarını deviresim, burnuma demir bir halka geçirip beni zincirlerle ensere bağlayan insanlara saldırasım geliyordu.

Bir rüzgâr gibi girdim eve. Camlı dolap üstünde duran bahriyeli pantolonumla çekilmiş fotoğrafımı elime aldığım gibi yere çaldım. Sen, minderde şaşkın ve ürkek, faltaşı gibi açık gözlerinle bakıyordun bana. Güçsüzdün, Anne. Bana neler olduğunu bilmiyordun. Sönmüştü ışıklar benim için o gün. Karanlıktı dünyam. Okul, kitaplar, Selma... herşey uzaklaşmıştı gözlerimden. Seni minderde, gözlerin yaşlı ve yüreğini acıtan dertlerinle başbaşa

bırakıp çıktım evden. Nereye ve niçin gittiğimi bilmiyordum; kendimi Salgır'ın kıyısında buldum. Kargalar akçalara dönmüşlerdi. Ama suskundu kargalar o akşam. Kıyıları buz kesmiş Salgır da, geçen bahar Çukurca bahçeleri eteklerinden koparıp aldığı çalı ve taşları kucağına bastırmış, uyuyordu. Yalnız ben, benim taşlarımın ağırlığı altında ve gözlerim alabildiğine açık, karanlık dünyama bakıyordum. Tanrım, yüreğimin kapılarını aç! Yüreğimin kapılarını aç Tanrım! Öğretmen Akimova görsün yüreğim içindekileri. Ben suçsuzum!

Dayak yemiş gibi döndüm eve o akşam. Sen fotoğrafı kaldırıp camlı dolabın üstüne koymuştun gene. Bakmıyordum fotoğrafa. Gülünçtüm bacağımda o bahriyeli pantolonuyla.

Hafta geçti, öğretmen Akimova konuşmadı benimle. Ben yoktum; bir yokluktum sanki. Ama ben de değişiyordum. Öğretmen Akimova'ya karşı yüreğimin içinde kin beslemek şöyle dursun, günler geçtikçe yeni bulduğum bir güçle çalışıyordum derslerime.

Günler, haftalar geçti. Şiir defterimi unuttum. Öğretmen Akimova'yı benden ayıran suskunluk duvarı çökmemişti henüz; ama, önceleri aramızda esen soğuk yel dinmişti gayrı. Hatta bir gün ders sırasında uzaktan bana kaçamak bir bakışla bakıp gülümsediğini görür gibi oldum. Gerçekten bana mı gülümsemişti? İnanmak zordu.

Ama yanılmamıştım.

Gene o gün eve dönerken Karaim sokağında biri seslendi arkamdan. Duralayıp sesin çıktığı yere çevirdim başımı. Öğretmen Akimova'ydı. Kolları arasında, taşıdığı kitaplar ve dar etekliği hızlı yürümesine engel oluyordu galiba ki, uzaktan bana el etti ve kısa ama sık adımlarla yürüyerek geldi, yanımda durdu. Yüzü, gözleri besbelli gülümsemeler içindeydi.

«Ben *Gençlik Mecmuası*'na uğramak istiyorum,» dedi, «benimle gelir misin?»

'Gelir misin'i bir soru değildi. Kitaplarını aldım.

Yol boyu ne o konuştu, ne ben. Köyevi önünden geçerek, Sivastopol caddesi ile Gorki sokağı arasındaki küçük bahçeye girince öğretmen Akimova duralayıp çevresine göz gezdirdi. Görünürde kimseler yoktu. Çevresini kollamasının sebebi, beni yakından ve daha iyi görebilmekti sanırım; yanıma sokularak şakağımı öptü.

Ordan yeni bir yol başlıyordu benim için, Anne.

Öğretmen Akimova koluma girdi ve birlikte *Gençlik Mecmuası* dairesine yöneldik.

Dairede keçi sakallı adam bekliyordu ikimizi. Adam, önceleri taş basamaklar üstünde durarak, pencere camından gözetlediğim günlerdeki gibi, koltukta oturuyordu. Yalnız Kazbek paketi ve içi fıstık kabuğu dolu küllük eksikti masada. Bir an, sadece sigara paketi ve küllük değil, bütün oda yalın bir yer gibi geldi bana; ama adam sırtını koltuğa yaslayıp, bakışlarını yüzüme kaldırdığı zaman, eskiden küllüğün olduğu yerde sayfalarına Kızıltaş şiirlerim yazılı defteri gördüm.

Gerisini biliyorsun, Anne. Kış çıkmadan Kış şiirim basıldı *Gençlik Mecmuası*'nda. Hey, düşlere gebe zaman! Gündüzlerime gecelerim katıldı. Sis. Sisler içinde kaybolan deniz. Kimsenin görmediği dağlara yağan kar. Karanlık ormanlar içinde peri şenliği. Ve pusuda yatan canavar! Düşlerin doğumunu beklememe, yeni düşler yaratmama ihtiyaç yoktu; ben kendim düşten farksız bir yaratıktım.

Ve gençlik dergisinde şiirimin basıldığı gündü; sabah postasıyla bir mektup geldi eve. Mektubu ben aldım postacının elinden. Mektup, Yalta posta mühürünü ve beş kuruşluk 'Simeiz, Kırlangıçlar Köşkü' posta pulunu taşıyordu. Zarfı ben açtım, mektubu ise sen çekip çıkardın zarfın içersinden. Ve bana uzatarak, «Çabuk, oku!» dedin.

Okudum:

'Teyzeciğim;

Sizlere uzun zamandır mektup yazamadım. Özür dilemek istiyorum. Ne var ki, ihmalkârlığımdan fazla, zamanın yaratmış olduğu engeller sebep oldu buna. Dört yıl geçti siz Kızıltaş'tan çıkalı. Hastalar'da bağlar az daha yabanileşti. Bazı evler hâlâ boş. Eski hastahane binası Kolhoz'a devredildi ve bugünlerde avlusunda tarım makineleri; analık koğuşu ise yaz ayları içinde mahsûl ve tütün deposu yerine kullanılıyor. Tarihî günler gelip geçti üstümüzden. Çok şey değişti Kızıltaş'ta; ama Kızıltaş güzelliğini yitirmedi hiç. Yıl yılı bahar geliyor Kızıltaş'a; bahçeler, bağlar yeşeriyor, ağaçlar çiçek açıyorlar. Soğuksu yolu üstünde sarmaşıklarda serçe cıvıltıları; Topkaya bayırlarında kızılcık, muşmula. Biliyorum, ayrılık üzüntüsü içindesiniz. Sabır ve iyi bir geleceğe inanç en iyi ilâç, Teyzeciğim.

Geçenlerde hasta çocuğuyla kliniği ziyaret eden Sarı Çömez'in akrabası İsmail Boylu'yla konuştum. Sizin ev de boş duruyormuş hâlâ. Balkona çıkan ahşap merdivenin basamaklarını yosun tutmuş, duvar diplerinde ve sıvalı fırından ot fırçaları fışkırmış; ama ev, damı ve duvarlarıyla sağlam, diyor. Tabiî, yerli olmayan kimselerin eve girmeleri imkânsız değil; günümüz yasalarının bunu önleyemeyeceğini siz de biliyorsunuzdur. Bu yüzdendir ki eve akrabalarımızdan birinin bir an önce girip yerleşmesi her bakımdan iyi olur diye düşünüyorum. Sarı Çömez, uzak da olsa, akraba. Bunu İsmail Boylu'ya açıkladığım zaman kıvandı. Ne var ki, amcamın iznini almadan ayağım basmaz eve diyor. Bu durum üstüne düşünüp bir karara varacağınızı umuyorum.

İçten sevgi ve saygılar.
Z. Topkayacı'

'P.S. Halide'nin Kırım'da kalma izni Temmuz ayında sona eriyor.'

Sen minderde, elinde mektup, kaygılı bir bakışla antika saate bakarak geçirdin günü; ben ise, aklımda Halide, Kızıltaş'ı görüyordum.

Üzerimizden tarihî günler geçmeden önce tanıdım Halide'yi. Saniye'den çok başkaydı. Saçları kumraldı. Gözleri kahverenginde. Beline kemer bağlamazdı. Entarisi üstüne dikili kocaman bir cebi vardı. Ve benimle kovalaşmazdı bağın asmaları arasında. Ben, karınca öbekleri üstünde oynarken, bağın kıyısında durarak, uzaktan seyrederdi beni. Özel bir yerdi bağın kıyısı Halide için.

Ama annesi saçlarını ikiye bölüp mavi bantlarla bağladığı veya kıçına yeni bir don giydirdiği günlerde karınca öbeklerine gelip bandıyla öğünürdü, entarisinin eteğini kaldırıp yeni donunu gösterirdi bana. Ve her zaman kibrit kutuları taşırdı o kocaman cebi içinde. Kutularda ölü böcekler, yuvalarından duvar diplerine düşmüş tüysüz ve cansız serçe yavruları. 'Cenaze' merasimine davet ederdi beni. Bağın kıyısındaki gömüt yerine götürdüğümüz kutularda Halide 'ölülerini' gömerdi; sonra ellerini yüzüne kaldırarak, duada gibi mırıltılı bir sesle bir şiir okurdu:

Bu fani dünyaydı yeriniz
Öldünüz dalı çiçeği görmeksizin
Bizim bağa gömdüm sizi
Asude uyuyun serçelerim
Amin amin amin amin

Bazı günler ölü böcek, ölü serçe araya araya Tübya kırlarına dek açılırdık. Ablaları beni ve Halide'yi ararlardı bağlar ve bahçeler içinde. Ama günün birinde Halide çıkmadı bağa. Annesi, ablaları da kaybolmuşlardı ortalıktan. Günler, haftalar geçti; Halide görünmedi. Bir gün ölü serçeleri gömdüğümüz yerde Halide'yi beklerken, sen geldin bağa, elimi tutup beni evimize götürdün.

Halide, Halide!
Bir zamanlar sen vardın;
Ben vardım, onlar vardı.
Seni ben arardım, beni sen;

Ve onlar ikimizi.
Tarihî günler geçince
Karınca yuvaları üzerinden
Arayan kalmadı bizi.

Akşam oldu. Odaya çökmüş karanlıkta antika saat belli belirsizdi. Şu günlerde Yalta'da, ablası Dr. Z. Topkayacı'nın apartımanında oturan ve zaman zaman Kızıltaş'a giderek, bir zamanlar içersinde oturdukları boş evin pencere camlarını sildiğini duyduğumuz Mustafa Topkayacılar'ın Halide'si gerçekten benim bildiğim Halide miydi?

Mektubu okuduktan sonra Halide'yi canlandırmaya çalıştım hafızamda. Türlü kılık ve boyutlarda gelip durdu gözlerimin önüne. Bir an sırtında kara tül entari, başı mezarlığın meşe ağaçları üzerinde, kolları bütün mezarlığı kucaklayabilecek kadar uzun, mezarlıkta dolanırken, eğilerek, mezarlar üstüne bağdaş kurup oturan ölülerin soluk yüzlerini okşadığını görür gibi oldum. Gerçek Halide değildi o. Benim bildiğim Halide bizim antika saatin çok uzağında ve donuk bir zaman içinde kalmıştı.

O akşam babam işinden dönünce iki kez okudum mektubu. Ama doktorun ev ile ilgili düşünceleri ve öne sürdüğü önerileri üstüne bir şey demedi babam. Biliyorum, sen Kızıltaş'la yaşıyordun. Kızıltaş senin havan, suyun, ekmeğin, ve Mekke'ndi. Bunu anlıyordum. Ne var ki, duygu ve özlemlerinin günün gerçeklerinden kopuk olduğunun da pekâlâ farkındaydım. Bunu babam da bilmiyor değildi ve o akşam Kızıltaş'taki evin sözünü etmeyişi bu yüzdendi sanırım. Onun suskunluğunu sen kendi duygu ve özlemlerine uygun bir şekilde yorumlamıştın daha fazla. Mektubu okurken babamın Dr. Zemine'nin 'Sarı Çömez uzak da olsa bize akraba' cümlesini duymazlıktan gelmesi senin yüreğin içinde bir umut ışığı yakmıştı.

Sen ve ben gecenin geç saatlerine dek Kızıltaş üstüne konuştuk. Ben, Ayvasıllı Emine teyzenin ve kızı Saniye'sinin Kızıltaş ziyaretlerini hatırladım; sen, sıvalı fırını, bostanın kıyısındaki yıldız çiçeklerini, ayva ve kızılcık tatlılarını, bostanın taş duvarını örten kabak sürgünlerini, saçak altında kırlangıçların ördükleri yuvaları, Gurzuf pazarında sattığımız yumurta ve domatesleri, ve gene Gurzuf'tan satın aldığımız o güzelim pencere örtülerini. Babam bizim hâtıralarımızı dinlerken, bakışları antika saate dikili, evi, daha doğrusu ev üstüne alacağı kararı düşünüyordu.

Ertesi günün akşamıydı, İsmail Boylu'nun bir an önce eve girip yerleşmesine izin verdiğini açıkladı ikimize. Ve o andan sonra Kızıltaş'la ilgili hâtıralarımız içimize gömüldü, kaldı. Sen, sadece evi değil, bütün Kızıltaş'ı yüreğinin içine aldın ve dişlerini sıkıp yüreğini kilitledin. Yanılmıyorsam, sen o akşam ihtiyarladın, Anne. Kızıltaş senin yüreğin içinde öyle kilitli kaldı. Kuşkusuz, hayata gözlerini yumarken de Kızıltaş senin yüreğinin içindeydi. Ben ise... Ben başkaydım, Anne. Ben, benim şair ruhumla tabiatın ve Tanrı'nın aşk ve kutunu kazandım. Ağır ağır ihtiyarladım ben; ve ağır ağır sönüyorum. Ve Kızıltaş'ı kilitlemedim içimde. Kızıltaş'ın bağları ve bahçeleri, inekleri ve keçileri, serçeleri ve saksağanları, kertenkeleleri ve kurbağaları bugün de minnettarlar bana.

Ve geçiyordu günler. Eriyordu Çadır Dağı'nda kar. Kargalar terkediyorlardı akça ağaçlarını. Uyanıyordu Salgır. Eski badem ağacının gövdesinden yeni filizler fışkırıyordu. Unutuluyordu karınca yuvaları. Unutuluyordu Halide'nin kareli veya benekli donu. Ve unutuluyordu üstümüzden geçmiş tarihî günler. Beklemiyordu gayrı Karaim sokağında Selma kız beni. Özlemlerim başka yönlere koşuyorlardı.

Kentin içinde olağanüstü bir canlılık göze çarpıyordu o yılın baharı. Hem sadece parklarda ve Gorki sokağında çiçek açmış ağaçlarıyla değil; Tatar ve Kırımçak mahallelerinde kerosin kuyrukları kısalıyordu, mağazalarda kısıtsız ekmek satışının yanısıra, camekânları et sucuğu, tütsümüş ringa ve uskumru balıkları, rafları votka şişe-leriyle birlikte Zubrovka'lar süslüyordu; Kırım Devlet Tiyatrosu'nun repertuarlarında ise *Don Kişot* gibi, *Arşın-Mal-Alan* gibi oyun ve operetlerle yıllar yılı kaygılı yüzlerde gülümsemeler beliriyordu, ve memlekette Sosyalizm'in yerleşip kök salacağına hâlâ gizliden gizliye inanmayanlar hayal kırıklığına uğruyorlardı.

Benim de nasıl bir hızla değiştiğimi unutmamışsındır, Anne. Ben, senin doğurmuş olduğun ince ruhlu ve uysal çocuğun muydum? Kızıltaş'taki evde, karanlık gecelerin ortasında üstüne portakal renginde nakışla 'Halûk' yazılı bebeği göğsüme bastırarak, «Anneciğim!» diye bağırdığımda yatağıma gelip, «Korkma, oğlum. Bir şey yok... Yoldan sadece askerler geçiyorlar» diye terli saçlarımı okşadığın oğlun muydum?

Ağlıyordun, Anne. İçin için. Bana belli etmeksizin.

Ama ne Kızıltaş'a, ne de Fontannaya'da geceleri rüyamda gördüğüm Selma'ya dönüş yoktu. Dünya kaç para! Saçlar Mayakovski'varî, enseye kalkık

yaka altında ipek eşarbım ve kemik ağızlıkta Kazbek- ver elini Uçansu! Hey garson!.. Doldur kadehi!.. Kadehi doldur garson! İçtiğim bu şarap bizim üzümlerimizdi bir zamanlar Kızıltaş bağlarında!

Sabah saatlerinde dönüyordum eve, yüzüm soluk, üstüm başım perişan; ve eşikte kusmuk. Ama hasta değildim, Anne. Benim hürriyetimdi hasta olan. Babam hoşgörülüydü. Durumumu herkesten, belki kendimden de, daha iyi anlıyordu.

Bir gün, *Edebiyat dergisi* dairesinden çıkmış; gene Uçansu yönüne gidiyordum ki, babamla karşılaştım sokakta. Benim daireden çıkmamı bekliyordu. Hey, fedakâr baba! Gözlerinin içinde üzüntülü bir gülümseme, «Beş on dakika konuşabilir miyiz?» dedi ve koluma girerek beni karşıki parktan yana çekti. Geceleyin eve sarhoş dönüşümden bahsedeceğini düşündüm parka girerken. Etmedi. Kızıltaş üstüne konuştu bir süre. Sonra, beni üzmek pahasına da olsa, İsmail Boylu'ya eve girip oturmasına izin verdiğini, bu kararının bizim için gerçekten faydalı olacağını ve hayatımızda kökten bir değişiklik baş göstermeden önce Kızıltaş'a dönmemizin imkânsızlığını, böylesine bir değişikliğinse yakın bir zaman içinde başgöstereceğinden kuşkulu olduğunu açıkladı.

Bütün bunları söylerken bakışları yüzümdeydi ve bakışından benim sıhhî durumumun kendisini evden de, Kızıltaş'tan da fazla ilgilendirdiğini anlıyordum.

Bahar günleri itfaiyeciler sendikası orkestrasının üstünde konser verdiği meydanın az uzağındaki sıraların birine oturduk. Gözlerini yüzümden dizlerimin üstünde tuttuğum ellerime indirdi. Baktı baktı.

«Dalgın bir halin var; ne düşünüyorsun?» diye sordu.

Omuz silktim.

«Ben düşünüyorum,» dedi.

«Neyi?» diye sordum.

İçine bir kıvanç ışığı yayılmıştı aniden. Bana söylemek istediği şeyler benim hayatıma yeni bir yön verecekti sanki.

«Senin Yalta'ya gitmeni istiyorum,» dedi. «Son mektubunda doktor da yaz ayları içinde seni beklediğini yazıyordu.»

Gözleri gerçekten gülüyordu şimdi.

«Ne dersin?» diye sordu.

«Bilmiyorum,» dedim.

«Bilmiyorum ne demek?»

«Yarıda kalmış iki şiirim var. Derginin temmuz sayısı...»

Sözümü kesti.

«İyi işte. Deniz, güneş, çam ağaçları, temiz hava... Yalta bu! Daha iyi bir ortam bulabileceğini mi sanıyorsun?»

O günün akşamı kendisine kesin bir cevap vereceğimi vaad ettim; ve babam iş yerinin, ben ise Fontannaya'nın yolunu tuttum. Yalta yolculuğu üstüne düşüne düşüne eve dönerken, evde beni sürpriz bekliyordu.

Pencere dibinde duruyordunuz. Ben avluya girer girmez, ikiniz pencereden çekilerek, bir fotoğraf pozuyla, antika saatin önünde dikildiniz. Oda güneş ışığıyla doluydu. Sen, ağır ve biraz biçimsiz ellerini karnın üstüne kavuşturmuştun; senin yanıbaşında duran genç kadınsa, (sadece sağlam omuzbaşları ve olgun göğüsleri değil, bütün fizik yapısı genç bir kadın olduğunu anlatıyordu bana) gözlerini yere indirmişti ve mükemmel dudakları ucuna takılı gülümsemesi altında bir sırrın gizlendiği belli oluyordu. Genç kadını ben tanımıyordum. Ama kahverenginde iri gözleri içinden ve yüzünün keskin çizgileri arasından Topkayacılar'a özgü bir benzerlik fışkırıyordu. Bu benzerliği daha iyi görebilmek için elimi alnıma düşen saçlarıma kaldırmıştım ki, genç kadın, yüzüne inecek bir yumruktan sakınırcasına, başını arkaya attı. Ve gizliliği o anda siliniverdi dudaklarından. Yüzü açıktı, ve gözlerinde beliren hoş bir gülümsemeyle beni kendine davet ediyordu. Sen de başını kaldırmış, genç kadına bakıyordun şimdi. Ve gözlerini onun yüzünden ayırmaksızın sordun:

«Tanıyamadın mı?»

Başımı salladım. Bir süre bakıştık. Neden sonra genç kadın yavaş, duada gibi, ama çocuksu bir sesle konuştu:

«Bu fani dünyaydı yeriniz

Öldünüz dalı çiçeği görmeksizin...»

Halide!

Birbirimizin kucağına atıldık. Göğüs göğüse bağlandı, dudak dudağa, soluk soluğa. Öpüştük. Ağladık. Güldük. Tek göz ev dardı. Tek göz evde kerevet, iki döşek, masa, cam dolabı, Lenin'in çerçeveli resmi, minder, tabure, saç soba; ve -biri arkalıksız- iki iskemle. Sen, eşyalar arasında bir fırıldak gibi

dönerek Halide için rahat, belki de yadırgamayacağı, bir yer ararken, Halide koluma girdi, beni kerevetten yana çekti; ve ikimiz şiltenin ucuna iliştik.

Çaylarımızı içerken arada bir Halide'nin getirdiği içi üzüm dolu sepete bakıyordun. O günkü mutlu yüzün bugün de gözlerimin önünde. Halide Hastalar bağından sadece bir sepet üzüm değil, Kızıltaş'taki evi getirmişti dersin sana. Benim için ise Halide'nin kendisi bir Kızıltaş'tı ve omuzlarına dökülü gür saçlarında düğümlenmiş bağlar, Pilibaşı, Soğuksu kıyıları, Ayı Dağı, Topkaya bütün güzellikleriyle çözülerek beni kendilerine çağırıyorlardı.

Çaydan sonra ayağa kalktık. Evden çıkıyorduk ki, sen önümüze geçtin. Gözlerin korkuyla gölgeliydi. Halide seni yatıştırdı:

«Biz biraz gezeceğiz, Teyze,» dedi. «Akşama döneriz.»

Güneş gökyüzündeydi. Ve sıcaktı. Sokakta omuzları üzerine dökülü saçlarını ellerinin içine toplayıp arkaya attı Halide; sonra ellerini kalçaları üstünden geçirip kara etekliğini düzeltti, göğsünde pembe buluzunun bir düğmesini çözdü, yüzüme baktı, ve güldü.

Rüyamda gördüğüm kızlar gibiydi Halide.

Rüyamda gördüğüm kızların tümü güzel ve dipdiriydiler; ama yerleri efsane veya peri dünyalarıydı; şimdiyse Halide'yle gerçek dünyamda yüzyüze geldiğime ve güzelliğini elle tutabileceğime kanaat getirince nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyordum.

«Nereye gideceğiz?» diye sordu. Ve, gitmek istediği yeri benden daha iyi biliyordu galiba ki, elimi tutarak: «Gidip ölü serçe yavrusu arayalım,» dedi. Ve gittik.

Kayaucu'nda Salgır'ın kıyısına indik.

Köprüyü geçerken kolumdan ayrıldı, üç-beş adım uzaklaşarak, dirseklerini köprünün korkuluğuna dayadı ve bana, sadece vücudunu değil, bütün varlığını daha bir iyi göstermek istermişçesine, uzun bir süre öyle sessiz ve hareketsiz durdu. Halide'ye baktıkça, Halide'nin çözümü zor bir muamma olduğunu anlıyordum. Vücudu bir mesele değildi; ruhu da çapraşık sayılmazdı; ama ruhuyla vücudunun birleşiminde Halide efsaneleşip ölümsüz bir yaratık oluyordu. Gene de Halide'nin çekici ve gerçek karakterini ruhu değil de vücudunun oluşturduğuna, ve, bana akraba olmasına rağmen, onun vücudunu okşayıp sevebileceğime inanmak istiyordum.

Ama inanmak...

Tüm Topkayacılar arasında talihine sessizce boyun eğen biri vardı ise, o kişi bendim, Anne. Halide, bu halimle hayat yolumun benim için çiçeklerle döşeli bir yol olmayacağını anlıyordu, ve o gün, sadece bir tek gün için olacaksa bile, kendisini bana bir dost, bir oynaş, bir abla, hatta bir ana olarak sunmak isteyişi bu yüzdendi sanırım. Üstelik Halide'nin bu çok değişik tavırları yapmacık değildi.

Salgır'ın kıyısındaki yabanî otlar ve sarmaşıklar arasından geçerken bir gelincik çiçeği kaldırıp Halide'ye sundum. Çiçeği göğsünde buluzunun çözük düğme ilmiğine kendi elimle takmamı istedi. Takınca da elimi iki avucu altına alarak dipdiri göğüsleri üstüne bastırdı. Gözleri içinde sevgilerin en sıcağıyla bakıyordu yüzüme.

«Hiç unutmayacağım,» dedi.

«Çiçeği mi?» diye sordum.

Sorumu cevaplandırmadı.

«Sana gerçekten unutamayacağın bir hediye vermeyi isterdim.»

«Verdin,» dedi Halide.

Ve yere, çimler üstüne oturarak, eliyle kendi yanında yer gösterdi.

Oturdum. Parmağımı gelincik çiçeği üstünden geçirdim hafiften.

«Bu çiçeğin ömrü uzun sürmeyecek. Bak hele, solmuş bile.»

Halide iri, alabildiğine açık ama az buğulu gözleriyle bakıyordu bana, ve, bakarken, duada gibi yavaş bir sesle *Edebiyat Mecmuası*'nda yayınlanmış, önce Yalta, sonra da Duvarlar şiirlerimi okudu.

«Bunlar en büyük hediye benim için,» dedi. «Bunları ömrüm boyunca saklayacağım.»

Sürekli bir sessizlik çöktü aramıza. Ama sesi hâlâ kulaklarımdaydı ve Halide'nin ağzından şiirlerim olduklarından çok daha güzeldiler. Halide'ye ne demem gerektiğini bilmiyordum. Sessizlik uzadıkça Halide'nin önemi daha da büyüyordu gözlerimde. Halide bir hayattı. Halide'nin kendisi bir şiirdi. Daha fazla. Kaybolan Halide'yle tüm ışıklar sönecekti gözlerimde ve ben ıssız, içinden çıkılmaz bir ormanın içinde kalacaktım.

Titriyordum. Halide şakaklarımı avuçlayıp başımı yukarıya kaldırdı.

«Neyin var?» diye sordu.

«Hiç,» dedim.

«Ama var.»

«Hiç bir şeyim yok.»

Halide ısrar etti:

«Konuş!»

«...»

«Konuş, rica ederim.»

«Ben korkuyorum Halide.»

«Neden?»

«Bilmiyorum neden? Ölümden belki.»

Halide'nin dudaklarından hafif bir gülümseme geçti. Ama gülümsemesi ne sıcak, ne de güzeldi.

«Yaşamaya başlamadık henüz, sen ölümün sözünü ediyorsun.»

Gözlerimi yere indirdim.

«Peki, öleceksin,» dedi Halide. «Ne zaman? Yarın mı? Bir hafta, bir ay sonra mı? Hepimiz öleceğiz. Ölümsüz kim var bu dünyada?.. Ölmeden önce gözlerini yerden kaldırıp yüzüme bakabilir misin biraz?»

Gözlerimi Halide'nin yüzüne kaldırdım. Yüzü ciddiydi şimdi.

«Turgenyev'in *Rudin* romanını okudun mu, bilmiyorum. Rudin'le Afrikan Semeniç arasında hayat üstüne geçen bir tartışma sırasında Rudin, İskandinavyalı bir kıraldan söz eder. Geceleyin askerleriyle bir ahırda ateşin çevresine oturmuş, konuşurlarken, ahırın bir ucundaki açık kapıdan içeriye bir kuşun girmesiyle öbür ucundaki açık kapıdan dışarıya uçması bir olur. Kuşun uçuşunu gören kıral, 'İşte, der, insanoğlu da o kuş gibi; karanlıktan çıkıp yine karanlığa girer. Aydınlıkta, sıcakta kaldığı süre, o kuşun ahırdan geçişi kadar.' Savaşçılar arasından ihtiyar bir savaşçı, 'Ama kuş dediğin karanlık içinde bile kendi yuvasını bulabilir, Kıralım. İnsanın ömrü uzun sürmez bu dünyada; bu bir gerçek; ne var ki hayatta yüce yararlıkları yaratan gene insanoğlu. İnsanın ölüm yuvası bile hayata bağlıdır.»

Halide sustu ve gözlerini Salgır'dan yana çevirdi:

«Ah, saçma bir konuşma bu, doğrusu! Bunları sana niçin söylediğimi bilmiyorum. İntihar edeceğim dersen, anlarım. Az mı şair kendi canına... Bazı durumlarda ölüm kişioğlu için bir kurtuluş olabilir. Ama ölümden korkmak!..»

Sesini kesti. Sinirleri bozulmuş gibiydi. Ve başı hâlâ Salgır'dan yana dönük, ayağa kalktı.

Oturduğum yerden Halide'nin boyunu olduğundan uzun, omuzbaşlarını ve bacak kaslarını olağanüstü güçlü görüyordum. Ayağa kalkar da, bir an için olacaksa bile, bütün ruhum ve bedenimle, Halide'nin kucağında kalabilirsem, kendimin de güçlü ve hayat yolunda korkusuzca yürüyebileceğimi hisseder gibi oluyordum.

Ve öylesine bir hisle ayağa kalktım. Halide içimde yer almış değişikliği görüyordu ve özlemlerimle barışmaya hazırdı. Bir an gözleri içinde hayat yolumu görür gibi oldum. Sonra... Soluğu soluğumda, vücudundan çıkan gücü omuzbaşlarını dolayan kollarımda sıcacık soluğuyla ölüme meydan okuyarak hayatı sonsuzlaştırıyordu.

O akşam eve dönünce, «Sen bu akşam şehre inip bu gece konukevlerinin birinde uyuyamaz mısın?» diye fısıldadın kulağıma. Güldüm. Halide merak etti. Kulağıma fısıldadığı kelimeleri tekrarladım kendisine. Halide, «Yok, Teyze,» dedi. «Yok! Hepimiz burada uyuyacağız.»

Ve hepimiz bizim tek göz evde uyuduk o gece.

Ertesi günün sabahı ayrıldı Kırım'dan Halide. Ama o gün bana bıraktıkları hâlâ benimle.

P.S.

Anneciğim;

Geçenlerde Amerika'da oturan genç bir Kırımlı ziyaret etti beni evimde. Geçen yılın yaz ayları içinde Kırım'a gidip gelmiş. Kırımlıların bazılarına hükümet Kırım'a dönme izni veriyormuş. Ama Kızıltaş'ta ikamet etmeleri hâlâ yasak. Amerika'ya döneceği gün Akmescit'te Halide Topkayacı isminde bir kadına rastladığını söylediği zaman içim burkuldu. Halide'nin Kırım'da oturup oturmadığını sordum gence. «Yok, Novosibirsk'te oturuyor. Ama her yaz Kızıltaş'ı ziyaret ediyor,» dedi genç adam.

Dördüncü Mektup

Anneciğim,

Önceki mektubumda Halide'nin sözünü ederken, onun unutulmuş bir zaman içinde kaldığından kuşkulanmıyordum. Amerikalı gencin ziyaretinden sonra Halide'yi yeniden yalnızlığımın derisi altında bulmamdan memnunum. Biliyorum; ne ben, ne de Halide Salgır'ın kıyısındaki gibi değiliz artık. Fakat yıllar hafızamdaki Halide'yi değiştirmedi hiç. Hava güneşli bugün. Halide şu anda Kızıltaş'ta boş evin pencere camlarını silmiyorsa, Salgır'ın kıyısında bir zamanlar üzerine yattığımız çimleri okşuyordur. Ben ise, bir an için olsa bile, o gün özlemlerimizle yüklü bedenlerimizi göğe ve Salgır'a gösterebilmemizin mutluluğu içindeyim. Tuhaf bir mutluluk bu.

Halide'yle karşılaşmamızdan az sonraydı, beni şen ve güler yüzlü gördüğün gün: «Tanrı'ya şükür, mutlusun,» demiştin. Mutlu muydum? Doğrusu ben benim bugünkü kafesimi örüyordum o günlerde.

Şimdi burada bu kafes içindeyim. Bazan kafesimi kafes değil de, çevremde yıllar yılı ördüğüm, içinden çıkılmaz yüksek bir duvar gibi görüyorum. Bu duvarda sen varsın, Halide var, öğretmen Akimova var; ve başka sevdiklerim. Tümünüz kaskatısınız. Sizleri öyle taşlaşmış gördüğüm bir anda başımı ellerimin arasına alıp kaçasım geliyor. Ama nereye? Sahte ışıklara alışkın değilim. Vitrinlerde gelinlikler coşturmuyor gayrı beni. Öpüşler soğuk, gülümsemeler donuk, afişlerde. Ala, mavi saçlı, memebaşları yaldızlı Gogo kızlar yabancı bana. Parklarda çiçeklere, ağaçların yeşiline benim olmayan gözlerle bakıyorum; kendi gözlerimin önünde ise duvarlar. Yer altında, yer üstünde, her yanım yabancı duvarlarla kuşalı.

Kalabalık sokaklarda, soyut bir dünyadaymış gibi, yürüye yürüye kendi duvarlarımın arasına dönüyorum. Geceler uzun, soğuk, sessiz. Üşüyorum, Anne. Gözlerimi yumup, Memiş'in deresi üstünde güneş ışıklarına bürülü salkım söğütü çekiyordum üstüme. Isıtmıyor salkım söğüt beni. Hastalar bağının üzümleri sönük avizeler gibi gözlerimde. Ama korkmuyorum. Yıllar yılı

yüreğimin içinde taşıdığım korkular soğuk ve karanlık gecelere beni o denli alıştırdı ki, her gün biraz daha bana yaklaşan ölüme canımı sızısız ve acımaksızın teslim edebileceğimi hissediyorum. Oysa seviyorum hayatı. Hayat bir şiir benim ruhumda. İçim sevgilerle dolu. Özlemlerimi karanlıklar içine bırakıp dünyamdan ayrılmak istemiyorum. Mısır çölünde dişi kaplana âşık olan Balzak'ın askeri gibi, özlemlerimi okşayacak olan bir şey bekliyorum karanlıkta. Gelmiyor. Kafam delice düşlerle dolu. En son çare kendi kendimi yakıp yöremi aydınlatmak belki.

Ah güneş ve aydınlık!

Ömrümün en mutlu dakikalarını yaşadım o gün Salgır'ın kıyısında. Belki Halide de. Dönmemeliydik Fontannaya'ya o akşam. Hayatımı Halide ile birlikte sürdürmemem için bir sebep yoktu. Kol kola, omuz omuza Salgır'ın kıyısınca yürümeliydik. Nereye mi? Önemi yoktu nereye olduğunun; Novosibirsk'e, Vladivostok'a, Kamçatka'lara... Bilinmezliğe belki. Karanlıkta ve aydınlıkta, dağın doruğuna ulaşmaya kararlı bir Sisif gibi; yükümü taşıyacak, ama işkence nedir bilmeyecektim.

Hoş, yürümedim. Ama Halide yürüdü. Şimdi ben benim duvarlarımın arasında, Halide'yse... Mektuplarımda sık sık Halide'nin sözünü ediyorum ya, Halide'ye tutkum olduğunu sanma, Anne. Halide karanlık gecelerimde bir yıldız; bazan canlı, bazan cansız bir simge. Ama her zaman uzağımda. Az yukarda sana dişi kaplanın sözünü ederken, Halide değil, Ayvasıllı Emine Teyze'nin Sa-niye'si gelmişti aklıma.

Dün gece, yatağımın içinde yatarken, karşıki pencere camında bir tablo gördüm. Sarımsı bir tabloydu. Sokak lambasının yansısı olduğunu düşünerek, gidip pencere perdesini çektim. Tablo silinmedi camdan. Yatağımın içinde uzanmış, pencereye bakıyordum. Tablo değişiyordu durmadan. Bir an Kızıltaş'taki ev oluyordu. Başka bir anda Pilibaşı ve karınca öbekleri; Topkaya ve kızılcıklar; sonra sırtlarında bohçaları, sürgün trenlerine doğru yürüyen kadınlar ve çocuklar; şaşkın yüzlü bir sürü ihtiyar...

Birbirini takibeden bu görüntüler ölü bir sarılık içine gömülüp kayboluyorlardı ve kaybolan her görüntünün yerini yeni bir görüntü almadan önce camda kalan sarılık bir kaplan şeklinde belirip hemen siliniyordu gözlerimden.

Çocukluğumda bana öğretmiş olduğun duaları ben yıllar önce unuttum. Unutmadımsa bile canıma daha yakın ve ruhumu Tanrı'dan daha iyi

yatıştırabilen Kızıltaş aldı duaların yerini; ve bu yüzdendir ki, pencere camında beliren görüntülere şaşmadım. Ama görüntülere bakmak niyetinde değildim o gece. Bütün bu uzun yıllar boyunca şiir defterimden ayrılmadım hiç. Ve o gece de şiirle yumdum gözlerimi.

Yağmurun dinmesini bekliyorum.
Alışkınım.
Kimseye görünmeksizin beklemeye yarı karanlık odamda.
Eski bir fotoğraf, eski bir bebek, dalından kopuk bir çiçek,
Sevdiğimiz şeylerdi akıp giden lâğımda.

Sonra uyudum. Rüyamda gene Kızıltaş'ı gördüm. Doğrusu görmedim Kızıltaş'ı. Ben Kızıltaş'taydım ama Kızıltaş yoktu. Ne bir ev, ne Pilibaşı; ne cami, ne de mezarlık. Ayı Dağı, Değirmenköy yamaçlarından kopup, denizin içerlerine çekilmişti ve belli belirsizdi; Pilibaşı yüksek bir kurgan olmuştu, bir zamanlar Halide'yle kıyısında ölü serçeleri gömdüğümüz bağ sular altında kalmıştı, Yalta yolunu ise yabani otlar ve sık sarmaşıklar örtmüştü. Yalnız badem ağacı eski yerindeydi, ve çocukluğumda olduğu gibi, dalı yaprağıyla altındaki bozkayayı örtüyordu.

Halûk'u veya Halûk'a benzer birini bulurum diye badem ağacına doğru yürüdüm. Ağaca yaklaştıkça dibindeki bozkayanın boz değil de sarımsı bir renkte olduğunun farkına varıyordum. Bir ara kaya kımıldar gibi oldu; ve atan kalbimle badem ağacına koştum.

Ve işte gözlerimin önünde harikalar harikası!

Bozkaya'nın üstünde başı göğsüne sarkık, sapsarı saçları omuzlarına dökülü, önünde dikili dizlerini kollarının arasına almış, sırtında zamanla ağarmış pembe entarisi, ama vücudu genç ve dinç, yalnız badem ağacı dibindeki yeşil otlara dikili gözleri hüzünlü, Ayvasıllı Emine Teyze'nin Saniye'si oturuyordu. Kendisine yaklaştığımı görmüştü galiba ki, eliyle yer yer yırtık entarisinin altından beliren bacaklarını örttü.

Az uzağında durarak:

«Saniye!» diye seslendim.

Bakışlarını kaldırmadı yerden. Öyle sessiz, Saniye otlara, ben Saniye'ye bakıp durduk bir süre. Ortalık karanlıklaşmağa başlamıştı. Deniz yosunu kokulu bir yel esiyordu güneyden. Çiseleyen deniz yağmuru badem ağacının

yapraklarını ve Saniye'nin saçlarını ıslatıyordu. Ortalık karardıkça Saniye'yi kaybetmek korkusuna kapılıyordum. Bir ara bakışlarını otlardan kaldırıp yüzüme baktı.

«Sen Saniye misin?» diye sordum.

Başını salladı.

«Birini mi bekliyorsun?»

Dudakları belli belirsiz kıpırdadı.

«Kimi?» diye sordum.

«Seni,» dedi, yavaşça.

«Geleceğimi biliyor muydun?»

«Evet,» dedi.

Bakışları hâlâ soğuk ama ilgiyle bakıyordu artık bana.

«Çok mu bekledin?»

«Kırk yıl,» dedi Saniye. Ve bacaklarını bozkaya üstünden yere indirerek, karşımda durdu.

«Kırk yıl!» dedi gene. *«Kırk yıl!.. Çevrene bak. Evler çöktü, toz oldu. Tarlalar kurudu, çöl oldu. Alçaklarda kalan bağlar göl oldu, yükseklerde olanlar yoz oldu. İnsanlara ne oldu diye sorma! Bir çoğunu kurşuna dizdiler, telgraf direklerine astılar; geride kalanları ufkun ötesinde başka dünyalara alıp götürdüler. Bir ben kaldım, ve annem. Ordular çekilince köy köy gezip, kasaba kasaba gezip insan aradık; yoktu. Sonra buraya geldik. Sen burada kal, Topkayacılar'ın oğlunu bekle, dedi annem. Kalmak istemedim. Kal diye ısrar etti. Birlikte bekleyelim diye yalvardım. Göğüslerimde süt yok, kaslarımda güç yok, ben çocuk doğuramam; sen kal, bekle; gelir gelmez çocuk doğurmaya başlayın, ben ise yine köy köy, kasaba kasaba gezeceğim, küllerimiz altında bir kor bulup Alim Aydamak Kobası'na götüreceğim ve orda ateş yakıp ikinizi bekleyeceğim, dedi ve gitti. Kırk yıl bekledim. Deniz cinssiz, doğurmaz; dağlar kısır, yedirmez. Kan kusuyorum. Ortalıkta ne bir kertenkele kaldı, ne bir kurbağa. Bekleyecek halim yok gayrı. Ya öldür beni, ya da kendinle al götür.»*

Birden atılıp Saniye'yi kollarımın arasına aldım: *"Korkma,»* dedim, *«korkma. Seni bu yaban yerde bırakıp gitmeyeceğim. Aydamak Kobası nerde?»*

Başını salladı.

El ele yürüdük. Sulara gömülü bağları geçtik. Yozlaşmış tarlaları, geçilmez yolları aştık. Yürüdük günlerce, haftalarca. Batı'da Aypetri dağlarında aradık

Emine Teyze'yi; yoktu. Sonra Ayvasıl'da, Dereköy'de, Küçükköy'de, Özenbaş'ta, Simeiz'de, Koreiz'de, Alupka'da, Alutka'da aradık; doğuda Körbekül'ü, Demirci'yi, Üsküt'ü, Otuz'u, Taraktaş'ı arayıp taradık; yoktu. Aç ve yalınayak dağlarda dönüp dolaşıp yine Kızıltaş'a geldik. Ölümü beklemekten başka çıkar yol yoktu. Oysa ne ben, ne de Saniye ölmek istemiyorduk. Saniye'yi kucağıma aldım, götürüp bozkayanın üstüne yatırdım. Ve orda bir sabah dilimle Saniye'nin yaralarını yalarken, Kuzey'de, Romankoş dibinden havaya yükselen ince bir duman gördüm. Coşkuyla gene dağları tırmanmağa başladık. Romankoş dibinde durduğumuz zaman akşam olmuştu. Zayıf bir ateş yanıyordu iki kaya arasında. Sırtı kayaya dayalı, saçları darma dağın, yüzü boz, iri açık gözleriyle Emine Teyze bakıyordu ikimize. Uzunca bir süre baktı. Sonra sırtını kayadan ayırdı, iki adım bizden yana atarak, *«Çocuklarınız nerde?»* diye sordu. Biz ses etmedik. Bakışları Saniye'de, *«Kız! Sana söylediklerimi unuttun mu sen?"* Ve Saniye'nin cevabını beklemeden gözlerini yüzüme çevirdi; *«Sen!»* dedi, *«erkek değil misin sen?»* Ve içi nefret dolu gözleri hâlâ yüzümde, sesinin olanca gücüyle haykırdı. *«Erkekliğini göster bakayım!»*

Titreyen parmaklarımla pantolonumun düğmelerini çözüp sünnetli yerimi gösterdim.

Emine Teyze gelip karşımızda durdu, elini Saniye'nin memeleri üstünden geçirdi, kalçalarını tutup sıktı; sonra Saniye'nin elini kendi elleri arasına aldı ve Saniye'nin eliyle sünnetli yerimi katılaşana dek uğuşturdu; katılaşınca da gerisin geri gitti, gerili bacaklarıyla ateşin üzerine dikildi. *"Siz bu topraklara lâyık insanlar değilsiniz!»* diye bağırdı. *«Siz hazır ev, hazır ateş, hazır ışık, hazır hayat arıyorsunuz!»*

Entarisinin eteklerini karnı üstüne çekti ve işeyerek ateşi söndürdü. İki kayanın arasında gözden kaybolmadan önce bir kez daha konuştu. *«Yaşamak istiyorsanız ateşinizi kendiniz yakın!»*

Saniye'yi aradım. Ama Saniye yoktu görünürde. Ben şaşkın, olduğum yerde durarak, sönmüş ateşe bakarken, iki kaya arasında Saniye boy gösterdi. Çırılçıplaktı. Ama yüzü gülümsemeler içindeydi ve derisi altında apak vücudunu türlü renkte bahar çiçekleri süslüyordu.

Gerçekte olduğu gibi düşlerimde de Kızıltaş benden uzak, donuk ve insansız.

Sen, Anne,

Kızılcıklarımızı düşünüyorsundur hâlâ.
Düşünme.
Suvorov'un askerleri
Keseli tüm keçileri
Kızılcık ağaçları Topkaya bayırlarında
Yüce çınarlar gibi.
Unut kızılcıklarımızı,
Ben çıkamam oraya.
Ne ben,
Ne de Halûk'a benzer biri.

Ama önemli denecek bir değişiklik göze çarpmıyordu daha o yılın yazı Kızıltaş'ta. Boş evlere -kimi akraba, kimi dost, bazıları yabancı- yeni aileler taşınıp yerleşmişlerdi; büyük depremde hasar görmüş Memiş'in köprüsü ve mezarlık duvarı onarılmıştı; cami dibinde dumura uğramış künklü eski çeşmenin az uzağında yeni bir çeşme inşa edilmişti ve Kızıltaşlılar gerçekçi duygu ve görüşleriyle yeni hayata ayak uyduruyorlardı.

Ne var ki Dr. Z. Topkayacı'nın apartımanındaki kitaplıkta Voltaire gibi, Balzak gibi yazarların kitapları, ve, üstelik aramızda yeralan konuşmalarda doktorun şiirlerime karşı gösterdiği ilgi ve saf içtenliği, sadece senin özlediğin kızılcıkları ve bostanı değil, bütün Kızıltaş'ı önemsiz bir düzeye indiriyordu benim için. Aynı zamanda senin duygularını incitmemeye dikkat ediyordum ve bu yüzden Yalta'dan Akmescit'e dönmeden önce bir kez daha Kızıltaş'a uğradım.

Eve yaklaştığım zaman serçe cıvıltısı geldi kulağıma. Duralayıp başımı evin saçağına kaldırdım. Saçakta bir tek serçe gördüm. Çocukluğumda da serçe cıvıltısı duyardım evimizde. Kuşkusuz, o gün evin saçağında öten serçe aynı serçeydi.

Aşağıda ahırın kapısı ardına kadar açıktı ve eşikte, gövdesi güneşte, kafası gölgede, bir keçi yatıyordu; ahırın az uzağındaki gübre yığını üstünde horoz ve horozun çevresinde üç-beş tavuk, balkona çıkan ahşap merdivenin dibinde ise bir çocuk, kafasını yerde kolları arasına sokmuş, havaya dikili akımsı pembe renginde çıplak kıçı altından badem ağacına bakıyordu soluk soluğa.

Şimdi sana bu satırları yazarken yine kendi çocukluğum geliyor aklıma. Çocukluğumda kıçımın altından hiç bakmadım ben. Ne badem ağacına, ne

Pilibaşı'na; ne Ayı Dağı'na, ne de Soğuksu kıyılarına. Ama bakmalıydım. Bakmış olsaydım Kızıltaş'ı bugün gördüğümden çok başka görürdüm belki.

Derken balkonda bir kadın belirdi. Kadın, çocuğun kıç altından bakışının beni ilgilendirdiğini anlamış olacaktı ki, çabucak merdiveni indi, çocuğu öyle başı-kolu-bacağı-kıçıyla yerden kaldırdığı gibi merdiveni çıkıp evin içersinde gözden kayboldu. Az sonra balkonda uzun boylu, kara saçlı, sırtında kara gömleğinin kolları dirseklerine dek sıvalı genç bir adam duruyordu. Adam (giysilerimden sanırım) yerli bir kimse olmadığımın farkına varmıştı galiba ki, merakla beni süzüyordu.

Yoldan inerek balkona çıkan merdivenin dibinde durdum.

Olduğum yerden bostanı, bostanın ötesindeki uzunlamasına ve alçak düz damıyla yarı batık bir dubayı hatırlatan Kazanski'nin eski evini ve mezarlığı daha iyi görebiliyordum. Bostanda çiçek falan yoktu ama gür ve yeşildi ve taş duvarı kabak sürgünleriyle örtülüydü.

Balkonda duran adam:

«Birini mi arıyorsun?» diye sordu.

«Evet,» dedim.

«Kimi?»

«İsmail Boylu isminde birini.»

Merdiveni paldır küldür indi.

Az önce sandığım kadar genç değildi. Bakışları çileli, esmer yüzü soluk, gür ve kara ama ak lekeli saçlarına kuşlar çımkırmıştı sanki. Yüzü, içine yayılmış garip bir korkuyu yansıtmasına rağmen, kararlı ve güzeldi.

Yüzüme baktıkça içinin yatıştığını ve gözleri içinde dostça bir gülümsemenin belirdiğini görüyordum. «Sen,» dedi, bakışları yüzümde, «Topkayacılar'dan mısın?»

Güldüm. İsmail Boylu rahat bir soluk boşalttı, eliyle belimi doladı ve yan yana merdiveni çıkıp eve girdik.

Mezarlık tarafındaki iki odanın kapıları ardına kadar açıktı. Pencereleri Batı'ya bakan iki odanın birisi kapalı, ötekinin kapısında, kucağında küçük bir yavru, İsmail Boylu'nun eşi duruyordu; yarı karanlık koridorda ise (birisi kıçı altından bakan çocuktu sanırım) üç çocuk, çığlıklar atarak, çubuk-beygirlerini koşturuyorlardı.

İsmail Boylu baş-göz işaretleriyle eşine çocukları yatıştırmasını emretti, kapıyı açtı, ve ikimiz bir zamanlarda içersinde Topkaya şirketinin üyelerini ağırladığın odaya girdik.

Oda değişmemişti hiç. Karşıda sedir, orta yerde kahverenginde yuvarlak masa, çevresinde aynı renkte sandalyeler, Batı'ya açılan pencere desteği üstünde ışıltılı semaver, Güney'e açılan pencere dibindeki kürsüde iğne ve iplik sepeti ve pencerelerde Gurzuf çarşısından satın aldığımız o güzelim tül örtüler.

İsmail Boylu sedirde bana yer gösterdi.

Otururken sedirin ucunda üstüne portakal renginde nakışla 'Halûk' işlemeli bebek ilişti gözüme ve uzanarak dizimin üstüne aldım. İsmail Boylu fakir bir gülümsemeyle güldü. Koridordan gelen gürültü kesilmişti. Pencere örtüleri arasından sızan gün ışığıyla aydınlanmış oda ve düzeni bozulmamış eşyalar yine çocukluk günlerimi hatırlatıyordu bana. İsmail Boylu, az önce gülümsemesine rağmen, sıkıntısız sayılmazdı. Öyle ki kendi durumumuz üstünde durmayı gerekli buldum. Kendisine bu yaz Enstitü derslerime başlayacağımı, senin sıhhatli, ve hayatından memnun olduğunu, Kızıltaş'a dönmenin bundan böyle bizim için imkânsızlığını, üstelik babamın iyi para kazandığını ve zaman geçtikçe kent hayatına alıştığımızı açıkladım. İsmail Boylu az şaşkın, ağzımdan çıkan kelimeleri bir terazi gözünde tartar gibiydi; ama açıklamalarımın sıkıntısını dağıtacak ağırlık ve nitelikte olduğundan kuşkulanmıyordum.

Bir iç rahatlığıyla çıktı odadan. Ben de odada yalnız kalmanın rahatlığı içinde, gidip tül örtüler arasından Ayı Dağı'na, Adalara, Soğuksu kıyılarına baktım. O bakış benim Kızıltaş'a son bakışımdı. Şimdi soğuk duvarlarım arasında o görüntüyü her anımsadığımda gençliğimin Hebe'si gelip bana içi mut dolu bir kadeh sunduğunu hisseder gibi oluyorum.

İsmail Boylu'yla aramızda konuşulacak başka bir şey yoktu. Gidip bebeği sedirde önceki yerine yerleştirdim. İsmail Boylu odaya meze ve bir şişe şarapla döndü. Akmescit otobüsünün eski Topkaya şirketine ait aşevi önünden kalkmasına onbeş dakika kalmıştı. Özür diledim. İsmail Boylu bir çeşit hayal kırıklığıyla kaldı arkamda.

Ahşap balkonun merdivenini inerken uçsuz bucaksız bir boşluğun içinde yüzer gibiydi. Ama ben yalnız değildim, Anne. Soğuksu kıyılarındaki bağlar takibediyorlardı beni arkamdan.

Zaman geçtikçe kent hayatına gerçekten alışıyorduk. Sen, önceleri gibi, günün uzun saatlerini dua ve ibadetlerle geçirmiyordun. Evden çıkmadan önce aynada saçlarını düzeltiyor, çarşıya tramvayla gidip geliyordun.

Bir akşam ısrarlarım üstüne benimle birlikte tiyatroya gitmeye karar verdin. Yola çıkmadan önce komşumuz Gülsüm Şerife'nin eve getirdiği rujuyla seni süsleyip püslerken, ikinizin kıs kıs güldüğünüzü bugün de iyi hatırlıyorum. Babam, her zaman olduğu gibi -Enstitü derslerime başladıktan sonra daha fazla- benimle iftihar ediyordu.

Enstitü konutuna yazın sonlarına doğru taşındım. Fontannaya'daki izbenin dar ve sıkıcı havasından kurtulmanın keyfini sürdüm bir süre. Belki sen de. Saçlarının kırlaşmasına sebep, önce Topkaya Arteli ve babamın tutuklanması, sonra da Kızıltaş'tan ayrılık olmuştu. Ama son birkaç yıl içinde saçlarındaki aklığın çoğalması benim yüzümdendi sanırım. Memnun olmama başka bir sebep de, Kızlıtaş'tan çıkalı, ikinizin ilk kez aynı döşeği paylaşmanız, başlarınız aynı yastıkta ve aynı yorgan altında yatıp uyumanızdı her halde.

Mutluluğum uzun sürmedi.

Enstitünün kitaplığında geçiriyordum vaktimi çoğunlukla. Derslerden fazla şiir ve sanat ilgilendiriyordu beni hâlâ; ama artık değişik bir anlamda. Ne okursam okuyayım hemen etkisi altında kalıyordum. Bazan *Tristan ve İzolda*'ya benzer bir aşk destanı, bazan da tarihî bir tragedya veya büyük bir savaş destanı çullanıyordu içime; ama yazmaya oturunca, kafam herşeye kapalı, kapkara bir duvarın karşısında buluyordum kendimi. İçimin suskunluğunu dağıtmaya zorluyordum kendimi. Ama nafileydi. Okuduğum kitaplar yüce doruklar gibi yükseliyorlardı karşımda ve okudukça öyle bir doruğa hiçbir zaman ulaşamayacağımın şuuru altında eziliyordum. Ben bir şair değildim. Üstelik günler geçtikçe şair ruhum sönüyordu içimde ve Enstitü konutu, rafları tıklım tıklım kitaplarla dolu kitaplık benden kopuk, soğuk ve duyarsız, hatta yapmacık bir yer oluyordu. Kimseye, özellikle tanıdığım genç şairlere görünmekten kaçınıyordum. *Edebiyat Mecmuası* dairesi benden uzak ve yabancı bir yer olmuştu. Salgır'ın kıyılarında dolanıyordum amaçsız. Parkın kuytuluğunda bir sıraya oturuyordum saatlerce, içim ve kafam boş. Ağlıyordum. Hayat, kıçıma bir tekme sallayıp, beni ıssız bir yerlere atmıştı. Akçaağaçlarda bağrışan kargalar benden çok mutluydular. Uçuyorlardı, sesleri yayılıyordu çevreye. Benimse kolum kanadım kırık, gözlerim kör, sesim kısılıydı. Dükkânların vitrin camlarında kendimi öyle tıraşım uzun, sırtımda uzun ve eski paltoyla gördüğüm

anlarda kendi kendimden korkuyordum; başkalarıysa benim gece ve gündüz, yaz ve kış o palto içinde yaşadığımı sanıyorlardı her halde. Fontan-naya'daki küçük evi özlüyordum. Evin sıcaklığını, altında yatıp uyuduğum yorganın kokusunu, sac soba üstünde kaynayan suyun fıkırtısını; duvara asılı Lenin bile Enstitü kitaplığında duvara asılı Lenin'den başkaydı.

Unutmamışsındır, kış içinde sıkça uğramaya başlamıştım eve. O günlerde benim bu ziyaretlerim üstüne ne düşündüğünü bilmiyordum ama sen mutluydun. Pencere dibinde durarak, avluya yağan karlara baka baka bir Kızıltaş türküsü söylediğim zamanlarda gülümsüyordun. Günler geçtikçe hayatım yeniden anlam ve değer kazanıyordu ruhumda. Öğretmen Akimova'yı hatırlıyordum. Selma geliyordu aklıma. Selma'nın nerde ve nasıl bir işle meşgul olduğunu bilmiyordum ama bazı akşamlar, kendisine rastlarım umuduyla, Subhi'nin yukarlarına çıkıyor, ordan ağır adımlarla Karaim sokağına inerek dolambaçlı bir yolla Enstitü konutuna dönüyordum.

Gene o yılın kış ayları içindeydi, defterime yeni şiirler yazmaya çalıştım.

Dünyam sislere büründü
Kayboldu bahçemde havuz
Saçakta kuşlar şaşkına döndü
Çiçeklerim güneşe hasret

Başarısızlığım üzmüyordu beni. Defterin elimin altında bulunması, ve zaman zaman sayfaları çevirip şiirlerime bakmak yetiyordu bana.

Mart ayının ilk haftasıydı, defterimden iki şiir seçip *Edebiyat Mecmuası*'na yöneldim. Editör güler yüzle karşıladı beni. Önce günlük hayatım ve Enstitü derslerimle ilgilendi; sonra Nisan ayından başlayarak *Edebiyat Mecmuası*'nın Rus harfleriyle yeni yayına başlayacağını açıkladı, sonra da getirdiğim şiirlerimi okudu.

Şiirlerimi okurken yüzünde garip bir değişikliğin yer aldığını görüyordum. Benimle, belki daha fazla şiirlerimle, ilgisini yitirmiş gibiydi. Okuyunca şiirleri masanın üstüne bıraktı, ve, uzunca bir süre sessizce yüzüme baktı. Merakla konuşmasını bekliyordum. Dudakları ucunda hafif ama hiç de hoş olmayan bir gülümsemeyle şiirleri masanın üstünden kaldırıp bana uzattı.

«Bunları basamayacağız,» dedi.

Olağan bir tepkiyle: «Neden?» diye sordum.

Ayağa kalktı. Komşu odadan gelen yazı makinesinin tıkırtısı konuşmasına engel oluyordu galiba ki, gidip kapıyı kapattı. Yüzü ciddiydi şimdi; gözlerinde gene de bana karşı duyduğu ilginin yansısı belli oluyordu.

«Nerdeyse iki yıl oluyor *Edebiyat Mecmuası*'nda ilk şiirin basılalı,» dedi, ve susarak, masanın gerisindeki koltuğa geçip oturdu. Şimdi, benim yüreğimin içinde saklı bir şeyi görmek ister gibi bakıyordu yüzüme.

«Sen hiç hapsedildin mi?» diye sordu.

Ve cevabını beklemeden konuşmasını sürdürdü:

«Yok, hapsedilmedin tabiî. Ben de. Ne var ki şiirlerini okurken tutukevleri hücrelerinde çaresiz insanları düşünmekten alamadım kendimi. Sen, Sovyet sistemi içinde yetişmiş, Enstitü öğrencisi genç bir adam... Sen zamanımızın dışında, hatta Sovyet insanına yabancı bir şey arıyorsun hayatta. Gerçeği söylemek gerekirse, ben seni anlamıyorum. Bizim gerçeklerimizi kavrayıp şiirlerinde yansıtmak şöyle dursun, kaçıyorsun bizim gerçeklerimizden. Ama nereye? Durup düşündün mü hiç? Bu kaçış nereye götürecek seni?.. Kendin de bilmiyorsundur.»

Editör konuşurken öğretmen Akimova'nın 'Sağını solunu görmeden, önüne bakmadan yürürsen günün birinde çukura düşeceğinden haberin yok mu senin?' kelimeleri tekrarlandı kulaklarımda.

«Unutma,» dedi editör, «şiirlerinin sorumluluğunu *Edebiyat Mecmuası* alamaz üzerine. Söylediklerim senin edebiyat alanında çalışmalarını önlemek için değil; tam tersine, değerini bildiğim ve sanatımızın senin gibi gençlere ihtiyacı olduğuna inandığım için söylüyorum bunları sana. Her şiirini yazmadan önce, yazarken ve yazdıktan sonra dur, düşün. Yazdığın şiirlerden sen ve yalnız sen sorumlusun.»

Bir sigara yaktı. Sigara dumanını acı acı içine çekerek, «İyiliğini istiyorum,» dedi, «beni yanlış anlama.»

Şimdi bana acır gibi bakıyordu. Konuşmamı bekliyordu belki. Ses etmedim. Önünde masa üstünde duran not defterine bir isim yazdı, kâğıdı yırtıp bana uzattı:

«İşte,» dedi, «genç bir bestecinin ismini veriyorum sana. Konservatuar öğretmeni. Git, kendisiyle konuş. Önümüzdeki Mayıs bayramıyla ilgili, genç şair ve yazarların da katılacakları, şenliğin hazırlığına başladı konservatuar... Birşey yaz. Bizim Sovyet hayatımızla ilgili, Sovyet insanıyla ilgili. Bu arkadaşla konuş...»

Kalktım.

Çıkıyordum ki, «Bizde biraz paran var; çıkmadan önce sekreteri gör,» diye seslendi arkamdan editör. Sesi, 'Seninle ilişkimiz bu kadardı. Bundan böyle bizim için lüzumsuz bir adamsın' gibi geldi bana. Kapıdan çıkarken yazı makinesinin tıkırtıları arasından sekreter kadın da editörün ağzından çıkmış olan kelimelere benzer birşey söyledi; ama dönüp bakmadım.

Sokakta daire kapısı önünde durdum bir süre. Birini bekler gibiydim. Birden babam geldi aklıma. Her an babamın gelip beni parka götüreceğini ve parkta pazar günleri itfaiyeciler orkestrasının üstünde konser verdiği sahnenin az uzağındaki peykeye otururak benimle konuşacağını sanıyordum. Yoktu babam. Yürüdüm. Parka girdim. Park da boştu. Hava soğuktu. Üşüyordum. Parça bulutlar kaynaşıyordu gökyüzünde. Salgır tarafından kargaların uğultusu geliyordu kulaklarıma. Ama Çadır Dağı tarafında gökyüzü bulutsuz ve masmaviydi.

Geçen yılın yazı babamla birlikte üstüne oturup konuştuğumuz sıraya oturdum. Geçen yılki durumumu düşündüm. Geçen yıl da ezik ve mutsuzdum. Ben her zaman ezik ve mutsuzum. Ama o gün... O günkü mutsuzluğum başkaydı. Yeni filizler fışkırmayacaktı gövdemden. Güneş ışığında ısınmayacaktı yapraklarım. Kuşlar konmayacaklardı dalıma, budağıma. Özlemler uyanmayacaktı içimde. Çiçeklerim açmayacaktı. Ölüm, bir hiçsizlikse eğer, ben ölüydüm.

Ne zamana dek oturdum parkta bilmiyorum; derin bir sessizlik içinde kendime geldim. Bulutlar dağılmıştı. Güneş ışıl ışıldı gökyüzünde. Salgır'ın kıyısındaki akçaağaçlar soluklarını tutmuş, bana bakıyorlardı. Ve bakarken gülümsüyorlardı sanki; gülümsemeleriyle beni Salgır'a çağırıyorlardı sanki; Kızıltaş bağları ve Soğuksu kıyıları gibi Salgır'ın da bana dost ve yakın olduğunu söylemek istiyorlardı sanki. Gittim. Ağır adımlarla Salgır'ın kıyısınca Çukurca bahçelerine doğru yürüdüm. Kayaucu dibinde köprüyü geçerken, Halide geldi aklıma. Köprü üstünde, dirsekleri köprünün korkuluğuna dayalı, Halide bakıyordu bana. Gülüyordu. 'Ölmek mi' diyordu. 'Korkuyor musun?' diyordu. 'Ölmek kişioğlu için bir kurtuluş olabilir, ama ölümden korkmak!..' diyordu.

Geçen yılın yazı, birlikte yabanî otlar ve sarmaşıklar arasından geçerek Halide'yi öptüğüm yerde çimler üstüne oturdum. Salgır'ın suları billur ve sakindi burada. Sulara baktıkça nereden geldiğini bilmediğim bir hafiflik hissettim üstümde. Biliyordum, çocukluğumla vedalaşmıştım burada. Bugüne değin yürüdüğüm yollar arkamda kalmıştı. Geçen yılın yazı çocukluğumla

vedalaştığım gibi, bu yıl da yeni bir yol başlayacaktı benim için buradan. Ama nereye?

Gidip ırmağın kıyısındaki taşa oturdum, cebimden üzerinde şiirlerim yazılı iki tabaka kâğıdı çıkarıp iki kayık yaptım. Gençliğimin son bağlarıydı. Kayıklarımı suya saldım. Kayıklar bir süre suyun yüzünde yan yana yüzdüler. Benden ayrılmak istemiyorlardı sanki. Sonra, hâlâ öyle yan yana ve yavaş yavaş, benden uzaklaşmaya başladılar. Ve iki kaya arasından geçen güçlü akıntı kayıklarımı aldı, ırmağın ortalarına götürdü. Orda kayıklarım birbirlerinden ayrıldılar ve hızlı akıntıyla benden uzaklaşa uzaklaşa gözlerimden kayboldular.

Pişman değildim gençliğimden koptuğuma. Kalkıp kente yöneldim.

Gün hâlâ güneşliydi Sivastopol sokağına saptığım zaman. Sokak ortasınca, tüfeklerine takılı süngüleri güneş ışığında ışıl ışıl, sağlam bir sesle bir marş söyleye söyleye bir takım asker Belediye hamamı yönüne ilerliyordu. Gastronom'un kapısında her zamanki gibi, ekmek kuyruğu; sağda, Karl Marks'la Karasupazarı sokağı arasındaki Soyuztrans Gar'ı önünde otobüs kuyruğu. *Yaş Kuvvet* gazetesi dairesi önünden geçerken başımı kaldırıp kapısına baktım. Kapıda önceki 'Yaş Kuvvet Gazetesi' levhasının yerini yeni ve Kiril harfleriyle *'Komsomolets Gazetesi'* levhası almıştı. Bir an *Yaş Kuvvet* gazetesi dairesi önünden geçtiğimden kuşkulanır gibi oldum ve duralayıp bir kez daha kapıya baktım. Yanılmamıştım.

Hava aniden soğumuştu. Gökyüzünde ağır, kurşun renginde bulutlar birikiyordu. Adımlarımı açtım. Subhi' ye ulaştığım zaman kar yağmaya başladı. Sık. Lapa lapa. Kızıltaş bağlarına yağan kar gibi. Kızıltaş bağlarında yürüyordum sanki. Kalabalık yerlerden uzak, gürültülerden uzak, ve tasasız.

Karaim sokağını geçtim farkında olmadan. Onikinci Mekteb yönünden kulağıma ince bir ses ipliği geldi. Duralayıp kulak kabarttım. Okulun avlusundan çıkıyordu ses. Gidip okulun demir parmaklıklı kapısında durdum. Avlunun orta yerinde birikmiş birinci sınıf öğrencileri hep bir ağızdan bir marş söylüyorlardı:

Haydin haydin haydin düşman avına
Haydin bütün dünya inkılâbına

Yürüdüm. Körpe öğrencilerin söyledikleri marş karlar içinde eriyip işitilmez oldu. Subhi çeşmesine ulaşınca sağa döndüm ve yarı karanlık dar sokağı

geçerek Selma'nın oturduğu evin avlusuna girdim.

Selma'yı görmek, Selma'yla konuşmak istediğimi ancak avluya girince anladım. Avlu boştu. Karşıki evden çıt çıkmıyordu. Sessizlik az korkutuyordu beni; ama Selma'nın içersinde oturduğu evin kapısının önüne gelip durmuştum ve Selma'yı görmeden geri dönmek niyetinde değildim.

Yerden üç basamak yüksek ahşap terasa çıkarak kapıyı çaldım. Yüzü yorgun ve tasalı bir kadın açtı kapıyı. İlgisiz bir bakışla süzdü beni. Kadının ilgisizliğini dağıtırım umuduyla gülümsedim. Tavrı değişmedi.

«Birini mi arıyorsun?» diye sordu.

«Evet,» dedim. «Ben...»

Sözümü tamamlamaya vakit kalmadan:

«Kimi?» diye sordu. Bakışlarımı kadının yüzünden yere indirdim.

«Selma'yı,» dedim yavaş, belki az suçlu bir sesle.

Kadının beni göğsümden itmesiyle kapıyı yüzüme çarpması bir oldu.

İşte, Anne, o gün Fontannaya'daki eve buruk bir yürekle dönmemin sebebi buydu.

Bunu o akşam söylemedim sana. Günü avluya yağan karlara bakarak geçirdim. Akşam oldu. Pencere camları karardı. Beyaz dünya silindi gözlerimden. Ama ben pencereden ayırmıyordum gözlerimi. Bir ara:

«Pencere camında bir şey mi görüyorsun?» diye sordun.

«Yok,» dedim. «Yok, hiçbir şey görmüyorum.»

Anneciğim,

Mektubumu burada bitirmeme izin ver. Yorgunum. Sokak boş ve sessiz. Uyuyor kent. Ben de uyuyacağım. Rüyamda Kızıltaş'ı görürüm belki; karınca öbeklerini, Pilibaşı'nı, Soğuksu kıyılarını; Saniye'yi ve Halide'yi; ya da öğretmen Akimova'yı görürüm belki.

Beşinci Mektup

Anneciğim,

Bugün Kasımın son haftası. Şu anda yatağımın içinde büzülmüş, rüzgârın uğultusunu dinliyorum. Odam soğuk. Sokak lambasının yansılarıyla gölgeli duvarda seni görüyorum gene. Unutmamışsındır bizim Kasımları. Davar inerdi Kasım ayı içinde köye. İnekler böğrüşürlerdi, koyunlar melerdi Kızıltaş'ta. Balta sesleri gelirdi kenar evlerin avlularından. Deniz konuşurdu Soğuksu kıyılarıyla, Tübya kırları, Romankoş çamları, Topkaya bayırları dertlerini dökerlerdi günlerce Kızıltaş'a. Sonra günün birinde aniden kış gelip sırtlarına yüklenince sus pus olurlardı, ve, onların dertlerini dinleye dinleye, yorulmuş Kızıltaş da keyifli bir uykuya gömülürdü.

Bu sabah derin bir sessizlik içinde uyandım. Fontannaya'daki evde olduğumu sandım bir ara. Hoş bir sıcaklık yayıldı içime. Pencere örtülerini açarsam avlunun orta yerinde çatısına bağlı Barjom'u, Gülsüm Şerife'nin penceresi dibinde karla yüklü erguvan ağacını görecektim sanki. Ama biliyordum; burası Fontannaya değildi. Kızıltaş benden çok uzak, benim ulaşamayacağım bir yerdeydi.

Yalnızlığım üzmedi beni. Gidip pencere perdelerini açtım. Dışarda kışın ilk karını görünce kıvancım daha da kabardı içimde. Sokak, sokakta arabalar, sokağın işaret levhaları apaktı; ve sokağa Fontannaya'daki avlunun sessizliği çökmüştü. Pencere dibinde durarak sokağa baktım uzun bir süre.

Hey unutulamayan gençlik!

Takibeden Enstitü yıllarımı unutmamışsındır. Bir değişim dönemiydi o yıllar benim için. Hayattan neler beklediğimi, değişen vücudumun bana ne verebileceğini ve benden ne beklediğini de bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa aklımın, sesimin, cinsî özlemlerimin, düşüncelerimin özgür ve bağımsız oluşuydu. Korkunçtu o bağımsızlık, özellikle senin için. Seni, ömrüm boyunca ve görme-yesice, bırakıp gidebilirdim. Selma'nın bedenini özlediğim anlarda

başka hiçbir şey düşünemiyordum, öğretmen Akimova'nın 'Benden çok bir şey bekleme' deyişini anlamıyordum. Kendi kendimden kaçıyordum. Ya da kendimi hayattan saklayabilecek gibi bir yer arıyordum günlerce. Bağımsız ruhumun cezasını çekiyordum o günlerde.

Sana buradan yeni bir şey yazmadığımın farkındayım. Görüyorsun ki, bu mektubumu da kafesim içinden yazmaya başladım. Sen ise kafesimin dışında geçirdiğim günlerimi merak ediyorsundur kuşkusuz. Ne yazabilirim? Yazabileceğim çok bir şey yok. Gerçeği söylemem gerekirse, bütün bu uzun yıllar boyunca ben değişmedim. Fontannaya'da senin yanındayken ruhumu yatıştıracak bir şey bekliyordum hayattan. Burada ise hiçbir şey beklemiyorum. Daha fazla. Burada kafesimin dışındaki hayattan kopuğum, özlediğim hayata hiçbir zaman kavuşamayacağıma göre ben gerçekten ölüyüm. Ama yürüyen, yanını yöresini gören, benim olmayan bir hayat içinde yaşayan bir ölüyüm. Sokaklarda yürürken insanlara bakıyorum. Gördüğüm insanların hiç biri görmüyor beni. Aynı insanlar bir zamanlarda beni öyle sessiz, küçük, suçsuz ve üzgün görselerdi, aralarından hiç olmazsa biri duralayıp üzerime eğilir de «Sen kimsin? Kimin çocuğusun?» diye sorardı kuşkusuz. Hiç kimse sormuyor burada, hiç kimse tanımıyor beni. Beni böyle umutsuz göreceğini düşünmüş müydün hiç? Biliyor musun, Anne, Enstitü'de okumak istememiştim. Enstitü öğrenimine gerek görmüyordum. Ne verecekti bana Enstitü? Hiçbir şey. Saniye'yle, belki Selma'yla evlenmek; Pilibaşı'nın yakınlarında bir ev kurmak; tarlaya tütün ekmek; bağın kütüklerini budamak; akşamları sırtımda bir arka odun, ahıra bağlı inek için bir koltuk otla eve dönmek; sofrada bir parça pideyle buğusu üstünde bir çanak etli fasulye yemek; sonra bedenlerimizi sıcacık suyla yıkamak; Saniye'yi veya Selma'yı döşeğe yatırıp saçlarını, çıplak kalçalarını ve memelerini okşamak ve Ayvasıllı Emine teyzenin özlediği yavruları doğurmak... Buydu hayat.

Babamın zorlamaları üstüne girdim Enstitü'ye. Niçin? Çapraşık ve zor bir şeydi hayat babam için, ve bu zorluğu yenmem için okumam gerekiyordu, babama göre. Ama yanılıyordu babam. Çok bir şey vermedi bana Enstitü. Hayat kendi akıntısına aldı beni, babamın düşünce ve hesabında olmayan, uzak kıyılara götürdü. Benim varlığım benim elimde olmayan güçlere bağlı. Hayata ne zaman, nerde, ve nasıl gözlerimi yumacağımı bilmiyorum.

Biliyor musun, Anneciğim; geçenlerde kaldırım kenarında durmuş, sokağa bakıyordum. Yol boştu. Görünürde bir tek araba yoktu. Elimde değnek, usulca karşı kaldırıma geçmeğe başlamıştım ki, nerden çıktığını bilmediğim bir

otomobil korkunç bir gıcırtıyla tam bir adım uzağımda frenlendi. Arabasından fırlamış sürücü, yumruğunu burnumun altında sallayıp bağırdı: «Seni kör!.. Seni piç!.. Sağına soluna bakmadan yürüyen eşek!..» Adam, yüzüme öylesine korkunç bir hınçla bakıyordu ki, ağız açar da kendisine iki laf söyleyecek, hatta özür dileyecek olursam, arabasının altında kırıp ezmediği canıma yumruk ve tekmeyle kıyacağından şüphem yoktu. Ama öyle bir şey yapmadı. Dönerek arabasına girdi, ve, ağzı küfür dolu, gaza bastı.

Sokağı geçtim. Duvar dibinde değneğime dayalı, gözlerim yaşlı, öğretmen Akimova'yı hatırladım. Bütün ömrüm boyunca sağıma soluma bakarak yürümeme rağmen, bugün de nasıl, nerde, ve ne zaman çukura düşeceğimi bilmiyorum.

Taşıt araçları, özel arabalar geçiyordu yoldan. Gürültü yayılıyordu etrafa. Az uzaktaki istasyon girişinden gazete satıcısının sesi geliyordu kulağıma. Yatıştım. Ben kimdim ki araba yolunu yaya geçeyimdi? Beni görmeye, bana yol vermeye mecbur değildi hiç kimse. Dalmış, sokağa bakarken, genç bir zenci gelip durdu yanımda. Kolumu tuttu:

«Are you allright, Old Man?» diye sordu.

Bakışlarımı gencin yüzüne kaldırdım. Zayıf, kapkara yüzü incecik, ama gözleri olağanüstü iri ve sevecenlikle doluydu.

«Yes,» dedim, «yes, I'm Allright.»

Genç omuzumu sıkıp uzaklaştı benden. Arkasından baktım. Uzakta kalabalığa karıştı. Ama kalabalık içinde de görüyordum genci. Yürüdüm. Bir kez daha genci yakından görmeyi, ne diyeceğimi bilmiyorsam bile, kendisiyle konuşmayı arzuladım.

Karşıma başka zenciler çıktılar. Hangisi omuzumu tutup sıkan gençti bilemedim.

Hem acı, hem de tatlı bir gün oldu o gün benim için. Evime döndüm. Akşamleyin ortalık karanlıklaşırken koltuğa oturarak zenci genci hatırladım yeniden. Kapkaraydı. Herkes görüyordu onu. O da herkesi görüyordu.

Ilık bir duygu uyandı içimde. Yalnızlığım üstüne yanıp yakınmamın doğru olmadığını düşündüm. Sandığım kadar kötü birşey değildi üstelik yalnızlığım. Beni yaşatan, beni ayakta tutan, benim yalnızlığımdı gerçekten. İyi veya kötü, yalnızlığımın verdiği bir güçle kendim için, ve kendime özgü bir dünya kuruyordum, hâlâ yastığımın altında bulundurduğum şiir defterimde:

Hiç kimse ağlamasın ardımdan,
Güzel kadınlar acımasınlar bana.
Yalnızlığımda ben ne aç, ne sefil;
Bozkırda gelincik, sazlıkta karanfil
Güller çöl ortasında duacı bana

Anneciğim,

Geri verilen şiirlerimle *Edebiyat Mecmuası*'ndan çıktığım gün dünyam çökmüştü. Gene o gün akşamı Selma'ların oturdukları evden nasıl bir suratla eve döndüğümü unutmamışsındır. Günlerce evde kapalı kaldım. Avludan içeriye sızan bahar kokusu bile dağıtamıyordu içime çökmüş ezikliği. Sen, önceleri gibi, yine duada geçiriyordun günün uzun saatlerini. Babam da üzgündü. Ama gizliyordu üzüntüsünü. Üstüme çökmüş mutsuzluğu yeneceğime, içine düştüğüm durum içinden kendi gücümle sıyrılıp çıkabileceğime inanıyordu.

Bir gün Enstitü derslerimden Fontannaya'ya dönüşümde seni olağanüstü canlı buldum. İzbe silinip süpürülmüştü; pencerede temiz örtüler, dolabın camları, antika saat, hatta duvarda asılı kara çerçeveli Lenin'in çerçeve camı bile pırıl pırıldı. Dolabın üstünde bahriyeli pantolonumla çekilmiş fotoğrafım yanında büyükçe bir paket duruyordu. Pakete, sonra senin yüzüne baktım. Paket üstüne soru sormamı beklemeden:

«Senin için,» dedin.

Birden Rüstem geldi aklıma. Rüstem mi dönmüştü askerden? Evden atılıp Gülsüm Şerife'nin evine koşacaktım; kolumu tuttun.

«Rüstem'den mi?» diye sordum.

Güldün.

«Hayır, babandan,» dedin. Ve paketi açtık.

Paketin içinden mavi bir pantolon, bir çift yeni ayakkabı, lacivert bir gömlek, ve aynı renkte bir kıravat çıktı.

O gün de çıkmadım evden. Ama yüreğimin içindeki sertliğin yumuşayıp dağıldığını, yerini yavaş yavaş çiçek açan bir sevince bıraktığını hisseder gibi oldum. Ertesi gün erken kalktım. Yeni giysileri özenle kerevetin ucuna yerleştirmiştin. Giysileri o gün giymedim. Sen de giy diye ısrar etmedin. Israr etmene ihtiyaç yoktu. Özlediğin değişikliği yüzümde görüyordun; ve bu sana yetiyordu.

Salgır'a gittim.

Geçen ayın başlarında kâğıt kayıklarımı suya saldığım yerde bir taşa oturarak, Salgır'a baka baka *Edebiyat Mecmuası* editörünün bana o gün söyledikleri üstünde düşündüm. Haklıydı editör. Çevremden kopuk yaşayamazdım. Ömrümü Fontannaya'daki izbede geçirecek değildim elbet. Er geç sisler dağılacaktı, ben karanlıklar içinden sıyrılıp kendimi hayatın akıntısına verecektim.

Umutla ayrıldım Salgır'dan. Tanıdık tanımadık insanların yüzlerine bakabileceğimi, kentin sokaklarında korkusuz ve güvenle yürüyebileceğimi hissediyordum.

Mayıs bayramına az kala genç besteci geldi aklıma. Fakat elim boş gidip kendisiyle konuşmayı göze alamadım. Ne yazacaktım? 'Sovyet insanıyla ilgili, günümüzün gerçeklerini yansıtan bir şey' demişti editör. Tüfeklerine süngüler takılı asker safları geçti gözlerimin önünden. Gökyüzünde uçaklar, denizlerde donanmalar; yiğit Çelyuskinci'ler, Papaninci'ler, Çıkalovcı'lar, Stahanovcu'lar; Kızıl Meydan'da çalkanan kızıl bayraklar denizi; onikinci mektebin avlusunda körpe çocukların söyledikleri 'Haydin haydin haydin, düşman avına' marşı çınladı içimde. Yazabileceğim az mı şey vardı? Mutsuzluğuma hemen son vermek benim elimdeydi.

İşte, bak! Orda,
Elinde al bayrak
Stalin güneşiyle
Aydınlık yolda,

Gözleri yıldızların
En parlağıyla
Adımlarken dağların
Yamaçlarında,

Bakışları bir an yıldırım
Bir an şimşek,
Atılan her adımla
Yücelen vatan -

Düşmana yol vermez

Bileği bükülmez
Zirveye tırmanan
Komsomol kızın.

Saçma mı? Ne olursa olsun, genç besteciyle buluşup konuşmak özlemi uyandı içimde. Kimbilir, ummadığım bir yönden etkilerdi beni belki. Belki ben onun üzerinde iyi bir etki bırakırdım ve ikimiz bir Lebedev-Kumaç veya Utyosov kesilip şarkılarımız parkları, konser hollerini doldurur, dillerde dolaşırdı.

Konservatuar'a gitmeye hazırlandığım günün sabahıydı, pencere tıkırtısı geldi kulağıma. Tıkırtıyı sen de duymuştun; avluya çıktın. Ama çok geçmeden geri döndün.

«Kimmiş?» diye sordum.

«Komşunun oğlu Hayim,» dedin.

«Ne var?»

«Bilmiyorum. Benimle konuşmak istemiyor. Sen çık, konuş kendisiyle.»

Avluya çıktım.

Pencere dibinde komşu Aron Hofman'ın beş yaşındaki oğlu Hayim duruyordu. Beni görünce yumruğunun içinde sımsıkı tuttuğu pusulayı bana doğru uzattı.

«Bu ne Hayim?» diye sordum.

Çocuk omuz silkti.

«Bilmem.»

«Kim verdi bunu sana?»

«Ocapçe,»[7] dedi Hayim, ve dönerek avludan çıktı.

Pusulayı okudum:

'Seni Enstitü konutunda aradım. Yarın sabah saat on ilâ onbir arası Bayan sineması önünde bekleyeceğim. S. Akimova.'

Kendimi sokağa attım. Sokakta kimseler yoktu. Biryerlerden çıkıp gözlerimin önünde öğretmen Akimova belirir diye bekledim. Belirmedi. Küçük Hayim de kaybolup gitmişti ortalıktan. Ve ben düşünceli, biraz da şaşkın, dönüp eve girdim.

Tavrımdaki değişikliği görmüştün galiba ki, az önceki gülümseme silinmişti yüzünden.

«Ne var?» diye sordun.

«Hiç,» dedim, «hiçbir şey yok.»

«Çocuk ne istiyor?»

«Sınıf arkadaşım... evin önünden geçiyordu. Bu akşam beni konutta bekliyeceğini iletti çocukla.»

«Girip kendisi söyleyemez miydi?»

«Girip söylemediğine göre söyleyemezdi demek. Acele yapılması gereken bir işi varmış.»

Dediklerime inanıp inanmadığını bilmiyorum, ama fazla soru sormadın.

Ben sabırsızdım. Erken döndüm enstitüden. Karaim sokağına gidip öğretmen Akimova'nın okuldan çıkmasını beklersem? Tekrar ve tekrar pusulayı okuyordum. 'Yarın' diyordu; 'yarın sabah saat on ilâ onbir arası Bayan Sineması önünde' diyordu pusulada.

Bayan sineması önünde öğretmen Akimova'yı bekliyeceğim yeri bellendiriyordum aklımda. Sinema girişinde... Kaldırım kenarı daha iyi. Bayan sineması önünde diyordu. Bayan sinemasının önü neresiydi? Öğle seansı başlamadan önce kalabalık olurdu sinemanın önü. Sivastopol Caddesi yönünden gelecekti gelirse. Bayan sinemasına bitişik fotoğrafhane duvarı dibinde beklersem?

Gün bitmek bilmiyordu.

'Bekleme' diyordu içimde şeytan. 'Kente in, öğretmen Akimova'yı ara sinema önünde', diye zorluyordu. Öyle ya, yarın bekleyecekse neden bugün de beklemesindi? Dün de beklemiştir belki. Her gün beklemişti belki. Ben ise... Aylarca düşünmemiştim öğretmen Akimova'yı. Rüyama girdiği gecelerde bile uyanınca öğretmen Akimova değil Selma gelip durmuştu gözlerimin önüne.

Yeni giysilerimi giyip Karaim sokağına gidesim geldi. Giyersem mavi pantolonun ütüsü bozulacak, lacivert gömlek, hele yeni ayakkabılar, yitireceklerdi yenilikliğini.

Kente yöneldim. Önümde akar gibi insan seli içinden Akimova çıkıverecek diye korkuyordum. Yeni giysilerimi giymediğime pişmandım. Öğretmen Akimova'nın geçmiyeceği dar, tenha, ve yarı karanlık sokaklardan geçip Fontannaya'ya döndüm.

Ertesi gün pazardı. Erken uyandım. Gün güneşliydi. Sen pencereyi açmıştın. Kulübesine bağlı Barjom karnı üstüne uzanmış, erguvan ağacında cıvıldaşan serçeleri dinliyordu. Saate baktım. Dokuza yaklaşmıştı. Kerevetin

ucunda, önceki iki gün olduğu gibi, o gün de özenle yerleştirmiş olduğun yeni giysiler gözüme ilişti̇ği anda garip bir korku geçti içimden. Nereye gidiyordum? Ve niçin? Akimova'nın benimle buluşup konuşmak istemesinin gerçek sebebi neydi? Okuldayken koridorda defterimden şiirimi yırtıp kopardığını, 'Utanç denen şey yok mu sende?' diye bağırdığını unutmamıştım henüz. Boynunda kızıl lekeler, sinirli dudakları, mavi ışıklar içine gömülü gözleri gelip durdu gözlerimin önüne.

Dalmış, Barjom'a bakarken, elini hissettim omuzumda. Ve başımı çevirdim. Elin hâlâ omuzumda, yeni giysilerime bakıyordun. Az gülen ve umut dolu gözlerin aynı zamanda hüzünle de gölgeliydi.

«Giyecek misin?» diye sordun.

Giyecektim elbet. Senin hatırın için mi, öğretmen Akimova için mi, bilmiyordum; ama giyecektim.

«Giyeceğim,» dedim.

Şakağımı öptün. Üzüntülerden kurtulmuş yüzün hoş, sıcacık bir gülümsemeye gömülmüştü. Sırtımda giysilerle öğretmen Akimova'nın karşısında durunca o da öyle gülerdi belki. Birlikte *Gençlik Mecmuası*'na giderken Sivastopol caddesiyle Gorki sokağı arasındaki küçük bahçede şakağımı öpmemiş miydi? Elimi sıkmamış mıydı? Ak fanilasının altında saklı memelerine özlemle bakmamış mıydım? Yüzüme bakan gözleri gülecek olursa bozkayanın danaya, kar lapalarının böceklere, Kasımda dökülen yaprakların kelebeklere dönüşeceklerini sanmamış mıydım?

Gidecektim, Anne! Kaybedecek zamanım yoktu. Üşüyordum. Oysa hava sıcaktı. Bense bir kış fırtınasına tutulmuştum. Titriyordum. Fırtına beni kar kasırgası içinden geçirip, özlediğim bir yere götürecekti.

Saçlarımı ıslatıp taradım. Yeni giysilerimi giydim. Nereye gidiyorsun? diye sormadın.

Fontannaya'dan çıkınca öğretmen Akimova'nın benimle buluşmak isteyişinin gerçek sebebini düşündüm gene. Benimle birlikte sinemaya girmek isterse... Garip bir sarsıntıyla ceplerimi aradım. Ceket cebimden Komsomol Kız yazılı bir tabaka kâğıt çıktı. Ama para yoktu üstümde. Geri dönmeyi düşündüm bir ara. Biliyordum, para isteyemezdim senden. Ama camlı dolaptaki *Lenin'in Söylevleri*'ni ve Gorki'nin *Ana*'sını Eski Kitaplar Dükkânı'na götürür, karşılığında aldığım parayla iki sinema biletinden başka, parkın demir

parmaklıklı kapısı dibinde dondurmacıdan iki dondurma satın alabilirdim. Dönmedim. Dönemezdim de. Saat ona yaklaşmıştı. Adımlarımı açtım. Öğretmen Akimova gelip duruyordu yine gözlerimin önünde. Yüzü küs. Öfkeli bir sesle 'Utanç yok mu sende?' deyişini duyduğum anda yüreğim çarpıyordu. Ne elimi sıkacaktı, ne de yüzüme bakıp öfkeyle konuşacaktı. Elime bir kitap tutuşturup, 'Oku. Bu kitapta senin bilmek istediğin çok şey var' diyecek, ve çekip gidecekti yanımdan. Çekip giderse ne yapacaktım? Hiçbir şey yapmayacaktım. Sokaklarda dolaşacaktım akşam saatlerine dek amaçsız. Ya da Salgır'ın kıyısında bir taşa oturup ağlayacaktım için için.

Gorki'yle Sivastopol caddesi arasındaki küçük bahçenin yanından geçerken duraladım. Ağaçlar iyice yeşermiş, çimler arasında çiğdem ve nergisler çiçek açmışlardı. Çalıların arasından serçe cıvıltıları geliyordu kulağıma. Akimova'nın Bayan Sineması önünde değil de beni o bahçede beklemesini arzuladım. Öfkeyle konuşamazdı benimle o bahçede. Birlikte *Gençlik Mecmuası* dairesine gittiğimiz gün o bahçede elimi sıkıp şakağımı öpmemiş miydi?

Yürüdüm.

Bayan Sinemasına yaklaştıkça kafam dönüyordu. Bir ara duralayıp sırtımı kaldırım kenarındaki kestane ağacının gövdesine dayadım. Yere yıkılmış, bacakları bağlı bir koyun gibi bakıyordum az uzağımdaki Bayan Sinemasına. Kaldırımda kızlar, delikanlılar geziniyorlardı kol kola. Aralarından öğretmen Akimova çıkıp elimi tutacak olursa boynumda atan kan damarımın çatlayacağını ve kanımın lâğıma akacağını hissediyordum.

Gücümü toplayıp kaldırım kıyısınca yürümeğe başladım.

Sinemanın önü kalabalıktı. Kadın, erkek, genç kız, delikanlı. Ama öğretmen Akimova'ya benzer bir kimse yoktu görünürde. Başımı eğip yeni ayakkabılarıma baktım uzunca bir süre. Başımı kaldırdığım zaman az uzağımda öğretmen Akimova'yı gördüm.

Gerçekten Akimova mıydı? Sırtında bal renginde kısa kollu buluzu, dar kara etekliği, ve ayaklarında yüksek ökçeli ayakkabılarıyla öğretmen Akimova'nın Bayan Sineması önünde beni bekleyeceğine inanmak zordu. Bakışlarımı yüzüne doğrulttuğum zaman kuşkum daha da kabardı içimde. Yüzü az şaşkındı. Ama şaşkınlığı hoş ve tatlı bir şaşkınlıktı, ve yüzünün tüm güzelliğini, belki güzelliğinden fazla saflığını, açığa vurmak istermişçesine, kulakları üstünden geçen ince ve oldukça seyrek kara saçlarını arkada sıkı sıkı mavi bir bantla bağlamıştı.

Öğretmen Akimova gelip tam karşımda durdu. Bakışlarım yüzünde donmuştu. Akimova'ysa, yüzünün güzelliğini incitmeksizin, ince, billur, tertemiz ve içten bir gülümsemeyle güldü, ve:

«Seni bekliyorum,» dedi.

Kelimeler dudakları arasından yavaşça çıkmış olmasına rağmen, attığı bir taşla bizi birbirimizden ayıran camları kırmıştı sanki. Karşımda duran Akimova'nın beni, ve yalnız beni, beklediğinden kuşkulanmıyordum.

Yan yana yürüdük. Ben bilmiyordum nereye gittiğimizi. Akimova da bilmiyordu. Bilmemize gerek yoktu. Üstünde yürüdüğümüz yol ikimizi özlediğimiz bir yere götürüyordu.

Küçük parkın içinden geçerken, öğretmen Akimova duralayıp, ellerini omuzlarımın üstüne yerleştirdi ve bir dadı soğukluğuyla boynumda kıravatımı düzeltti. Coşkum, ve dünden beri içimi kurcalayan keder, sönüverdi. Bayan Akimova'nın beni Bayan Sineması önünde beklemesine sebep benim sandığım sebeplerden çok başkaydı. Dairede fıstık yiyen editör gelip durdu gözlerimin önüne.

«*Gençlik Mecmuası*'nda bir işim yok,» dedim.

Öğretmen Akimova kaşlarını çattı.

«Benim de,» dedi.

«Nereye gidiyoruz?»

Omuz silkti. Sonra dudaklarının ucuna takılmış hafif bir gülümsemeyle:

«Erkeksin, sen karar ver,» dedi.

İşi alaya vurduğunu sandım. Ama gülümsemesi hâlâ dudakları ucundaydı. Gerçek miydi gülümsemesi?

Sivastopol caddesinin kalabalığı içinden sessizce geçtik. Avrupa oteline varmadan sola döndük. Daha doğrusu Akimova döndü, ben onu takibettim. Parkın demir parmaklığı dibince yürürken, zamandan ve çevremden koptuğumu hisseder gibi oluyordum. Bir kez daha hayâl kırıklığına uğramıştım. Arkada kalıp savmayı düşündüm. Ve yavaşladım. Bayan öğretmen de durakladı.

Nereye gidiyorduk?

İçimden geçen soruyu duymuştu sanki: soğuk bir bakışla süzdü beni.

«Canın darda olduğu anlarda senin nereye gittiğini ben iyi bilirim,» dedi Akimova.

«Nereye?» diye sordum.

«Salgır'a,» dedi.

Ses etmedim.

Yüzüme bakan gözleri şimdi uzak bir niyet ve özlemini yansıtır gibiydi:

«Gidelim mi?» dedi.

Aynı soruyu sordum.

«Nereye?»

Aynı cevabı verdi:

«Salgır'a.»

Başımı salladım. Bayan Akimova güldü.

«Canın darda değil ya?»

Yüzünde aniden yeralan sıcaklık ve güzelliği şaşırtıcıydı. Ama mutluluğumu, uzun süremeyecekse bile, elden kaçırmak niyetinde değildim.

Ben de güldüm.

«Değil,» dedim.

Yürüdük.

Öğretmen Akimova yanımdaydı. Ara ara omuz başım onun omuzuna değiyordu; yanıma sarkık kolum kalçasına değdiği anlarda ise soluğum yoğunlaşıyor, lacivert gömleğim altında göğsümü yırtıp çıkacak gibi oluyordu. Enstitü önünden geçerken Akimova duralayıp kapısına baktı. Ses etmedi. Park arkada kalmıştı. Yalta otoyolunun sağında sırtları yeşil otlarla örtülü sarp yamaçlar uzuyordu, yolun kıyısınca çiçek açmış akdikenler, ve aşağıda, Salgır'la akdikenler arasında su birikintileri, güneş ışığında üstü mücevher yüklü siniler gibi, ışıl ışıldı.

Köprüye az kala Bayan Akimova elimi kendi eline aldı, gözlerini yüzüme çevirdi; ama bu kez de ses çıkarmadı. Kırgındı elim Akimova'nın elinde. Önceki gibi yanıbaşıma sarkık olmasını arzuladım. Köprüye yaklaşırken Akimova da elimi düşünmüş, belki elime acımış olacaktı ki, kaldırıp koltuğu altına yerleştirdi.

Titriyordum. Bana birşeyler oluyordu. Ben, bayan Akimova'nın koltuğunun altında kolunu değil de, canını tutuyordum. Duraksayıp arkasını köprünün korkuluğuna dayadı, ve, kendisini daha sıkı tutmamı ister gibi, öbür elimi de kaldırıp kendi beline doladı. Gözleri iri, alabildiğine açık, ve anlamsızdı, ve beni görmüyordu. Ama çabucak kendine hâkim oldu.

Bakışlarını yere indirerek:

«Seninle konuşmak istedim,» dedi.

Göğsümün üstünde yüreğinin çarptığını duyuyordum. İri, açık, ve anlamsız gözleriyle bir kez daha yüzüme bakmasını arzuladım. Bakmadı.

«Rica ederim...»

Sesi sakin ve zayıftı; aynı zamanda iç yenikliğini belli etmemeğe çalışıyordu.

«*Edebiyat Mecmuası*'nın editörüyle konuştum geçenlerde. Birkaç ay öncesi dergiye götürdüğün şiirlerini basmak istemediklerini biliyorum. Sebepleri üstünde durdu editör. Kırgın çıkmışsın daireden. Ve o günden sonra uğramadın *Edebiyat Mecmuası*'na. Niçin? Herkesin sana karşı düşman kesildiğini mi sanıyorsun?»

Öğretmen Akimova konuşurken belini dolamış elim yanıma sarkıverdi. Şimdi sesi okulda olduğu gibi geliyordu kulağıma.

«Editör sana günümüzün gerçeklerini açıklamaktan başka bir şey yapmadı. Hayata, zamanın gerçeklerine ayak uydurmanı istedi. Senin iyiliğini düşündü. Sen kendin, kendi varlığını teminat altına almak istemiyorsan, hiç kimse alamaz dedi. Sense!..»

Konuştukça sesi güçleniyordu.

«Editöre teşekkür edeceğin yerde, herkese ve herşeye sırtını çevirip Fontannaya'daki eve kapattın kendini. Gerçeklerden kaçıyorsun... Hayattan, kendi kendinden kaçıyorsun. Kör değilsin, gerçeği görmek istemiyorsun sadece. Kendi içinin kölesisin. Samimî değilsin demek istemiyorum. Ah, biliyorum! Yüreğin saf, hislerin güzel, sesin hoş. Ama bir bağırtlak gibi kendi şarkından başka seni seven ve senin iyiliğini isteyen kimselerin söylediklerine kulaklarını sıkı sıkıya tıkatırsan günün birinde seni avlayanların attıkları ilk kurşunla...»

Sesi boğazı içinde kırılmış gibi sustu. Ben, başımı Salgır'dan yana çevirmiş, geçen yılın yazı kıyıdaki çimler üstünde Halide'yi öptüğüm yere bakıyordum.

Uzunca bir süre ses çıkarmadı Akimova. Söylediklerinin içimde yarattığı etkinin yansısını görmek istiyordu belki yüzümde. Donuktum. Soğuktu her yanım. Hayatı tanımadan ayrılıyordum hayattan. Görmüyor muydu bunu Akimova? Anlamıyor muydu bunu? Orda, o çimler üstünde, başımı Halide'nin göğüslerine yaslayıp, 'Ben korkuyorum, Halide' dediğim gibi, şimdi bütün varlığımla bayan Akimova'ya sokulur da 'Öleceğim, kurtar beni' diye yalvarırsam, inanır mı bana? Anlar mı beni Akimova? Yok! Öğretmen Akimova bir Halide değil ki! Öğretmen Akimova Pilibaşı dibindeki karınca öbekleri

üstünde oynamadı benimle. Ölü serçeleri gömmedik birlikte bağın kıyısında. Sünnet olduğum günün akşamı dalda öten mutlu matu resmiyle süslü kutu içinde şeker getirmedi bana döşeğime. Halide'ye gösterdiğim gibi, sünnetli yerimi göstermedim öğretmen Akimova'ya bozkaya dibinde. Ne de öğretmen Akimova kareli veya benekli donunu gösterdi bana. Öğretmen Akimova bir Halide değil ki!

«Gerçek mi, bilmiyorum; Enstitü öğrenimine son vermeyi düşünüyormuşsun. Tabiî, öğrenimini sürdürmek veya sürdürmemek senin bileceğin bir iş. Hiç kimse karışamaz buna. Ama... Yazık olacak. Hem yalnız sana değil. Bunca yıl babanın harcadığı çabaya... paraya... her şeye!..»

İçimde aynı ses tekrarlanıp duruyordu: öğretmen Akimova bir Halide değil ki!

«Sana söylediklerim önemsiz belki senin için. Hoş... seni üzmek istemedim. Dostça bir konuşma bu. Bir dostun düşünceleri sadece. Başka bir şey değil. Bu kadar... Şey... Ben dönmeliyim. Gün hayli ilerlemiş.»

Fazla konuşmadı.

Üstüne konuşulacak başka hiçbir şey yoktu aramızda. Garip bir ağırlık çöktü üstüme. Omuzlarımda Salgır'ın kıyısındaki taşlar, sarp yamaçlar, ve sessizlik. Öğretmen Akimova çekip gitmişti yanımdan her halde. Derin, karanlık bir uçurumun kenarında duruyordum.

Başımı çevirdim.

Öğretmen Akimova'mn eli hâlâ şakağımda, ama gözleri yeisle açılı, taş kesilmişti. Cansızlığı dağılır umuduyla gözlerimi yumdum. Açtığım zaman beyaz ve kuru dudakları az titriyordu. Elimi saçları üstünden geçirdim hafifçe. Dudaklarını ısırdı, çenesini az yukarıya kaldırdı, kendine hâkim olmağa çalıştı. Ama başaramadı. Mavi bir bakışla yüzüme bakarken, gözleri doldu doldu, ve kara kirpikleri arasından kurtulmuş gözyaşları kanı çekilmiş şakaklarına süzülüverdi. Başını ellerim arasına alıp göğsüme bastırdım. Bütün vücudu korkunç bir titreme içinde, aramızdaki ince havayı yuta yuta, yüreğimin içinden yırtıp çıkardığı kelimelerle: «Bağışla,» diyordu, «bağışla... günün her dakikasında... geceler ortasında... okulda, sokaklarda, her yerde benimlesin. Seni görmediğim bir ânım yok. Bağışla beni... rica ederim... bekledim. Bekleyecek halim yok gayrı. Âşıkım sana... Kölenim, kulunum. Biliyorum... bir delilik bu. Rica ederim... benden çok birşey bekleme. Şimdi değil... belki... ilerde. Yardım et bana. Sana... senin yardımına ihtiyacım var...»

Omuzlarını doladım. Kollarım arasında tuttuğum Akimova değildi; hayattı. Yüce, güzel. Ve güçsüz. Titriyordu hâlâ. Çenesini avucumun içine alıp başını kaldırdım. Gözlerini öptüm. Alnını, kirpiklerini, kaşlarını, kulaklarını öptüm. Bedenlerimiz kenetlendi. Dudak dudağaydık; soluk soluğa, yürek yüreğeydik; ölüyorduk en mutlu ölümlerle.

İşte, Anneciğim, o zamanlarda senden gizlemiş olduğum aşkımı bugün bu mektubumda gün ışığına çıkarmaya karar verdim. Darılma bana n'olursun; sakınışım sebepsiz değildi.

Sen de farkına varmışsındır; öğretmen Akimova benden tam sekiz yaş yaşlıydı. Salgır'ın kıyısında bedenlerimiz, özlem ve hislerimiz birbirine bağlandığı o günden sonra kendimin de aniden yaşlandığımı duymaya başladım. Bu duygu, benim iç ve dış dünyamı başdöndürücü bir hızla değişikliğe sürüklüyordu. Seni düşünmüyordum. Kaygılı yüzüne bakamıyordum. Seni duada gördüğüm günlerde sinirleniyordum. Benimle ilgilenmeni özlemek şöyle dursun, yolumda bir engel gibi duruyordun Fontannaya'da. Benim için (bir bakıma kendin için de) o zamana kadar yaptıkların sona ermişti. Başka ne bekleyebilirdim senden? Ya da sen benden? Önce döl yatağında taşıdın beni. Sonra doğurdun. Besledin. Yetiştirdin. Sen, bir ana oluşunun gururunu duydun. Ben senin südünü emdim.

Göğsün üstünde dünyaya ve hayata gözlerimi açtım. Sonra uzun yıllar ana sevgisiyle bağlı kaldım sana. Ama o gün bütün bunlar sona eriverdi. Olağan bir sonuçtu bu. Aramızdaki bağlar büsbütün kesilmiş değildi elbet. Kesilemezdi de. Sadece yeni bir şekil alacaktı. Nitekim aldı da. Zaten istesem de Akimova'nın sözünü edemezdim sana. Ne sana, ne de başka birine. Özellikle sana. Çocukluğumda Aysavıllı Saniye, sarı saçları ve domuz kılı aklığında kaşları ve kirpikleriyle, bana lâyık bir kız olmadıysa, öğretmen Akimova'yı lâyık görmeni bekleyemezdim senden. Biliyorum, Akimova'yla aramdaki yaş ayrılığı şaşırtacaktı seni. Yüzüme her baktığında gözlerin dolacak, yüreğin sızlayacaktı. Mindere oturup ak atkın altında dua ve ibadetlerde geçirecektin günün uzun saatlerini.

Ne dua, ne gözyaşı! Beni Akimova'dan ayırabilecek bir güç yoktu dünyada.

Daha o gün Enstitü konutuna dönerken çizmiştik hayat yolumuzu Akimova'yla. Kayaucu'nda, her iki yanında yükselen iki yüksek duvar arasındaki taş basamakları çıkarken, Akimova duraksayıp, kopuk kopuk soluyordu. Yüzü ağarmıştı. Yaşı yirmisekizin çok üstünde gibiydi. Fakat, bir çeşit korkunun arkasından yüzüme bakmasına rağmen, mutluydu. Bir ara elimi sütyeni arasına

sokuşturup memesi üstüne koydum. Direnmedi. Ama öğretmen Akimova'nın kendisini bana teslim edişi şartsız yasasız değildi. Önce, Enstitü öğrenimim süresince haftanın sadece bir tek gününü (pazar) birlikte geçirecektik. Derslerime çalışacaktım. Şiir alanında çalışmalarımı sürdürecektim. Öğretmen Akimova o gün benden göğün yıldızlarını isteseydi bile razı olurdum.

Enstitü konutu kapısında ayrıldı benden. Ayrılmadan önce, hiç olmazsa, kendisini Fontannaya'ya dek geçirmeyi diledim. Razı olmadı. Kapıda kaldım. Konuttan uzaklaşırken arada duralıyor, başını çevirip bana bakıyordu. Gözden kaybolmadan önce dönüp konuta giremezdim. Uzakta duraksayıp başını bir kez daha benden yana çevirmişti ki, koşarak elini tuttum. Ellerimi dudaklarına kaldırdı: «Aynı yerde.. Gelecek pazara dek,» dedi. Sesi fısıltılı ve sıcaktı. Koluma girdi, benimle konutun kapısına dek yürüdü. Kapıda kolumdan ayrıldığı gibi tramvay durağına koştu. Akimova büsbütün gözden kaybolunca konuta girdim.

Konutta son bir-iki saat içinde hayatımda yer alan değişikliği kafamın içine sığdırmaya çalıştım. Düşünemiyordum. Biraz da korkuyordum. Yatağımın ucuna ilişmiş, kabaklanmış bir ağaç gibi oturdum uzun bir süre.

Konutta kalamazdım o gece. Kalırsam Akimova gelmeyecekti hayâlime. Gelirse bile!.. Fontannaya'daki döşeğimin sıcaklığı yayıldı içime.

Fontannaya'ya döndüm.

Sen beni bekliyordun. Hava sıcaktı. Her yanım yumuşamıştı. Ellerim yanlarıma sarkıktı. Eriyordum. Karşımda durarak gözlerimin içine baktın. Gözlerimin içinde neler gördüğünü biliyordum: yeni bir bakış. Yeni bir başlangıç. Yeni bir hüzün. Yeni bir tasa. Sonra yukarıdan aşağıya süzdün beni. Bakışların yeni ayakkabılarım üstünde dondu.

«Tarlayı mı sürdün bugün?» dedin.

Tarlayı değil, canımı sürmüştüm o gün, Anne. Canıma yeni tohumlar ekmiştim. Canımın yeşermesini, çiçeklenmesini bekliyordum; ve beklerken, yüreğimin içinde beni bekleyenlerin bekleyişlerini duyuyordum.

Uyku tutmadı gözlerimi o gece. Usulca kalktım. Ay ışığı vardı. Şiir defterimi alıp pencere dibinde iskemleye oturdum. Okumuyordum. Sadece sayfaları çeviriyordum. Ve sayfaları çevirirken zamanla karşılaşacağım güçlüklere ve yeni hayata alışacağımı düşünüyordum. Bir ara Akimova'yla birlikte gecelerimin de, güneşli günlerim gibi, güzel olacağını hissettim içimde.

Evet. Şiirdeki gibiydi hislerim.

Ben yalnız değilim gayrı,
Korkutmaz beni geceler.
Dolabımda saklı gün ışığı
Duamı okur pencereler.

Akimova'dan ayrılırken, önümüzdeki pazarı benden kısacık bir zaman diliminin ayırdığını düşündüm. Ertesi gün aynı pazar benden uzaklaşa uzaklaşa sonsuzluğun ötesine çekilmişti. Göğsüme yaslı Akimova'nın başını, yaşlı gözlerini hatırladım. Pazar benden ne denli uzak olursa olsun, Salgır'da köprü aynı yerdeydi. Enstitü kitaplığıyla konut arasında geçti gün. Ortalık karanlıklaştıkça içim yatıştı. Geceler dost ve koruyucuydu. Fakat pazara az kala kuşkulanmaya başladım gene. Pazar gününün sabahı köprüde, köprüden ve Salgır'dan başka, beni hiç kimse beklemeyecekse?..

Konut avlusunun kuytu bir köşesinde mektuplar yazıp sildim aklımdan.

'Sayın Akimova; beni anlayacağını(zı) umarım. Üzüntümü sana (size) anlatamam. Köprüden dönerken kentin sokaklarında herkes gördü bu üzüntümü yüzümde. Yalnız sen (siz)...

'Bayan Safiye Akimova; bu mektubu sana (size) yazmama sebep... gelmediniz köprüye. Benden bende olmayan bir şey mi bekliyordunuz? Belki... Çocuk değildim. O gün köprüde yüreğimin içindekileri gördüğünüzü sanmıştım. Şimdi içim boş... gözlerimde sadece çocuksu hüzün ve korku.'

'Sayın Ocapçem; haklısınız. *Edebiyat Mecmuası* şiirlerimi geri çevirdiği günden sonra hayattan, hattâ kendi kendimden kaçtım. Fakat, inanın bana, o günden sonra hayata ayak uydurmaya çalışıyorum. Elimden geldiğince günün gerçeklerini anlamaya ve Sovyet insanını şiirlerimde yansıtmaya çalıştım. Tanık olarak Komsomol Kız şiirimi taşıdım yanımda. Ne var ki o günkü durum... inanın bana... durum size bu şiirimi okumaya izin vermedi.'

'Bayan Akimova; mutluluğum uzun sürmediyse de teşekkürlerimi kabul etmenizi rica ederim.'

Geceleyin tedirgin ruhuma barış teklif ettim:
Sen kendini paylaşır mısın benimle?
Canınla, bedeninle, gözlerinle.
Rica ederim, yalvarırım, dilerim;

Gece gündüz, akşam sabah özlerim:
Ben Saf olayım, sen İye,
Ruhumuzda çiçek açsın Safiye.

Ve 'Safiye'yle çıktım sokağa sabahleyin.

Güneş gökyüzündeydi. Nisan kokuyordu hava. Göğün mavisinde parça parça, birbirlerinden uzak ve donuk bulutlar. Dün, dünden önceki, ve önceki günden daha önceki günlerde altında yürüdüğüm kara bulutu aradım. Bulutlar apaktı. Düşlerim apaktı. Ruhum apaktı. Enstitüye yaklaşırken avuçlarımın içinde öğretmen Akimova'nın apak yüzü, 'Aynı yerde... Önümüzdeki pazara dek' deyişini duyar gibi oldum.

Yarın pazar mıydı? Pazardı elbet!

Duraladım. Yarın pazardı. Beni hayatın kıyısına bağlayan bağlardan kopuyordum. İstediğim yere, istediğim yöne koşabileceğimi hissettim. Ve koşmaya başladım.

Subhi'yi geçtim. Karaim sokağı insansızdı. Az ötede onüç numaralı orta okul kentten kopuk ve sessizdi. Koşarak üçüncü kata çıktım. Merdivenin ucunda duran öğrenci, beni öğretmen sanmış olacaktı ki, uzun koridorun öbür ucuna doğru yürümeye başladı. Arkasından seslendim:

«Hey!.. Sen!.. Dur, hele!»

Öğrenci durdu.

«Ocapçe Akimova hangi sınıfta?»

«Bizim sınıfta,» dedi öğrenci.

«Sizin sınıf kaçıncı?»

«Sekizinci.»

'Safiye'yi ikiye katladım. Sonra dörde katladım.

«Çabuk!.. Sınıfa gir, ve bunu Ocapçen Akimova'ya ver.»

Öğrenci sınıfa girdi. Ben katın sahanlık duvarı dibine çekildim. Az sonra elinde 'Safiye', sınıfın kapısında öğretmen Akimova durdu. Görmüyordu beni. Ama gözleri gülüyordu; ve gülen gözleriyle bana yön gösterir gibiydi.

Dönerek merdiveni indim.

İşte, Anneciğim, benim hayatımda kökten değişiklik ancak o günden sonra başladı. Öğretmen Akimova beni bir hayal dünyasında buldu, kendi canına ve

soluğuna bürüyerek, gerçek bir dünyaya götürdü. Gerçek dünya tehlikesiz değildi. Fakat aşk ve özlemlerimiz bizi tehlikelerden koruyabilecek kadar güçlüydü.

İlk haftalar mutluluğumuzun keyfini sürdük. «Mutluyum, Saf!» diyordu İye. «Ah, ne kadar mutluyum bilsen!» Ve ben mutlu gözlerimle muta bakıyordum, ellerimle mutu okşuyordum, dudaklarımla mutu öpüyordum.

Köprü üstünde buluşuyorduk. Köprüyü geçince ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarıyordu İye ve Salgır'ın kıyısınca yürüyerek, akdikenler arasında bir zamanlar Halide'yi kucağıma aldığım yere dek gidiyorduk. Çimler üstünde bir aşk yuvası bırakıp gitmişti sanki Halide bizim için.

Fontannaya'ya nadir uğruyordum gitgide. Sen üzgündün. Ağlıyordun belki. Vaktimi nerde ve nasıl geçirdiğimi bilmiyordun. Başını büküp sorduğun zamanlar da duymazlıktan geliyor, ya da baştan savma bir cevap veriyordum sana. Sen benim hayatımı paylaşmak istiyordun benimle, Anne. Babamsa tam tersine- sokakta yüzyüze geldiğimiz bir anda elime üç-beş ruble sıkıştırıp, bir iç rahatlığıyla ayrılıyordu yanımdan. Babamın üzüntü duymasına bir sebep yoktu aslında. Öğretmen Akimova'nın yardımı ve sıkı kontrolü altında Enstitü öğrenimimi şaşılacak bir başarıyla sürdürüyordum. Sınavlar sırasında yemeğimizi lokantaların birinde yiyor, pazarı parkta sınav ve derslerle ilgili kitaplarla geçiriyorduk. Yalnız İye'nin geceler içinde benimle aynı yatağı paylaşmamasının ıstırabını çekiyor, kendisini sadece hayâlen sevmekle yetiniyordum. Hayâlimde de, gerçekte olduğu gibi, İye beni güçlü bir haz ve coşkuya sürüklüyordu. Belki daha fazla. Çıplak etlerini öpüyordum; bir çocuk emniyeti ve özlemiyle başımı memelerine yaslıyor, bütün varlığımla gerili bacakları arasından girip döl yatağında yatasım geliyordu. Sınavları başarıyla atlatabildiğim takdirde birkaç gününü benimle birlikte Yalta'da geçirmeyi vaad etmişti bana bir gün. Hemen Kızıltaş bağları gelip durdu gözlerimin önüne; bağların yeşil asmaları arasında İye'yle sevişeceğimiz günleri düşündüm.

Sınavlara az kala Akmescit'teki akrabalarını ziyarete gelmiş Ayvasıllı Emine Teyze'yle görüştüğünü, Saniye'yle buluşup konuşmak istersem eğer, kendilerini Subhi'deki akrabalarının adresinde bulabileceğimi açıkladın. Peki, dedim. Ama aynı zamanda 'peki'mle Saniye'yle karşılaşmak niyetinde olmadığımı anlayabileceğini umdum.

Ayvasıllı Emine Teyze ve Saniye'sinden çok daha önemli olaylar ve değişikliklere şahit oluyorduk o yaz.

Bir gün komşumuz Gülsüm Şerife, elinde bir mektupla, ve gözleri yaşlı, girdi izbeye. Mektup Rüstem'dendi. Oğlunun askerden döneceği günü bekliyordu tam o sırada. Mektubu okudum. Rüstem, Kaçı dolaylarında bulunan birliklerle kuzeye, Murmansk yakınlarına sevkedildiğini bildiriyordu mektubunda.

Gene o yılın yazı gazete ve radyolarda Hitler Almanya'sına karşı sürdürülen propaganda aniden kesilmişti ve gazeteler Finlandiya sınırlarına yakın kalan Leningrad için 'Büyük Bir Tehlike' çanlarını çalmaya başlamışlardı. Akmescit sokaklarında da fazla asker göze çarpıyordu o yaz. Daha bir-iki yıl önce sinemalarda Çapayev, Kış Sarayı, Kronştad ve İspanya iç savaşlarıyla ilgili propaganda filmleri, beyaz perdede yerlerini Aleksander Nevski, Dimitri Donskoy, Korkunç İvan gibi Rus halkının millî duygularını okşayacak cinsten filmlere bırakmışlardı.

Anneciğim;

Öğretmen Akimova'yla (şimdi burada, kafesimin içinden sana bu mektubu yazarken de Akimova kâh bir öğretmen, kâh İye olarak gelip duruyor gözlerim önüne) ilişkilerimizi usturuplu bir incelikle anlatmama sebep var mı acaba, diye düşünüyorum. Var sanırım. Bu mektupları sürdürmem nasip olursa eğer, ilerde bunun sebebini daha iyi anlayabileceğini umuyorum.

Ama bu akşam yorgunum. Bu mektuba son vermeme izin ver, Anne. Gece hayli ilerlemiş. Çıt çıkmıyor. Uyuyor kent. Kar yağıyor kente. Bizim kente de yağardı kar, öyle sessiz ve apak. Biliyorum, bu kent bizim kent değil. Sokakları başka bu kentin. Evleri başka, insanları başka. Şu anda kente yağan kar da başka. Ama ben -içimin sakinliği için belki- kentin sokaklarını bizim kentin sokaklarına, parklarını bizim parklarımıza, göğünü bizim göğümüze benzetiyorum.

Işığı kısıyorum. Odam soğuk. Üzülme, Anne; uyuyacağım. Rüyamda Halide'yi görürüm belki. Ya da Selma' yı. Ha! Selma dedim de aklıma esti. Selma'yı Subhi'de aradığım günün akşamı annesinin göğsümden itip beni kapı dışarı ettiğini yazmıştım sana: sınıfta kaldığı yıl kaçmış evden. O yıllarda nerde ve nasıl bir işle meşgul olduğunu hiç kimse bilmiyormuş.

Ocapçe: Kırım Tatarcasında kadın öğretmen.

Altıncı Mektup

Anneciğim,

Her mektubuma yalnızlığımdan yakınmayla başlıyorum. Bu mektubum da ötekilerden farklı olmayacak. Bugün yılın son günü. Geceleyin kente yağan kar eridi. Evden çıktığımda karsız sokak yitirmişti bizim kentin sokaklarına benzerliğini. Yağmur yağıyordu mahalle doktorunun kliniğine ulaştığım zaman. Biliyorum, rahatsızlığımdan söz etmedim sana önceki mektuplarımda. Geçer diye bekledim. Geçmiyor. Geceleyin tutuyor ağrı; omuz-başımla dirsek arasında. Kalkıp ispirto sürüyorum, fanilama sarıyorum kolumu. Binlerce iğne batıyor dersin parmaklarıma. Yitiriyor kolum canlılığını. Geceleyin uyuyabilmem için ilâç aldım doktordan. Sinir üşütmesi ve tansiyonmuş. O da geçer diyor. Geçer elbet. Klinikten çıkmadan önce düşünceli bir tavırla yaşımı sordu; ve bakışları hâlâ yüzümde, kalp uzmanı tarafından muayene edil diye salık verdi. Gülerek ayrıldım yanından. Saçma bir salık! Benim yüreğimi anlayabilecek bir uzman var sanki! Üzülme, Anne. Yüreğim büyük, sağlam ve güçlü. Kızıltaş'ı, Soğuksu kıyılarını, Ayı Dağı'nı taşıyabilir miydim bunca yıl yufka bir yürek içinde? Uzman neyime benim! Hem sen varsın, Halide ve Saniye var yüreğimin acıdığı anlarda.

Ama eve dönüp, günü kafesim içersinde geçirmeye gönlüm razı olmadı bir türlü. Sokaklarda dolandım uzun bir süre. Trafik ışıklarını, taşıt araçlarını, vitrinleri seyrettim. Biraz da bir yerlerden karşıma Zenci delikanlı çıkar diye umdum. Wimbledon kütüphanesi önünde durduğum zaman akşam olmuştu. Çalışma yerlerinden çıkmış insanlar, ellerinde paketler ve yılbaşı şarapları, istasyon ve otobüs duraklarına doğru ilerliyorlardı acele adımlarla. Kütüphanenin iyice aydınlanmış okuma bölümündeki koltuklara oturan emekliler yarı uykuda, gazete okuyorlardı. Duvardaki saate baktım. Bir saatimi ansiklopedi veya lüks baskı kitapların sayfalarında eski Yunan tanrıları resimlerine, Mısır âbidelerine bakmakla geçirebilirdim.

Kapıdan giriyordum ki, zamandan kopukluğumu, hattâ kendi gerçek dünyamdan uzak bir yerde olduğumu hisseder gibi oldum; ve kapıdan çekilerek, sırtımı kitaplığın soğuk duvarına dayadım. Önce adımı ve soyadımı tekrarladım içimden. Ben öyleyim. Kendi kendimi kaybetmek korkusuna kapıldığını bir anda adımı ve soyadımı tekrarlarım içimden. Ama adım ve soyadım gerçek bir dünyada yaşadığımı inandırmadı bana. Gün boyu geçtiğim sokakları hatırladım; geceleyin kente yağan karı, doktorun kliniğini. Ellerim hafif titriyordu. Ama kolumda ağrı falan yoktu. Sokağa, sokağın ıslaklığında vitrin ve trafik ışıklarının yansılarına baktım. Ben nerdeyim?

Güldüm acı acı.

Otuzbeş yıl geçti bu kente yerleşeli. Uzun, ağır, çökertici yıllar. Hele ilk yıllar içinde çektiğim acıları unutamıyorum hiç, Anne. Ayrılıkla değişmişti her şey. Yollar, sokaklar, insanlar, hava... Gökyüzü bile başka bir gökyüzüydü. Yalnız ben değişmiyordum. Kendimi içinde bulduğum yeni dünyada kaybolacağım diye korkuyordum. Beni ayakta tutan, hayatıma gerçek bir anlam ve değer veren birşeyi yitirmiştim. Bildiğim ve özlediğim hayata yeniden kavuşacağım günü bekliyordum. Gelmiyordu beklediğim gün, Anne. Ağlıyordum için için. Kızıltaş bağları, Salgır'ın kıyıları yırtıyordu yüreğimi. Geceleyin yatağım içinde oturup saatlerce pencere camları gerisindeki karanlığa bakıyordum. Kızıltaş'ı görüyordum karanlığın içinden. Belirli ve güzel. Pilibaşı dibindeki karınca öbekleri, bağın üzümleri, baharda çiçek açmış badem ağacı, bozkaya üstünde güneşlenen kertenkele elle tutabileceğim kadar yakın ve capcanlıydı. Onları gördüğüm sürece ben yaşıyordum. Onlar gözlerimden silindiği anlarda hayattan kopuktum, yalnızdım, ve titriyordum. Yıkılmış da olsam, ancak kendi dünyama bağlı yaşayabileceğimi hissediyordum. Ve bu hisle daha o yıllarda Kızıltaş'tan kopmama bir sebep olmadığını anlamaya başlamıştım. Gençtim. Güçlüydüm. Sevgi ve güçlü umutlarla silâhlıydım. Yıkılmış dünyamı kendi gücümle yeniden kurmak özlemi uyanıyordu içimde. Günler geçtikçe yalnızlığımda daha da güçleniyordu Kızıltaş'a özlemim. Ben yalnız değildim, Anne. Üstelik benim Kızıltaş'a ihtiyacım olduğu kadar, Kızıltaş'ın da bana ihtiyacı olduğunu hissetmeye başlamıştım. Belki daha fazla. Kızıltaş'la aramdaki uzaklık siliniyordu günler geçtikçe; ayrılık yitiriyordu önemini. Önemli olan bendim; benim varlığımdı; benim hayatımdı önemli olan. Ben yaşadıkça Kızıltaş unutulmayacaktı. Ben yenibaştan kuracaktım Kızıltaş'ı. Ellerimle, aklımla, terimle. Evlerini, camisini, yollarını, köprülerini, çeşmelerini, okulunu

kuracaktım. Bostanlarını sulayacaktım. Tarlalarını ekecektim. Bağlarını budayacaktım. Hayvanlarını güdecektim. Mezarlığını temizleyecektim yabanıl otlardan. Işıklar yakacaktım evlerinde. İnsanlarını sürgün yerlerinden getirip kendi evlerine yerleştirecektim. Çocuklarını okutacaktım. Kızlarını evlendirecektim. Benim için yeni bir hayat başlıyordu. Yalnızlığıma bir tekme sallayıp beni bulamayacağı bir yere atmıştım. Yıkılıyorlardı önümde dikili barikatlar. Mutlu bir gelecek bekliyordu beni. Ömrümde ilk kez üstünde yürüyeceğim yolu kendim seçmiştim kendim için. Köksüz ve yönsüz değildim artık. Kolayca çökecek değildim; Kapitalizmin ezici ağırlığı altında dahi, yeni bir kişi olmuştum. Kaybedecek zamanım yoktu. Çalışıyordum; gecelerimi gündüzlerime katarak. Ağlamıyordum artık mutfakta bulaşık tabakları yıkarken. İstirahat günlerimde lokanta sahibinin evini temizliyordum, kömürünü taşıyordum; ocağını yakıyor, otomobilini yıkıyordum; oturup sofrada rahatça yemek yemeden, rahat bir uyku uyumadan. İsmim 'Kırımlı karınca' olmuştu. Boz'du hayatım. Donuktu. Renksizdi. Şiirsizdi. Kar içinde, yağmur içinde bana yumuşak ve ılık bir el uzatacak bir tek kişi yoktu yanımda yöremde. Ama yüreğimi kanatacak, belimi kıracak bir güç de yoktu. Yıllar sonra, biriktirdiğim paramla (yarı peşin, yarı kredi) bugünlerde içersinden sana bu mektupları yazdığım evi satın aldım.

Eve girdiğim günü iyi hatırlıyorum. Eski sahibi tarafından yıllar öncesi terkedilmiş ev; tozlu pencereleri, köşelerde örümcek ağları, duvarlarda yer yer dökük alçısı, aşınmış ahşap merdiveni ve baştan başa yabanî otlar ve sarmaşıklarla örülü küçük bahçesiyle tıpkı bugünkü bizim Kızıltaş'ımız gibi boş, hayattan kopuk, gerçekdışı bir yerdi. Bu ev benim Kızıltaş'ım olacaktı. Ve oldu da.

Damını, pencerelerini, duvarlarını onardım. Kapılarını, pencere çerçevelerini boyadım. Halılar döşedim odalarına. Yüreğimin içinde taşıdığım Ayı Dağı'nın, Adalar'ın, Pilibaşı'nın resimlerini kendi elimle çizip duvarlara astım. Bahçesini temizledim. Çiçekler ektim çit diplerine. Çimenliğin ucunda diktiğim badem ağacının dibine bir boz kaya bulup yerleştirdim. Yıllar geçiyordu ve geçen her yılla bahçem yeşillik ve çiçeklerle süsleniyor, evim sevi ve özlemlerimin havasına bürünüp gerçek bir Kızıltaş oluyordu.

İşte, Anneciğim, yıllar yılı canım dara düştüğü anlarda, korkulara kapıldığım anlarda kaçıp Kızıltaş'ıma saklandım. O gün de Wimbledon kütüphanesi duvarı dibinde müstesna bir gün değildi.

Evime doğru yürümüştüm ki, yılın son günü olduğunu hatırladım; ve dönerek karşı yakadaki Kontinental markete girdim. Az sonra plastik torba içinde iki francala, bir parça peynir, bir şişe Barsac şarabı ve bir salkım üzüm, istasyon yolundaydım. Unutmuştum doktorun kliniğini. Mutluydum.

İstasyon duvarının dibindeki ahşap kulübenin önünde duran kız elinde tuttuğu iki krizantem çiçeğini, ve çiçekle birlikte bakışlarını, bana doğru uzatmıştı. Uzunca boyluydu kız, az zayıftı; ve yüzünün tüm güzelliğini açığa vurmak istermişçesine, kara ve oldukça seyrek saçlarını kulaklarının üzerinden tarayıp arkada sıkı sıkı mavi bir bantla bağlamıştı. Tertemiz bakışı ve saçları uzak bir mutluluğu hatırlattı bana.

Eli hâlâ benden yana uzalı:

«Çiçek, beyim!» diye seslendi. «Çiçek!»

Duraladım.

«Yılbaşı çiçeği!.. Elli peny! Ucuz değil mi?»

«Ucuz,» dedim.

«Ama bu ucuzluk yalnız sizin için.»

«Neden?» diye sordum.

«Mutluyum da. Neden mutlusun diye sormayın. Mutluyum işte. Noel kütüğü sönmedi henüz, yarın yılbaşı! Mutlu olmama başka bir sebep mi gerek?»

«Peki,» dedim, «iki krizantem, rica ediyorum.»

Kız, iki krizantemin incecik saplarını kâğıda sararken:

«Akı sizin için,» dedi.

«Ya alı?»

Kız güldü.

«Alı eşiniz için. Dostunuz, sevgiliniz, oynaşınız... Kimse kim. Sizi seven birisi için.»

Gözleri hâlâ gülen kızın yüzü eski aşkımdan kesilmiş bir dilimdi. Ama evime dönerken seni düşünüyordum. Salonda koltuğa oturup pencere camlarının ötesindeki badem ağacı üzerinden Soğuksu kıyılarını seyredecektim. Sonra akşam karanlığı içinden çıkıp sen gelecektin odama. Ve omuzlarında ak atkın, ak saçlarında Kızıltaş kokusu, Topkaya bayırlarına yağan karın hafifliğiyle omuzlarımın üstüne eğilip beni yılbaşı sofrasına götürecektin.

Bu mektubumda buraya kadar öğretmen Akimova'nm sözünü etmeyişime şaştın mı, bilmiyorum. Ama sebebi üstüne durup düşündüğünü tahmin

ediyorum. İlişkilerimiz süresince Akimova sık sık öğüt ve nasihatler verirdi bana; ve her verdiği nasihatin ardından, çoğu kez gözleri yaşlı, sıcacık dudaklarıyla alnımı ve şakaklarımı öpe öpe bana karşı dadıca davrandığından ötürü özür dilerdi.

Bir gün akdikenler arasındaki çimler üstüne oturmuş, Salgır'ın sularına bakarken, iki avucu içinde tuttuğu elimi dudaklarına kaldırdı, elimin içini birkaç kez öptü: sonra dosdoğru gözlerimin içine bakarak:

«Saf! Sana bir şey sormak istiyorum,» dedi.

Sesinin tonundan sormak istediği sorusunun orda ve aniden aklına esmiş bir soru olmadığını, belki de günlerce içini kurcaladığını sezinler gibi oldum. Fakat soruyu sormadı. Yüzüme bakan gözlerinin mavisi buğulu bir gülümseme içine gömüldü; ve kolumu kendi beline dolayarak, kendisini öpmemi istedi. Öperken gözlerine yaşlar geldiğinin farkına vardım, ve:

«Neyin var?» diye sordum.

«Hiç. Mutluyum,» dedi.

Dediğine inanmamama bir sebep yoktu doğrusu; çünkü mutlu olduğu anlarda ağlardı, ağladığı anlarda buluzunun düğmesini çözüp memelerini öperdim; hattâ elim budu üstünden kayıp giderse bile direnmezdi. Fakat o gün yaşlı gözleri değişik bir anlam taşıyordu.

Enstitü konutuna dönerken köprü üstünde duraksayıp bir kez daha kederli bir bakışla baktı yüzüme. Aklının aynı soruya takılmış olduğu aşikârdı.

«Bekliyorum,» dedim.

«Bir şartla,» dedi Akimova.

«Nasıl bir şart?»

«Soruma ciddî bir cevap vermeni isterim.»

«Peki,» dedim, «ciddî bir cevap.»

Az düşündü. Gözleri hâlâ yüzümde, titrek bir sesle sordu:

«Talih bizi birbirimizden bir daha kavuşmayasıya ayırırsa ne yapacaksın?»

Gülmek geçti içimden. Ama Akimova'nın yüzü ciddiydi.

«İntihar edeceğim,» dedim.

Cevabım Akimova için hiç de eğlenceli bir cevap değildi galiba ki, tavrı değişmedi. Tersine, içindeki kederi az daha körüklemiş gibi oldu.

«Seninle ciddî konuşmak istedim. Sense...»

Sesi gamzesinde düğümlendi.

«Ne dememi istiyorsun yani? Hoplayıp kahkahalar atacağım diyeceğimi mi sandındı?»

Akimova ses etmedi. Yüzünün tatlılığı silinmişti. Ama ben şaşmadım. Herşeyi, özellikle ikimizle ilgili şeyleri, her zaman ciddiye aldığını biliyordum. Aklına takılmış bir düşünceyi, yüreği içindeki özlem veya arzusunu boz sislere bürüyüp taşırdı uzun bir süre. Sonra açığa çıkarmağa çalışırdı. Her zaman başaramazdı. Ama başardığı zaman sisler içinden çıkan düşleri, arzu veya özlemleri, ışıl ışıl olurdu.

Omuzlarını dolayıp göğsümün üstüne çektim Akimova'yı:

«Konuş, rica ederim neyin var?»

«Birşeyim yok. Mutluyum sadece.»

«Ee?»

«Senin de mutlu olmanı istiyorum.»

«Mutluyum.»

«Ya bensiz? Talih bizi birbirimizden bir daha da kavuşmayasıca ayıracak olursa?»

«Ayırmaz. Ayıramaz.»

«Tanrı'nın kudreti... bilinmez ki.»

Gülünçtü Akimova. Zor tuttum kendimi:

«Tanrısız bir toplumda yaşıyoruz...»

Öğretmen Akimova avucuyla ağzımı kapattı.

«Bak... Dinle, Saf! Ben her zaman senin yanında olmak istiyorum. Her şeyimi seninle paylaşmak istiyorum. Soluğumu, canımı... ama... Bazan talih ayırıyor insanları birbirinden. Savaş, kaza, ölüm gibi... Beni yitirirsen yaşamak gücünü, mutluluğunu yitirmeyeceğine bana söz vermeni isterim.»

Onun için belki inandırıcı, kendim içinse baştan savma bir cevap verdim. Zaten ilişkilerimiz, ilişkilerimizle sevgimiz ilerleyip derinleştikçe benim geleceğim üstüne sıkça düşünüyordu Akimova. Ve o gün de köprü üstünde bana söyledikleri üstünden 'olağan bir kadın rahatsızlığı' deyip geçmememe bir sebep yoktu.

Sen, Anne, benim içimde talihe bağlı bir talihle doğurdun beni. Hayatın çapraşık bir şey olmadığını ancak yıllar sonra anladım. Benim için hayat güzeldi, güzel olduğu kadar da sadeydi. Oysa hayatın binbir yönü varmış. Hangi bir

yönde ışık parladıysa ben o yöne yürüdüm. Ve en sonunda içimdeki talihe bağlı o talihim beni buraya getirdi. Yine severim hayatı. Hayat benim için hâlâ güzel ve sade. Sade ve güzel olmasaydı yaşar mıydım bugüne değin? Kızıltaş'ımı kurar mıydım bunca yıl? Akşamları çimliğin ucundaki badem ağacı üzerinden Soğuksu kıyılarıma bakarak, bekler miydim seni odamda? Evime döndüm.

Senin, akşam karanlığı içinden gelip, beni yılbaşı sofrasına götürmeni bekledim. Ama üzgün değildim. Yalnızlık da duymadım. Soframı kendim kurdum. Üzüm salkımını ikiye böldüm. İki iskemle. İki kadeh. Ve sofrada ikimiz. Ben ve o. Aramızda sönmez ışık. Ve yaşlı gözlerinin mavisinde hayat simgesi. Hey bizim mutlu günlerimiz! Bizim o mutlu günlerimiz unutulmayan şiirler gibi:

Ne zaman öldü,
Ne zaman gömüldü?
Bilmiyor hiç kimse.
Hiç kimse ağlamadı ardından.
Yalnız ben,
Ve kıyıda otlar
Dualar okuduk sulara gömülü zamana.

Ama dönelim Fontannaya'ya, Anne.

O yılın yazı hayatımızda, daha doğrusu, senin hayatında, önemli denecek bir değişiklik yer almadı; aldıysa da benim haberim olmadı. Benim hayatım yoğunlaştı. En başta Enstitü çalışmalarım. Sonra şiirlerim. Dünya ve memleket olayları; Avrupa ülkelerinde gerginlik; yeni bir savaş tehlikesi - herşeyle ilgileniyor, herşeyi ciddiye alıyordum. Üstelik benim hayatıma öğretmen Akimova'nın hayatı da katılmıştı. Enstitü derslerim dışında vaktimi nasıl ve nerde geçirdiğimi bilmiyordun. Sırtımda beni tertemiz bir gömlekle, bacağımda Akimova'nın ütülediği bir pantolonla gördüğün günlerde kuşkulanmıyor da değildin; ama kuşkunu derinin altına saklamayı pek iyi beceriyordum. Yalnız bazı akşamlar Fontannaya'da (Fontannaya şiirlerimi yazabildiğim bir yerdi hâlâ) şiir defterimle pencere dibinde otururken, kaçamak bir bakışla yüzüme baktığın anlarda umutsuzluğa gömüldüğünün farkına varıyordum. Biliyorum, yüreğimin içindekileri görememenin acısını çekiyordun. Yanlış veya doğru, yüreğimin içindekilere, belki bütün vücuduma da, kendinde bir hak sahibi olduğuna inanıyordun; ve bu inançla acıların daha da kabarıyordu içinde.

Ben bir bilinmezlik içindeydim. Beni o bilinmezlik içinden çıkarıp kaybolmayacağım bir yere saklayabilmen için en büyük fedakârlıklara hazırdın. Hey seni sevecen sahtekâr, Anne! Senin için son bir umut kaynağı mıydı ne, Ayvasıllı Emine Teyze'nin Saniye'sinin sözünü etmeye başlamıştın. Saniye'nin saçlarını, yüzünün güzelliğini, teninin tazeliğini, gözlerinin mavisinde benim için yanan aşkın ışıltısını; Pilibaşı'nın ötesindeki bağın asmaları arasında koşuşup oynadığımız günleri hatırlatıyordun bana. Hem de gizli ve dolambaçlı bir yolla değil, açık açığa. Beni hemen Ayvasıl'a götürmeye ve orda nikâhımı kıydırıp Emine Teyze'nin evindeki odaların birinde, ve Saniye'nin kucağına bırakmaya hazırdın. Yalnız bilinmezlikten kurtulayımdı.

Seni dinlerken Emine Teyze'nin evinde, pencere perdeleri çekilmiş yarı karanlık odada görüyordum kendimi. Ve tertemiz döşek içinde çırılçıplak, bacakları iki yana atılı, gözlerinin ışıltısı buğulu bir özlem içine gömülü... Yok yok, Saniye değildi o, Anne! Akimova'ydı. Akimova bekliyordu beni. Akimova çağırıyordu beni. Akimova sarıyordu her yanımı. Sımsıcak. Ezici. Öldürücü. Akimova'nın içinde yattığa döşek üstünde eriyordu zaman. Önceleri şahidi olmadığım yepyeni, taptaze mevsimler fışkırıyordu Akimova'dan. Soluğum tıkanıyordu. Kafam dönüyordu. Görmüyordum seni. Dinlemiyordum seni. Kendimi Akimova'nın çıplak vücudundan fışkıran mevsimlere bürüyüp uçsuz bucaksız bir boşluğun içinde yüzüyordum.

Sonra, kendime gelince, garip bir üzüntü çöküyordu içime. Kimin bilmiyorum, belki zamanın elinde bir rehineydi Akimova. Ben çaresizdim, Akimova'ysa bekliyordu. Benim de beklememi istiyordu. Nasıl? Nerde? Ne zamana dek? Saçma planlar kuruyordum kafamın içinde. Akimova'yı zamanın elinden alıp dağlara kaçıyordum. Aydamak Kobası'na götürüyordum. Orda hiç kimse gö-remiyecekti ikimizi. Ya da karanlık gecelerde Soğuksu kıyılarına inip bir kayığa biniyorduk. Kayığı kürekliyordum Adalar arasına. Daha uzaklara. Denizin ortalarına. Orda sütyeni arasına sokmayacaktım elimi. Kendisi soyunacaktı gözlerimin önünde. Salgır'da köprü üstünde «Mutlu musun?» diye sorduğumda «Sen mutluysan ben de mutluyum» dememiş miydi? «Seni mutlu kılmak benim için en büyük mutluluk» dememiş miydi bana?

Ama Akimova haftada bir kez, ve yalnız pazar günü, ve kentin dışında, buluşmamızda ısrar ediyordu. Aramızdaki bu anlaşmanın dışına çıkmamakta kararlı olduğundan kuşkum yoktu. Haftanın öteki günlerini de benimle paylaşmasını istemeyi göze alamıyordum. Öylesine bir düşünce aklıma geldiği

bir anda Akimova bana küser ve ertesi pazar köprüde görünmez diye garip bir paniğe kapılıyordum. Zaten Enstitü dersleri süresince, özellikle sınavlar sırasında, sıkça buluşmamıza imkân yoktu. Hafta boyunca ders ve derslere çalışmalarımdan arta kalan zamanlarımda kendisini hayâlimde görmek ve sevmekle yetiniyordum. Ama yaz ilerledikçe yepyeni bir umut uyanıyordu içimde: günün birinde, ve beklemediğim bir anda; belki Salgır'dan Fontannaya'ya dönerken, yüksek iki duvar arasınca Kayaucu'na yükselen taş basamaklar üstünde durup etrafa karanlığın çökmesini bekleyecek, ve ortalık karanlıklaşınca koluma girip beni oturduğu eve götürecekti. İşin tuhaf yanı, bu özlemimin gerçekleşeceğine, günün birinde benim için mutluluk kapısının açılacağına inanmaya başlamıştım. Gerçi ailesi üstüne hiçbir bilgim yoktu. Gene de Akimova'nın ailesinden ayrı bir yerde oturduğundan kuşkulanmıyordum.

Bir gün kendisini takibetmeye karar verdim. Saçma bir karardı bu. Ama içimde şeytan "Takib et!" diye zorluyordu.

Saat üçe yaklaşmıştı Karaim sokağına ulaştığım zaman. Sırtımı düğme fabrikasının duvarına dayayıp hayli uzaktaki okuldan çıkan öğrencileri seyre daldım. Önce küçük sınıfların öğrencileri göründü sokakta. Sonra büyükler. Kaldırım çocukla doldu bir ara. Sonra kenar sokaklar yutmaya başladılar çocukları; ve Karaim sokağı boşaldı. Sokak boşaldıkça okulun benden uzaklaştığını hisseder gibi oluyordum.

Okulun önünde iki erkek öğretmen belirdiği zaman garip bir titreme geçti içimden. Başka öğretmenler çıktılar okuldan. Birer birer, ikişer ikişer; kimi arka sokaklara daldı, kimi Kantar'a yöneldiler. Okul boşaldı. Boşalan okulla dünyam da boşalıyordu. Sokağa sessizlik çöktü. Akimova yoktu. Akimova hiçbir zaman olmamıştı benim hayatımda.

Uzun ve yorucu, yorucu olduğu kadar hoş ve tatlı bir düş görmüştüm ben sadece. Ama şimdi uyanıktım. Ve memnundum uyanık olduğumdan. Gözlerimin önünde eski okulum duruyordu; boş ve sessiz. Sınıflarına girip bir zamanlar üstüne oturduğum sıralara oturasım geliyordu. Sıralar arasında ağır adımlarla dolanırlarken önümüzde açılı defterlerimizin sayfalarında ev ödevlerine bakan kır saçlı öğretmenlerimiz beliriyordu gözlerimde. Şu birer birer, ikişer ikişer arka sokaklara dalıp giden, karşı kaldırımdan Kantar'a geçip giden öğretmenler arasında tanıdıklarım da vardı muhakkak; 'Günaydın Ocam!' demedim; başımı kaldırıp yüzlerine bakmadım bile.

Sonra Selma geliyordu aklıma. Spor günleri kıçında kısa şortu, kısa şortu içinden çıkan kalın bacakları; basketbol topunu beceriksiz bir atlayışla sepete atarken, havada sallanan memeleri gelip duruyordu gözlerimin önünde. Sınıfta ders süresince bakmazdı bana. Ama okul günü sona erince... Benden önce çıkardı sınıftan. Okuldan uzaklaştıkça yavaşlardı; zaman zaman başını çevirip beni arardı kaçamak bir bakışla Karaim sokağında. Arkadan gelirdim. Şimdi burada, bu düğme fabrikasının duvarı dibinde durduğum yerde duralardı Selma. Kendisine yetişip koltuğunun altında taşıdığı kitaplarını alırdım. Alırken memesine dokunurdu elim. Güzeldi. Hoştu. Dipdiriydi. Ve gerçekti memeleri Selma'nın.

Sonra.

Son yılımdı okulda; sınıfımıza yeni bir öğretmen tayin edildi. Adı Safiye. Soyadı Akimova. Dil ve Edebiyat öğretmeni. Sınıfa girdiği gün herşey değişiverdi. O güne değin içinde yaşadığım dünyam yüce bir kubbeye dönüştü. Denizler dondu. Irmaklar kurudu. Çiçekler döküldü. İzler silindi. Kuşlar sustular. Işıklar söndü. Şarkılar kesildi. Üşüyordum. Ölüyordum sessizce. Son gücümü toplayıp bir ateş yaktım porselen dağların yamacında. Elime ne geçtiyse ateşe attım. Kızılcık ağaçlarını, badem dallarını, ölü serçeleri, şırasız üzümleri; çiçekleri, kelebekleri, karıncaları, kurbağaları, kertenkeleleri... herşeyi herşeyi o ateşe attım. En sonunda kendimi de o ateşin içine attım.

Karaim sokağı garip bir sessizliğe gömülmüştü. Yalnızdım. Eski okulumu bir kez daha görmek amacıyla başımı kaldırdığım zaman okulun önünde, kolları arasında bir yığın kitap, İye'yi gördüm. Yolunu şaşırmış gibi bakıyordu yola. Başını kaldırıp düğme fabrikasına bakacak olursa, görecekti beni.

Rüyada gibi yürüdü, karşı yakaya geçip kenar sokağa girdi. Bakmadı bana. Görmedi beni. Ya gördü de görmezlikten geldiyse? İye'nin gözden kaybolduğu yere koşmak istedim. Ama koşamadım. Bacaklarım felç olmuş gibiydi. Olduğum yerde durdum uzun bir süre. Gerçekten İye miydi? Değildi. Olamazdı. Bana bakmadan, iki laf söylemeden geçip gidemezdi İye.

Ayaklarımı sürüye sürüye yürüdüm.

Arka sokak boştu. Ötede Tokal Camii'nin avlusundaki yüksek akasya ağacının sokağa düşen koyu gölgesinde, bacaklarını altına toplamış, bir köpek yatıyordu. Yaklaşırken köpek kalktı, başını kaldırarak acıklı bir bakışla yüzüme baktı, gelip bacağıma sürtündü. Camiin az uzağında sokak iki kola ayrılıyordu:

solda Subhi, sağda Kazan mahallesi; ve karşıda, Kazan mahallesiyle Subhi arasındaki yüce mezarlığın yüksek duvarı. İye yoktu görünürde. Akasya ağacının gölgesinde üşür gibi oldum. Oysa hava sıcaktı. Güneş gökyüzündeydi daha; mezarlık üzerinde göğün mavisini hareketsiz, ince ve katmer bulut parçaları dokumuştu.

Mezarlık duvarına doğru yürüdüm.

Sokağın ucunda durunca Kazan mahallesinin çardaklı ve beyaz badanalı duvarlarla çevrili evlerini mezarlıktan ayıran geniş toprak yolun ortasında aynı kadını gördüm. İye mi? Emin değildim. İye'den çok daha zayıftı. Sırtında, hemen hemen topuklarına inen bir entari vardı. Başı yalındı. Güneşin keskin ışınlarında saçları kafatası kemiğine dek usturayla tıraş edilmiş gibiydi. Rüyada gibi yürüyordu. Arada duraksayıp evlerin koyu gölgesinden mezarlık duvarı dibine gidiyordu ve orda, sırtı mezarlığın güneşli duvarına dayalı, başını kaldırarak, güneşi kutsar gibi, uzun bir süre gökyüzüne bakıyordu. Kadın, İye'yse bile, benim bildiğim İye'den başka bir İye'ydi. Koşup karşısında duracak olursam tanımayacaktı beni. Ürkecekti benden belki. Yerden kaldırdığı bir taşı benden yana atarak, 'Aç bir köpek gibi yürüme peşimden!' diye bağıracaktı belki.

Duvar dibine çekildim. Yorgundum. Kim olursa olsun, kadının dönüp bana bakmasını, beni bu halde görmesini istemiyordum. Ağır adımlarla yürüyerek hayli uzaktaki duvarın açığında durdu. Açıktan uzun bir süre mezarlara baktı. Sonra döndü ve, mezarlıktan çıkmış bir hayalet gibi, karşı yakaya geçerek, badanalı duvardaki taşlığın kapısı gerisinde gözden kayboldu.

O gün, ilk kez, öğretmen Akimova'nm benden uzak ve yabancı bir dünyada yaşadığını düşündüm.

Gidip mezarlık duvarının açığında durdum. Karşıki ev tılsımlı bir sessizliğe bürünmüştü. İye'nin gelip beni kendi dünyasına götürmesini bekliyordum. Gelmiyordu İye.

Güneş, Kazan mahallesi evlerinin gerisinde batmak üzereydi. Cami yönünden çıkmış işçi kılıklı birkaç kişi belirdi yolda. Gün boyunca göğü süslemiş ince ve hareketsiz bulutlar kalınlaşıp birbirlerine bağlandılar. Serin bir yel esti. Serçeler akşam sohbetine başlamışlardı mezarlıkta.

Başımı bir kez daha karşıki eve kaldırdığım zaman entarisinin etekleri yere değen yaşlı bir kadın göründü kapıda. İki eli arasında paslı bir teneke parçasını tutuyordu kadın. Mezarlık duvarı açığında tanımadığı bir kişinin duruşu kendisi için yeni ve beklenmedik bir şeydi galiba ki, az şaşkın bir bakışla süzüyordu beni.

Ve, bakışları hâlâ yüzümde, bana doğru yürüdü. Ve yürürken yüzünün tüm buruşukları ve çöküк avurtları tatlı bir gülümsemeye bağlandı. Gülümsemesi selâm kabilindendi. Ben de güldüm. Kadın iki elinin arasında tuttuğu teneke parçasını eğilerek duvar dibine yerleştirdi.

«Geçen yılın kışı söküp götürdüler,» dedi.

«Neyi?» diye sordum.

«Kapıyı,» dedi kadın.

«Kapı mı vardı burada?»

"Vardı elbet. Bugünlerde ne yaşayana saygı kaldı, ne de ölmüşlere. Başıboş köpekler giriyor mezarlığa.»

Ve doğrularak beni göz süzgecinden geçirdi.

«Subhi'ye mi gidiyorsun?»

«Evet,» dedim.

Gözlerinin içinde koruyucu bir bakışla baktı:

«Mezarlıktan geçmek istiyorsan acele et, oğlum. Güneş konmadan önce kapatılır Subhi'de kapı.»

Mezarlığa girdim.

«İyi yolculuklar,» dedi kadın, teneke parçasını açığa yerleştirerek.

Sesi hiç de yaşlı bir kadının sesi değildi. Yumuşaktı. Hoştu. Ve sıcacıktı. Mezarlığı ortadan ikiye bölen geniş toprak yolda Subhi'ye doğru yürürken, sesinin yankısı tekrarlandı kulaklarımda; ve duralayıp arkama baktım: vücuduyla duvardaki açığı tıkamıştı kadın. Bakışları üstümdeydi hâlâ, ve beni gözden kaybetmek istemeyen bir hâli vardı. Nedense öğretmen Akimova gelip durdu gözlerimin önünde. Tramvay durağında kendisinden ayrılıp Enstitü konutuna uzaklaştığım akşamlarda öğretmen Akimova da tıpkı o kadın gibi bakardı ardımdan. Akimova'ydı sanki. Bir-iki gün içinde ihtiyarlayıvermiş bir Akimova duruyordu sanki az uzağımda.

Garip bir korku geçti içimden. Tutunabilecek bir yer aradım. Yol boştu. Ve uzundu. Sonsuzdu sanki. Güç belâ gidip yolun kıyısındaki eski mezarın baştaşını tuttum.

Tanrım, nerdeydim ben? Nasıl ve ne zaman geldim ben buraya? Ve niçin? İye'yi görmek için mi? İye'yi sevmek için mi, geldim buraya? İye kim? Gerçek değil ki İye. Canlı bir yaratık değil ki İye! İye'yi ben yarattım kendi ruhumda.

Kollarımın arasına sarkık başımı kaldırıp mezarlık duvarına baktım gene. Ama kadın yoktu artık görünürde.

Ertesi pazar Salgır'da Akimova'yı hayâlimde gördüğüm ve özlediğim gibi buldum: mutlu, şen, ve sevecen.

Aslına bakılırsa Akimova'yı kedere sürükleyen bendim. Kendisini çileli gördüğüm zamanlarda normal bir kadın rahatsızlığı veya kaprisi deyip geçiyor, hislerini anlamaya en küçük bir çaba harcamıyordum. Kendi hislerimse bir Mart ayı havası gibi durmadan değişiyordu - bir an güneşli ve sıcak, başka bir anda bulutlu ve soğuk. Ama benim bu huyum Akimova'nın bana bağlılığını zayıflatmıyordu. Tam tersine, zaman geçtikçe bağlılığı daha da derinleşip güçleniyordu. Hele sınavlar sırasında! Sevecen ve koruyucu tavrıyla kendi canını benim canıma aşılamak istiyordu adeta. Hemen hemen her gün uğruyordu Enstitüye. Kitaplıkta derslerime çalışırken ayak uçlarına basa basa gerisinde oturduğum masaya yaklaşıp tatlı bir gülümsemeyle elini şakağımın üstüne koyuyor, kıravatımı düzeltiyor, hafif bir öpücükle alnımı öpüp ayrılıyordu yanımdan.

Sınavları başarıyla atlattım o yıl.

Tatilin ilk pazarıydı. Her pazar olduğu gibi, o pazar da Salgır'da köprü üstünde buluşacaktık. Gün, güneşli ve sıcaktı. Evden erken çıktım. Avlu kapısı önünde Akimova'yla yüzyüze geldiğim zaman garip bir sarsıntıyla sırtımı avlu kapısına dayadım.

Rahatsız ve derin bir uykunun sersemletici gücünden kurtulmak ister gibiydim. Sokak, karanlık bir boşluğun içinde dönüyordu dersin. Geceleyin içinde yattığım döşeği, antika saati, cam dolabı, duvarda asılı un eleğini, sac sobayı hatırlamaya çalıştım. Şekilsiz eşyalar da benden uzaklaşa uzaklaşa boşluğun içinde kayboluyorlardı ve gözlerimin önünde güneş ışığına bürülü, başı az bir yana sarkık, kızıl rujla hafifçe boyalı dudakları yarı açık, gözleri içinde hoş ama gururlu, belki de cüretkârlığının verdiği bir güçle, yüzüme bakan öğretmen Akimova kalıyordu.

Akimova'ya bakarken uyku meleği gözlerimi terketti. Ben uyanıktım ve gerçek dünyama bakıyordum. Herşey yerli yerindeydi. Vakit sabahtı. Güneş gökyüzündeydi. Hava sıcaktı. Ve ben Fontannaya'da avlu kapısı dibindeydim. Başında, güneşten korunmak için alnına indirilmiş, ve çenesi altında sıkı sıkı düğümlü bal sarısı ipek bir yağlık, sırtında, çiçek üstüne çiçek ve geniş dekolteli

kolsuz bir entari, çıplak ayaklarında gezi ayakkabıları, gözleri içinde hâlâ o güçlü ve gururlu bakış, Akimova duruyordu karşımda. Ve gerçekti Akimova. Yediğim ekmek gibi, içtiğim su gibi, gördüğüm gün ışığı gibi gerçekti. Yaklaşıp kolumu beline dolamam, avlu kapısını açıp eve girmem, ve yanıbaşımda Akimova, senin karşında durarak, 'İşte, benim hayatım bu!' demem gerekiyordu ya, öyle bir şey yapmadım. Sen benden uzaktın. Benim için beslediğin anaca sevgi ve bağlılığına güvenerek şimdi bu mektubumda varlığımın gerçek sahibini ancak o gün buldum dersem, bana gücenmeyeceğine inanıyorum, Anne.

Akimova, Bayan Sineması önünde buluştuğumuz andan beri tereddüt çemberini yırtıp çıkacağı, utanç ve çekingenlik sillesinden kendini kurtarabileceği günü beklemişti sanki; gülerek koluma girdi. Ve ikimiz kol kola Salgır'a koyulduk.

Bir saat sonra Salgır'ın kıyısındaki akdikenler arasındaydık. İye'nin başı dizlerimin üstünde, mutlu gözleri yüzümdeydi. Başkaydı o gün. Gözleri, saçları, alnı, kulakları başkaydı Akimova'nın. Günah yasalarından kurtulmuş yüzü, tüm tazeliği ve güzelliğiyle sabah güneşine açmış bir gül gibiydi. Alnında, arkaya taralı saçları dibinde, minicik kahverenginde çilleri, üst dudağı üstünde incecik bir çizgi gibi uzayan belli belirsiz tüyleri ilk kez görüyordum güneşin berrak ışığında.

Biliyordum; böylesine bir gün tekrarlanmayacaktı ömrüm boyunca. Parmağımla dudağının üstündeki o belli belirsiz tüyleri hafifçe okşarken o güne değin içimde taşıdığım sızılarımın yumuşayıp eridiğini hissediyordum. Titriyorduk. Korkuyla değil; yüreklerimiz içinde bulup, ölümü ve hiçsizliği kendimizden uzaklaştırdığımız, sökülmez bir bağla birbirimizi hayata bağladığımız özümüzle.

Cinsî özlemlerimi tatmin etmem için mi, Akimova'da bulduğum hayat gerçeğini avuçlarımın içine alıp yakından görebilmem için mi, bilmiyorum, elimi çıplak bacakları üstünden göğüslerine, göğüslerinden omuzbaşlarına götürürken, elim entarisinin altına kaydı. İye dizlerimin üstüne büzülüp kıvrıldı, arkada sütyeninin düğmelerini çözmeme yardım etti. Çarpan kalbimle sütyeninin tutsaklığından kurtulup çıkmış memelerine bakarken, gördüklerimin gerçekten bir gerçek olduğuna kendimi ikna etmek özlemiyle, bir kez daha beynimi zorladım. Beynimin gözleri önünde Akimova'nın karaca ve iri memebaşlarıyla çok büyük olmayan yusyuvarlak memeleri, güneş ışığında özgürlüğüne kavuşmanın kıvancıyla, ve gümüşsü bir beyazlıkla, gülüyorlardı.

Sıcak ve kopuk bir sesle fısıldıyordu kulağıma:

«Rica ederim, Saf!.. Anla beni, rica ederim... Burada değil. Az daha bekle... Ben de istiyorum. Ah, ne kadar istiyorum bir bilsen. Rica ederim... şimdi değil. Yok yok... yakma beni... Evlenince kendi yuvamızda... Korkusuz... çırılçıplak... tertemiz... İstediğin gibi... içime alacağım seni, Saf!.. Etini, canını... Burada... yok! Rica ederim... Yalvarırım... Yakma beni... Ohhh... öp öp öp öp... ağzımı... fazla... az daha... daha daha... dahaaa... Yakma beni...»

Kucak kucağa, ağız ağıza, soluk soluğa; o güne değin hiç şahidi olmadığım derin ama mutlu bir karanlığın içine gömülüp ölüyorduk en tatlı ölümlerle.

Akimova'nın gözyaşlarıyla ayrıldık gene o gün Salgır'dan. Önceki günlerden az başka belki; çünkü ben de ağlamıştım. Gözyaşlarının kıvanç gözyaşları olduğuna beni ikna etmeye çalıştı. İnandım. Kendiminse niçin ağladığımı bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, Akimova'yla birlikte geçirdiğim gün bir düş değildi; gerçekti. İki çocuk gibiydik. Beklenen tragedyanın gerçekleşmediğinden duyulan mutlulukla akdikenler arasında dizüstü durarak birbirimizin gözyaşlarımızı sildik.

Köprüye yaklaştığımız zaman, Akimova kolumda, ve az düşünceli, köprünün az uzağındaki sığ sular içinde koşuşup oynaşan çocuklara dalmıştı. Gün kutsal bir güzellik içinde geçiyordu. Güneş gökyüzündeydi daha, gökyüzü açık ve maviydi; yeşil külahları andıran sulara yarı batık taşlar, kıyıda çalılar, çalılar arasında ışıltılı su birikintileri, hayli uzakta parkın kestane ağaçları, uykuda gibi güneş ışığında kıpırtısız akçalar, tabiatın süzgecinden henüz geçmemiş gerçek ve belirli renkleriyle akşamı bekliyorlardı.

Ahşap köprüyü geçip Kayaucu'na yükselen taş basamakların ucunda durduk. Akimova, hâlâ kolumda, başını omuzumun üstüne yasladı. Yüzü apaktı ama sıcaktı ve ak yanaklarını, sönük bir ateşin sıcak külleri arasından beliren iki kor gibi, kızıl iki leke süslemişti. Gülümsemesi kederle gölgeliydi.

«İyi misin?» diye sordum.

Başını omuzumun üstünden kaldırdı, ve, bu sefer az önceki kederli gölgeyi gözlerinden dağıtmak istercesine, güldü.

«İyiyim elbet. Neden?»

Ses etmedim.

İki duvar arasından Kayaucu'na yükselen taş basamakları çıkacaktık; Akimova direnir gibi oldu. İşi yarım yamalak söktüm.

«Yorgun musun?»

«Az,» dedi Akimova; «az yorgunum... Tramvayla dönelim, Saf!»

Dönüp şehre koyulduk.

Tramvayda ses soluk çıkarmadı İye. Yalnız elimi sıkıyor, zaman zaman gözlerini yüzüme kaldırıp yenik bir gülümsemeyle bakıyordu. O günün, benim hayatımda en mutlu bir günüm olması gerekirdi. "Oldu mu?" diye soracaksın belki. Oldu, ve olmadı.

Tokal Camii dibinde yanımdan ayrıldığı zaman garip bir üzüntü çöktü içime. Bütün cüretkârlığına rağmen, beni o sabah Fontannaya'da bekleyişiyle kendisinin yenildiğini itiraf ediyordu Akimova. Benim hodbinliğim üst gelmişti. Israrla sürdürdüğüm arzum büyük bir başarıyla sonuçlanmıştı. Bu başarım Akimova üzerineydi. Sevdiğim, kendisini incitmemek için üstüne titrediğim Akimova en sonunda boyun eğmişti bana. Ve şimdi, benim bu başarım altında, kadın gururu kırık, ruhu ezik, çiçek resimleriyle süslü entarisi içinde bedeni soluk, çıplak ayaklarında gezi ayakkabıları toz ve toprak içinde, lüzumsuz ve hayatın dışına atılmış gibi, yorgun ayaklarını sürüye sürüye uzaklaşıyordu benden. Bakmıyordu bana. Arkasından acı bir bakışla kendisini takibettiğimi bilmiyordu.

Ancak mezarlık duvarının açığı karşısındaki evin badanalı duvar kapısı dibinde durunca benden yana döndü. Ah, ne kadar uzaktı! Dünyanın ucunda duruyordu sanki. Ama biliyordum, ben olduğum yerden çekip gidene dek orda duracaktı. Acısını gereğinden fazla uzatmamak için döndüm, sık adımlarla Karaim sokağına doğru yürümeye başladım. Az uzaklaşınca durdum. Camiye yakın bir yerde olduğum içindi belki, Tanrı duamı duyar diye, içimden beni Akimova'sız bırakmamasını diledim.

Ertesi pazar gene Fontannaya'da karşıladı beni Akimova. Ama bu sefer avlu kapısının hayli uzağında; beni beklerken Aron Hofman'ın küçük oğlu Hayim'i eğlendiriyordu konuşmayla. Gidip ikisinin yanında durunca, Hayim'in üzerine eğilerek, çocuğun saçlarını düzeltti; düzeltirken bakışlarını yüzüme kaldırdı, güldü, Hayim'e elimi tutmasını emretti, kendisi ise Hayim'in elini tuttu, ve aramızda çocuk, köşe başına yürüdük. Ama sıcacık ana duygusu uzun sürmedi. Elini Hayim'in saçları üzerinden geçirerek eve koşmasını emretti. Çocuk gitti, ve Akimova eski rolüne döndü.

Salgır'a yöneldik.

Kayaucu'na yaklaştığımız zaman dizlerimde hafif bir kesiklik hissettim; ve duralayıp Akimova'nın koluna girdim. Geçen pazar akdikenler arasında geçirdiğimiz macera takılmıştı gene aklıma. Sonra Tokal Camii dibinde benden ayrılıp, ak badanalı duvarla çevrili eve doğru yürüyüşü. Benzeri bir güne tanık olmamaya kararlıydım. Oysa o günkü yorgunluğundan eser kalmamıştı Akimova'nın üstünde. Her zamanki gibi kulakları üzerinden özenle taranıp arkada mavi bir bantla bağlı saçları ışıl ışıldı güneşte, yüzü açık ve canlıydı ve gözleri güneşli havayı, beni, belki az önce yanımızdan ayrılmış Hayim'i, ya da hayatı -aslında onun için hayatı oluşturan hava, ben, ve çocuktu sanırım- kutsarcasına gülüyordu. Fakat, Kayaucu'na az kala, sola dönerek kendisini parka çektiğim zaman Akimova'nın gözleri içindeki mutlu bakışlar dağılıverdi. İçimden geçenleri yüzümde görmüştü sanki; şaşkın, az da üzgündü. Aynı zamanda Salgır'a gitmek istemeyişimden memnundu sanırım. Bedenlerimiz hazırdı; ne var ki, insan ahlâkına özgü bir hisle, heryerde, hattâ akdikenler arasında yattığımız anlarda bile, bir yerlerde (belki gökyüzünde) saklı gözlerin ikimizi gözetlediklerini düşünmekten alamıyordu kendini. Bizim durumumuzda tam ve korkusuz bir ilişkinin imkânsızlığını ben de anlamıyor değildim. Bu yüzden de geçen pazarı çabucak unutmam gerekiyordu.

Özür diledim. Bu sefer Akimova gerçekten şaşkına döndü.

«Neden?» diye sordu.

«Suçluyum,» dedim.

"Suçun ne?»

"Salgır'da... geçen pazar, senin bildiğin uslu çocuk değildim,» dedim, kendimi gülmeye zorlayarak.

Ama cevabım ne benim için, ne de Akimova için gülünç değildi. Ses etmedi. Üzüldüyse belli etmedi. Kolumdan da ayrılmadı. Parka doğru yürüdük. Akimova hızlı hızlı gidiyordu. Kısa ama sık sık attığı adımlarına ayak uydurmaya çalıştım. Parka girince yavaşladı. Bana önemli bir şey söylemek istediği aşikârdı. Konuşamıyordu bir türlü. Havanın güneşli ve güzel olmasına rağmen, park boştu. Erkendi henüz. Az sonra açıktaki ahşap sahne üstünde itfaiyeciler ve demiryolcular sendikasına ait orkestra çalacaktı ve biz sıralara oturup müzik dinleyenlere, kestane ağaçlarının gölgesinde kolkola gezinen insanlara karışıp, unutacaktık kederimizi.

Kayaucu'ndayken dudaklarımın arasından çıkmış olan kelimelerin Akimova'nın içinde güçlü bir tepki uyandıracağını bilmiyordum. Salgır'daki

olayın geleceğimiz için iyi şeylere yol açacağından da haberim yoktu henüz. Akimova durdu, benden yana döndü, iki elini göğsümün üstüne koydu, dosdoğru gözlerimin içine baktı. Kendisinin gözleri sulanır gibi oldu. Ama ağlamamaya kararlıydı.

«Ben mutluyum,» dedi, hâlâ gözlerimin içine bakarak. Ve devam etti: «Talihimi kendim seçtim. Baskısız. Aramızda bugüne değin ne olduysa gönül rızasıyla oldu. Sen suçlu değilsin. Ne sen, ne de ben.»

Ve ilk kez geleceğimiz üstüne konuştuk.

Son bir yıl içinde gerçekdışı bir dünyada yaşadığımızın farkındaydık. İlişkilerimiz bu şekilde sürüp gidemezdi. Gerçekdışı dünyamız içinde gerçeği arayıp bulmamız gerekiyordu. Aradık. Ve bulduk. Kendi içimizdeydi gerçek. Canımızdaydı. Her buluştuğumuzda canımın içinde taşıdığım gerçek Akimova'nın yüzünde, Akimova'nın kendi canında taşıdığı gerçek de benim yüzümde yansıyordu. Önümüzdeki bahar evlilik bağıyla bağlanmamızı teklif ettim. Akimova hemen kabul etti.

Parkın güneşli yerinde sıraya oturduk. Kimseler yoktu görünürde. Önümüzde ve arkada ikimizi yabancı gözlerden saklayan çitler, çitler arasındaki çimenliklerde cüce söğütler, söğüt dallarında serçeler; ama serçeler kendi âlemlerindeydiler ve ikimize aldırdıkları yoktu. Akimova o gün parkta gözlerini yeniden hayata açmış gibiydi, ve mutlu bir bakışla gökyüzüne bakıyordu. Sıraya sırt üstü uzanıp başımı Akimova'nın dizleri üstüne yasladım; Akimova'ysa, saçlarını da güneş ziyafetine davet edercesine, arkada mavi bandı çözdü; becerikli bir baş silkmesiyle saçları omuzları üzerine dökülüverdi. Önceleri sandığım kadar kara değildi saçları; güneş ışığında bakır rengindeydi daha fazla. Güneş, sadece saçlarının rengini değil, az arkaya eğik göğsü üstünde düğmeli buluzunun aralarından gördüğüm kafes etlerini de altın sarısı bir renge sokmuştu. Elimi kaldırarak sütyeni dibinde dipdiri ve ışıl ışıl etini okşadım hafifçe parmağımla. Bakışlarımın, hayal gücüyle daha uzaklara uzanmasını önlemek istercesine, elinde tuttuğu mavi bandı gözlerimin üzerine yerleştirdi Akimova. Dudaklarımın üstündeki eli memesi kadar hoş ve sıcaktı.

O yaz senin hayatında önemli denecek bir değişiklik olmadı diye yazmıştım mektubumun başlarında. Özür dilerim, Anne. Hafızam Akimova'yla dolu. Unutmamalıydım. O yaz içindeydi, Aron Hofman'ın ailesi kentin içerlerinde yeni bir apartımana taşındı, ve biz, bizim izbenin karşısındaki üç

odalı ve mutfaklı Aron Hofman'ın evine yerleştik. Fakat bu, bundan sonraki mektuplarımda. Bu akşam yorgunum. Şimdilik mektubuma burada son vermeme izin ver.

Yedinci Mektup

Anneciğim,

Hatırlıyorsun her halde - Fontannaya'da Aron Hofman'ın evine taşındığımız gün pencere desteği üstünde orta yerinden kırılan ahşap bir bebek bulmuştum. Bebeği ikiye bölünce içinden yeni bir bebek çıkardı. Yeni bebeği yine ikiye bölünce içinden, önceki bebekten daha küçük, başka bir bebek çıkardı. Böldükçe iç içe geçmiş bebekler küçüle küçüle en sonunda tırnak büyüklüğünde ama artık kırılmayan küçücük bir bebek kalırdı.

Ben o bebek gibiyim. Üstüme kat kat yeni ben'Ier geçirdim. Doğrusu ben geçirmedim, yıllar ve yıllar boyunca değişen hayat geçirdi. Bugün ben o 'benlerimin ağırlığı altındayım. Sokakta beni gören bir kimse benim gerçek kimliğimi bilemez. Ama ben biliyorum. İçimde, içimin en derin bir yerinde, saklıyım ben. O tırnak büyüklüğünde, ama bölünmeyen ve değişmeyen; tıpatıp Kızıltaş'ta olduğum gibi. Aklımda Kızıltaş'ımı kurmamın, sık sık Kızıltaş'ımıza dönmemin sebebi de bu aslında. Rahatım evimde. Ama yıllar çökertti beni, Anne. İçimde o minnacık 'ben' bile üstümde taşıdığım 'benlerimin ağırlığı altında susuk kalıyor uzun süreler. Kusur gözlükte mi gene, bilmiyorum; sokaklar boz gözlerimde, trafik ışıkları anlamsız, al sarı mavi saçlı 'punk' kızların gülümsemeleri gerçek dışı. Daha birkaç yıl önce vitrinlerdeki gelinliklere bakarken sıcaklık yayılırdı içime; İye gülerdi dersin vitrinlerde. Şimdiyse... İye'nin bakışları donuk. Yitiriyor önemini özlediğim yollar. Demiryolu kıyısınca uzayan yamaçlar üstünde durarak gelip geçen trenleri seyrediyorum: Antverp - Frankfurt - Berlin - Varşova; vagonların borda levhalarında yalnız Kızıltaş eksik.

Dün akşam evime dönüyordum; Earlsfield mezarlığı'nın duvarı dibinde duraksayıp demir parmaklıklar arasından mezarlara baktım; bakarken öğretmen Akimova'yı hatırladım gene: oturduğu evin karşısındaki mezarlık duvarının açığında duran Akimova'yı görüyordum sanki. Akimova'nın hâtırası üzüntümü dağıtmadı, çoğalttı daha fazla; boğazımı acı bir yumru tıkadı. Düşünmemeye

çalıştım. Ama hafızam yeni hâtıralar bulup seriyordu gözlerimin önüne. Bir ara Salgır'dan Fontannaya'ya dönerken İye'nin, «Saf! Beni yitirirsen yaşama gücünü, mutluluğunu yitirmeyeceğine söz vermeni isterim' deyişi tekrarlandı içimde; ve başımı kaldırarak, bir kez daha mezarlara baktım. Baktıkça yatıştım. Hayat yolumun o akşam ve orda sona ermeyeceğini, hayatımın boş yere akıp gitmediğini, bir yerlerde (belki evimde) beni düşünen, beni seven, hattâ bana ihtiyaçları olan kimselerin beni beklediklerini hisseder gibi oldum ve dönerek, omuzlarımda hâlâ zamanın ağırlığı ama içim rahat, evime yöneldim.

Görüyorsun ki hayatım beklemeyle geçiyor burada; ve, ne yazık, senin ruhunu ferahlatıcı birşey yazamadım bugüne kadar mektuplarımda. Gene de öğretmen Akimova'yla ilişkilerimizi bir sonuca bağlamadan önce, hiç olmazsa bu mektubuma, son vermek niyetinde değilim. Gerçi sonucu biliyorsun. Ama sonuca varan yolda Akimova'yla birlikte geçirdiğimiz günlerimizin de seni ilgilendireceğini tahmin ediyorum.

Evet. Ömrümün en mutlu günlerini yaşadım o yaz. Akimova'nın her gün ve her yerde yanımda olmayışına yazıklanıyordum zaman zaman ama, önümüzdeki bahar beni daha büyük bir mükâfatın beklediğini bildiğim için, Akimova'sız geçirdiğim günler bile sevinç ve mutluluğa yaslanıyordu.

Sen değişiyordun, Anne. Önceleri en küçük bir anlaşmazlık yüzünden aramızda başgösteren sıkıntı ve küskünlükler azalıp yumuşuyordu günler geçtikçe. Hayatımı baskısız ve özlediğim gibi yaşamak isteğime boyun eğip eğmediğini bilmiyorum ama sırtımda Akimova'nın satın aldığı yeni bir gömlekle eve döndüğüm akşamlar şaşkına dönmüyordun; hattâ ceket cebimde üstüne mavi bir nakışla 'İye' yazılı nefis ve mis kokulu mendili bulduğun gün bile içe dönük bir gülümsemeyle gülmüştün sadece, ve İye'nin kim olduğunu sorup anlamayı ya gereksiz bulmuştun, ya da sormaya cesaret edememiştin. Senin bana karşı bu hoşgörülü davranışın beni sinirli ve çekilmez bir oğul olmaktan kurtardığı gibi, içimde uyanan tazecik ana sevgisiyle yeniden sana yaklaşmama yardım ediyordu.

Hayatımızda yer alan bu değişikliğin en belirgin özelliği yarına güven ve iç huzurumuzda göze çarpıyordu daha fazla. Sen, evde geçen konuşmalarda Kızıltaş'ı hatırlıyordun gene sık sık. Ama önceleri gibi, 'Ah, bizim gençliğimiz... Ah bizim zamanın kızları, bizim zamanın gençleri... Ekmekleri, kızılcık tatlıları... börekleri... turşuları' gibi soyut sözcüklerle değil; açık, özlemli, umut dolu bir anlatımla. Babam, akşam yemeğinden sonra sofrada günün sosyal ve ekonomik

meseleleri üstünde duruyordu; fısıltısız. İsmail Boylu'dan, birkaç gün için olsa da, seni Kızıltaş'a davet eden bir mektup da beklemiyor değildin belki gizliden gizliye; ama babam, gerçekçi bir görüşle, öylesine bir umudun yüreğin içinde kök salıp yeşermesini önlemeye çaba harcıyordu. Benimse aklım Akimova'daydı. Pazar sabahları aynanın karşısına geçip saçlarımı taradığım zamanlarda işi biraz alaya alır da 'Gelinimiz kim?' diye sorsaydın coşkumdan kopan bir cesaretle sana gerçeği pekâlâ söyleyebilirdim. Çünkü Akimova'nm sevgisi hayatıma mutluluk getirdiği kadar cesaretimi de büyütmüş, güçlendirmişti. Işıl ışıl bir gelecek bekliyordu beni ve, istesen de istemesen de, mutluğumu er geç seninle paylaşacaktım.

İye'den başka hiçbir şeyle ilgilendiğim yoktu. Cam dolapta saklı şiir defterime bakmaz olmuştum. Akimova olduğu sürece şiir yazmama ihtiyaç da yoktu. Dünyaya bakmayı, yeryüzünde her şeyi: suları, ağaçları, çiçekleri, kuşları, insanları gerçek renkleri ve değerleriyle görmeyi, düşünmeyi öğretiyordu bana Akimova. Her pazar parkta veya Salgır'da yeni bir sürpriz bekliyordu beni. Her pazar şuuruma yeni şuurlar katılıyordu. Yüzümde beliren gülümseme önceleri yüzümde beliren gülümsemelerden başkaydı. Hüznüm, coşkum, kıvancım, duyarlığım öncekilere benzemiyordu. Şiirim de, yazacak olursam eğer, camlı dolapta saklı defterdeki şiirlerden başka olacaktı. Zaten o yaz ne Akimova, ne de ben şiirlerim üstüne hiç konuşmadık. Konuşamazdık. Bizim bakışlarımız, gülümsemelerimiz, kırgınlıklarımız şiirdi. Öpüşlerimiz, birbirine bağlı bedenlerimiz şiirdi. Bedenlerimizi dinlendirdiğimiz anlarda aramızda başgösteren veya ilerde başgöstereceğini tahmin ettiğimiz pratik meseleler üstüne konuşuyorduk çoğu kez. Enstitü öğrenimim tamamlanınca öğretmenliğe hangi okulda başlayacaktım? Evlenince nerede oturacaktık? Evlilik üstüne aldığımız kararımızı ben sana, o da kendi annesine nasıl ve ne zaman açıklayacaktık? Açıkladığımız zaman karşılaşacağımız tepki; önümüzdeki kış ayları içinde maddî güçlükler; yakıt kıtlığı; kışlık giysi; bizi bekleyen sıkıntılı günler, geceler; bizim Fontannaya'daki dar izbeden çıkıp daha rahat bir yere yerleşebilmemizin imkânları...

Ancak Enstitü'nün açılmasına az kala parkta gezindiğimiz bir pazar günü sözü şiirlerime yöneltti Akimova. Apansızdı ilgisi. Beklemiyordum. Alışmıştım şiirlerimden söz etmeyişine. Ama o gün... Önce şaştım. Sonra üzüldüm. Sonra da yukarıdan aşağıya ikiye bölünüverdim. Bir yanım ben, öbür yanım şiir. Akimova da değişmişti gözlerimde. Gerilere, ta okul günlerime dönmüştü dersin

aniden. *Gençlik Mecmuası* dairesine giderken Gorki sokağıyla Sivastopol caddesi arasında küçük bahçede bir dadı tavrıyla üzerime eğilip kıravatımı düzeltişi, şakağımı öpüşü gelip durdu gözlerimin önünde. Hangi yanım önemliydi öğretmen Akimova için? Şiirli yanım mı, yoksa çevremden kopuk ama gerçek kişiliğimi taşıyan küçük, zayıf, ve çaresiz yanım mı? Ah Tanrım! Gerilere dönüp unutulmuş o dünyanın kapalı kapısını çalacağımızı aklımdan geçirmemiştim hiç.

İçime çöken ezikliği yüzümde görmüş olacaktı ki, elimi tuttu Akimova; sessizce yürüyerek parkın kuytuluğundaki sıraya oturduk. Elimi bırakmadı. Bakışları yüzümdeydi. Gülmeğe çalıştı. Başardı da. Ama gözlerinin içindeki rutubetli sis dağılmadı.

«Senin...» dedi, sesini boğazında kısarak, «senin hayatını sınırladım ben.»

Ses etmedim. Yüzüme bakan gözleri garip bir gülümseme içindeydi hâlâ.

«Saf! Beni dinle. Seni incitmek istemedim. Anlıyor musun? Seni incitmek istemedim.»

Başımı kaldırdım. Gülen gözleri ve elimi sıkışıyla beni ve kendisini yatıştırmağa çalışıyordu:

«Seni... Senin iyiliğini düşünerek konuştum. Biliyorum, şiirlerine ara vermen benim yüzümden. Beni unut, bizi çeviren sınırlar içinden çıkıp mutluluğunu şiirde ara demedim. Ah Saf! Ah Saf! Öyle bir şey söyleyebilir miyim ben sana?»

Elimi çekip ayırdım elinden.

«Gücendin, değil mi?»

«Evet,» dedim.

«Neden?» diye sordu.

"Dediklerinden.»

"Yazmanı istiyorum. Suç mu yani?»

Güldüm acı acı.

"Değil.»

«Ee?»

«Değil elbet. *Edebiyat Mecmuası*'nın editörü de yazmamı istiyor.»

«Benim istediğim kadar istemiyor her halde.»

«İstiyor istiyor, Sovyet insanıyla ilgili, günümüzün gerçeklerini yansıtan şiirler yaz diyor.»

«Saf! Beni dinle. Onu anlaman...»

Sözünü kestim:

«Yok, sen dinle! Onu anlıyorum ben. Körpe çocuklarımıza, Subhi okulunda ilkokul öğrencilerine ezberletebilecekleri şiirler istiyor benden. 'İşte, bak! Orda elinde al bayrak / Stalin güneşiyle aydınlık yolda / Gözleri yıldızların en parlağıyla / Adımlarken dağların yamaçlarında / Bakışları bir an yıldırım bir an şimşek / Atılan her adımla yücelen vatan / Düşmana yol vermez, bileği bükülmez / Zirveye tırmanan komsomol kızın!..' İşte, günümüzün gerçekleri! Boşalmış köylerimiz, sürülmüş insanlarımız, yıkılmış camilerimiz gerçekdışı! Tutukevlerinde çürüyen şairlerimiz, doktorlarımız, öğretmenlerimiz gerçek değil ki! Kırılmış haysiyetimiz gerçek olamaz!.. Ama... haklı editör. Sen de haklısın. Bir salkım üzüme bakan bir tilki gibi, kokum burnunda, tadım ağzında, gece gündüz bana bakacağın yerde Fontannaya'da oturup şiirlerini yaz daha iyi diyorsun...»

«Yok, Saf! Yok!»

«Evet, diyorsun! Ve haklısın. Yaşım yirmibir... Benim yaşımda şairler sırtlarında ışıl ışıl elbiseleri, boyunlarında ipek eşarplarıyla tiyatro fuayelerinde sevgililerine, dostlarına, oynaşlarına caka satıyorlar; yemeklerini Uçansu ve Aypetri lokantalarında yiyorlar. Çünkü onlar günümüzün gerçeğini yansıtan şiirler yazıyorlar. Bense... Babam, ayda bir, elime iki ruble dondurma parası sıkıştırdığı gün, günüm gün oluyor. İki yılı çok geçmedi bacağıma ilk kez yamasız bir pantolon geçireli. O da o günlerde Finlandiya sınırlarında askerliğini yapan bir dostun bahriyeli pantolonuydu. Sırtımda bu gömlek senin hediyen. Teşekkür! Annemin yanında soyunmaktan duyduğum utançla yer döşeğimde giysilerimle uyuduğum gecelerim oluyor. Fontannaya'daki izbeden çıkıp daha rahat bir yere yerleşmenin imkânlarını aramanız gerek diyorsun. İyi. Hoş. Kimden arayalım? Nerde arayalım? Babam ağız açacak durumda değil. Sokakta bir polise rastladığı zaman ödü kopuyor korkudan. Annem, dilinden düşmeyen Kızıltaş'ı ile deli divane. Bense...»

«Saf!..»

Ayağa atıldım.

«Boş ver, bayan Akimova! Boş ver! Okulda gibisin. Senin için en büyük mutluluk elimden tutup beni şiirlerimle gazete ve dergi dairelerine götürmek! Başka zamanlarda ise içine çekiliyor, kendini benden saklıyorsun. Oh, biliyorum. Beklememi istiyorsun; bekle diyorsun. Ünlü bir şair olacağımı umuyorsan çok uzun bir zaman bekleyeceğim.»

«Saf!.. Yok, Saf, yok...»

Nasıl oldu, niçin oldu, bilmiyorum; aramızda derin ve karanlık bir uçurum beliriverdi. Sırtımı çevirdim. Dönüp Akimova'ya bakacak olursam o uçurumun dibine düşecektim.

Parkın Enstitü yönünde çıkış yerine doğru yürümeğe başladım. Kulaklarımı ağır ve sürekli bir uğultu doldurmuştu. Yıkılmıştı her şey çevremde. Yalnızdım. Yüzüme bakacak, elimi tutacak, yüreğimi ısıtacak bir tek kişi yoktu dünyada. Ben hiç'tim. Gidiyordum. Nereye? Bilmiyordum. Bakışlarım donuktu. Yüzüm bozdu. Bir taş'tım. Bir kayaydım. Gidip gölgesinde yatacağım badem ağacını arıyordum. Orda hiç kimse incitmeyecekti beni, hiç kimse kanatmayacaktı yüreğimi. Soğuğa ve sıcağa, kara ve yağmura lakayt; kertenkele güneşlenmediği zaman kedi uyuyacaktı üstümde; badem ağacı çiçek açacaktı üzerimde; dallarında cıvıldaşan kuşlar çımkıracaktı üstüme; yatacaktım orada kaskatı ve şiirsiz; sevginin, doğumun, ve ölümün anlamını bilmeksizin.

O gün parkta bana neler olduğunun farkında değildim. Ama sadece rahatsız ruhumun garip bir oyunu değildi bu, Anne. Sevgim, sevgimin varlığı, ölümlerden geçerek belirgin bir şekle girdi. Akimova'ya küstüğüm ve öfkelendiğim zamanlarda bile, yüreğimin içinde sevgimin ölü yerleri üstüne yeni, öncekilerden bambaşka aşk (ve kuşku) tohumlarını ekiyordu Akimova.

Doğrusu Akimova değildi anlamadığım, hayattı. Şiirli veya şiirsiz, hayatımı Akimova'sız yaşayabileceğimi göze alamıyordum.

Ahşap köprü üstünde durdum.

Bahar günlerindeki gücünü ve görkemini yitirmiş Salgır sessiz ve uysal bir akışla akıp gidiyordu köprü altından. Bir zamanlar üstüne şiirlerim yazılı kâğıt kayıklarımı sulara saldığım kıyıda otlar sararmıştı, sular çekilmişti taşlar arasından, ve kayıklarımla birlikte düşlerimi uğurladığım yerde toprak renksiz, besinsiz, kuru, ve kaskatıydı.

Köprüyü geçerek kıyıdaki akdikenlere doğru yürüdüm.

Akdikenlere yaklaştıkça hüznüm daha da kabardı içimde. Sevgiler de çimler, çiçekler gibiydi. Baharda yeşerirlerdi, çiçek açarlardı. Yaz güneşinin keyfini sürerlerdi bir süre; sonra sararıp solarlardı, dökülürlerdi. Benim sevgim de öyle değil miydi? Halide'yi orda, o akdikenler arasında öptüğüm günden ne kalmıştı bana? Bir avuç silik hâtıra. Saniye'yle Pilibaşı ötesindeki bağın asmaları

arasında koşuşup oynadığımız günleri silip süpürdüğü gibi Akimova'ya olan aşkımı da silip süpürmeyecek miydi zaman?

Ah İye, İye!

Akdikenler arasındaki otlar üstüne oturdum. Korkuyordum. Günümüzün gerçeklerinden, seslerden, şarkılardan, sokaklardan, mezarlıklardan; herşeyden korkuyordum, Anne. Hazırlıksız gelmiştim dünyaya. Yeryüzünde tabiatın, rüzgâr ve kasırga gibi mucizeli gücünden başka, insanoğlunun hayatını yönelten, ruhunu ve bedenini yaralayan, hattâ öldüren başka güçlerin de var olduğunu ancak şimdi anlıyordum.

Başım göğsüme sarkık, bacaklarımın arasındaki sarı otlara ne zamana dek baktım bilmiyorum; başımı kaldırdığım zaman hayli uzaktaki köprü üstünde, bir yön göstergesi gibi duran Akimova'yı gördüm. O gün, belki her günden fazla kendisine ihtiyacım olduğunu biliyordu sanırım. Yavaş yavaş yürüyerek kıyıya indi, gelip yanıba-şımda dizleri üstüne çöktü. Ağlamıştı. Bakışları kuruydu. Yüzü soluktu. Yüzüme baktı bir süre. Elini saçlarımın üstünden geçirdi. Şakağımı öptü. Sonra elimi iki elinin içine aldı. Bedence zayıf bir yaratıktı Akimova. Ama, elleri içinde tuttuğu elimi sıkarken, dünyada insan ruhunu yaralayıcı, hattâ öldürücü güçlerden başka, kişioğlunu ayakta tutan ve yaşatan güçlerin de mevcut olduğunu sezinler gibi oldum.

Bakışlarımız buluştuğu zaman gözleri anlamlarla doldu.

«Bağışla, Saf!» dedi yavaş bir sesle.

Ses etmedim. Ama suskunluğumun anlamı ikimiz arasındaydı: bağışlayıcı ve özür dileyici suskunluk.

Ve suskunluk içinde yeniden birbirimize bağlandık. Ruhu gibi bedeni de açıktı benim için. Fakat, kendisini incitirim diye, İye'nin bedenini okşamadım o gün. Fontannaya'ya dönerken de ellerimizi tutmadık; yan yana yürüdük. Suçlu iki çocuk gibiydik. Bakışlarımızın buluştuğu anlarda gözlerimizi hemen yere indiriyorduk. İnatla bizi izleyen sessizlik, özür dileyici ve bağışlayıcı olduğundan başka, yürek açıcıydı da.

Ancak Fontannaya'ya yaklaştığımız zaman koluma girdi Akimova, kendisiyle birlikte mezarlığa dek yürümemi istedi. Tokal Camii dibinde ayrıldık. Sessizce. İçimizdeki yaraları yeniden açmaktan sakınırcasına hafif bir gülümsemeyle uğurladık birbirimizi.

Güneş gökyüzündeydi daha; ve sıcaktı. O gün de hayatın dışına atılmış gibi, yorgun ayaklarını sürüye sürüye oturdukları eve doğru yürüdü Akimova.

Evlerin yola düşen gölgesinden çıkmadı. Yalnız mezarlık duvarındaki açığa yaklaştığı zaman duraksayıp mezarlara baktı; sonra döndü, bakışlarıyla bana sancılı sevgiler yönelterek, taşlığa açılan kapı gerisinde gözden kayboldu.

Perişan ve ezik döndüm Fontannaya'ya. Ama sen mutluydun o gün, Anne. Yüzüme bakışından mutluluğunun sebebini sorup anlamamı istediğini anlıyordum. Sormadım. Heyecanını gizleyebilecek durumda değildin.

«İyi günler bekliyor bizi,» dedin, gülerek.

'Biz' kelimesi İye'yi benden uzaklaştırmak için çıkmıştı sanki dudaklarının arasından. Güldüm acı acı; sonra irkildim. Birden sokağa fırlayıp Kazan Mahallesine koşasım, badanalı duvardaki kapıyı yumruklayıp Akimova'yı sokağa çağırasım, Akimova'dan beni böyle bölük pörçük ve tek başıma sokak ortasında bırakmamasını dileyesim geldi.

Ama sen heyecanlıydın hâlâ, ve heyecanın verdiği bir güçle elimi tutmuştun bile:

«Dediğimi duydun mu?»

«Ne var?» diye sordum.

«Henüz bir şey yok. Ama olacak. Mutlu günler bekliyor diyorum bizi.»

İçime dehşet salan 'biz'den kurtulurum diye avluya çıktım.

Avlu güneş ışınları içindeydi. Zincire bağlı Barjom, kulübesinin içersinde uzanmış, erguvan ağacı altında gevşek toprağı eşeleyen serçelere bakıyordu soluk soluğa. Karşıda, perdesiz pencereleri ve kapısı ardına kadar açık olmasına rağmen, Aron Hofman'ın evi garip bir sessizliğe gömülmüştü.

Aradığım huzuru avluda da bulamadım. Dünya düşman kesilmişti bana. Eve döndüm. Sen, elinde tuttuğun peşkirle cam dolabın ve antika saatin camlarını parlatıyordun. Bakışlarım dolabın üstünde duran bahriyeli pantolonumla çekilmiş fotoğraftan dolabın içersindeki şiir defterime kaydı. Baktım, baktım. İşkence kesilmek bilmiyordu. Akimova'nın acısı yetmiyormuş gibi, şiirlerimi yazdığım günlerde içimde saklı kalmış umutlar da terkedip gitmişlerdi beni.

Sokağa çıktım. Fontannaya'da oturup mutlu günleri bekleyecek durumda değildim. Soluğu Karl Marks'ta meyhanede aldım.

Haftayı Akimova'sız geçireceğimden kuşkum yoktu. Bu yüzdendi ki, ertesi günün sabahı kendisiyle Fontannaya'da yüzyüze geldiğim zaman şaşkına

döndüm. Hemen koluma girdi Akimova.

«Ben Bahçesaray'a gidiyorum,» dedi. Ve aldığı karar üstüne soru sormama meydan vermeden, «Benimle gelebilir misin?» diye sordu.

Dünkü günün ağırlığı altındaydım hâlâ:

«Gelebilir miyim mi, yoksa gelmemi mi istiyorsun?»

«Gelmeni istiyorum,» dedi.

«Şimdi mi?»

«Hayır, yarın. Sabah sekiz treniyle. Akşama geri döneriz.»

«Bahçesaray'da işimiz ne?»

Akimova güldü.

«Salgır'daki işimizden farksız. Bahçesaray'dayken teyzemi de ziyaret ederiz, istiyorsan.»

Yüzündeki gülümsemesi silinmemişti henüz, sağa sola ürkek bakışlar attı. Kimseler yoktu sokakta. Düne bağlı hesaptan kalma bir borçtu sanırım, dizini hafifçe iki bacağımın arasına sokuştururken, elimi kaldırıp göğsü üstüne yerleştirdi.

«Gelecek misin?»

Göğüslerinden gelen sıcaklık bütün vücudumu kapladı. Dünya, güneşli bahçeler içinde, bir cennet sarayıydı gözlerimde. Çabucak ayrıldık.

Ertesi günün sabahı, saçları her zamanki gibi kulakları üzerinden özenle taranıp arkada mavi bir bandla bağlı, sırtında, vücudunu yaz sonu serinliğinden koruyan, yüksek yakalı beyaz fanila, dizlerini ancak örten kara eteklik, bacaklarında yün çoraplar, ayaklarında izci ayakkabıları, başı dik ve sağlam, sevimli bir oynaştan fazla yeni bir dünyanın eşiğinde bekleyen bir yolcu tanrısı gibi duruyordu Akimova istasyonun taş basamakları üstünde.

Yanında durunca göğsümde gömleğimin açık yakasını düğmeledi, kendine özgü otoriteli hareketiyle alnıma düşen saçlarımı arkaya attı. Koluna takılı hasır sepetin içine baktım: bakkal kâğıdına sarılı pide, domates, hıyar, peynir; bir şişe süt. Güldüm.

«Kıtlık mı var Bahçesaray'da?»

Cevabı düşündürücüydü:

«Sanmam. Ama Kırım'da açlıklar, nedense, her zaman Bahçesaray'dan başlar.»

Yarım saat sonra trende ve Bahçesaray yolundaydık.

Bahçesaray'ın ölü ve ruhumun mezarlığına gömülü tir yer olduğunu sanıyordum ben o güne değin. Değildi. Mickiewiç'in şiirlerinde okuduğum uykulu ve bağrında geçmişin sırlarını saklayan bir yer de değildi.

Trenden inmiş, kasabaya doğru uzayan geniş toprak yolda yürüyorduk; alçakta kalan Hansarayı Camisi'nin çift minaresi gözüme ilişince duraladım. Tılsımlı bir gücün beni geçmiş bir zamanın içine emip aldığını hisseder gibi oldum bir an; ve sarsıntıyla Akimova'nın kolunu tuttum. Ama sarsıntım uzun sürmedi. Hansarayı'nın çift minareli camisine bağlı yöre o denli yüce ve o denli sessizdi ki, gerçeği düşle sarmalayıp uzak geçmişi bütün görkemiyle gözler önüne seriyordu. Hele sessizlik... Korkunç bir gümbürtüyle patlayıp uzak dağların kül rengi yamaçlarına sinmiş bir bombanın çetin gücünü andırıyordu.

Dalmış, Bahçesaray'a bakarken, Akimova kolumu iki eliyle tutup beni yolun yamacına çekti. Aşağıda boz bir düzlük vardı. Düzlüğün ötesinde meşelik; daha ötelerde sırtları çalılar ve sarmaşıklarla yüklü tepeler. Ben hâlâ rüyada gibiydim.

Düzlüğü geçtik. Meşelere az kala, olağanüstü boy atmış eğrelti otları arasından sessizce akan bir su yolağı ilişti gözlerime. Salgır'a gittiğimizi sandım bir an. Ama Akimova etrafı iyi biliyordu; nedense, fısıltılı bir sesle «Çürüksu,» dedi.

Çürüksu üzerinde sıcak hava cırcırların, akreplerin, arıların, tüller gibi yalpa vuran, binlerce kara sineğin vızıltısıyla titriyordu. Hansarayı Camisi'nin çift minaresini görürüm umuduyla başımı kaldırdım. Yoktu. Nerde olduğumuzu ve nereye gittiğimizi bilmiyordum; ama bilmeme ihtiyaç da yoktu - Akimova'ylaydım.

Çürüksu üzerindeki alçak ve korkuluksuz tahta köprüyü geçtik. Meşeler arasında durunca Akimova kolumdan ayrıldı; karşıki tepelerin ötesindeki havada asılı gibi duran kül mavisi renginde dağın sarp yamacına baktı. Sonra yürüdü, üç-beş adım uzaktaki ihtiyar meşe ağacının kalın gövdesi dibinde hasır sepeti kolundan yere indirdi, başını benden yana çevirdi; ve güldü. Yanına gitmemi istediği aşikârdı. Gittim. Akimova, ikimizi meşe ağacının kalın gövdesinden ayıran dar arazi üstünde durarak, fanilasını çıkardı sırtından. Bakışları yüzümdeydi. Eteğini kaldırıp bacaklarından yün çoraplarını çıkarırken, ben, benden büyük, kayadan dağdan sağlam ve İye için emniyetli bir kalkan olduğumun gururunu duydum içimde.

Fanilasının ve yün çoraplarının tutsaklığından kurtulan Akimova yüzünün bütün güzelliğiyle gülüyordu.

«Gidelim mi?» diye sordu.

Bakışlarımı uzaktaki evlerin kızıl kiremitli damlarına yönelttim:

«Bahçesaray'a mı?»

«Hayır,» dedi Akimova. Ve eliyle karşıki dağın sarp duvarını gösterdi. «Çıfıtkale'ye.»

Kuru topraklar üstünden yürüdük. Bayırları tırmandık. Ormanları geçtik. Güneş gökyüzüne yükselmişti. Çamların serin gölgesinden çıktığımız anlarda Akimova'nın çıplak bedenini özlüyordum; Salgır'daki gibi. Ama Salgır değildi burası. Çevremde gördüğüm heryer ve herşey cinsî arzularımı hemen bir yana itiyordu. Akimova soyunup çamların altına yatacak olursa bile, onun, gerçekle gerçekdışı arasındaki çıplak bedeninde kendi varlığımı kaybedeceğim diye korkuyordum. En iyisi yürümekti. Akimova'yla. Uzak ve unutulmuş zamana ulaşana dek yürümekti en iyisi.

Güneşte kasıp kavrulmuş bayırın üstünde durduk. Akimova, arkada saçlarına bağlı mavi bandı çözdü, saçlarını iki elinin içine alıp havaya kaldırdı. Uzun yol yürümemize rağmen, yüzü ve gözleri olağanüstü canlıydı. İki adım benden yana attı, başını göğsüne eğdi. İki eliyle hâlâ havada tuttuğu saçlarının altında kaz akı ensesini güneş ışığında minicik ve ışıl ışıl ter boncukları süslemişti. Başını kaldırıp gene yüzüme baktığı zaman küçük ağzı bir çeşit sancılı gülümsemeyle açıldı. Omuzlarını dolayıp göğsümün üstüne çektim Akimova'yı; şakaklarını, ensesini, çıplak omuz-başlarını öptüm - Platonik bir öpüşle. Aşağıdaki çınarlar arasından ağır ve sürekli bir uğultu geliyordu. Akimova başını çevirip uğultunun çıktığı yere baktı.

«Çıfıtkale yolundayız,» dedi.

Bayırı indik.

Çınarların altından geçen dar toprak yol ırmağın kıyısınca az uzayıp ilerimizdeki kayaların arasından yokuş yukarı yükseliyordu. Yükseldikçe genişliyordu yol. Yıllarca, belki yüz yıllarca, insan ayağı basmamıştı yola. Yalnız kayaların dibinden fışkırmış otlar ve dağ çiçekleri, dikenlikler arasında kaynaşıp vızıldayan arılar ve kurumuş gölcükler içinde taşları sarmalamış kuru ve uzun yosunlar ve yolun kıyısında yer yer taş öbekleri; öbeklerin bittiği yerde ise yolun

yuvarlak taşlarla döşeli kesimi, ve sağda, yola paralel, oldukça yüksek ve sağlam bir duvar yükseliyordu.

Sessizce tırmanıyorduk yokuşu; ama Akimova'mn sessizliği ve zaman zaman, duvarın üzerinden bakan gözleri bana bir şeyler anlatmak ister gibiydi.

Yokuşun üstünde durunca görüntü değişti aniden. Düzlükte damsız ve taş döşeli hücreler, kör kuyular, hücre duvarlarında paslı demir halkalar, derin oyuklar, hendekler, karanlık oyukların dibine inen taş basamaklar - Akimova için bilmiyorum ama benim için terkedildiği zamandan beri zamana ve tabiat gücüne inatla karşı koyan Çıfıtkale, kör, sağır, ve korkunç bir yerdi. Niçin gelmiştik buraya? Ne işimiz vardı Çıfıtkale'de? Akimova'nın kaleyi inip Bahçesaray'a gitmemizi teklif etmesini arzuluyordum. Ama Akimova susuyordu. Salgır'da Kayaucu'na çıkarken yüzünde gördüğüm yorgunluğu aradım. Yoktu. Gene de sormaktan alamadım kendimi:

«Yorgun musun?»

Güldü Akimova.

«Yok! Zirveye tırmanan Komsomol kız gibiyim,» dedi. Sonra yüzü ciddiyetini takındı. «Kuş gibi hafifim. Gök katı gibi burası. Değişiyor insan böylesine bir yerde. Ama uzun sürmeyecek özgürlüğümüz. Ders yılı başlıyor önümüzdeki hafta. Sınıfların boğucu havası, dersler, defterler...»

Koluma girdi, başını omuzumun üstüne yasladı.

«Oh, Saf!.. Ne kadar mutluyum bilsen! Şehir sokaklarının hayhuyundan uzak, günün gerçeklerinden uzak; ömrümü burada seninle yaşamaya razıyım. Gözlerini aç, çevrene bak, Saf. İnsan düşte gibi. Taşlaşmış bir dünya içinde yalnızca sen ve ben; ve üzerimizde gökyüzü. Zamanı tanımamıza, zamana ayak uydurmamıza gerek yok. Zaman bizim değil, biz zamanın ustasıyız burada. Göğün mavisi gibi, ışıltılı iki yıldız gibi... canımızın dilediği bir anda parlarız, canımızın dilediği bir anda söneriz. Niçin parladın, niçin söndün diye soru soran yok, arayan yok. Hiç kimse bozmaz huzurumuzu burada, Saf!»

Konuşurken gözlerimin içine bakıyor, söylediklerinin içimde yarattığı tepkiyi arıyordu yüzümde.

'Hayattan kopukluğun, gerçeklerden kaçışın gerçek anlamını biliyor musun sen?'

Bu soruyu benim sormamı ve soruyu benim cevaplandırmamı istiyordu. Haklıydı. Çünkü ben getirmiştim onu buraya. Gerçeklerden kaçışım, sorumsuzluğum, benim bencilliğim getirmişti Akimova'yı buraya. Akimova'nın

tertemiz aşkıyla güzel hayatı kutsayacağım yere umutsuzluğun en derin bataklığına atmıştım kendimi; yüreğimin içinde geleceğin mutluluk çiçeklerini ekeceğim yere, geçmişe ve hiçsizliğe zincirlemiştim kendimi. Akimova'nın önemini ancak şimdi anlıyordum. Kendisine evillik bağıyla bağlanmam yetmeyecekti; ruhunu ruhuma aşılayacaktım önce. Akimova'nın ruhu ruhumda kök salmadan önce mutluluk nedir, huzur nedir bilmeyecektim hayatta.

Başımı göğsüme eğdim. Akimova'ya ne demem gerektiğini bilmiyordum. Özür dilemem gerekiyordu belki. Ama Akimova özür dilememi beklemiyordu. Yüzüme bakarken, küçük bir kazançla kumar masasından kalkmış bir poker oyuncusunun gülümsemesini hatırlatan, ince bir gülümseme takıldı dudaklarına. Sonra yaklaşıp kolumu tuttu; gördüğüm yorucu düşten kurtulup uyanmamı bekler gibiydi. Başımı kaldırdım.

Çıfıtkale üzerine ağır, kara bulutlar birikmişti. Üşütücü bir yel esti. Sepeti Akimova'nın kolundan aldım. Omuzlarına dökülü birkaç tel saçı uçurtup, hâlâ dudaklarına takılı gülümsemeyi örtmüştü yel. Aynı, belki onunkinden az üzüntülü bir gülümsemeyle güldüm. Hava kararmıştı. Boz duvarlar birbirlerine bağlanmışlardı. Hızlanmış yel ıslak bir bez gibi çarpıyordu yüzlerimize. Döşeme taşları, duvarlar arasında dar geçitleri buğulu bulutlar kaplıyor; hava yoğunlaşıp ağırlaşıyordu. Derken gök gürledi. Akimova kolumdan tutup beni duvar dibine çekti. Seyrek ama iri iri damlalarla yağmur yağmaya başladı.

Durduğumuz yerden az uzaktaki oyuğun dibine inen taş basamakları indik. Karanlıktı her yer. Bir ara sırtım sert, soğuk bir yere değdi. Nerdeydik?

«Çıfıtkale mağaraları,» dedi Akimova.

Karanlıkta bizi gözetleyen kimseler vardı sanki; fısıltılı bir sesle sordum:

«Daha önce girdin mi buraya?»

«Evet.»

«Yalnız mı?»

«Hayır, amcamla.»

«Nasıl? Ne zaman?»

«Yıllar önce. Küçük bir çocuktum... Bahçesaray Beyaz Ordu işgali altındaydı. Sıkı yönetim vardı kasabada. Askerle doluydu sokaklar. Geceleyin tutukladıkları insanları Hansarayı duvarı dibinde kurşuna diziyorlardı sabah saatlerinde. Babam da kurşuna dizilenler arasındaydı. Bir gece evimize amcam gelip beni, annemi, ve başka birkaç aileyi daha Çıfıtkale'ye götürdü.»

Bir ara susup kulak kabarttı; taş basamaklar üstüne yağan yağmurun

şırıltısını dinledi Akimova.

«Sonra?»

«Üç hafta mağaralarda yaşadık, dua ettik. Ordu çekilince Bahçesaray'a döndük.»

Akimova kolumu kaldırıp kendi beline doladı. Titriyordu.

«Korkuyor musun?»

«Yok. Üşüyorum.»

«Soğuk değil.»

«Biliyorum. Ama ben üşüyorum gene. O günlerde de üşürdüm. Kendimi karanlık bir yerde buldum mu üşürüm hemen.»

Bana sokuldu.

«Sen?»

«Ben korkuyorum,» dedim.

«Neden?» diye sordu Akimova.

«Bilmiyorum neden. Karanlıktan belki... Ve... yalnızlıktan.»

«Yalnız değilsin.»

«Değilim.»

«Bak hele, yağmur dindi.»

Durduğumuz yerden on adım kadar uzakta uzunlamasına bir yarıktan gün şavkı sızdı içeriye. Akimova elini başının üstüne kaldırdı. Gülüyordu artık. Ya da bana öyle geliyordu. Işığa doğru yürürken, kafalarımızı oyuğun sivrinti ve çıkıntılarından korumak için, benim de elimi başımın üzerine tutmamı emretti.

«Ha, şöyle, elini kaldır. Bak, ben ne yapıyorum? Elimi başımın üstüne tutuyorum. Sen de öyle yap. Dikkatle yürü,» diyordu.

Sesi, okuldaki can sıkıcı dil derslerini hatırlattı bana.

'Ben ne yapıyorum? Ben, elimi kaldırıyorum. O ne yapıyor? O, elini kaldırıyor. Sen ne yapıyorsun? Sen, elini kaldırıyorsun. Biz ne yapıyoruz? Biz, ellerimizi kaldırıyoruz.' Ders süresince pencereden göğün mavisine, akasya ağaçları arasından göğe yükselen Tokal Camiinin minaresine bakar, günün bir an önce sona ermesini ve Salgır'a gidip akan suların coşkun uğultusunu dinlemeyi özlerdim.

Akimova önde ben arkada, yavaş yavaş yürüyerek yarığın dibinde durduk. Akimova yere oturdu. Ben de onun yanıbaşına çöktüm; ve başım Akimova'nın önünde dikili çıplak dizlerinde, yarıktan baktım.

Görüntü beklenmedik ve başdöndürücü bir görüntüydü. Aşağıda güneş ışığına bürülü ekin tarlaları, tarlalar arasında çitler, otlaklarda inekler, koyun sürüleri; bayırlara küçük oyuncaklar gibi konmuş bahçeli evler; tarlalar içinde evlere doğru uzayan patikalarda kırık aynaları hatırlatan ışıltılı su birikintileri; bahçeleri çeviren taş duvarlar üstünde zümrüt kertenkeleler, inci boncuklar, dallarda cıvıldaşan gümüş kuşlar- cennet, varsa eğer, yeryüzünde ve gözlerimin önündeydi.

Görüntüyü hafızama sindire sindire bakarken, yansısını tüm güzelliği ve haşmetiyle bir an cam dolapta saklı şiir defterimin bakire sayfalarında görür gibi oldum, ve kıvançla gözlerimi Akimova'nın yüzüne çevirdim. Akimova'nın bakışları yüzümde donmuştu. Bir süre sessizce baktık. Sonra Akimova elimi tuttu, parmaklarını parmaklarıma kenetleyip göğsü üstüne kaldırdı.

«Üşüyor musun?» diye sordum.

Ses etmedi.

Görmüyordu beni. Fanilasını hasır sepetten çıkarıp omuzlarını örttüm. Yüzü ve bakışları değişmedi.

«Üşüyor musun?» diye sordum tekrar.

Suskundu. Ölüydü sanki. Parmaklarımı parmaklarından ayırıp dudakları üstünden geçirdim, şakaklarına düşen saçlarını okşadım. Dudakları belli belirsiz kıpırdadı.

«İye...»

Gözlerini yüzüme kaldırdı.

«Düş mü görüyordun?»

«Hayır. Ölüydüm.»

Ürktüm.

«Korkma, Saf. Mutlu bir ölüydüm. Canım senin elinin içindeydi. Gözlerim sönüktü, ama karanlık değildi. Ah Saf! Saf! İnsan dediğin ölünce toprağın dibine değil de içersine güneş ışığı sızan mezarlara gömülmeli!»

Gökyüzü perdesini yırtıp çıkmış güneş açığın tam karşısında durarak, oyuğu göz kamaştırıcı ışıltıyla aydınlatmıştı. Akimova fanilasını omuzları üstünden çekip aldı; gözleri gene alabildiğine açık, benden başka bir şey görüyor gibi bakıyordu yüzüme. Bense titriyordum.

«Saf!»

«...»

«Korkuyor musun?»

«Evet.»

«Neden?»

«Senden.»

«Benden mi?»

«Sen ölüsün.»

«Değilim.»

Elimi tuttu, güneşte ipeksi bir ışıltıyla ışıldayan sıcacık ve çıplak omuzbaşı üstüne yerleştirdi.

«Beni sev, Saf!»

«Ben korkuyorum, İye.»

Başımı avuçlayıp göğsünün üstüne aldı. Yüreğinin çarpışını duyuyordum.

«Korkma, Saf! Ben ölü değilim. Capcanlıyım. Hatırlıyor musun Salgar'ı? Akdikenler arasında seviştiğimiz o günü hatırlıyor musun? Biliyor musun ne yaptım o gün? Salgır'ın sularına kaptırdım zamanı. Ben ölümsüzüm, Saf! Ben hiç ihtiyarlamayacağım. Bedenim taptaze, sımsıcak kalacak. Korkma, Saf! Korkma... Beni sev. Öp... Dudaklarımı.»

Öperken elim arkada buluzu altına kaydı. İki kolunu kaldırdı Akimova, gövdesini bacaklarımın üzerine az eğerek, yavaş ve sıcak bir sesle: «Soyundur beni,» dedi.

...Güneş ışığıyla doluydu hâlâ oyuk. Akimova, yüzü olağanüstü bir huzur içinde, masum bir yavru gibi uyuyordu kucağımda.

Hansarayı boş, çağın dışında ve sessizdi. Yarı açık kemer kapıdan taşlığa girdik. Taşlığın orta yerindeki Kırım haritası biçiminde beyaz mermer havuza doğru gidiyorduk; haremlik gerisinden çizmeli ve kalpaklı biri çıktı. Geray Han'ın yüzbin savaşçısının başında arkada bırakıp gittiği suskunluğun sadık bekçisi gibi, dikildi durdu harem duvarı dibinde; uzun bir süre ikimizi süzdü. Sonra:

«Saray kapalı,» dedi, olduğu yerden soğuk bir sesle.

Akimova düşünceli, belki az üzgün, havuzun mermer kıyısı üstüne oturdu, başını eğdi.

«Kütüphane de kapalı mı?» diye sordu adama, başını kaldırmaksızın.

«Anahtar müdürde. Örgütlü ve programlı ziyaretlere açılır odalar ancak. İzniniz var mı?»

Akimova karşılamadı adamın sorusunu.

Sağ yanda Han mezarlığının demir parmaklıklı kapısı açıktı. Akimova kalktı, sessizce yürüdü, mezarlığa girdi. Bir ara mermer mezarların yüksek ve sarıklı başta şları arasında gözden kayboldu; ama çok geçmeden geri döndü. Elinde iki gelincik çiçeği tutuyordu. Taşlıkta sarayın kemer kapısına doğru giderken gelincikleri yüzüme kaldırdı. Duraladım. «Birini öp,» dedi. Öptüm. Ötekini kendisi öptü. Han Camisi minarelerinin şavkı yüzüne vurmuştu. Kemer kapıya yaklaşırken sola döndü, hüzünle yürüyerek çiçekleri Hansarayı duvarı dibine bıraktı.

Akşama yakın bir zamanda döndük Bahçesaray'dan. Bir kez daha ispatlamıştı bana sevgisini, bağlılığını İye. Mutluydum. Aynı zamanda geçen gün parkta öfkeye kapılmamın pişmanlığını duyuyordum. Karaim sokağında kol kola Tokal Camii'ne giderken, zaman zaman gözlerini kaldırıp, yüzüme baktığında Akimova'ya lâyık mıyım gibilerden bir kuşku uyanıyordu içimde.

Mezarlık dibinde ayrıldık. Ayrılmadan önce özür diledim. Şaşkınlığını iki kaşı arasına düğümledi.

«Neden?»

«Dün parkta... haksızdım,» dedim.

Akimova eliyle ağzımı kapattı...

«Dünü unut, yarını düşün.»

Dudaklarımı öptü, eve doğru yürüdü. Üç beş adım uzaklaşınca duraksayıp başını benden yana çevirdi.

«Saf! Haklıydın dün parkta,» dedi, ve koşarak ak badanalı duvardaki kapı gerisinde gözden kayboldu. Kapıyı açıp bir kez daha bana el eder diye bekledim; öyle yapardı yanımdan mutlu duygularla ayrıldığı akşamlarda. Açılmadı kapı. Tokal Camii'ne doğru yürüdüm. Karaim sokağına sapmadan önce dönüp bir kez daha kapıya baktım. Entarisinin etekleri yerlere değen ihtiyar kadın duruyordu kapıda.

Gün kararmak üzereydi. Aron Hofman'ın evi önünde buldum seni avluya girdiğimde. Kolların sıvalıydı. Bozuk saçların terli şakaklarına yapışıktı. Ellerini kuruluyordun önlüğüne; tıpkı Kızıltaş'ta sabunlu suya fırçanı batırıp batırıp merdiven basamaklarını, odalarda döşeme tahtalarını yıkadığın günlerde gibi. O günü unutabilmem mümkün değil, Anne. Tanrı eli değmişti sanki yüzüne.

Gülüyordun. Evet, gülüyordun. Kızıltaş'ta 'Topkaya Arteli' üyelerini bekliyordun sanki; kurulu sofrada ekmeğinle, üstüne dumanı buğulu etli çorbanla, şarabınla. Mutluluğun tamdı, eksiksizdi. Başka bir şeycik özlemiyordun hayatta. Şaşkındım. Ne olmuştu böyle birdenbire? Durdum baktım; sana, ve Aron Hofman'ın dışa vuran elektrik ışığıyla aydınlanmış evinin pencere camlarına.

Eve girdik. Mutfak kapısını açtın. Demir soba üstünde kalaylı kazanın; duvarda çiviye asılı eleğin, irendenin, kevgirin. Orta odada minderli sedir, yatak, antika saati, ve yatağın ucunda duran kürsü üstünde Kur'ân-ı Kerim. Sonra kenar odanın kapısını açtın. Çubuk topuzları ışıl ışıl demir kerevet. Orta yerde yuvarlak masa. İki iskem-le. Bir koltuk. Camlı dolap. Ve duvarda Lenin.

Gözlerinin içi coşku ve gururla parlıyordu.

«Bu oda senin,» dedin.

Aron Hofman dememe kalmadan sözümü kestin:

«Yeni apartımana taşındılar bu sabah. Baban aylar öncesi biliyordu buraya yerleşeceğimizi. Gizledi benden. İşi sağlam bir temele dayatmadan söylemek istemedi. Ama dün herşey hallolunuverdi. Evin kirasını adımıza yazdırdı Hofman. Adam altın; yeri cennette olsun. Geride bıraktığı eşyanın karşılığına üç yüz ruble aldı babandan. Neyse, bunları konuşuruz daha. Gülsüm Şerife gelecek şimdi.»

Ve Gülsüm Şerife geldi. Kızıltaş'tan çıkalı sandığın dibinde saklı kalan örtüleri çıkarıp astınız pencerelere. Avluya çıktınız, pencerelerin uzağında durup örtülere baktınız; konuştunuz, gülüştünüz. Sen saçlarını düzelttin aynada. Sonra arpa kahve haşladın mutfakta. Kahvelerinizi içerken odamda şiir defterimi çıkardım cam dolabından. Karanlık çökmüştü avluya. Şiir yazmayı arzuladım. Yazamadım. Defteri gidip önceki yerine koydum. Ve üzülmedim. Tersine; kendini apansızın bolluk ve huzur içinde bulmuş bir Prospero'ydum. Koltuğa oturarak, Akimova'yla birlikte Çıfıtkale'de geçirdiğimiz günün hâtıralarına daldım.

Sekizinci Mektup

Anneciğim,

Hafta geçti sana son mektubu yazalı. Bütün hafta boyu günün -çoğu kez gecelerin de- uzun saatlerini koltukta oturarak, pencere camından bahçeme bakarak geçirdim. Şu anda yine odamdayım. Yarın da burada olacağım. Yarın da koltuğa oturarak, bahçemin ucundaki badem ağacına bakacağım. Bir bekleyiş değil bu artık; benim hayatım böylece geçiyor. Düş görüyorum badem ağacına bakarken; kendi kendime konuşuyorum; dallarına konan kuşları seyrediyorum; üstelik badem ağacını bir değil, çift görüyorum- birisi burada, öteki başka bir yerde.

Dün gene kar yağdı bahçeme. Kente de yağdı sanırım kar. Kente yağan karı görmedim; ama başkaydı her halde bahçeme yağan kardan. Apaktı bahçemde kar. Kutsaldı âdeta. Gün boyu öyle apak kaldı. Ne bir insan geçti üzerinden, ne bir köpek işedi üzerine, ne de biri sönük sobanın soğuk küllerini döktü karlara. Ama gün kararırken, ılık bir esinti geldi; ve eridi kar. Şu anda bahçem boz, düşlerim silik.

Hayattan hiçbir şey beklemiyorum diyorum ya, inanma; bekliyorum, Anne. Baharı bekliyorum; çiçekleri, kelebekleri, soğuk vücudumu ısıtacak olan güneşli günleri bekliyorum. Ve İye'yi. 'Ben ölümsüzüm' demişti bana Çıfıtkale'de. İnanmıştım. Şaşma, hâlâ inanıyorum öğretmen Akimova'nın ölümsüzlüğüne. Birlikte geçirdiğimiz günleri hatırladığım anlarda aynanın karşısına geçerek kendime bakıyorum: yansım gülümsüyor aynada- çift bir gülümsemeyle. Evimden çıkıp kentin kalabalık sokaklarında dolanıyorum. Nerede ve nasıl bilmiyorum ama günün birinde İye'yle karşılaşacağımı umuyorum hâlâ. Akimova'ya benzer bir yüz arıyorum. Saçları kulakları üzerinden özenle taranıp arkada mavi bir bandla bağlı bir kız görecek olursam, elimi tutup beni sokağın karşı yakasına geçirmesini rica edeceğim. Ama yok, Anne. Akimova'nın yüzüne benzer bir yüz göremiyorum geçtiğim sokaklarda.

Evime dönüyorum, boynum bükük. Tuhaf değil mi? Bunca yıl geçti aradan. Savaş. Tutsaklık. Hicret. Herşey silindi hafızamdan. Ama Akimova...

Küskünüm. Evet, küskünüm. Kendime, talihime, Tanrı'ya... Bazan sana da. Oysa biliyorum, sana küskünlüğüm yersiz. Senin suçun ne ki? Hayatımda, senin elinde olmayan güçlüklerin baş göstereceğini sen biliniyordun elbet. Bilmiş olsaydın doğurmazdın beni. Ama üzülme, her zaman karamsar değilim. Bu akşam pencereden badem ağacını seyrederken bakarsın bulutlar dağılır, güneş ışır gökyüzünde, Ayı Dağı çıkar sisler içinden, Soğuksu kıyıları belirir gözlerimde; ve kendimi Kızıltaş'ta buluveririm ummadığım bir anda.

Kendimi Kızıltaş'ta bulduğum anlarda ben olduğumdan bambaşka bir kişi oluyorum; daha doğrusu asıl kendim oluyorum, Anne. Ruhum güçleniyor, kendi kendime acıma ve yakınmalardan kurtuluyorum ve içime vuran Kızıltaş imgeleriyle zamanı yenerek Akimova'nın Çıfıtkale'de sözünü ettiği bir çeşit ölümsüzlüğe kavuşmanın mutluluğunu duyuyorum. Geçen hafta gene öyle bir gün yaşadım. Topkaya bayırlarını tırmandım. Soğuksu kıyılarını gezdim. Halide'yle Pilibaşı bağının kıyısında ölü serçe yavrularını gömdük. Kızıltaş çocukluğumda gibiydi: mezarlığı, camileri, Pilibaşı.. herşey, heryer yerli yerindeydi. Hıdırellezde kızlar çiçek fidelerini dikiyorlardı mezarlık duvarı dibinde. Ayvasıllı Emine Teyzeyi getirmiş fayton duruyordu evin önünde. Topkaya Arteli'ne ait aşevi önünde gençler karpuz yiyorlardı. Kediler uyuyorlardı eşiklerde. Kadınlar çocuk doğuruyorlardı evlerde. Minarede okunan ezanın yankıları geliyordu mavi bir sessizlik içinden. Kızıltaş'ı öyle cana yakın ve dipdiri gördükçe dünyanın ıssız bir kıyısına atılmış bir insan olmaktan kurtuluyordum. Yaşamak güzeldi. Ben yalnız değildim. Soyum vardı, akrabam vardı; uzaklardaysa bile canımın bağlanabileceği bir yer ve insanlar vardı. İnsanlara görünmek özlemi uyanmıştı içimde.

Ve öylesine bir özlemle evimden çıktım.

Southfield istasyonuna yaklaşırken kaldırımın ucunda yaşlıca bir kadın gördüm. Elinde ak çubuğu, başı az göğsüne eğik; düşte gibiydi. Duruşu ve yola bakışından kadının kör olduğunun farkına vardım, ve yaklaşarak, yanıbaşında durdum. Trafik ışığı geç göstergesini verdi. «Geçebiliriz» dedim yavaş bir sesle. Kadın elini kaldırdı, sessizce koluma girdi; ve yavaş yavaş yürüdük. Karşı yakada durunca başını kaldırdı. Kördü. Ama görüyordu beni. Elini kolumdan ayırdığı anda, Akimova'dan ayrıldığım anlarda duyduğum kıvançtan çok farklı olmayan, bir kıvanç yayıldı içime. Dünyada gerekli bir insandım ben.

Sen beni fedakâr doğurdun, Anne. Bir an tüm körlerin ellerini tutup tehlikeli yerlerden geçirmeyi arzuladım. Gerekirse sessizlere sesimi, körlere gözlerimi, cansızlara canımı adamaya hazırdım. Heryer ve herşey gülüyordu o gün bana. Herkes bana yakın ve sevimliydi. Köşe başında gazeteci, satın aldığım gazeteyi katlayıp, elime uzattı; istasyonda zenci biletçi iyi yolculuk diledi; dolu trendeyse genç bir adam yer verdi bana.

Putney Bridge'de indim trenden. Pishops Park'a doğru yürürken dağılan bulutlar arasından güneş çıktı. Köprü üstünde mola verdim. Karşıda All Saints kilisesinin kule saati üçü çaldı. Bir saatimi parkta geçirebilirdim. Parka indim. Nehir bağlağı dibinde geçen yazdan kalma yaprakların, ıslak peykelerin, gövde dipleri rutubetli ıhlamurların buğulu kokuları sinmişti havaya. Parkı kiliseden ayıran bahçe çiti dibince on - oniki yaşlarında rozetli birkaç çocuk Fulham Stadyumuna doğru gidiyorlardı. İkinci takımın maçı vardı muhakkak. Bir ara çocukları izlemeyi düşündüm. Ama aynı anda köprü dibinden çıkmış motorlu dubanın kornası çaldı. Ses yankılandı, ağaçlarda birkaç karga kanat çarptılar, kıyıdaki martılar acıklı çığlıklarla havaya yükselerek Teddington yönüne uzaklaşan dubayı takibettiler.

Duba uzaklaştı, martılar nehrin kıyısındaki sazlıklara kondular; ve Bishops Park'a sessizlik çöktü. Yalnız Putney köprüsü üstünden geçen taşıt araçlarının bir araya dökülen monoton ve boğuk uğultusu duyuluyordu; ama uğultu uzaktı ve parkın sessizliğini bozmuyordu.

Bağlak dibinde durmuş, sulara bakarken, farkında olmadan bir zamanlar şiir defterime yazdığım mısraları tekrarladım içimden:

Yalnız ben,
Ve kıyıda otlar, dualar okuduk
Sulara gömülü zamana.

Ama nehrin suları bulanıktı, kıyıları otsuz, yeşilsizdi, ve içimde tekrarlanmış kelimeler hafızamı didikleyecek güçte değillerdi. Kelimeler güçsüzse, yitik bir zaman içinde bile, Akimova güçlü ve capcanlıydı.

Hatırlıyorum:

Bir akşam Fontannaya'ya dönerken, ahşap köprü üstünde duralayıp köprünün korkuluğu üzerine eğildi. Dalgındı. Salgır'ın sularında birşey görüyor, veya görmek ister gibi bakıyordu. Yaklaşarak koluna girdim. Akimova doğruldu, başını omuzumun üstüne yasladı.

«Yazık,» dedi.

«Neye?» diye sordum.

«Geçen güne,» dedi İye.

«Günün nesine yazık?»

«Güzel bir gündü. Sona erdi.»

«Başka güzel günler bekliyor bizi.»

Gözlerini sudan ayırıp yüzüme kaldırdı.

«Ama bugünü sen unutmayacaksın, değil mi?»

«Unutmayacağım,» dedim.

«Her yerde, her zaman hatırlayacaksın, değil mi?»

«Her yerde, her zaman hatırlayacağım,» dedim.

Ve o günü hiç unutmadım.

Gözlerimi iyice açar da Putney köprüsüne bakarsam, köprünün üstünde Akimova'yı göreceğimden kuşkulanmıyordum. Köprüye bakarken, arkamdan biri seslendi:

«Günaydın!»

Başımı çevirip arkama baktım.

Tomurcaklanmaya yüz tutmuş iki Forsitiya arasında atılı ahşap peykede bir adam oturuyordu. Uzunca boyluydu. Sırtında eski, ama kareli bir ceket, bacağında bal rengi ütüsüz pantolon, göğsü Mart güneşine açık, omuzları üstüne dökülü saçları, Hazreti İsa'varî, ve gözçukurları içine kaçık iri ve hüzünlü gözleriyle hayatı, hayatın kıyısından seyreden bir hali vardı.

«Günaydın,» dedim.

Adam ses etmedi. Gözleri hâlâ alabildiğine açıktı ve bana bakıyordu; ama adamın alabildiğine açık gözlerinde ben, benden başka bir şeydim.

Neredeydim? Ve neydim ben?

Biliyordum, biliyordum: bozkaya üstünde güneşlenen kertenkeleydim; bir salkım üzümdüm; göğsünde portakal renginde 'Halûk' işlemeli bir çul bebektim; taştım, kayaydım; mezarlık duvarının taşları arasından fışkırmış bir gelinciktim; güneşte teneşir üstüne yatan tertemiz bir ölüydüm; kanayan yaraydım; çizmeye yapışık bir parça çamurdum; tozdum belki... Ah, anneciğim! Ben kimdim?

Adamın bakışları hâlâ yüzümde:

«Buralı değilsiniz, sanırım,» dedi.

«Değildim,» dedim.

Adam güldü.

«Değildim ama buralı oldum gayrı demek istiyorsunuz, öyle mi?»

Cevaplandırmadım sorusunu. Başka bir soru sorar diye bekledim. Sormadı. Ama benimle ilgisini kesmiş değildi. Peykede yarımına dek yenmiş bir sandviç ve sayfa büyüklüğünde ince bir tahtaya ilişik bir tabak kâğıt duruyordu. Adam tahtaya ilişik kâğıdı kaldırıp dizi üstüne koydu. Gözlerim kâğıdın üstüne kaydı: karakalemle çizilmiş birçok çizgiler arasında Putney köprüsünü ayır-deder gibi oldum.

«Resim mi yapıyorsunuz?» diye sordum.

«Zaman öldürüyorum,» dedi adam.

«İyi bir şey,» dedim.

«Zaman öldürmek mi?»

«Hayır, resim yapmak.»

«Mesleğim peyzaj değil, yağlı boya ve fırça.»

Adamın inatla dosdoğru yüzüme bakışı sinir bozucuydu. Nehirden yana döndüm. Bağlak üstünde, başcağızını boynu altına bükmüş, bir tek martı duruyordu. İkindi güneşinin zayıf ışınları altında nehrin bulanık suları kahverengiyle sarı karışımı ışıltılı bir renge girmişti. Ihlamur ağaçları, Putney High Street dükkânları, karşıda Viktoria devri kızıl kerpiç apartmanlar, ve suları çekilmiş nehir üzerine kesik bir kol gibi sarkık duran ahşap iskele gün ışığı içindeydi daha; ama kent ve gökyüzü akşamı ve akşamın çok uzağında olmayan bir yerde pusuda yatan geceyi bekliyorlardı.

Aramızda geçen konuşmanın sona erdiğini sandıysam, yanılmıştım- adamdan yana döndüğüm zaman bakışlarının tutsaklığında buldum gene kendimi.

«Örneğin sizin yüzünüze benzer bir yüz,» dedi adam. Ve güldü. Ama sesi ciddiydi. Adamı kaba bir tepkiyle baştan savmak geçti içimden. Kendimi zor tuttum.

«Earls Court sokaklarında arayın. Arap, Rum, İtalyan, İspanyol... Benim yüzümden çok daha ilginç bir yüz bulabilirsiniz.»

Az önce söylemiş olduğu kelimelerle beni incittiğinin farkındaydı:

«Özür dilerim. İlgim ırk özelliğinizden başka...»

Sözünü kestim:

«Başka ne?»

«Daha fazla yüzünüzde yansıyan ruhî bir özellik.»

«Her neyse. Hoşça kalın.»

«Üzülmeyin, rica ederim. Ben ressamım. Demincek kenardan size bakarken içimden geçenleri söyledim size sadece.»

«Siz bana hiçbir şey söylemediniz.»

«Evet. Doğru. Söylemedim. Yüzünüzde iç dünyanızdan bir şey görür gibi oldum da... Neydi diye sormayın; anlatamam. Dediğim gibi, ressamım. Gördüklerimi resimde yansıtabileceğime inanıyorum.»

«Erkek model arıyorsunuz demek.»

"Aramıyorum. Hem resmini yapmak istediğim kişinin erkek olması şart değil.»

«Bu kadar mı?»

«Bu kadar.»

Ve hemen ilâve etti:

«Onbeş dakika kadar bir konuşma süresince resminizi karakalemle çizeyim. Beğenirseniz...»

«Beğenmeyeceğim.»

«Başka kimseler beğenebilirler ama.»

«Teşekkür ederim.»

«Teşekkür etmenize neden yok.»

«Başka kimselerin hesabına.»

Dudaklarının ucunda hâlâ ince bir gülümseme, başını gökyüzüne kaldırdı. Soğuk gökyüzü bulutlanmak üzereydi. Gülümsemesi çabucak silindi dudaklarından:

«Peki,» dedi, «yarım saat kadar harcayacağınız zamanın karşılığına beş sterlin teklif ediyorum.»

Birden dönerek Putney Bridge doğru yürümeğe başladım. Hayli uzaklaşınca başımı çevirip arkama baktım. Adam yarım sandviçi peykeden kaldırıp nehrin sularına attı. Bağlak üstünde duran martı kanat açtı. Nehrin kıyısındaki aç martılar da acıklı çığlıklar koparırarak ekmeğin suya düştüğü yere uçtular.

Ortalık iyice karanlıklaşmıştı Southfield'e ulaştığım zaman. Boş sokaklara pazar akşamının sıkıcı sessizliği çökmüştü. Yalnız ekmekçi dükkânı dibinde, sırtı duvara dayalı, bacakları kaldırım üstüne uzalı, yarı uykuda serseri bir adam oturuyordu sere serpe. Hava soğuk ve rutubetliydi, ve adamın göğsü üzerine dökülü çember sakalından ve buğulu eski paltosundan ekşi bir koku yayılıyordu kaldırıma. Yanından geçerken homurtulu bir sesle bir şeyler söyledi. İlgilenmedim. Dönüp bakmadım bile. Sokak lambalarının sarımsı ve mat ışıklarında adam ve sokak gerçek dışıydı.

Ancak evime girip kapıyı dış dünyama kapatınca ressamı düşündüm, Tuhaf bir kişiydi: giyimi, kuşamı, konuşması; her şeyiyle. Hele yüzüme bakışı! Ne görmüştü yüzümde? İçimden geçenleri mi? Nasıl görebilirdi içimden geçenleri? Benden başka kim görebilirdi benim içimdekileri? Kızıltaş ekmeğini yememiş, Kızıltaş bağlarında yürümemiş, soyundan kimseleri Kızıltaş mezarlığına gömmemiş, Hıdırellez'de Kızıltaş kızlarının türkülerini dinlememiş, sürgün trenleri ardından ağlamamış bir kişi nasıl olur da, senin içinden geçenleri yüzünde gördüm, diyebilirdi bana? Hem benim yüzüm sıradan bir yüz değil ki! Benim yüzümde yüzbinlerin sancısı, yüzbinlerin duası, yüzbinlerin sevgisi... Haydi, gel! Al fırçanı eline! Nehir bağlağı üstünde taş kesilip bin yıl dikili durmaya hazırım karşında. Çizebilirsen çiz bakayım resmimi.

Hey ben, yitik zamanın canlı kurbanı!

Pişman değildim ama o gün evimden çıktığıma. Kör kadını elinden tutup karşı yakaya geçirmiştim; Zenci biletçinin iyi dileklerini kazanmıştım; ressam, gerçekdışı da olsa, ilgiyle bakmıştı yüzüme; üstelik gökyüzünden yaz gününün bir parçası düşmüştü sanki Bishops Park'a - martılar olduklarından daha ak, nehrin sularıysa bir zamanlar öğretmen Akimova'nın köprü üstünden seyrettiği Salgır'ın suları gibi ışıl ışıldı.

Evet, aklım öğretmen Akimova'ya takıldı yine, Anne.

Zaman zaman öğretmen Akimova'nın hayat yolumda bir engel gibi dikili durduğunu düşünmekten alamıyorum kendimi. Benim hayatımda gerçekten bir rastlantı değil miydi Akimova? O gün okulda ders zamanı şiir defterim Akimova'nın gözüne ilişmemiş olsaydı bugün ben burada, o koltukta oturarak, bahçemin ucundaki badem ağacına bakmazdım; Salgır'ı, kıyısındaki akdikenleri, Subhi mezarlığını, Çıfıtkale'yi hatırlamazdım; yabancı bir kentin sokaklarında Akimova'yı aramazdım; soğuk ve karanlık gecelerin ortasında uyanıp için için ağlamazdım.

Zavallı İye!

Enstitü'nün açılmasına az kala elimi tutup yüzüme bakışını unutamıyorum hiç. Elimi, canımı tutarmışcasına tutuyordu. Yıllar sonra yaşayacağım hayatın acısını görüyor gibi bakıyordu yüzüme. Gözleri buğulanmıştı. Gözlerine yaşlar geldiği anda yüzümü avuçlayıp alnımı, şakaklarımı öpmüştü. Biliyordum: yüreğinin içinde canını kazan bir şey uyanmıştı gene. Aramızdaki yaş ayrılığından söz etmeye başlayınca müthiş kızmıştım, öfkelenmiştim; ve kendisini Kayaucu'nda bırakıp gidesim gelmişti. Beni kaybetmenin korkusuyla koluma sarılmıştı.

Emine Teyzeyle kızı Saniye Akmescit'teydiler tam o sırada. Emine Teyze eve uğradı Ayvasıl'a dönmeden önce. Sen kahve haşladın. Ben tedirgindim. Ama ben her zaman tedirgin olurdum ikisi Akmescit'e geldiklerinde.

Kahvelerinizi yudumluyordunuz konuşa konuşa. Bir ara odama girdin. Ses etmedim. Ama meramın belliydi: Emine Teyzeyle konuşmamı, hiç olmazsa hal hatır sormamı istiyordun. Başımı kaldırmadım kitaptan. Üzgün çıktın. Kapıyı da az açık bıraktın arkada. Emine Teyzenin sesi geliyordu kulağıma mutfaktan. Sırtı dönük oturuyordu sandalyeye. Omuzbaşları sarkıktı. İhtiyarlamıştı. Kızlıtaş'taki evde kalmıştı önceki çalımlılığı, ahenkli sesi, gür kahkahaları.

«Uzak düştük. Gelmiyorsunuz, aramıyorsunuz. Yabancı kesildik birbirimize,» diyordu. «Sizin evin yanından her geçtiğimde yüreğim ağlar... Maldı mülktü yitirdik her şeyimizi. Öbür dünyaya götürecek değildik aslında. Tanrıya şükür sağız. Bir parçacık bezle göçüp gideceğiz bu dünyadan. Çocuklarımızın yüzlerini güler görsek bari ölmeden önce.»

Sesini duydukça rahatsız oluyordum. Emine Teyze evden çıkar çıkmaz senin de içindeki acılar vurmuştu yüzüne. Biliyorum, üzüntün benim yüzümdendi. Hakkımda kimbilir nasıl kötü şeyler düşündün? Odama girmedin. Ağız açıp iki laf söylemedin. Senin hatırın için mi, kendi huzurum için mi, bilmiyorum; daha o gün Kantar'a gidip Saniye'yi aradım. Söylemedim bunu sana. Yüreğinin içinde boş yere bir umut ışığı yanmasın diye gizli tuttum.

İlk görüyordum Saniye'yi Kızıltaş'tan çıkalı. Boyu bosu, kaşı kirpiği, iki örgüde toplu altın sarısı saçları başkaydı o gün. Ben de onun gözlerinde değişmiştim galiba; eşikte az şaşkın duruyor, ne diyeceğini bilmiyordu. Öyle sessizce birbirimize bakarken, yüzümde tuhaf bir şey görmüşçesine, gülüverdi. Bir an kendime Saniye'nin gözleriyle bakmayı arzuladım. Fakat gülüşü

sandığımdan başka bir anlam taşıyordu. Yüzüne baktıkça Emine Teyzeye ve sana karşı duyduğum sorumluluk bağlarından kurtulduğumu hisseder gibi oluyordum. Ve bu hisle içimde bahar mı desem, yeni bir özlem mi desem- ne olduğunu kestiremediğim bir duygu uyanıyordu. Özgürdüm. Üstelik suçsuzdum. O gün Saniye'nin gülüşüyle duyduğum mutluluğu sana anlatmak zor, Anne. O güne değin Emine Teyzeden kaçmama şaşıyordum. Sakınılacak bir şey vardı sanki! Yanılıyordum; Saniye değişmemişti. Domuz kılı aklığında kirpikleri, kaşları, iki örgüde toplu sarı saçları, beline sıkı sıkı bağlı kemeri altından çıkan yuvarlak karnı Pilibaşı bağının asmaları arasında kovalaştığımız günlerde gibiydi. Ben de değişmemiştim. Ben de Kızıltaş'ta badem ağacı dibindeki bozkaya üstünde güneşlenen kedinin pembe karnını ve memelerini uğuşturup oynadığım, Halide'ye sünnetli yerimi gösterdiğim, Kazanski'nin yol dibinde batık bir dubayı andıran evinin arka duvarı gerisindeki eğreltileri örten ak karlar üstüne sidiğimle ismimi yazıp oyalandığım günlerde gibiydim.

Ben de güldüm. İçimden geçenleri yüzümde görmüş ve anlamıştı Saniye. Kendisiyle konuşmam, ne olursa olsun, sıradan bir şey söylemem gerekiyordu.

«Annen bizdeydi bugün,» dedim.

"Biliyorum,» dedi Saniye.

«Ayvasıl'a dönecekmişsiniz.»

«Evet. Yarın. Yarın sabah.»

Dudakları arasından coşkuyla çıkmış olmasına rağmen, cevabı 'bizim Ayvasıl'a dönüp dönmeyeceğimiz seni ilgilendirmez' gibi geldi bana.

«Benimle biraz gezinebileceğini umdum da...»

«Ben mi? Nerde?» diye sordu, az şaşkın.

«Eskide gibi. Pilibaşı bağında.»

Saniye güldü. Bu kez gülüşü içtendi. Gözlerini yüzümden ayırarak kaldırıma indirdi.

«Pilibaşı bağında biz gezinmezdik ki.»

«Peki, kovalaşalım,» dedim.

«İyi,» dedi Saniye, «bir dakika.»

Ve dönerek ivedi eve girdi.

Güneş gökyüzündeydi daha. Sokak tenhaydı. Yalnız bazı evlerin eşiklerinde sergilenmiş mallarıyla şeker, ayçiçeği, sigara satıcısı Kırımçak kadınları akşamı, akşamla park ve sinema yollarına dökülecek olan çiftleri

bekliyorlardı. Ben dalgındım. Kantar'dan uzak, ummadığım bir anda kendimi gerçekten Pilibaşı bağı içinde bulmuştum âdeta. Ancak Saniye evden çıkıp karşımda durunca kendime geldim.

Gar'ın önünden geçtik. Sivastopol caddesinde parka yaklaşırken Saniye koluma girdi. Bir kuş gibi hafiftim. Dünya benim için basit bir yer olmuştu yine. Hayatta çapraşık hiçbir şey yoktu. Hayatı gözlerimin önüne tutup yakından bakmama, hayatı bütün inceliği ve ayrıntılarıyla görmeme ihtiyaç duymuyordum. Ağlamayla gülmenin, mutlulukla mutsuzluğun arasında fark, varsa eğer, yitirmişti önemini. Hayatta özlediklerim ister gerçekleşsindi, ister gerçekleşmesinlerdi; yaşamak gene de güzel bir şeydi.

Parkın demir parmaklığı dibinde iki dondurma satın aldık. Salgır'dan yana gidiyorduk; dondurmasını yerken, kaşları altından süzüyordu beni Saniye. Arada gülüyordu. Ama gülüşü bana değildi, kendineydi. Bir ara duraksayıp yüzüme daha bir dikkatlice baktı, ve:

«Sen Kızıltaş'ta gibisin,» dedi.

Kızıltaş'ta nice olduğumu sordum. Omuz silkti. Sorumu kendim cevapladım:

«Küçük bir çocuktum Kızıltaş'ta.»

«Sen hâlâ küçük bir çocuksun,» dedi, Saniye.

Ses etmedim. Bir süre sessizce yürüdük.

«Özür dilerim,» dedi Saniye.

«Neden?» diye sordum.

«Küçük bir çocuksun dedim de.»

«Gücenmedim.»

«İyi,» dedi Saniye, «gücenme. Seni üzmek istemedim.»

«Üzmedin.»

«Ben de küçük bir kızım. Ben de Pilibaşı bağında kovalaştığımız günlerde gibiyim...»

Otoyoldan hızla bir otobüs geçti. Yalta yönüne uzaklaşan otobüsün ardından bakarken, yavaş bir sesle konuşmasını sürdürdü Saniye:

«Ama büyüyeceğim. Kadın olacağım. Kimbilir, belki çocuk da doğuracağım. Sonra yaşlanacağım. Saçlarımın rengi değişecek, yüzüm buruşup solacak. Seni... Dünyanın neresinde yaşayacağını bilmiyorum... ama seni her zaman Pilibaşı bağında olduğun gibi hatırlayacağım.»

Bana değil de hayata konuşuyordu âdeta- ruhî bir ağırlıkla, Platonik bir sevgiyle. Oysa kendisi hayattan kopuk gibiydi. Çocukluğumuzda görmediğim birşeyleri görebilirim diye Saniye'ye bakıyordum kaçamak bakışlarla. Dar alnı, renksiz kaşları, az diklemesine burnu, arkada hemen hemen kalçaları üstüne düşen iki örgüde toplu saçları -ayrı ayrı bakılırsa- gözalıcı sayılmazdı; ama bütünüyle çekici, hattâ güzeldi Saniye.

Tahta köprüyü geçtik. Kıyıdaki akdikenlere yaklaşırken Saniye'ye öğretmen Akimova'dan söz etmenin özlemi uyandı içimde. Ama aynı anda Halide geldi aklıma; ve Halide'nin hâtırası gölgesinde bu isteğim sönüverdi. Saniye'ye öğretmen Akimova'mn sözünü etmeme, duygularımı, belki mutluluğumu, açığa vurmama gerek yoktu. Saniye bir oyuncaktı. Bir zamanlarda Pilibaşı bağında, şimdiyse Salgır'ın kıyısında, tıpkı Halide gibi, benim için bir avuç hâtıra bırakıp gidecekti Saniye.

Sırtı Salgır'a ve bana dönük, yamaçta sık sarmaşıklar ve böğürtlenler arasından fışkırmış, bir tavuskuşunun gözlerini hatırlatan yaban güllere bakıyordu. Yaklaşarak yanıbaşında durdum. Saçlarından ılıman bir koku vurdu yüzüme. Vücudunun sıcaklığı bayıltıcı bir güçle çekiyordu beni kendine. Yanıma sarkık elimin tersi kalçasına değdiği anda garip bir titreme geçti içimden. Kutsal bir yasayla sınırlı bir yere uzanmıştım sanki; sarsıntıyla elimi çektim; saklayacak bir yer arar gibi, arkama, arkamdan cebime, cebimden yanıbaşıma, yanıbaşımdan göğsüme kaldırıp ceketimin yakasını tuttum. Tedirginliğime, belki farkında olmadan, Saniye son verdi.

«Güzel değil mi?» diye sordu, hâlâ yamaca bakarak.

«Ne?» diye sordum.

«Güller,» dedi Saniye.

«Ha, evet. Güzel.»

Vücudumu kaplamış ateşi söndürmem için iyi bir fırsattı bu. Yamaca tırmandım, bir gül koparıp Saniye'ye sundum. Gülü avucu içine yerleştirdi Saniye. Güle, yaralı ama canlı bir yaratıkmış gibi, baktı, baktı; parmağıyla gülü okşadı.

«Teşekkür ederim. Ama koparmamalıydın,» dedi.

«Neden?» diye sordum.

«Güzelliği uzun sürmeyecek,» dedi, «avucumun içinde solacak, sonra ölecek.»

«Kendi dalında ölmeyecek mi?»

«Ölecek tabii. Ama yavaş yavaş. Tabii bir ölümle ölecek.»

Saniye'nin bu açıklamasından sonra aramızda üzerine konuşulacak başka hiçbir şey kalmamış gibiydi. Aramıza garip bir suskunluk çöktü. Neden sonra, ellerim ceplerimde, başımı gökyüzüne kaldırdım. Göğün mavisi iyice yoğunlaşmıştı. Köprü ötesindeki gölgelerini Salgır'ın yüzünden çekip toplamış parkın kestane ağaçları yorgun bir sessizliğe gömülmüşlerdi, ve gün, tabiî bir huzurla, sona eriyordu.

Derken beklemediğim bir şey oldu: Saniye, ceketimin yakasını tuttuğu gibi, şakağımı öptü; ve dönerek, köprüye doğru yürümeye başladı. Yamaçta bir çalıydım sanki. Ama sandığım kadar soğuk ve ilgisiz değildi Saniye. Sık adımlarla yürüyerek köprü üstünde durunca koluma girdi ve gülümseyerek, Kantar'a döndük.

Kapıda, iki örgüde toplu saçlarını arkadan göğsü üstüne getirdi Saniye, yüzüme uzunca bir süre baktı; sonra, bakışları hâlâ yüzümde, kapıyı açtı ve dönerek, kaşı, kirpiği, saçları, gülümsemesi, ve bana, belki Emine Teyzeye de, belli etmediği ama o güne değin yüreği içinde taşıdığı, belki gelecekte de yüreğinde taşıyacağı, hüznüyle kapının gerisinde gözden kayboldu.

Emine Teyzeye karşı duyduğum sorumluluk bağlarından kurtuluşumun sevinci uzun sürmedi o gün, Anne. Aslına bakılırsa, Saniye'yi Kantar'da aramam bu sorumluluk bağlarından kurtulmak için miydi, yoksa Kayaucu'nda öğretmen Akimova'dan öfkeyle ayrıldığım için miydi, pek emin değildim. Gerçek sebep ne olursa olsun Kantar'da yepyeni bir dünyanın kapısını açmıştı benim için Saniye. Bir iki saat sonra aynı kapıyı yüzüme kapatınca, kendisine sunduğum gül gibi, dalından kopuk, boynum bükük, kalakaldım sokakta.

Ağır bir yürekle döndüm o akşam eve. Yemekte bekliyordun beni. Emine Teyzenin sözünü etmedim. Asık bir suratla oturdum koltuğa, dolapta saklı şiir defterime baktım. Ama şiir, kitaplar, Saniye... herşey ve herkes ıraktı benden. Gözlerimde öğretmen Akimova'nın yüzünü canlandırmağa çalıştım; sönüktü. Dizimin üstünde tuttuğum elime baktım; cansızdı. Güldüm acı acı. Bir arı gibi çiçekten çiçeğe konmak istemiştim. Önce Akimova, sonra da Saniye, huzur bozucu bir sinekmişim gibi, bir el silkişiyle uzaklaştırmışlardı beni kendilerinden.

Gene de öğretmen Akimova'nın beni terkedebileceğine inanmak zordu. Ne var ki, kendisinden her defa öfkeyle ayrılışımla sevgisini gevşetip zayıflatacağımı düşünmekten alamıyordum kendimi. Günün birinde Akimova'nın benden apansızın kopuvereceğini düşündüğüm anlarda ise garip bir paniğe kapılıyordum.

Tam bir hafta geçmişti Aron Hofman'ın evine yerleşeli. Bu mutlu haberi Akimova'ya bildireceğim günü iple çekiyordum. Beni Fontannaya'da arar diye saatlerce avlu kapısı önünde durup sokağa bakıyordum. Görünmedi. Bayan Sineması önünde, Salgır'da ahşap köprü üstünde, Kayaucu'nda başka günler geçti beklemeyle. Akimova yoktu. Akimova'sız kıyıdaki akdikenler, parkın kestane ağaçları bana küsmüşlerdi; Salgır'ın suları dargın dargın akıyorlardı âdeta. Kulakları üzerinden özenle taralı saçlarını, geniş alnını, mavi gözlerini görüyordum her yerde; ve hiçbir yerde yoktu Akimova. Geceleri çıplak omuzbaşlarını okşuyordum; ensesini, dudaklarını öpüyordum; ama hafızam bana Akimova'nın beni görmek istemediğini hatırlatınca da yatağımın içinde büzülerek ağlıyordum. Bazan Akimova'nın hayattan kopukluğun, ıssızlığın, karanlığın korkunçluğunu; günün gerçeklerine uymamın gerekliliğini bana anlatmak için değil de, gerçekten benimle birlikte insanların gözlerinden uzak bir yerde yaşamayı özlediği için beni Çıfıtkale'ye götürdüğünü düşünüyordum. Akimova'yla Çıfıtkale'ye gidip, kısa bir zaman için olacaksa bile, o korkunç mağaralarda yaşamaya ve birbirimizin kucağında ölmeye hazırdım.

Ders yılının başlamasına birkaç gün kalmıştı. Okullar açılınca en az bütün bir hafta boyunca Akimova'yla karşılaşmanın imkânsızlığı kalkacaktı ortadan. Bir hafta uzun bir zamandı benim için. Sonsuzluktu âdeta. Sabahleyin Kazan Mahallesine gitmeye karar verdim: dosdoğru, sağıma soluma bakmadan, sokakta karşılaşacağım insanlara aldırmadan, gidip ak badanalı duvardaki kapıyı çalacaktım. Kapıyı öğretmen Akimova'mn kendisi açarsa, iyi; başka biri açarsa, kim olduğumu ve öğretmen Akimova'yla görüşmek için geldiğimi açıklayacaktım.

Gittim.

Erkendi henüz. Alçalmış gökyüzü ağır ve bozbulanıktı. Kantar'da bir tek tramvay havaya kaldırdığı toz ve saman çöplerini aç rüzgâra kaptırarak, meyus bir süratle yokuşu iniyordu. Başları yağlıklarla bağlı işçi kızlar, eteklerini butlarına çekip kaldırmış, düğme fabrikasına doğru koşuyorlardı.

Karaim sokağını koşar adımla geçtim. Fabrikaya ulaşınca sırtımı duvara dayayıp, yağmur sicimleri arasından bir çağrım ötedeki Onüçüncü Numune Mektebi'ne baktım. Nereye gidiyordum? Ve Niçin? Okul boştu. Okulun boşluğu, kentin, belki hayatın da içinde yüce bir boşluk yaratmış gibiydi. Okula bakarken, cevabı üstüne düşünmediğim, belki de cevaplandırılması imkânsız, aynı soruyu tekrarlayıp duruyordum içimden: nereye gidiyordum? Ve niçin? Kendimi Akimova'ya teslim etmek için mi? Yok yok! Akimova'nın kulu olamazdım ben. Kendimi Akimova'ya teslim etmeyi, Akimova'nın bana sahip olmasını istemedim hiç. Akimova'nın gölgesinde yaşamak, ne de Akimova'yla evlenip ev bark kurmak, çocuk yetiştirmek, mutluluklarımızı ve üzüntülerimizi paylaşmak önemli değildi benim için. Sen, Anne, beni ya bir yanım eksik doğurdun, ya da hayatta meçhul güçler benim ruhumda beni ayakta tutabilecek bir dengeyi kırdılar. Tam bir insan değildim ben. Neydi, nelerdi bende eksik olan, bilmiyorum; ama kendimde yitik olanları Akimova'da görüyordum; sadece onun cinsi ve fizik varlığında değil; sesinde, bakışlarında, konuşmasında, soluğunda; daha derin bir yerinde; ve ben, bütün varlığımla onun içine girip, etimi ve canımı sökülmez bağlarla onun eti ve canına bağlamadan, ikimiz bir tek bütün olmadan hayatımda huzur nedir bilmeyecektim; hayatın kendisi ise akla sığmaz, soyut ve anlamdışı bir mucize olarak kalacaktı benim için. Akimova bir kurtuluştu; ve hayattı.

Ya yanılıyorsam? Bütün umduklarım, Akimova'da bulacağıma inandığım şeyler Akimova'da yoksa? O güne değin elimi sıkışı, şakağımı öpüşü, Çıfıtkale'de elimi sımsıcak memesi üstüne bastırıp kulağıma fısıldayışı, saçlarımı okşayışı, kucağımda yatışı sadece bir olay, ve olaydan başka hiçbir şey değildiyse? Akimova'nın aşkı, yüreği içinde yaralı bir hayvana karşı duyduğu sevgi ve acımadan başka birşey değilse? Tıpkı Rüstem'in, ağabeyinin kulübeye bağlı vurulmuş köpeğin yavrusunu kurtarıp, tekrar zincirle kulübeye bağladığı gibi, Akimova da sadece yitik veya kırık yerlerimi onarıp beni 'günümüzün gerçekleri' dediği kalıplı bir hayata zincirlemek istiyorsa?

Evet, yaralı bir hayvan değil miyim ben Akimova için? Yaralı ve çaresiz hayvanlara karşı duyulan acımalar daha bir derin, daha bir yalın olur. Halide öyleydi. O kış-kıyamet günü tüfek dipçikleri altında Kızıltaş'tan sürülen insanların ardından ağladı mı bilmiyorum; Pilibaşı bağının kıyısında ölü serçe yavrularını toprağa gömdüğümüz günlerde ağlardı.

Rüzgâr hızlanmıştı; yağmur sicimleri bir kırbaç gibi vuruyordu yüzüme, göğsüme, bacaklarıma. Sırılsıklamdım. Yeniktim. Saçaktan düşmüş bir kuş yavrusu gibiydim düğme fabrikasının duvarı dibinde. Ölü değildim ama. Yaralıydım belki. Ama canlıydım. Ve canım birşeyler bekliyordu, birşeyler özlüyordu. Ne? Ben bilmiyordum. Ama canım biliyordu. Canlar bilirdi. Adına insan denen yaratığın canı kendine özgü tabiî bir şuura sahip. Başım göğsüme düşük, yağmur suları içinde ayaklarımı sürüye sürüye Fontannaya'ya döndüm.

O günkü halimi unutmamışsmdır, Anne. İntihardan kurtulmuş bir adam gibi, ezik ve bitkin, senin karşında durdum. Faltaşı gibi açık gözlerinle bakıyordun bana. Şaşkınlığın uzun sürmedi: giysilerimi çıkardın sırtımdan, saçlarımı, vücudumu kuruladın; sonra çay demledin, bisküvi getirdin odama; soru sormadın hiç. Soru sormana gerek yoktu. Beni bu duruma sürükleyen acıları yüzümde görüyordun. Ağlamadın da. Tersine, mutluydun. Ana sevgisi çiçeklenmişti gene yüreğinin içinde. Uzun bir ayrılıktan sonra yeniden bana kavuşmuştun. Ara ara odama girip başımı okşuyordun, yüzüme bakıp gülümsüyordun. Çamaşırlarımı yıkadın, odamı sildin süpürdün; sonra mindere oturup ak atkın altında dua ve ibadetlere daldın. Ben de rahattım. Biliyordum, düğme fabrikasının duvarı dibinde öğretmen Akimova hakkında düşündüklerim gerçek değildi. Zandı, kuşkuydu belki; gerçekse, tam gerçek değildi. Gene de Kazan Mahallesine gidip ak badanalı duvarla çevrili evin kapısını çalmadığımdan memnundum.

Akimova'yı tanıdığım günden beri yüreğimin içinde sana karşı taşıdığım sertlik yumuşamıştı, dargınlıklar dağılmıştı; ilgi ve sevgini özlemeğe başlamıştım. Arada sırada odama girip saçlarımı okşayışın, yüzüme bakıp gülümseyişin hoşuma gidiyordu. Hatta yatağımın ucuna oturup Saniye üstüne konuşmanı, Emine Teyzenin eskiden Kızıltaş ziyaretlerini beraberce hatırlamamızı arzuluyordum. Sandığım kadar beni ilgilendirmeyecek bir köy kızı değildi Saniye; saçları, kirpikleri, beline sıkı sıkı bağlı gümüş kaşlı kemer, altından çıkık yuvarlak karnı sandığım kadar çirkin değildi; gözleri güzeldi bile; ışıltılar arasından bakıp gülen gözlerinin mavisinde yabancısı olmadığım bir hayat gülüyordu benim için. İyice bakarsam Pilibaşı bağını, Soğuksu kıyılarını, Adaları, Topkaya bayırlarını da görebilirdim Saniye'nin gözleri içinde.

Saniye'yi düşündükçe yeni ve sıcacık özlemler uyanıyordu yüreğimin içinde. Kendi hayatımı çekilmez bir işkence, yüklenilmez bir yük, çapraşık ve çözülmesi zor bir bilmece haline getiren ben, kendim değil miydim? Hasta veya

sakat olmayan bir insan için hayat basit, basit olduğu kadar da hoş ve güzeldi. Ben hasta değildim, sakat değildim; hayatı mikroskop altına alıp incelememin sebebi neydi? Enstitü, eğitim, kitap, şiir... hele 'günün gerçeklerine ayak uydurmak!' Saçma bir deyim değil miydi bu? Benim his ve özlemlerimden, benim üzüntü ve kıvançlarımdan daha gerçek bir gerçek olur mu? Elim, kolum, kara saçlarım, kahverenginde gözlerim gerçekti; etimin, aklımın, ruhumun gerçeğiydi gerçek olan. Badem ağacı gerçekti; bozkaya üstünde güneşlenen kertenkele gerçekti; teneşirde yuvulan ölü, bir kadının doğurduğu yavru, saçakta öten serçe, Pilibaşı bağının yeşili, Topkaya bayırlarında kızılcıklar gerçekti; Saniye de gerçekti; öğretmen Akimova ise bekle diyordu. Beklemek gerçek değildi ki! Beklemek düş görmek demekten başka bir şey olamazdı.

O akşam Saniye'den söz açarsın diye bekledim. İyi bir eş, iyi bir hayat ortağı olabilirdi Saniye. Onun gürbüz, sağlam yavrular doğurmak kabiliyetine sahip olduğundan, kıtlıkta da, bollukta da çocuklarına ve bana bakabileceğinden kuşkulanmıyordum. Benim ruhumu, içimin gerçeklerini de anlayabilir miydi? Emin değilim. Gene de seni dinlemeye hazırdım. Ağız açmadın. Hattâ kendim Ayvasıl'a dönmelerinden önce Kantar'da Saniye'yle buluşup konuştuğumuzu açıkladığım zaman, sadece «Öyle mi? Ne iyi» demeyle yetindin. İlgisizliğin, beni şaşırtmaktan fazla, düşündürücüydü. Babam geç döndü iş yerinden. Yemekten sonra ikiniz mutfakta uzun bir süre fısıltılı seslerle konuştunuz. Bir ara odama girdin, usulca kerevetime yaklaştın. Gözlerim kapalıydı. «Uyuyor musun?» diye sordun, çok yavaş bir sesle. Ses etmedim. Ayak uçlarına basa basa çıktın, arkadan kapıyı kapattın; gene usulca.

Sabahleyin uyandığım zaman odam gün ışığıyla doluydu. Erkendi henüz; ama hava sıcaktı. Dünkü yağmur gökyüzünü yuvup güneşe açmıştı; bulutsuz ve maviydi. Karşıki damların gerisinden yeni çıkmış güneşin tül örtüler arasından sızan altın sarısı ışığı yastıklı hasır koltuğun arkalığındaki ütülü pantolonumu ve gömleğimi ve kapıdaki askıda asılı ceketimi olduklarından çok daha diri ve ışıltılı renklere sokmuştu. Avludan çıt çıkmıyordu. Odamın kapısını az aralayıp içeriye baktığın zaman dışardan -sokaktandı sanırım- ezgili bir ses geldi kulağıma. Odama girdin.

«Uyandın mı?»

«Uyumuyordum. Saat kaç?»

«Yedi,» dedin.

«Dışardaki kim acaba?»

Kulak kabarttın.

«Seyyar satıcı.»

«Sabahın bu saatinde mi?»

«Bugün okullar açılıyor da.»

«Okullar açılıyorsa?..»

«Ermeni satıcılar ayakkabı bağı, boya, iğne, iplikten başka sakız, şeker gibi şeyler de satarlar çocuklara.»

Ses uzaklaştı, işitilmez oldu. Hasır koltuğa baktın:

«Kalkacak mısın?»

«Bizim okulun açılmasına iki hafta var daha.»

Güldün.

«Biliyorum. Eski alışkanlıklardan vazgeçmek zor nedense. Okula gideceksin diye giysilerini ütüledim.»

Ve dudaklarında hâlâ ince bir gülümseme, odamdan çıktın. Koltuktaki ışıltılı giysiler ve gülümseyişin benim de yüreğimin içinde bir ışık yaktı. Kalktım. Çabucak tıraş oldum, saçlarımı tarayıp sokağa çıktım.

Güneş gökyüzüne yükseldikçe sıcağı artıyordu. Fontannaya'nın ucundaki havranın güneşli duvarı dibinde büzülmüş uyuyan kediden başka kimseler yoktu sokakta. Dünkü yağmur bozuk kaldırımlardan ringa kemiklerini, mısır ve elma koçanlarını iyice silip süpürmüştü; yalnız lâğım kıyılarında çekilmiş suların arkada bıraktıkları kuru toprak ve kum öbekleri göze çarpıyordu yer yer. Kantar'da fazla hareket vardı. Çingeneler kalaylı kalaysız tencerelerle, lastik ve demir çemberlerle, sac leğen, eski kaloş ve eski ayakkabılarla yüklü el arabalarını pazar yerine çekiyorlardı. Köşe başlarında ve yol kavşaklarında boş tenekeleri yanına kurulmuş oturan sütçü kadınlar, değnekli ihtiyarlar, kaldırım uçlarında öğrenciler, büyük bir kırkayak gibi Karaim sokağı içine kıvrılıp uyumsuz adımlarla Karasupazarı yönüne uzaklaşan takımdaki bol ve biçimsiz üniformalı acemi askerleri seyrediyorlardı. Önceki yıllara kıyasla fazla öğrenci vardı Onüçüncü Numune Mektebi'nin önünde. Küçük kızların saçları taralıydı, entarileri temizdi; yoksul ailelerden oldukları yamalı pantolonlarından anlaşılan erkek çocuklar arasında sırtlarında meşin çantaları, yaz ayları pioner kamplarında, kırlarda ve deniz kıyılarında geçirmiş yanık yüzlü, sıhhatli öğrenciler de göze çarpıyordu.

Okulun önünden geçerken yavaşladım. Ama durmadım. Nereye gidiyordum? Soruyu sormama gerek yoktu. Kafam, yüreğim, ayaklarım biliyorlardı nereye gittiğimi. Tokal Camii'ne çıkan sokağa sapınca yine yavaşladım. Arkamdan birinin sesleneceğini umuyordum. Kulaklarımı dolduran sürekli öğrenci gürültüsü içinde bana özgü bir ses, bir sesleniş ayırdedemedim. Sokak boştu. Yalnız az uzağımdaki camiin demir parmaklıklı duvarı dibinde bir köpek duruyordu kıçüstü. Adımlarımı açtım. Köpeği tanıyordum. Köpek de beni uzaktan tanımıştı galiba ki, yavaş yavaş bana doğru yürüdü, az uzağımda durdu, kafasını kaldırdı, yüzüme baktı, ve beni gördüğünden hoşlandığını belirtircesine, gelip ayağımın dibinde kıvrıldı, yattı. Burası yolun sonuydu. Buradan artık benim bilmediğim, belki de tehlikeli yollar başlıyordu. Başımı kaldırdım, kapısına ağır bir kilit takılı camiye baktım; içimden kendi kendime, «Ben nereye gidiyorum? Ben nereye gidiyorum?» diye sordum iki kez. Doğrusu, bir soru değildi bu; bir duaydı. Tanrı'nın varlığına hiçbir zaman inanmadım ben; hâlâ da inanmıyorum. Fakat Tanrı, varsa eğer, tüm camilerde dua eden insanların dualarından önce benim duamı dinleyeceğinden kuşkulanmıyordum.

Bakışlarımı karşıki Subhi mezarlığının yüksek ve boz duvarına yönelttiğim zaman kaldırımda öğretmen Akimova'yı gördüm.

Açık mavi eteği ve kısa yenli pembe buluzu içinde boyu incelip küçülmüş, gözleri bir noktaya dikili, uzun bir hastalıktan sonra kendisini aniden normal bir dünyada bulmuş bir insan gibi, yorgun ayaklarını sürüye sürüye bana doğru geliyordu. Bir ara duralayıp koltuğunun altında taşıdığı kitapları düzeltti; sol elinde tuttuğu fanilası az daha yere sarktı, ve, bakışları artık yüzümde, yürümesini sürdürdü. Karşımda durunca ayağımın dibinde yatan köpek, bundan böyle aramızda kendisi için yer olmadığını sezinlemiş gibi, ayağa kalktı; başka bir tanıdık, belki de yeni bir korunak bulmak için, kuyruğunu iki ard bacağı arasına kıstırıp mezarlık yönünde uzaklaştı.

Akimova bana bakıyordu. Akimova görüyordu beni. Akimova'nın ruhu ve tüm günahlardan soyunuk bedeni açıktı benim için. Ve, her zamanki gibi, güzeldi Akimova.

Öyle sessizce, ama bakışlarımızla duygu ve özlemlerimiz birbirine bağlı dururken, Akimova yavaş, az sancılı bir sesle:

«Saf!» dedi.

Yüreğinin içinde biriken gözyaşlarının buğulu gözlerinden ve az açık dudaklarının arasından bir anda taşacağını sandım. Ama ağlamadı. Tersine,

gözleri mutlu ışıltılar içine gömüldü; ve öncekinden çok daha yavaş bir sesle:

«Teşekkür ederim, Saf!» dedi.

Kitaplarını aldım. Akimova koluma girdi. Okula doğru yürüdük.

Okula yaklaşırken de kolumdan ayrılmadı. Sokağın ucunda üç-beş yüksek sınıf öğrencisi gözüme ilişince kolumu kendim Akimova'nm kolundan çekip ayırmağa çalıştım. Akimova elimi tuttu; elimi dudaklarına kaldırdı; elimin içini öptü.

Öğrenci delikanlılar arasından biri el etti; «Bir dakika... geliyorum!» diye seslendi ikimizden yana. Sokakta ikimizden başka kimseler yoktu.

«Sana mı seslendi?» diye sordum.

«Evet,» dedi Akimova.

«Kim?»

«Öğretmen Hayri Cevizov.»

«Tanımıyorum.»

«Tanımazsın. Öğretmenliğinin birinci yılında.»

Orta boylu, esmer ve tıknaz, yaş ve vücutça öteki öğrenci delikanlılardan çok farklı olmayan Cevizov köşedeki kümeden ayrılıp ikimize doğru yürüdü. Daha uzaktan elini Akimova'ya uzattı. Akimova takdim etti. El sıkıştık. Gülen gözleri yüzümdeydi.

«Siz de mi bu yıl başlıyorsunuz?» diye sordu Cevizov.

Şen ve sevecen bir yüzü vardı. Sorusunu Akimova cevapladı:

«Hayır, bir yılı daha var Enstitü'de.»

Hayri Cevizov'un yüzündeki gülümsemenin benim hesabıma olduğundan emin değildim artık; bakışları öğretmen Akimova'nın yüzündeydi.

«Görüyorum ki öğrencilerle dostluk bağları kuruyorsunuz,» dedi Akimova.

Cevizov başını öğrencilerden yana çevirdi:

«Şey... Evet. Sivastopol Torpedo'sunun Akmescit Lokomotivi'yle maçını tartışıyorduk.»

«Futbola meraklısınız demek.»

Gülümsemesi Cevizov'un yüzünü kapladı.

«Çok.»

«İyi. Öğrencilerle dostluğunuz daha kolay üretilir.»

Üçüncü kişiydim ben. İkisi arasında geçen konuşmayı dinliyordum. Cevizov'un yüzü ve bakışları futboldan başka birşey açıklamak niyetinde olduğunu açığa vuruyordu.

«Önümüzdeki pazar Devlet Tiyatrosu yeni repertuarına İlyas Tarhan'ın *Hücum*'uyla başlıyor. İki bilet sahibiyim. Konservatuar öğrencisi bir dostun hediyesi... İstifade edecek birini arıyorum.»

«Kendiniz istifade edemez misiniz?»

«Tek başıma mı?»

Söze karıştım:

«Beraberce gidiniz.»

Akimova, şaşkınlığını soğuk bir gülümseme altında gizleyen bir bakışla, süzdü beni. Akimova'nın yüzündeki değişikliği Hayri Cevizov da görmüş müydü, bilmiyorum; başını öğrencilerden yana attı:

«Onların Teknikom'la maçları var önümüzdeki pazar. Hakemlik yapmamı istiyorlar. Neyse... Öğretmenler arasında tiyatro heveslisi birini bulmak zor olmaz herhalde. Hoşça kalın.»

Elimi sıktı. Köşede duran öğrenci delikanlılara doğru yürümüştü; Akimova seslendi arkasından:

«Cevizov! Şu biletleri bana ver, rica ederim.»

Hayri Cevizov dönerek yanımıza geldi, çantasından iki bilet çıkarıp Akimova'ya uzattı. Gözleri gülüyordu gene. Gülüşü bana ve Akimova'ya da kaynaştı. Biz de güldük. Akimova'ya kendisini Kayaucu'nda bekleyeceğimi açıkladım. «Beş sularında» dedi Akimova. Elini öptüm; ve ayrıldık.

Beşi az geçe indi tramvaydan. Sırtında aynı buluz, aynı eteklik; koluna asılı aynı ak fanila; gözleri gülüyordu, yüzü gülüyordu; hafifçe kızıla boyalı yarı açık dudakları gülüyordu, pembe buluzu altında saklı memeleri, arkaya taralı saçları, yuvarlak omuzbaşları gülüyordu.

«Çok mu bekledin?» diye sordu, tüm vücudunu bürümüş gülümsemeye sesindeki gülümsemeyi katarak.

«Beş dakika,» dedim.

Yalandı. Bir saat beklemiştim. Bazı durumlarda İye'ye gerçeği söylememekten hoşlanırdım.

Koluma girdi. Salgır'a inen taş basamaklara doğru yürüdük. Yürürken elini elimin içine aldım. Manikürlü tırnakları dudaklarının rengindeydi.

«Güzel,» dedim.

«Ne?» diye sordu Akimova.

«Tırnakların. Önceleri boyamazdın. Bugün mü boyadın?»

Yüzündeki gülümsemesi üstüne yeni, önceki gülümsemelere benzemeyen bir gülümseme kondu, '...önceleri senin dudaklarmı öpmezdim. Gülmezdim önceleri. Ruhum, bedenim kapalıydı önceleri. Ama bugün açık. Görmüyor musun? Kör müsün? Anlamıyor musun? Her şeyim başka bugün...'

Görüyordum. Soruyu tekrarlamadım.

Salgır'a inen taş merdivenlerin ucunda durduk. Güneş gökyüzündeydi. Cırcırlar ötüyorlardı yamaçtaki sarı otlar arasında. Taş basamaklar üstünde serçeler karınca yemleniyorlardı, yeşil sinek avlıyorlardı taşlar arasından fışkırmış eğreltilerde. Hava sıcaktı. Göğsünde buluzunun iki düğmesini çözdü Akimova. Akimova'yı yitirmeyecektim bundan böyle. Ne de o beni. Canım Akimova'nın buluzu altında saklıydı.

Salgır'dan geç döndük.

Camiin demir parmaklıklı duvarı dibinde durduğumuz zaman ortalık iyice karanlıklaşmıştı. Güzel gün sona erdiği içindi sanırım, gözleri hüzünle gölgelenir gibi oldu. Akimova'ya Aron Hofman'ın Fontannaya'dan yeni bir apartımana taşındığını, taşınmadan önce eski evinin kirasını U.K.H'da babamın ismine yazdırdığını ve bir hafta öncesi boş eve yerleştiğimizi açıkladım. Sevincinin coşkusuyla devineceğini, hattâ hoplayıp çığlıklar atacağını sandımdı. Öyle birşey yapmadı. Gerçi az önceki hüznü dağılmıştı. İri, alabildiğine açık, belki az şaşkın gözleriyle yüzüme baktı; sonra başını göğsüme yasladı, ve uzun bir süre ses soluk çıkarmadı.

Başını göğsümden kaldırıp yüzüme baktığı zaman gözlerine birikmiş gözyaşları şakaklarından aşağı süzülüverdi.

Öğretmen Akimova mutluydu.

Aron Hofman'ın evine yerleştiğimiz günden sonra senin hayatında da kökten denecek bir değişiklik başgöstermeye başlamıştı. Yüzün, bakışların, gülüşün, baharda değişen tabiat gibi, günden güne tazeleniyor, güzelleşip sıcaklaşıyordu. Yaşadığının farkındaydın, Anne. Kızıltaş'ımızı unutmuş değildin ama, zamanla, hayatın Kızıltaş'ta başlayıp Kızıltaş'ta sona erdiği inancından kurtulacağından da kuşkulanmıyordum.

Benim için bu değişikliğin en önemli ve sevindirici yanı bana karşı

gösterdiğin hoşgörüydü. İye'yi hiç görmedin, tanımadın; ben de İye'den hiç söz etmedim sana; yine de benim hayatımda bir İye olduğunu pekâlâ biliyordun. Odamı temizlediğin günlerde o sıvalı kolların hâlâ gözlerimin önünde: yastıkları dövüp kabartırken, kerevetin çubuk uçlarındaki bakır yuvarlakları parlatırken, dolabın ve antika saatin camlarını, hattâ duvara asılı Lenin'in tozunu silerken, o ellerinle odamı değil de hayatı süslüyordun âdeta benim için. Sana şimdi bu satırları yazarken, bunları biraz da İye için yapmıyor muydun acaba, diye düşünmekten alamıyorum kendimi.

Akimova'yla tiyatroya gideceğimiz günün sabahıydı; mutfakta çay içiyorduk. Dışarda Barjom havladı. Sen kulak kabarttın. Bizim avluya yabancı nadir girerdi; sakacı, arada sırada postacı, seyyar Ermeni satıcısı, zaman zaman davul ve zurna çalıp para kazananlar. O kadar. Barjom havladı mı, «Ha! Postacı Rüstem'in mektubunu getirdi,» diyerek ayağa kalkardın, bir - iki dakika sabırsızca odalarda dolanır, sonra da Gülsüm Şerife'nin evine koyulurdun.

Ama o sabah avağa kalkmana vakit kalmadan kapı tıkırdadı. Hemen çıktın. Az sonra başını kapı arasından mutfağa sokarak yavaş, az ürkek bir sesle beni çağırdın.

«Ne var, Anne?» diye sordum.

«Bir adam... seni görmek istiyor.»

Sabahın bu saatinde kim arayabilirdi beni? Kimseyi beklemiyordum. Çabucak mutfaktan çıktım. Eşikte, elinde bir valiz, genç öğretmen Cevizov'u görünce şaşkına döndüm.

Önce biletler geldi aklıma: Cevizov'un futbol maçına hakemlik yapmak niyetinden vazgeçtiğini düşündüm; tiyatro biletlerini isteyecek olursa... Akimova'daydı biletler. Cevizov'un yüzü bir ipucu vermiyordu bana, ama duruşu ve gülümseyişinden benimle öyle ayaküstü konuşmak istemediğini anlamıyor da değildim. Kendisini içeriye davet ettim. Sen hâlâ mutfak kapısında duruyordun ve bakışların olağanüstü bir tedirginlikle yüklüydü. Yaklaşarak seni mutfağın içerisine çektim:

«Bir şey yok, Anne. Tanıdığım bir kimse... Benim dostum,» dedim; ve dönerek Hayri Cevizov'la birlikte odama girdik.

Cevizov, yüzü hâlâ gülümsemeler içinde, elinde tuttuğu valizi odada koyacak bir yer arar gibiydi. Valize baktım. Cevizov, evde üçüncü bir kişinin (üçüncü kişi sendin ya) işitmesini arzulamıyordu ki, çok yavaş, âdeta fısıltılı, bir

sesle: «Öğretmen Akimova'dan,» dedi. Ve dudakları arasından çıkmış 'Akimova'da aniden güç ve cesaret bulmuş bir adamın tavrıyla valizi kaldırıp kerevetin üstüne yerleştirdi.

Koltukta yer gösterdim:

«Oturun, rica ederim.»

Oturmadı Hayri Cevizov.

«Kusura bakmayın, benim biraz işim var bu sabah. Üstelik saat üçlerde Stadyum'da olmalıyım; bizim öğrencilere söz verdim. Söylemiştim galiba size, öğrencilerimizin maçları var bu akşam.»

«Hakemlik yapacağım, demiştiniz.»

«Ha. Tamam.»

Gözlerini yere indirdi, ayaktan ayağa geçti; çabucak evden çıkmak istediği besbelliydi. Ben de Cevizov'un gereğinden fazla evde kalmasını yeğlemiyordum.

"Valizi istiyorsanız, içersinde ne varsa alayım da..."

«Yok,» dedi Cevizov, sözümü kesti. «Kalsın. Öğretmen Akimova valizi geri getir diye birşey söylemedi.»

El sıkıştık. Tiyatro biletleri için teşekkür ettim. Güldü.

"Siz keyfinize bakın. Doğrusu kesemden ödemedim. Bir dostun bağışı.»

Bir kez daha elimi sıktı, odamdan çıktı.

Dışarda köpek havladı. İki kez. Belki üç. Kopuk kopuk. Kulak kabarttım. Köpek fazla havlamadı. Ev, avlu, sokak, kent derin bir sessizliğe gömüldü. Odanın sessizliği daha bir garipti. Soğuktu. Donuktu. Üstüme sessizce kışın karları yağıyordu âdeta. Seni unutmuştum. Olduğum yerde ne zamana dek durduğumu hatırlamıyorum. Hayri Cevizov'un 'Akimova'dan' deyişi tekrarlandı içimde. 'Akimova'dan... Akimova'yı bana hatırlatacak bir şey görebilirim umuduyla valize baktım gene. Valiz, sadece bir valizdi. Eskice. Meşin. Kızıl rengi uçuk. Cansız. Valiz konuşabilse... Yaklaşarak titreyen elimle valizi açtım. Bir yığın kitap; ve kitaplar arasında porselen bir vazo. Önce vazoyu alıp usulca masamın üstüne yerleştirdim. Sonra kitapları kaldırdım bir bir: S. Yesenin'in *Şiirler*i; A. Tokay'ın Kazan yayını *Toplu Şiirleri*; M. Şolohov'un Kırım Tatarca çevirisi *Aktarılmış Kırtışlar*; Ostrovski'nin *Piyesler*i; kızıl bir beze sarılı Bekir Çobanzade'nin incecik şiir kitabı, ve valizin dibinde el dikişiyle üzerine mavi bir şerit dikili, üst köşesine portakal renginde 'İye' işlemeli apak bir yastık yüzü.

Sessizlik sürüp gidiyordu hâlâ; ama öncesi kadar donuk değildi; bir yerlerde giz kaynaklarından sızan ışıklarla doluydu odam. Kerevet üstünde dağılı kitaplara, yastık yüzüne bakarken boğazımın içine bir yumru tıkandı. Mutluydum. Ama başıboş bir mutluluk değildi bu, Anne; ölçülü, soylu, sorumlu; mutlulukların en güzeli. Büyüyüp olgunlaşmış bir adam olmuştum aniden. Az önce o giz kaynaklarından sızarak odamı aydınlatmış ışıklar ışık değildi gerçekten, bir çeşit tılsımlı güçlerdi; ve güçler içime içime işleyip beni gizli kaynaklara çekiyorlardı. Gitmem gerekiyordu. O kaynakları arayıp bulmam gerekiyordu. Bulabilecek miydim? Bilmiyordum. Yalnız benim eksik yerlerimin o kaynaklarda saklı olduğunu iliklerimde hissediyordum.

Karmaşık ve çelişkili durumlar içinde kaldığım zaman sen pek yaklaşmazdın bana. O sabah da odama girmedin. Ben de, öğretmen Akimova'nın hediyeleri heyecanımı iyice körüklemesine rağmen, seninle konuşmadım. Bir kez daha kitapları gözden geçirdim; B. Çobanzade'nin şiirlerini şiltenin altına saklayıp evden çıktım.

Geri döndüğümde, odamı silip süpürmüş, yastığı nakışlı yeni yüzle puflatıp yatağımın başucuna yerleştirmiş, Gülsüm Şerife'nin penceresi dibinde olağanüstü boy atmış yıldız çiçekleri arasından koparıp vazoya koyduğun üç çiçekle bekliyordun beni. Sen, ben, İye, belki babam da, ömrümüzün en güzel günlerini yaşadık o yıl.

Dokuzuncu Mektup

Anneciğim,

Yeni bir mektuba başlıyorum. Kolum rahatsız etmiyor beni bugün. Sıkıntılı da değilim. Bu sabah döşekte gözlerimi açtığım zaman odam güneş ışıklarıyla doluydu. Hemen salona indim. Hava hâlâ güneşli; gökyüzü mavi, bulutsuz. Bizim Kızıltaş'ın göğü gibi değil elbet. Mavisi mi başka, göğü mü başka, bilmiyorum; başka işte. Ama gene de güzel.

Dün bahçeme yağmış kardan sonra çitin dibinde az buğulu toprak, geceleyin cinsî özlemlerini tatmin etmiş bir kadın gibi, sereserpe yatıyor sabahın alacasında. Baharı bekliyor toprak; doğurgan baharı bekliyor. Bahar yakın, Anne. Kokusu havada. Elle tutulurcasına yakın. Baharın bana neler getireceğini bilmiyorum. Ama toprak biliyor. Güzellikler, yeni mutluluklar getirecek bahar toprağa. Hoş, toprak mutlu olsun, yeter. Ben toprağa yakınım. Özlemlerimi, umutlarımı, aşkımı... herşeyimi toprağa adadım. Bugünlerde topraktan başka bir şey yok gözlerimde. Geçmişin son hâtıralarını toprağa verip gözlerimi hayata kapatacağım günü bekliyorum. Yok yok, karamsar değilim, Anne. Yeterince dünyayı gördüm, tanıdım, ve yaşadım. Bunca yılın gölgesinden çıkıp bana yeni hayatlara yol gösteren ışıkları arayacak gücüm yok gayrı; isteğim de yok. Hem ben yaşadıklarımla sarmaş dolaşım bugünlerde, soluk soluğayım; yaşadıklarımla yatıp uyuyorum her gece, yaşadıklarımla uyanıyorum. Şu anda masamın başında sana dün gece son mektubumda yazmış olduğum son cümleleri okuyorum: *'...Gülsüm Şe-rife'nin penceresi dibinde olağanüstü boy atmış yıldız çiçekleri arasından koparıp porselen vazoya koyduğun üç çiçekle ömrümüzün en güzel günlerini yaşadık o yaz...'*

Ve içimi ısıtan o yaz günlerinin hâtıralarıyla yattım.

Geceleyin İye'yi gördüm rüyamda: dar ve karanlık bir tüneldeydim; ama korkunç değildi tünel; ve ben, açığa gidiyordum. Evet, korkmuyordum. Ömrüm boyunca kimbilir kaç kez kalmıştım tüneller içinde, kimbilir kaç kez yürümüştüm tüneller içinde; her tünelden çıkınca kendimi ya Kızıltaş'ta

bulmuştum, ya da Fontannaya'da - dün gece de rüyamda gördüğüm tünel sıradan bir tüneldi, sıradan bir tünel olduğunu sanıyordum; ama tünelin ucunda durunca çarpan yüreğim boğazımın içine sokuldu: gözlerimin önünde yeryüzü dümdüzdü, boz'du, tamtakırdı; apak gökyüzü altında çevresi akdikenlerle örülü sadece bir kurgan görüyordum düzlüğün ortasında; ve kurganın üstünde, kolları iki yana atılı, cansız gözleri alabildiğine açık, İye yatıyordu sırtüstü. Ölü müydü İye? Kaabil değildi; beni boş ve ıssız dünya içinde tek başıma bırakıp gidemezdi İye. Kurgana doğru koşmaya başladım. Koştukça kurgan uzaklaşıyordu benden; ve kurganın üstünde yatan İye, benim varlığımdan habersiz, alabildiğine açık ve cansız gözleriyle apak gökyüzüne bakıyordu. Yetişip kurganın tepesine tırmandım. İye olduğu yerde yatıyordu. Yaklaşarak başucunda dizlerimin üstüne çöktüm. Kımıldanmadı. Göz çukurlarından fırlamış gözleri görmüyordu beni. Ah, Anneciğim, İye cansızdı, İye kaskatıydı.

İye! İye! İye!

Hıçkırıklarım boş dünyayı doldurdu. Görmüyordu beni, duymuyordu beni; İye ölüydü. İki elimle omuzlarını tutup sesimin olanca gücüyle bağırıyordum:

İye! İye! İye! Ölmeyeceğim diye söz vermedin mi bana İye? Bana bak, İye! Ben yalnızım. Ben yalnızım bu boş dünya içinde. Ölümsüzüm dememiş miydin bana, İye?

Ter içinde uyandım. Gerçek değildi; bir rüyaydı gördüklerim diye kendi kendimi yatıştırmaya çalıştım. Ve yatıştım. Uyursam, İye'yi, bu kez canlı ve güler yüzlü, belki de cennette görürüm umuduyla gözlerimi yumdum. Fakat uyku tutmuyordu gözlerimi. İçim ve kafam boş, pencere perdesi arasından sokak lambasının yatağımın üstüne sızan soğuk ışığına baktım bir süre. Sonra yine o mutlu yazın hatıralarına daldım.

Güneşli ve sıcak yaz uzun sürmedi o yıl. Çukurca eteklerinde bahçeler, Salgır'ın kıyılarında çimler, parkın kestane ağaçları zamanından önce sarardılar; kırlangıçlar zamanından önce terkettiler Tokal Camiini ve Onüçüncü Numune Mektebi'nin saçakları altındaki yuvalarını; pazar yerinde karpuz ve hıyar yığınları küçüldü, kentin havası Kazan, Kırımçak, Tatar mahallelerinde tek katlı evlerin bacalarından göğe yükselen kara dumanlarla kirlendi; sokak kedileri ve köpekler yaz boyu güneşlendikleri geleneksel yerlerini terkedip yeni sığınaklara taşındılar, kömür deposu önünde tek at koşulu arabaların sayısı çoğaldı, köşe başlarında

kerosin satan sakaları bekleyen elleri tenekeli insan kuyrukları uzadı, ve daha Kasımın başlarında sulu sepken kar yağdı kente. Ama durum, kenar mahallelerde göründüğü kadar umutsuz değildi. Sağdan soldan, 'Daha kış çıkmadan ekmekler tükenecek, pas tutmuş kilitler yeniden Gastronom'un kapılarına takılacak' gibi söylentiler yürütülmesine rağmen, kentin son birkaç yılki canlılığı zayıflamıyor; tersine güçleniyordu. Tatar ve Çingene kulüplerinde dans akşamları kaldırımlara taşan Tango ve Fokstrot müziğine yol kavşaklarında hoparlör müziği ve caddelerde ardı arkası kesilmek bilmeyen asker saflarından yükselen marşlar katılıyordu; sinema ekranlarında ise Aleksander Nevski'ler ve Dimitri Donskoy'lar Rus ulusunun yiğitlik, yenilmek bilmez ruhunu kentin insanlarına aşılamayı sürdürüyorlardı; paralı kimselerinse, yüreklerinde uyanan vatan sevgisine başka küçük mutluluklar da katılmıyor değildi. Kızıl Ordu birliklerinin Batı Ukrayna ve Batı Be-lorusiya topraklarına ayak bastıkları günden az sonra karaborsada Polonya malı ayakkabılar, mantolar, meşin eldivenler, gümüş mumluklar, ipek mendiller, renkli kurşun kalemler, cüzdanlar, fötr, bilezik, süslü kemer, şıringalar, korsetler, renkli kadın şapkaları elden ele geçiyordu. Sen de, Gülsüm Şerife'nin ambarında saklı boyu iki metreyi aşkın taş kömürü yığınının ve varillerde hıyar, domates, biber, patlıcan turşularınla zalim kışın karşısına bir dişi arslan gibi çıkmaya hazırdın. Gülsüm Şerife, Rüstem'i bekliyordu gün günü. Üç yıl geçmişti Rüstem askere gideli. Ribbentrop ve Molotov tarafından imzalanmış Alman - Sovyet antlaşması ve iki devlet arasında halledilmiş Polonya sorunundan sonra Rüstem'in yakın bir zaman içinde askerden dönmemesine önemli denecek bir sebep yoktu aslında.

Ama.

Kasımın ilk yarısı yağmurlu geçti. Parkta ağaçlar son yapraklarını döktüler, Salgır'ın suları bulandı, kıyıları boz bir renge girdi. Sonra dindi yağmur; ardından hemen ayaz bastırdı, ve ayın sonlarına doğru kente kışın ilk karı yağdı. İlgililer karın yağmasını bekliyorlardı sanki: kömür deposu kapatıldı, köşe başlarında kerosin satan sakalar görünmez oldular, yol kavşaklarında hoparlörler sustular; ve kent sürekli bir sessizliğe gömüldü. Caddelerden geçen asker safları bile bu sessizliği bozabilecek güçte değildiler- askerlerin ayak sesleri yerleri kaplamış derin karlar içinde boğuluyor, söyledikleri marşları havayı dolduran kar lapaları yutuyordu.

Akimova'yı nadir görüyordum o sıralarda; haftada bir kez, çok çok iki kez. Cami dibinde bekliyordum kendisini; ya da o, Enstitü'de arıyordu beni;

karşılaşmalarımız da öyle ayaküstü geçiyordu çoğunlukla; zaten benimle uzaklara açılacak durumda değildi- sırtında kalın bir palto, ayaklarında çizmeler, elleri kolçaklı, omuzlarında yanıbaşlarına sarkan püsküllü kara bir şal, başında, çenesi altında sıkı sıkı düğümlü başka bir şal, ama yüzü şen ve sevecen, Enstitü derslerim üstüne beş-on dakika konuşuyor, sonra elimi kendi koltuğu altına sokuşturup, «Haydi, Babuşka'nı[8] sen eve götür gayrı,» diyerek gülüyordu; ve kendisiyle Subhi mezarlığının duvarındaki açığa dek yürüyerek Fontannaya'ya dönüyordum.

Kasımın son günü Kızıl Ordu birliklerinin Finlandiya sınırını geçtiklerini öğrendik radyolardan. Bu haber bir yıldırım gibi çarptı Gülsüm Şerife'ye. Günlerce sedirde oturup pencere camından avlu kapısına baktı, postacıyı bekledi; sonra da pencere perdelerini çekti, kendi karanlık ve umutsuz dünyasına kapandı. Sık sık onun yanına gidiyor, derdine derman arıyordun. Ama nafileydi. Elinde Rüstem'in fotoğrafı, «Kötü rüyalar görüyorum; kara haber gelecek,» demekten başka bir şeyle ilgilendiği yoktu Gülsüm Şerife'nin.

İlk birkaç gün okullarda, fabrikalarda, başka iş yerlerinde mitingler düzenlendi, Stalin'in, Komünist Partisi'nin ve Kızıl Ordu'nun hesabına övgülü nutuklar çekildi, ama günler geçtikçe Finlandiya olaylarıyla ilgili haberler azalıp muğlaklaşıyordu. Yılın sonlarına doğruysa insanlar radyo bültenlerinden fazla 'Leningrad dışında odunlar gibi istif edilmiş kaskatı cesedlerle yüklü katar vagonları duruyor' gibi söylentilere kulak vermeye başlamışlardı.

Kentin sessizliği sonsuzdu. Suları buz kesmiş Salgır, aklara bürülü park, sokaklar ve evler bir düş ülkesinde; hayatın bilinmezlik içinden getireceği yeni zamanı bekliyorlardı. Ben, Akimova'yla el ele, kol kola gezineceğimiz günleri bekliyordum. Uzaktı o günler. Kente sürekli yağan kar daha da uzaklaştırıyordu benden o günleri.

Yılbaşı geldi geçti, Akimova görünmedi ortalıkta. Onüçüncü Numune Mektebi'ne gittim; Tokal Camiinin duvarı dibinde bekledim. Yoktu. Mezarlık duvarı açığında durarak karşıki eve baktım saatlerce. Ortalık karanlıklaşırken evin penceresi zayıf bir ışıkla aydınlandı. Ama çok geçmeden biri perdeyi çekti, ışığı benden sakladı. Ve ben, ağır bir yürekle, Fontannaya'ya döndüm.

Bir akşamüstü, gene öyle ezik ve bitkin, Enstitü'den dönüşümde, mutfağa girer girmez:

«Bir adam aradı seni,» dedin.

«Beni mi? Kim?» diye sordum, heyecanla; biraz da şaşkın.

«Öğretmenmiş. Tanıyorsun, canım. Adı Cevizov mu ne? Hani kitap falan getirmişti sana.»

Heyecanım daha da kabardı içimde:

«Ne dedi?»

«Hiçbir şey demedi. Mektup bıraktı.»

«Mektup nerde?»

«Odanda.»

Birden odama atıldım. Masamın üstünde, üstüne kurşun kalemle sadece "Fontannaya 13" yazılı kapalı bir zarf buldum. Sen kapıyı aralayıp bana baktın. Tedirgin olduğumu gördündü galiba; dönüp sessizce mutfağa girdin. Zarfı açtım. İçinden Akimova'nın mektubu çıktı.

Safçığım;

Biliyorum, her gün beni özlüyorsun. Salgır'da, Enstitü'de, Kayaucu'nda beni bekliyorsundur. Geçen her günle talihin beni senden ayırıp uzak bir yerlere götürdüğünü düşünüyorsundur. Üzülme, ben buradayım, Saf. Subhi mezarlığı Fontannaya'nın çok uzağında değil. Üstelik beni senden ayırabilecek bir güç de yok dünyada. Aklımdasın her zaman, yüreğimin içindesin. Bedence de yanıbaşımda, kucağımda olacağın günü bekliyorum. Bugün öğretmen Cevizov aradı beni evde. Yatağımın içinde oturmuş, pencere camından mezarlığa yağan karı seyrediyordum; sahanlıktan bir ses geldi kulağıma. Senin sesin olduğunu sandım bir an. Sıcaklığın bütün vücudumu kapladı. Hayri Cevizov iki haftadır okula gelmeyişimin sebebini soruyordu anneme. Oturup hemen bu mektubu çiziştirdim sana. Daha bugün mektubun eline geçeceğini umuyorum. Cevizov evden çıkar çıkmaz mektubu kime yazdığımı sordu annem. Sevgilime diye cevaplandırdım sorusunu. Güldü. Kendisiyle alay ettiğimi sanıyor. Sevebileceğime aklı ermiyor bir türlü annemin. Doğrusu ben de inanmıyordum. Benim için bir doğum vardı, bir de ölüm. Ve doğumla ölüm arasında zaman - renksiz, sevgisiz, hissiz, elle tutulmayan, gözle görünmeyen zaman. Ben de zaman'ım. Ama hayatın kucağında mutlu bir zaman'ım. Hayatın gözleri görüyor beni, hayatın elleri okşuyor beni. Bir bakıma senin yaratmış olduğun bir yaratığım ben, Saf. Ayrılamam senden; kendimi saklayamam senden. Bekle beni.

Senin İye'n.

İki kez okudum mektubu. Katlayıp ceketimin iç cebine sakladım. Özlediğim, günlerce aradığım ışığı buluvermiştim ummadığım bir anda.

Cebimden çıkarıp bir kez daha okudum mektubu. Nereye saklayacağımı bilmiyor, sıcaklığını yitirmeyeceği bir yer arıyordum odamda. Mutfaktan sesin geldi kulağıma:

«Yemeğin hazır. Gelecek misin?»

«Geliyorum, Anne. Bir dakika!»

Cam dolabı açtım. Mektubu şiir defterimin sayfaları arasına saklayacaktım; nedense vazgeçtim. Bir kez daha okudum, ve, cebime saklayıp mutfağa girdim.

Yemeği yerken kaşlarının altından süzdün beni. Tabakları masadan kaldırırken de bakışların üstümdeydi.

«Yine mi çıkacaksın?» diye sordun.

Çıkacak mıydım?

«Neden, Anne?»

«Yemeğini acele yedin de.»

«Şey... Evet.»

«Nereye?»

«Sokağa.»

«Sokakta ne var?»

«Hiç, Anne. Hiçbir şey yok sokakta.»

«Hiçbir şey olmayan yere çıkıp da ne yapacaksın?»

Öyle ya, ne işim vardı sokakta?

«Karları küreyeceğim,» dedim.

Ömrümde hiç yapmadığım bir işi yapmak isteyişime şaşmışsındır, ama ses etmedin. Evden çıktım.

Avluya akşamın sessizliği çökmüştü. Gökyüzü bulutsuz, soğuk ve koyu maviydi. Çocukların sesleri geliyordu biryerlerden. Ama sesler uzak ve boğuktular, ve avlunun sessizliğini bozmuyorlardı. Kulübesinden Barjom çıktı, kafasını az bir yana büküp bana baktı; kendisiyle ilgilenmek niyetinde olmadığımı sezinlemiş olacaktı ki, kulübesine girdi, kıvrılıp yattı. Avluyu geçip Gülsüm Şerife'-nin ambarına girdim. Az sonra elimde kürek, avlu kapısına doğru yürürken, kapıda boy gösterdin. Babamın eski hırkasını tutuyordun elinde.

«Şunu geçir sırtına,» dedin, bana doğru yürüyerek, «hasta döşeğine yolcu olmak istemiyorsan. Mektup kimden?»

Hırkayı sırtıma geçirdim.

«Bir sır mı?»

«Ne?»

«Mektup.»

«Ha, mektup...»

«Şu öğretmenin getirdiği mektup.»

«Bir dosttan.»

«İyi bir dost ola.»

«İyi, Anne.»

İnce, daha fazla gizli bir gülümsemeyle güldün; eve girdin.

Fontannaya karla yüklüydü. Kırımçak ve Tatar çocukları, bir zamanlar sokaktan kömür arabalarının, su sakalarının, aradabir otomobillerin geçtiklerini ya unutmuşlardı, ya da yakın bir gelecekte yeniden geçeceklerine ihtimal vermiyorlardı galiba ki, Havra yönünde sokağın tam ortasına diktikleri havuç burunlu, kömür gözlü kocaman kar adamın çevresinde koşuşup oynuyorlardı. Kaldırımda karlar çiğnenmişti ve, öğle güneşi altında nemlenmiş, ayak izleri yeniden buz kesmişti. Elimde kürek, uzunca bir süre kaldırıma baktım. Sonra karları küremeye koyuldum. Küredim, küredim, küredim. Komşu avlunun kapısını geçtim. Sokağa karanlık, karanlıkla birlikte ayaz çöküyordu. Kar adamın çevresinde koşuşan çocukların sesleri kesilmişti. Sokakta kimseler yoktu. Ben karları küreyordum boyuna. Coşkuyla, tükenmek bilmeyen bir güçle. Akimova için yol açıyordum adeta. Subhi mezarlığına dek karları küremeye hazırdım. İyi ki sen çıktın sokağa. Avlu kapısı önünde durarak benden yana seslendin:

«Aklını mı aldırdın, oğul! Şehrin bütün sokaklarını küreyecek değilsin ya!»

Ama öfkeli değildin. Birlikte avluya girdik. Sen, küreği Gülsüm Şerife'nin ambarına götürdün; ben Barjom'un yanında kaldım. Köpek gene kulübesinden çıktı. Bu sefer kafasını okşadım. Sevgimi sezinlemişti; elimi yaladı. Şu anda Rüstem nerede acaba? Tanrım! Bacağımda bahriyeli pantolonuyla *Gençlik Mecmuası* dairesinin taş basamakları üstünde durduğum günden bu yana ne denli yoğun bir hayat yaşadım ben!

O gece, başım nakışlı yastıkta, kendi geleceğim üstüne düşündüm uzun bir süre. Ama yaşanmışlar benimleydi. Hiç kopmayacaklardı benden. Aklımda, iliklerimde taşıyacaktım; ilerde yaşanacak zamanlara götürecektim; üstünde yürüyeceğim yollar karanlıksa, ışıklar yakacaktım; yörem boz ve çirkinse, en güzel imgeler kuracaktım; solgun ve kaygılı yüzlerce sevgiler, sessizliklere ezgiler sunacaktım yaşadıklarımla.

Bir postacı görevini almıştı üstüne öğretmen Cevizov. Hemen hemen her hafta bir mektup getiriyordu Enstitüye. Notlar şeklinde yazılı kısa mektuplarda Akimova sevgi ve bağlılığını tekrarlıyor, ve sabırla buluşacağımız günü beklememi rica ediyordu. Akimova'yı görmek imkânlarına ben değil de Hayri Cevizov'un sahip oluşu kuşku uyandırıyordu bende. Cevizov'un kendisi de bunun pekâlâ farkındaydı, ve, duygularımın kıskançlık sınırına ulaşmasını önlemek içindi sanırım, bir gün, hiç beklemediğim bir anda, Akimova'ya karşı gösterdiği ilgi üstüne konuşuverdi. Önce dinlemek istemedim. Ama Cevizov Akimova'yla ilişkilerini biçimlendirmeğe kararlıydı. Gar'a doğru giderken, «Akimova'yla dostluğumuz üstüne birkaç kelime söylemek istiyorum,» dedi.

«Rica ederim, konuşun,» dedim.

«Safiye hanım gibi ben de Bahçesaraylı'yım. Çocukluğumuz aynı sokakta geçti. Gerçi Safiye hanımı hayal meyal hatırlıyorum, ama babası babamın ahbabıymış. İki kardeş gibiymişler, annemin dediğine göre.»

Düşünmeksizin lâfa karıştım:

«İyi. Safiye hanımla ilginiz, eski olduğu kadar, sağlam bir temele yaslı demek.»

Cevizov güldü. Ama gözleri hüzünle gölgeliydi.

«Öyle,» dedi. «Öyle. Ne var ki ilgim sizin tahmin ettiğinizden başka bir anlamda. Bilmek istiyor musunuz?»

Bilmek istemiyordum. Cevabımı beklemedi Cevizov:

«Akimova size söyledi mi, bilmiyorum; babalarımız genç yaşta ve aynı günde öldüler; yan yana gömüldüler. Babalarımızın ölümlerinden az sonra Safiye hanım annesiyle birlikte Akmescit'e taşındılar. Aradan yirmi yıl kadar bir zaman geçti. Bu yıl Onüçüncü Numune Mektebi'nde tekrar karşılaştık, ikimizin arasındaki ilişki üzerine söyleyebileceğim bu kadar.»

Hansarayı'nın boz duvarı belirdi gözlerimin önünde aniden. Ve duvar dibinde, elinde iki gelincik çiçeği, Akimova, mahzun bir bakışla bana bakar gibiydi. Az önceki sorunun cevabını yüzümde görmüştü galiba ki, Cevizov fazla konuşmadı. Bir süre sessizce durduk. Sonra tekrar yürüdük. Çok yaşamış, çok görmüş ihtiyar iki adam gibi yürürken, Cevizov'a bakmaksızın, «Özür dilerim,» dedim. Sesimi duydu veya duymadı Cevizov; ama Akimova'ya karşı gösterdiği ilgisinin sebebini anladığımın pekâlâ farkındaydı.

Gar'ın hayhuyu içinden geçerek Karasupazarı sokağına saptık. Kimi kaldırımın çiğnenmiş karları içinde, kimi faytonları üstünde faytoncular yolcu bekliyorlardı. Havaya gocuk, saman, gübre kokuları sinmişti. Gar'dan az uzaklaşınca geniş avlunun, biri eksik, çift kanatlı kapısı önünde durdu Cevizov; başını avlunun ucundaki eski ama sağlam dış duvarı demir merdivenli, kerpiç yapıdan yana attı.

«İşte, benim mekânım orda,» dedi.

«Yalnız mı oturuyorsunuz?» diye sordum.

«İkinci katta. Bekâr odası. Ama mutfaklı, ve oldukça geniş bir yer. Yatak, şilte, yorgan, bir masa, ikibuçuk iskemle... Ve inanıyor musunuz, bir de çaydanlığım var mutfakta; buyurun, çay demleyeyim şerefinize!»

«Başka bir gün. Kusura bakmayın, bugün vaktim...»

«Peki, anlıyorum. Şair cinsi vakit kıtlığından şikâyet eder her zaman. Yakanızı kolay kurtarabileceğinizi sanmayın ama. Vaktinizin izin vereceği günü bekliyeceğim.»

El sıkıştık. Cevizov, merakımı giderdiği içindi sanırım, huzurla ve güler bir yüzle ayrıldı yanımdan.

Cevizov'la aramda geçen bu konuşmadan birkaç gün sonra Dr. Zemine Topkayacı çıkageldi Akmescit'e. Doktorun bu ziyareti, benim için olduğu gibi, senin için de bir sürpriz miydi, emin değilim.

Günlerden pazardı. Sabahleyin erken kalktın. Odaları temizledin, çarşafları, yastık yüzlerini değiştirdin; sonra saçlarını yıkayıp taradın, ve sırtına gül resimli entarini giydin, ve atkın altında bir yarım saat kadar ibadete daldın.

Duadan sonra zaman zaman avlu kapısının önüne çıkıp sokağa bakıyordun. Doktor, akşamın hayli ilerlemiş saatlerinde, babamla birlikte girdi eve.

Yaşı kırkın üstünde, kısa boylu, az tombul bir hanımdı doktor- öyle hatırlıyorum çocukluk yıllarımdan kendisini. O akşam kürk mantosu içinde, ve başında kocaman Türkmen kalpağıyla, daha bir tombalak görünüyordu. Kızıltaş'tan çıkalı ilk görüyordun doktoru. Gözlerin yaşarmıştı. Ama ağlamadın; duygularını kendi içine bastırdın; doktorun soğukta kızarmış yüzünü avuçlayıp öptün. Sırtından mantosunu çıkarmağa yardım edecektin, doktor elini tuttu:

«Yok, teyzeciğim, yok. Ben amcamla şimdi çıkayım da az sonra geri döner, doya doya dertleşiriz. Şu Yalta dünyanın ucunda sanki. Sabahleyin çıktım yola.

Kar dizi aşkın Demirci'yle Tavşanpazarı arasında. Tipi vardı. Beş saat yolun açılmasını bekledik Aluşta'da. Nerdeyse geri dönecektik. Çok şükür düzeldi hava. Sizin burada yazdan kalma bir gün...»

Babam, elinde doktorun çantası, kapı dibinde durmuş, yorgun, biraz da gülümseyen mahzun gözleriyle sana, bana, ve doktora birşey anlatmak ister gibi bakıyordu.

Çıktılar.

Sen yemeği hazırladın, sofrayı kurdun, çekilip pencere dibinde sandalyeye oturdun; dalgın ama rahat bir biçimde. Kızıltaş'ı düşünüyordun, kuşkusuz-bostanı, sıvalı fırını, tül örtüler arasından sızan güneş ışığıyla dolu odaları. «Hastası kim?» diye sordum. Omuz silktin, uzun bir süre ses etmedin. Ama düşlerin dağılmıştı. «Bu kış kıyamet içinde çıkıp geldiğine göre yükü ağır bir kimse herhalde,» dedin. Güldüm. «Partili mi demek istiyorsun?»

Sesin homurtulu olduğundan başka duyulur duyulmazdı: «Soyunu sopunu sürdüler de Zemine'yi Yalta'da elâ gözlerine bakıp hoşlanmaları için mi bıraktılar sandın?»

Ortalık iyice karanlıklaşmıştı geri döndükleri zaman. Hoşbeşten sonra yemeğe oturduk. Sessizce yedik. Biliyordum: yemekten sonra Kızıltaş üzerinde konuşacaktınız. Konu beni de ilgilendirmiyor değildi ama sen, daha yemeklerimizi yerken, kaşla gözle geceyi öğrenci yurdunda geçirmemi belirtiyordun. Doktorun ilgisi daha fazla bana yönelikti: dersler, şiirler, Enstitü öğreniminden sonra iş ve çalışma plânlarım, önümüzdeki yaz ayları içinde Yalta'ya davet, Halide'yle Pilibaşı bağı içinde geçirdiğimiz günlerle ilgili gülünç birkaç kelime, Halide'nin sevecenlikle beni hatırlayan Novosibirsk mektupları; biraz da politika... Özür dileyip ayağa kalkmıştım, doktor eliyle odamın kapısını gösterdi:

«Sen şuraya gir şimdi, önce seni muayene edeyim.»

Odama girdim. Doktor Zemine çantası içinden istatiskopunu çıkarırken, gidip kerevetin ucuna iliştim.

«Hasta değilim, abla,» dedim.

Doktor güldü.

«Değilsin elbet. Ben sana hastasın demedim ki. Soyun. Gömleğini çıkar. Ha... İyi. Şu kadar.»

Elinde istatiskopu, kerevete yaklaştı. Ellerini çıplak omuzbaşlarım üstüne koyduğu anda, Kızıltaş'taki evimiz belirdi gözlerimin önünde: balkonda, saksı

çiçekleri gerisinden seslenirdin Pilibaşı bağından yana: «Koş, oğlum, koş! Doktor ablan geldi! Sana bakacak!» Koşardım. Gömleğimi sırtımdan sıyırdığım gibi kanepenin üstüne atardım kendimi. Doktor Zemine ablam girerdi odaya; yüzü, gözleri, saçları ışıltılar içinde; üzerime eğilirdi. «Önce boyunu ölçeceğim,» derdi. Ve parmaklarını açıp tabandan başımın tepesine dek yürütürdü elini. Sonra kanepede yanıbaşıma otururdu. «Dört parmak büyüdün. Ertesi sefer geldiğimde dört parmak daha büyümeni isterim,» derdi. Ve, «Büyüyecek misin?» diye sorardı. «Büyüyeceğim,» derdim. Sonra gülerek, «Ama topal çobanı unuttun, değil mi?» derdi. «Unutmadım,» derdim. «Unutmadınsa söyle bakayım,» derdi. Söyleyemezdim. «Önce sen söyle, senin ardından ben söylerim,» derdim. «Peki,» derdi, ve söylerdi:

Kır ardında topal çoban
Yapar satar çatal saban

«Haydi, şimdi de sen söyle,» derdi.
Söylerdim:

Kıv avdında topal şoban
Yapav satav şatal şaban

Kahkahaları doldururdu evi. Sonra kesilirdi kahkahaları, ve ev, mezarlıktaymış gibi, bir sessizliğe gömülürdü. Ölümün ne olduğunu bilmiyordum. Ama kötü bir şey sayılmazdı ölmek. Üstelik tabutlar üstüne yatırıp mezarlığa götürürlerdi ölüleri; teneşirler üstünde yıkarlardı; ağlarlardı ölülerin ardından. Ölmek ve ölümü yakından tanımak özlemi uyanıyordu içimde. Öyle ki beni muayene ederken unuturdum kendimi; doktorun elleri altında eriyip giderdim; hiçbir şeycik kalmazdı benden; suskun bir dünyada çiçek olurdum, ışık olurdum; Pilibaşı bağında bir salkım üzüm olurdum, bozkaya üstünde güneşlenen kertenkele olurdum, dere başında salkım söğüt olurdum; ve doktor odadan çıkıp gidince kanepede, göğsü üstüne portakal renginde 'Halûk' işlemeli Halûk'un elini tutup evden çıkardım, kişiliksiz dünyada kaybettiğim gerçek kendimi arardım. Tanrım! Ne kadar da değişmişti Doktor Zemine Topkayacı! Saçları ağarmıştı, yüzü solmuştu, gözleri küçülmüştü; gözlerinin içindeki gülümsemeler de çok küçülmüştü ve sesi kısık, genizden konuşuyordu. Ya ben?

İstatiskopunu çantasının içine yerleştirdi, yanıbaşıma oturdu; ben, hâlâ Kızıltaş'taki evde ve kendisine 'Kış - ardında - topal - çoban - yapar -satar - çatal

- saban'ı başarıyla söylemişim gibi, elini dizimin üstüne koydu.

«Yok, hasta değilsin,» dedi. Ve bakışları yüzümde, benim hâtıralarımdan, benim duygularımdan çok daha ağır, çok daha önemli bir şey söylemek ister gibi, elini dizimin üstünden aldı, elimi tuttu. «Hastasın diye bakmadım sana doğrusu,» dedi. «Oturup seninle biraz yüzyüze konuşmak istedim.»

Az sustu. Sonra ağır, belki az yorgun bir sesle konuşmasını sürdürdü: «Sadece hastalar değil, sıhhatli kimseler de bakıma, sevgi ve anlayışa ihtiyaç duyarlar. Özellikle bugünlerde; yaşadığımız şartlar altında. Hayatımız böylesine zor ve çapraşık olmamalıydı. Doğmak, kendi ömrünü baskısız ve çilesiz yaşamak ve tabiî bir ölümle ölmek insanoğlunun hakkı... Canını sıkıyorum galiba; sana başka bir şey söylemek istemiştim. Kızıltaş'ı ziyaret ediyorum zaman zaman. Sizleri hatırlıyorum her gittiğimde. Eviniz, Pilibaşı bağı, evinizin önündeki badem ağacı, çitler, fırın yerli yerinde; sizleri bekliyor âdeta. Tıpkı bizim ev gibi; Kızıltaş'taki başka evler gibi. Çok kötü günlere şahit olduk. Sizler, çok şükür Kırım'dasınız. Durum ne zaman değişecek, yurdundan, ata mirası topraklarından sürülmüş insanlarımız ne zaman geri dönecekler, Tanrı bilir artık. Halkımızın geleceği belli değil, demek istiyorum. Bundan çok daha tehlikeli günler gelebilir. Üstelik savaş tehlikesi çanları günler geçtikçe daha bir güçlü çalıyorlar, insanlarımız yorgun, yaralı, bitkin. Tek umut, siz gençlerde. Okulda son yılın. Öğretmen olacaksın; asker, şair olacaksın; ya da evlenip aile sahibi olacaksın... nerde olacaksan ol, kim olacaksan ol, kardeşim, metin olmanı isterim. Güçlü olmanı isterim; yılmamanı, canla başla bütün güçlüklere göğüs germeni isterim. Kırım'ın, Kırım halkının senin gibi gençlere ihtiyacı var. Bunu hiçbir zaman aklından çıkarma.»

Sustu doktor. Uzunca bir süre yüzüme baktı. Başka birşeyler söylemek isteyen bir hali vardı. Ama konuşmadı. Kalktı. Alnımdan öptü; ve bir hayalet gibi odamdan çıktı.

Ayağa kalktım; ışığı kısmak için elektrik düğmesine doğru yürümüştüm ki, duvarda asılı aynada kendi yansımı gördüm. Bir ara odada benden başka birinin bulunduğunu düşündüm; çevreme göz gezdirdim. Benden başka yoktu kimse. Odam öncesi gibi hayattan kopuktu, eşyalar gerçek-dışıydı, ve doktorun arkada bırakıp gittiği sessizlik sürüp gidiyordu inatla. Aynanın karşısında durarak uzunca bir süre kendi yansımı izledim. Odanın sessizliği ve hayattan kopukluğu benim varlığımı da ezmiş, söndürmüştü.

Işığı kısıp odadan çıktım.

Nereye gidiyordum? Öğrenci yurduna mı? Ne işim vardı orda? Beni bekleyen biri mi vardı orda? Arayan biri mi vardı? Hayır, yoktu. Ama gitmem gerekiyordu. Odamda kalamazdım. Çocukluğumdan bu yana ilk kez karanlıktan korkuyordum.

Beklenmedik ziyaretiyle tedirgin bir hava bırakıp gitti evde doktor. O gece sana ve babama neler söylediğini bilmiyorum; ertesi günün akşamı eve döndüğüm zaman seni, alnına bir mendil bağlı, minderde ve duada buldum. Boz ve hüzünlü yüzün kadar havaya sinmiş sirke kokusu da rahatsızlığını açığa vuruyordu.

Duadan sonra sessizce mutfağa girdin, çay demledin. Konuşursun diye bekledim, bekledim. Konuşmadın. «Neyin var, Anne?» diye sordum sonunda. Omuz silktin. İçine kapanmıştın iyice. Israr ettim.

«Hiçbir şeyim yok, oğlum,» dedin. Hattâ az gülümsedin bile. Ama biliyordum: için doluydu. Dün akşam doktorun bana söylemiş olduğu şeyleri az çok ikinize de tekrarladığını düşünerek sıkıntını dağıtmaya çalıştım:

«Merak etme, Anne. Zemine ablam tehlike çanları çalıyor dediyse hemen yarın dünya cengi başlayacak değil ha! Hem altı ayım daha var Enstitü'de. Öğrenimim tamamlanmadan önce askere alınamam. Altı ay uzun bir zaman; çok şeyler olur, çok şeyler değişir altı ay içinde.»

Canın sıkıldığı anlarda Kızıltaş türküleri söylerdim sana. Huzur bulurdun türkülerde. Yumuşardın. Ferahlanırdın.

Mutfağın kapısını az aralık bırakıp odama geçtim, derslere oturdum. Ama sessizlik, ve mutfakta kalmış üzüntülü yüzün, içimi kurcalamakta devam ediyordu. Koltuğa oturarak yarı karanlıkta bir Kızıltaş türküsü söyledim hafiften:

Vardım kuyu taşına
Yüzük koydum taşına
Ah neler geldi neler geçti
Bu gençlikte başıma

Türküyle sessizlik daha bir derin, daha bir tedirgin oldu. Kalkıp mutfağa girdim. Soba sönmüştü. Çaydanlık soğumuştu. Çay bardakları masa üstündeydi hâlâ. Sen, mutfağın orta yerinde iskemleye oturmuş, önlüğünün ucu dudaklarında, ağlıyordun.

Birbirini takibeden olaylar çabucak unutturdu doktorun ziyaretini. Ertesi günün sabahı, henüz kalkmamıştım yataktan, odama girip pencere perdesini açtın. Geceleyin kar yağmıştı gene. Avluda, canlı cansız, heryeri ve herşeyi ak bir suskunluk yutmuştu.

Derken köpek havladı; hemen sustu. Gözlerine örümcek ağları takılmıştı sanki; elini kaldırıp yüzün üstünden geçirdin, gerisin geri çekilip yatağım yanında durdun. Korktuğun besbelliydi.

«Avluda biri var,» dedin.

Kalktım. Beraberce gidip pencere dibinde durduk.

Sırtında asker kaputu, kolunun altında küçük bir bavul, bir adam duruyordu avlunun orta yerinde. Adam tek kolluydu galiba, kaputunun boş ve yassı yeni, belindeki kemerin altına sokuluydu.

Barjom kulübesinden çıkmış, kıçüstü durarak, tıpkı ikimiz gibi, adama bakıyordu soluk soluğa.

Adam bir tanıdıktı. Adamı sen de tanımıştın. Titriyordun. Dişlerinin arasına aldığın alt dudağını kanatmak istercesine ısırıyordun. Kolunu tuttum. Ağız açmama vakit kalmadan Gülsüm Şerife fırladı evden; kendini Rüstem'in ayakları dibine attığı gibi, oğlunun bacaklarını dolayıp boğula boğula, hıçkırıklarını yuta yuta ağlamaya başladı:

«Oğlum!.. Yavrum!.. Bir tanem! Kimlere verdin etini kemiğini!.. Amanın Tanrıım! Boğazınız içinde kalsın kemiğiii! Kanı zehir olup yediğinize içtiğinize karışsıın!..»

Tek koluyla belini sarıp ayağa kaldırdı annesini Rüstem. Sen de evden çıktın, gidip Gülsüm Şerife'nin koluna girdin. Sesi kısıldı, bağıramaz oldu. Yalnız, Rüstem'in yitik kolunu bulmak istermişçesine, kemeri altına sokulu boş yeni, iki eliyle sıkıp sıkıştırıyor, sonra da Rüstem'in sağlam elini ellerinin içine alıp öpüyor, göğsü üstüne bastırıyordu.

Temaşaya Rüstem çabucak son verdi: kulübeye yaklaştı, karnının üstüne uzanmış yatan Barjom'un kafasını okşadı, eve doğru yürüdü. Gülsüm Şerife karlar içinde yatan bavulu kaldırdı, oğlunu takibetti. Sen avluda kaldın. Evden çıktım. Sana doğru yürümüştüm ki, avlu kapısı dibinde palabıyıklı, elinde kamçısı, çizmeli ve kalpaklı bir adam gördüm. Faytoncuydu.

«Günaydın, kardaş!» dedi uzaktan.

«Günaydın!»

Sen yardımımı beklemeden, dönerek eve girdin.

«Siz mi getirdiniz?» diye sordum adama.

Başını salladı.

«Ben. Canı bütün döndü asker delikanlı. Şükretmesi gerekir o kadının.»

«Ana sevgisi. Kusur değil ya. Tırnağa bile acınır.»

«Öyle,» dedi adam. «Tanrı kimsenin başına getirmesin... Demiryolu istasyonunun önünde on-onbeş kişiydiler kümede; kütükler gibi... kiminin kolu eksik, kiminin bacağı. Bir-iki faytoncu yanlarına gidip nereli olduklarını sorduk; çoğu çevre köylerden. Bu arkadaş Fontannaya'da oturduğunu söyledi, aldım geldim. Finlandiya cengine katılanlar arasındaydı herhalde.»

«Öyle sanırım. Askerliğini Murmansk civarlarında yapıyordu.»

«Canı sağ döndü ya,» dedi adam yine, «şükretmesi gerekir kadının.» Ve başını göğsüne eğdi, dalgın bir durumda az durdu, çizmelerinin ucuna baktı; sonra kamçısını çizmesine vurdu, bana bakmaksızın döndü. Sokağa çıkıyordu, arkasından seslendim:

«Durun bir dakika, rica ederim.»

Adam duralayıp başını çevirdi.

«Komşu rahatsız edilecek durumda değil. Hakkınızı ben ödeyim de...»

Adamın dudakları ucuna silik bir gülümseme takıldı:

«Merak etmeyin. Arkadaş sanatoryumdan dönmedi ki! Vatan uğruna döktü kanını. Hakkım helâl olsun.»

Ve dudakları ucunda hâlâ o silik gülümseme, avludan çıktı.

Gülsüm Şerife'nin evinde mevta yatıyordu âdeta Çıt çıkmıyordu. Günler geçti; ne sen, ne de ben uğradık. Derdinin, acılarının sinmesini bekliyorduk. Rüstem de görünmüyordu ortalıkta.

Bir sabah avluda karları kürüyordum; Barjom'u yedirmek için Gülsüm Şerife çıktı avluya. Suçluydum sanki; başımı çevirdim. Elinde tuttuğu çanaktan yemek kalıntılarını köpeğin yalağına boşaltırken, kaçamak bir bakış attım: yüzü, etinden sıyrılmış bir kemik gibi, apaktı. Görmüyordu beni. Belki de görmezlikten geliyordu. Gülsüm Şerife evine girince utanç duyguları uyandı içimde. Neyi bekliyordum? İnsanlık borcu nerde ve kimdeydi? Ben değil de Rüstem mi arayacaktı beni? Rüstem mi gelip soracaktı hatırımı?

Odamda, kendi umursamazlığıma küskün, kafeste bir arslan gibi dolandım durdum. Bir ara kapıyı aralayıp, «Neyin var?» diye sordun. Sorunu

karşılamadım. Ama soru bir hareket işareti gibi dikildi gözlerimin önünde. Hemen temiz giysilerimi giydim.

«Çıkıyor musun?» diye sordun.

«Evet,» dedim.

«Nereye?»

«Gülsüm Şerife'nin evine.»

«Şimdi mi?»

«Ya ne zaman?»

Anlayışla baktın yüzüme.

Gidip Gülsüm Şerife'nin kapısını çaldım. Ne kapı açıldı, ne de bir ses çıktı kapının gerisinden. Boz göğün altında savrulan ince karlarla havayı ölümsü bir beyazlık doldurmuştu. Üşüyordum. Tekrar çaldım kapıyı. Bu kez kapı açıldı ve karşımda Gülsüm Şerife durdu. Yüzü, az önce gördüğüm kadar renksiz değildi. Ama ilgisizdi. Oysa gözleri yüzümdeydi. Soğuk bir bakışla hem beni süzüyor, hem de iki eliyle göğsü üstünde saç örgüsünü örüyordu. İkimiz arasında sessizlik uzadıkça tedirgin oluyordum. Pişmandım geldiğime. Ama nereye gidecektim? Nereye, kime başvuracaktım? Sen beni günahlı doğurdun, Anne. Kızıltaş'tan çıkalı durmadan içimin huzura kavuşabileceği bir yer aradım. Hâlâ da arıyorum. O gün kasırga içinde bir ibadet yerini bulduğumu sanmıştım. Ama yanılmıştım. Gülsüm Şerife'nin yüzüme bakışı kırıcıydı, öldürücüydü. İbadet yeri değildi gidip kapısını çaldığım ev; orospular eviydi. Canım soluk, etim ezik, gözüm kör bir yaratıktım ben. Ben, yanıp kül olmadan önce, küllerim içinden yeniden doğmadan önce dünyayı görmeyecek, insanları anlamayacaktım.

Gülsüm Şerife de beni olduğum gibi görmüştü, o gün.

«Bir şey mi istiyorsun, oğul?» diye sordu.

Hayır; hiçbir şey istemiyordu oğul. Oğul sadece huzur arıyordu; sadece gönül borcunu ödemeye gelmişti oğul.

Ses etmedim. Kapı kapandı yüzüme; ve ben ağır bir yürekle eve döndüm.

Odamda suskunluk sonsuz. Hayatın dışında odam. Ya ben? Öğretmen Akimova, Dr. Zemine Topkayacı, ve o gün Gülsüm Şerife de, hayatın içinde olduğumu sanıyorlar. Değilim. Ben ve suskunluk aynı soydanız. Hey, Anne! Ben göbekten kesilirken hiç mi ağlamadım? Sen bana 'Halûk' adını koymak istedindi; babam olmaz, dedi, erkek çocuğa Halûk adı yaraşmaz, dedi. Niçin

ısrar etmedin? Niçin bağırarak, çığlıklar atarak karşı koymadın, oğlumun adı Halûk olsun isterim demedin?

Camlı dolaptan şiir defterimi alıp yatağımın üstüne uzanıyorum. Bakışlarımın içine sığdırabildiğim heryer ve herşey bana yakın. Hayattan uzağız, suskunuz. Gözle görünmeyen ama hafifçe pencere örtüsünü uçurtan yel bile suskun; camın gerisinde uçuşan tek tük kar lapaları suskun; erguvan ağacının dallarında geçen yazdan kalma tek tük yapraklar suskun. Odama akşamın karanlığı çöküyor. Gerçekten sonsuz mu suskunluk! Dur, dinle. Suskunluğun bittiği yerde gürültü başlar. Antika saati çalıyor: dınnnn... dınnn... dınnnn... Barjom havlıyor avluda. Kim acaba? Gizli polis değilse, öğretmen Hayri Cevizoğlu'dur. Kırımçak ve Tatar çocukları koşuşup oynuyorlardır, sokakta dikdikleri kar adamın çevresinde. Ya da başıboş bir güvercin kondu saçağa. Susuyor köpek. Gülüyorum. Yok yok, suskunluk sonsuz değil; yalnız suskunluktur sonsuz olan. Bir zamanlarda kara çerçeve içinde çar Nikola'ydı duvara asılı; şimdi Lenin. Biliyor musun, Anne, Mihalangelo'nun öldüğü yıl Shakespeare doğdu. Bir zamanlar bizim yurdumuzun adı Kırım'dı. Evet, sadece Kırım'dı; şimdi Kırım Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti. Halide'nin kareli veya benekli donunu unuttum ya, öğretmen Akimova'nın sımsıcak memesi hâlâ avucumun içinde. Hey, Anne! Bir zamanlar göğsü üstüne portakal renginde 'Halûk' işlemeli o bebek olduğumu sanma ha! Değilim. Ne de antika saatin vuruşları zamandan kopuk. Cam dolabım içinde Lenin'in *'Söylevler'*i dört cilt. Dört cildin tutarı Eski Kitaplar satan kitapçı dükkânında dört ruble. Biliyor musun, Anne, dört rublenin karşılığına kömür deposunun arka duvarı dibinde, ortalık karanlıklaşınca, mutsuzları mesut eder gerili çıplak bacakları arasında orospu Ayşe. Ömrüm boyunca bir zamanlar okulda öğretmen Akimova'nın Tatar dili dersleri sırasında bize: 'Ben ne yapıyorum? Ben sana bakıyorum. Sen ne yapıyorsun? Sen bana bakıyorsun' diye öğretmiş olduğu cümleleri tekrarlayacak değilim, Anne. Hem bana bakan sadece Akimova değil ki! Yamaçta akların en akıyla çiçek açmış akdikenler bakar bana. Mutlu matular, saksağanlar, serçeler bakarlar bana; her gece özlemlerle yüklü gemilerimi uğurlarken, masmavi gökyüzünden yıldızlar bakarlar bana. Günümüzün gerçeklerinden kopuk da değilim üstelik. Sınıfımızda üstün zekâlı, saçları bal sarısı Orenburg'lu bir kız var; Marksizm Dialektiği dersleri sırasında, bir eli çenesinde, öbür eli rahle altında saklı bacaklarının arasında, iri, alabildiğine açık gözleriyle 'Ah tatlı Hazreti İsacığım! Marksizm Dialektiği'nden senin haberin yoktu henüz köpoğlu,

ben Joyce'u okudum, Proust'u okudum; ondokuz yaşımda Komünist Partisi üyesi oldum; kör müsün' der gibi bakar yüzüme. Ben yalnız duada sessizim, Anne. Ama ben namazımı camilerde kılmak isterim. Biliyorum, camiler kapatıldı. Sen, nerde dua edersen et, Tanrı duyar duanı oğlum, diyorsun. Ama ben gene de camilerde kılmak isterim namazımı; Tanrı büyükse açsın, açtırsın oğluna camilerin kapılarını.

Odaya karanlık çöküyor. Antika saati suskun gene. Zaman mı durdu? Ben mi öldüm? Başım işlemeli yastıkta, ellerim arasında şiir defterim. Ağlıyorum. Sessizce.

Şubatın son günüydü.

Birinci dersten çıktık. Haftalarca kendini yeryüzünden saklamış güneş o gün parça bulutlar arasından çıktı, yeryüzünü unutmadığını insanlara hatırlatmak istercesine, karşıki şehir parkını gözkamaştırıcı ışıklar içine gömdü.

Üç-beş öğrenci çene çalıyorduk kaldırımda. Nasıl bir konu üstüne konuştuğumuzu hatırlamıyorum; ama konu Marksizm Dialektiği değildi. Coğrafya fakültesinden çıkmış üç öğrenci kız duruyordu karşı kaldırımın ucunda. Tatar kızlarıydı. Üçünün de kolları arasında kitapları vardı. İkisinin başı, çene altlarında kızıl çiçeklerle süslü şallarla bağlıydı. Biri şalsızdı. Şallı iki kız parkın yapraksız ama dalları varaklanmış gibi, güneş ışığında ışıldayan kestane ağaçlarına bakıyorlardı; şalsız kızınsa bakışları bize, daha fazla bana yönelikti. Hoş, bana yönelmiş değildi belki; ama ben kıza bakıyordum. Ve bakarken öteki öğrencileri unutmuştum. Tek başıma ve denizin ortasında küçük bir ada üstünde duruyordum sanki. Güneşin ışıkları altında az ısınmış ama hâlâ soğuk bir esinti, denizin yüzünden yükselen bir dalga gibi, çarptı yüzüme. Kız, gözlerimde Chagall'in bir figürüne dönüştü ve havaya yükseldi, parktaki kestane ağaçlarının ışıltılı dalları arasından geçti, Salgır'ın kıyısında akdikenler arasına kondu, ordan tekrar havalandı; Kayaucu, Fontannaya, Kantar ve Subhi mezarlığı üzerinden uçtu; Kazan'da badanalı duvarla çevrili tek katlı evlerin damları üstünden sekip hoplarken zil çaldı. Enstitü öğrencileri derse girdiler. Karşı kaldırımdaki kızlara bir kez daha bakmak için başımı kaldırdığım zaman aralarında öğretmen Hayri Cevizov'u gördüm.

Öğretmen Cevizov düş değildi; gerçekti. O da beni görüyordu galiba ki, şalsız kızla konuşurken, el etti. Başları şallarla bağlı kızlar fakülteye girdiler, şalsız kız kaldırımda kaldı. Öğretmen Cevizov, yüzü gülümsemeler içinde, bana doğru yürüdü. Her zaman olduğu gibi, o gün de, elimi sızlatmak istercesine sıktı. Sonra

elini cebine soktu. Cebinden İye'nin mektubunu çıkaracağını sandımdı; ama eli cebinin içinde kaldı.

«Safiye hanım sizinle buluşup konuşmak istiyor,» dedi Cevizov.

Yavaşça, âdeta fısıltılı bir sesle konuşmasına rağmen, dudakları arasından çıkmış kelimeler gürültülü bir metro treni gibi geçti kafamın içinden. Ama beynim ziyana uğramadı.

«Ne zaman? Nerde?»

«Karasupazarı sokağında. Benim katta. Saat dörtle beş arası.»

Fazla konuşmadı Cevizov. Yüzüme, 'Söyleyeceğim bu kadar; fazla birşey bekleme benden' der gibi baktı bir süre. Sonra dönerek karşı yakaya geçti, kaldırımın ucunda duran şalsız kızın koluna girdi, ve kızın başı Cevizov'un omuzu üstüne yaslı, beraberce parka doğru yürüdüler.

Boş ve sessiz bir tünel misali boş ve sessizdi kafam. Sınıfta pencere dibinde oturuyordum. Işıklarını toplayıp bulutlar arkasına saklandı güneş. Ama park yitirmedi güzelliğini. Başkaydı belki. Ama güzeldi. Salgır'ın kıyılarına yaslı kavaklar ve akçalar, akasyalar ve kestane ağaçları, yaz ayları içinde olduğu gibi, dal ve yapraklarıyla biribirlerine bağlı değillerdi; her ağaç kendine göre güzeldi; kendine göre mutlu, kendine göre kaygılıydı.

Teneffüs zili çaldı, yerimden kalkmadım. Orta Çağlarda Rusya dersini Psikoloji dersi takibetti; ben yerimde kaldım. Dersler süresince boş ve sessiz tünelin içinde dalları yapraksız boz ağaçlar türedi. Tren geçmeyecekti tünelden. Havada savrulan ince karlarla ağaçlar birbirlerine bağlandılar gene. Stadyumda saha boşaldı. Seyirciler dağıldılar. Sahanın orta yerinde ezik ve çiğnenmiş çimler içinde üç karga solucan arıyorlardı. Bizim takım yenilmişti gene. Bu kez bir sıfır. Tribünde bir tek ben kaldım.

Enstitü'den çıktım. Ağır adımlarla Fontannaya'ya dönerken Cevizov'un o sabah söyledikleri üstüne düşünmeye başladım: 'Safiye hanım sizinle buluşup konuşmak istiyor Karasupazarı sokağında... Saat dört ilâ beş arası...' Evet, benimle.

Üç ay geçmişti İye'yi görmeyeli. İye aynı İye miydi? Hiç mi değişmemişti? Cevizov'un getirdiği mektupları okurken İye'nin aynı İye, benim İye'm olduğundan kuşkulanmıyordum. Her mektubuyla beni Kayaucu'na götürüyordu; Salgır'a, parkın kuytuluğunda peykeye, Çıfıtkale'ye götürüyordu beni: eliyle yüzümü okşadığını hissediyordum; gülen gözlerini görüyordum;

özenle arkaya taralı saçlarını, alnında, henüz saçları dibinde belli belirsiz çillerini görüyordum. Ama şimdi... Hiç mi değişmemişti İye. Kışlık giysileri içinde benim bildiğim İye' den, benim İye'mden başka bir İye olduysa?..

Cevizov gelip duruyordu gözlerimin önüne. Yüzü soğuk ve sönüktü; dudakları arasından çıkmış kelimeler coşkusuzdu; matemli bir havayla yüklüydü; 'İye öldü. Cenazesi bu akşam saat dört ilâ beş arası Karasupazarı sokağında kaldırılacak. Öğretmen Safiye hanım sizi cenaze merasimine davet ediyor' dememiş miydi bana Cevizov?

Garip bir titreme geçti içimden. Duralayıp kulaklı kalpağımı arkaya ittim. Soğuk esinti alnımı yaladı. Sokağa baktım. Sokakta kimseler yoktu. Üşüyordum. Esinti kafamın içindeki çirkin hayalleri alıp kaçmıştı. Korkusuz düşünebiliyordum: Ben değişmemiştim; neden İye değişsindi? Değişmemişti. Değişemezdi. Ben ben'dim. İye İye'ydi. Cevizov Cevizov'du. Bu akşam saat dört ilâ beş arası Cevizov'un oturduğu katta İye bekleyecekti beni. Heyecanla koşmaya başladım.

Fontannaya'ya ulaştığım zaman akşam olmuştu. Elektrik ışığıyla aydınlanmış odama girince heyecanım daha da kabardı içimde. Kerevetin ışıltılı çubuk yuvarlakları, masada porselen vazo, dolapta kitaplar, hattâ duvarda Lenin beni yüreklendirmek istiyorlar gibi, gülüyorlardı.

Mutfaktan sesin geldi:

«Yemeğin hazır!»

«Şimdi değil. Anne; şimdi değil.»

«Ne zaman?»

«Sonra.»

Çabucak tıraş oldum, lacivert gömleğimi giydim, kıravatımı bağladım; aynanın karşısında durmuş, saçlarımı tararken odamın kapısını açtın:

«Amaaan, burnunun ucu ısınmadı daha, gene mi çıkıyorsun evden?»

«Çıkıyorum, Anne.»

«Ne zaman döneceksin?»

«Bilmiyorum, Anne. Acele yapılması gereken bir iş var. İşimi bitirir bitirmez dönerim.»

Dönüp mutfağa girdin. Ceketimi giydim; tekrar aynanın karşısına geçip bir kez daha kıravatımı düzelttim, dilimle dudaklarımı ıslattım, elimi hafifçe

saçlarım üstünden geçirdim, güldüm, aynada yansıma el ettim; odamdan çıkıyordum, elinde eski paltom ve kulaklı kalpağım, karşıma dikildin:

«Kalpaksız paltosuz sokağa çıkacağını mı sandındı?»

«Hava ılıdı, Anne.»

«Hava ılımadı, senin kafanın içinde, ya da başka bir yerinde başka bir şey ılıdı. Geçir göreyim sırtına, sokağa çıkmadan önce.»

Sesin kararlıydı; kaşların çatık, küskün bir bakışla bakıyordun yüzüme. Seninle dalaşacak halim yoktu. Sebep de yoktu aslında. Başını avuçlayıp alnını, gözlerini öptüm. Öpüşlerim altında yüzün güzelleşti, gül oldu. Nereye ve nasıl bir amaçla gittiğimi biliyordun sanki; paltomu giyerken aşkımı kutsayan sıcak bir gülümsemeyle güldün. «Çok kalma,» dedin arkamdan; «Kızıltaş'ta değilsin, unutma. Geceleyin sokaklar tehlikelerle dolu.»

Hava iyice soğumuştu. İnce bir kar filmiyle örtülü kaldırıma düşüp yaralanmak tehlikesinden başka bir tehlike yoktu Fontannaya'da. Sokak boştu. Üşütücü doğu yeli kaldırımdan kaldırdığı kar tozuyla şakaklarımı, çıplak ellerimi çimdikliyordu. Havaya tek katlı evlerin bacalarından çıkıp damlar üzerine çullanan duman kokuları sinmişti. Dikkatlice yürüyordum; ama içim rahattı. Düşünmüyordum. Ne gittiğim yeri, ne de Akimova'yı. Akşamı, hattâ, bütün geceyi öyle tasasız ve düşünmeksizin yürüyerek geçirmeye razıydım. Öğretmen Akimova'nın beni görmek isteği bana yetiyordu. Öyle ki, Karasupazarı sokağına giderken, Cevizov'un apartımanında beni bekleyen muammalı Akimova değil de geçen yılın yazı Salgır' da, ya da Çıfıtkale'de saçlarını okşadığım, dudaklarını öptüğüm, titreyen terli elimi göğsünde açık buluzunun içine sokuşturup sütyeni altında saklı çıplak memesini tutmayı özlediğim Akimova gelip duruyordu gözlerimin önüne. Düşlere bürülü Akimova beni o akşam öğretmen Cevizov'un apartmanında bekleyen Akimova'dan daha bir yakın, daha bir hoş ve daha bir gerçekti.

Ancak karakolun önünden geçip Karasupazarı sokağına sapınca garip bir ürperti geçti içimden. Az uzağımda dikilmiş duran soğuk ve sert gerçeğin dosdoğru gözlerimin içine baktığını hisseder gibi oldum. Gerçeğe yaklaştıkça hâtıralar kafamı terkediyorlardı. Korkuyordum. Akimova'yı türlü huy ve kılıklarda görmeye başlamıştım gene: mutlu, mutsuz, küs, şaşkın; alabildiğine açık gözlerinin içinde beni tanımayan sönük bir bakışla; ya da masanın üstünde öğretmen Cevizov'un apartmanını süsleyen minnacık porselen bir Akimova.

Geniş avlunun, biri eksik çift kanatlı kapısı önünde durduğum zaman gerçek Akimova'nın benden uzak, ama çok uzak biryerlerde olduğu duygusu uyandı içimde gene. Başımı kaldırarak avlunun ucunda, kata yükselen duvardaki demir merdivene baktım. Orda mı bekliyordu beni? Niçin Tokal Camiİ'nin demir parmaklıklı duvarı dibinde veya Kayaucu'nda değil de orda? İnanmak zordu. Sırtım kapıya dayalı, sokağa göz gezdirdim. Sokağın ucunda sadece iki fayton duruyordu; Gar'ın önünde ise kimseler yoktu. Akimova kendisini Karasupazarı sokağında aradığımın farkındaydı herhalde. Olduğum yerde beklersem... Öyle ya... kendisini tanıyalı sokakta, durakta, parkta, sinema önünde buluşurduk her zaman. Beni kapalı bir yerde, bir evin içersinde beklediğini aklıma sığdıramıyordum bir türlü. Şu anda biryerlerden çıkıp beni avlu kapısı dibinde bulursa dünyanın en mutlu insanı olurdum.

Ama Akimova yoktu görünürde. Bir kez daha avlunun ucundaki kata yükselen demir merdivene baktım. Olduğundan çok uzak göründü merdiven gözlerime. Ama katın penceresi lâmba ışığıyla aydınlanmıştı, ve pencereden merdiven üstüne sızan ışık beni oraya çağırır gibiydi. Gittim.

Merdiveni çıkarken kerpiç duvarda ak lekeler ilişti gözüme. Kar parçaları olduğunu sandım bir an. Ama aynı anda saçak altından güvercinlerin gurklamaları geldi kulağıma, ve duralayıp bir kez daha ak lekeleri inceledim. Güvercin çımkırıklarıydı ak lekeler.

Merdivenin üstündeki delikli düzlükte, çemberli boş bir varil, içersindeki donuk topraktan fışkırmış kuru çiçek saplarıyla iki saksı, boyası silik kapı dibinde paspas ve paspasın üstünde bir çift kaloş duruyordu.

Elimi kaldırdım; kapıyı çalacaktım, nedense, vazgeçtim. Önce paltomu çıkardım sırtımdan, kulaklı kalpağımı elime aldım; uzunca bir süre öyle durdum. Neden sonra kapıyı çaldım.

Kapıyı öğretmen Cevizov açtı. Yarı karanlıkta az şaşkın bir bakışla süzdü beni; kendi gücümle eşiği geçemiyeceğimi anlamıştı sanki; kolumu tutup beni içeriye çekti. Paltomu ve kalpağımı elimden alınca tehlikelere açık ve koruyucusuz bir yerdeymişim gibi bir duygu uyandı içimde. Paltomu kapıda askıya asarken alaysamalı bir sesle konuştu:

«Bekliyoruz beyefendiyi; bir saatten beri bekliyoruz. İyi ki geldiniz. Hersonski'nin minderli ve pufla yastıklı faytonlarından birini kiralayacaktık nerdeyse... Geçin, buyurun. Ben şimdi...»

Konuşa konuşa mutfağa girdi.

Bekâr odası, Cevizov'un birkaç hafta önce bana tarif ettiği kadar yoksullara özgü bir yer değildi: solda, salona bitişik ve elektrik ışığıyla iyice aydınlanmış mutfak; karşı duvar dibinde örme örtülü bir yatak; yatağın başucunda alçak kürsü; kürsünün üstünde mavi abajurlu gece lambası; duvarda Ayvazovski'nin Kırlangıçlar Köşkü ve Ayı Dağı reprodüksiyonları, dibindeki rafta kitaplar; salonun orta yerinde üstü püsküllü yeşil örtüyle örtülü yuvarlak masa; tavandan masanın üzerine sarkık küçük avize; masanın çevresinde hasır oturaklı ve hasır arkalıklı dört ceviz iskemle... İskemlelerin birinde, sırtında uzun kollu yeşil saten entarisi çenesi altına dek düğmeli bir kadın oturuyordu. Sırtı dönüktü; yüzünü göremiyordum; ama Akimova'ydı.

Salonda Akimova'ya yaklaşmama en büyük engeli kendi ellerim oluşturuyordu. Kapı dibinde durmuş, durmadan ceplerime sokup çıkarıyor, arkama saklıyordum ellerimi. Sonra yavaş yavaş yuvarlak masaya doğru yürüdüm. Akimova başını benden yana çevirdi. Bana uzaktan ve sisler içinden bakıyordu. Fakat baktıkça sisler inceliyordu, ve sisler içinden çıkan yüzü, avizenin ve masanın üstünde duran içi yarısına dek incir tatlısıyla dolu kesme kristal tepsinin yansılarında ipeksi bir ışıltıya bürünüyordu. Gülmeğe çalıştım. Yüzü, bakışları değişmedi. Geçirmiş olduğu hastalığın, Akimova'nın yüzüne dokunulmaz ve kutsal bir güzellik bırakıp gittiğinden kuşkulanmıyordum artık. Suskunluğu çeki taşları gibi yüklendi yüreğimin üstüne. Ağırlık yüreğimden yükselip omuzlarımın üstüne çöktü. Küçüktüm; cılızdım; ve güçsüzdüm. Ayaklarımı sürüye sürüye gene yürüdüm. Yuvarlak masanın yanında durunca Akimova başını az bir yana bükerek, yukarıya kaldırdı. Az önceki incecik ebem kuşaklarını hatırlatan yansılar silindi yüzünden. Gözleri yarı yumuluydu; hafifçe kızıla boyalı dudakları yarı açıktı. Bana bakmaksızın yavaş, belki az soğuk bir sesle: «Rica ederim, beni öp,» dedi. Dudaklarının arasından çıkan kelimeler içinde 'Saf' eksikti. Eğilerek şakağını öptüm. Ve hâlâ tedirgindi, iskemleye oturdum. Akimova, masanın kıyısında tuttuğum elimi elinin içine alıp masanın ortasına çektiği anda salonun soğuk ve sıkıntılı havası dağılıverdi. Akimova'nın gözleri, ama sadece gözleri, gülüyordu.

Mutfaktan öğretmen Cevizov'un sesi geldi: bir soru soruyordu Hayri Cevizov. Anlıyamadım. Anlayacak durumda değildim. Canım, etim, soluğum Akimova'nın elinin içindeydi. Kafasını mutfaktan salona sokarak seslendi Cevizov:

«Nasıl?»

«Nasıl ne?» diye sordum.

«Hava,» dedi Cevizov.

«Güzel,» dedim.

«Güzel mi?» diye sordu Cevizov.

«Evet,» dedim, «Bahar. Baharların en güzeli.»

Masanın üstünde tuttuğu elimi sıktı Akimova. Gözlerinin içindeki gülümseme bütün yüzünü kapladı.

Cevizov çay demledi. Biz, yani ben ve İye, coşkumuzu içimize bastırmış, sadece birbirimize bakmakla yetiniyorduk. Cevizov'unsa sesi bütün salonu doldurmuştu. Durmadan konuşuyordu. Arada şarkı söylüyordu. Bizden yana attığı bir şakaya kendisi kahkahalar atarak gülüyordu.

Masaya bisküviler getirdi; tepsileri, çay bardaklarını taşıdı. İye bardakları önümüze diziştirecekti, Cevizov elini masanın üstünde tuttuğumuz ellerimizin üstüne koydu. «Yok,» dedi, «yok! Bu akşam ben çorbacıyım. Anayım, hizmetçiyim, dadıyım. Bu iş bana ait. Siz, çocuklar, keyfinize bakın. Rahatsız olmayın çocuklar.»

«İyi,» dedi İye, eli hâlâ elimin üstünde, gülen gözleri hâlâ yüzümde, «Her akşam böyle olsun isterdim.»

«Her akşam,» dedi Cevizov. «Önemli olan istemek. İnsan isteyince herşey olur.»

«İşimiz iş, Saf!» dedi Akimova. «Çocuklarımıza bakıcı bulmak derdinden de kurtulmuş olacağız!»

Ben güldüm, İye güldü; Cevizov gene geniş bir kahkaha salıverdi:

«Aferim, çocuklar! Aferim! Bütün meselelerinizi bir hamlede çözüverin bu akşam, daha iyi. Benim şahsım size uğur getirecekse dünyanın en mutlu insanı gene ben olacağım!»

Çaylarımızı içerken ikisi okul, öğrenciler, dersler üstüne dertleştiler bir süre. Akimova işe ve derslere başlıyacağı günü sabırsızlıkla beklediğini açıkladı. Sonra benim işlerimle ilgilendiler. Cevizov önümüzdeki ders yılı öğretmenliğe hangi okulda başlayacağımı sordu. Henüz belli olmadığını söyledim. Yirmiüçüncü Rus okulunda başlayacaktım herhalde; pratik derslerimi ve stajımı orda yapıyordum. Cevizov, önce Akimova'yı göz süzgecinden geçirdi, sonra dosdoğru yüzüme bakarak ve ciddî bir sesle konuştu:

«Seninki de bir mesele mi? Arsız çocukların zırıltılarını dinleyeceğin yere postu gazete veya dergi dairelerinin birine atıver, oğlum! Sınıf, şamata, defter... ödev mödev neyine gerek senin? Dedim ya, şairsin... Senin cinsinden kimseleri mumla arıyorlar bugünlerde. Gazete dairelerinin birinde boş koltuk bekliyor seni. Geç, otur. Öğretmenlikte ne ekmeğin beyazı var, ne de sağlam bir gelecek.»

Akimova Cevizov'un söylediklerini dikkatlice dinliyor, arada başını sallayıp onu doğruluyordu. Cevizov sürekli konuşuyordu:

«Sen talihlisin doğrusu. Bizim için başka çıkar yol yok. Boyunduruğu taktık boynumuza bir kere, taşıyacağız ömrümüzün sonuna dek. Ama sen... Dedim ya, boş koltuğun birine geç, otur. Saç sakal bırak istersen, kimse karışmaz. Uçansu'larda, Aypetri'lerde ye yemeğini. Koltuğunda adamsın be! İnsansın be! Seni sokakta görenler şapkalarını ellerine alıp saygı selâmlarına dururlar. Ama öğretmenlik! Öğretmene ne saygı, ne onur. Öğretmen dediğin insan değil ki! Kurulmuş bir makine!..»

Akimova düşünceliydi, Cevizov boş bardakları mutfağa taşırken bakışlarını yüzüme kaldırdı. Kendi yüzünde 'Merak etme; ırmağa ulaşınca geçilecek köprüyü arar buluruz' gibilerden bir anlam okunuyordu. Sonra yüzü değişti birden. Yanıbaşımdaki iskemle üstünden çantasını kaldırdı, çantasının içinden bir paket çıkarıp masanın üstüne yerleştirdi. «Senin için,» dedi. Paketi açtım. İçiden bir çift yün eldiven çıktı. «Kendim ördüm,» dedi İye gülerek; elini çenemin altına uzatmıştı, Cevizov'un sesi geldi gene mutfaktan:

«Siz rahatsız olmayın. Ben burada bardakları yıkayacağım. Bir de sigara tellendireceğim. Bir taşla iki kuş vurmuş olurum. Az sonra da çıkmam gerekecek.»

Akimova mutfaktan yana seslendi:

«Öğrencilerinizin katılacağı güreş turunda hakemlik yapmak istiyorsundur herhalde!»

Cevizov kahkahayı bastı gene:

«Yooook! Hakemlikten başka becerebileceğim bir iş yok mu sandınız? Feride bekliyor beni Bayan'da. Söz verdim. Üçüncü seansa gireceğiz. Ama siz öyle rahat rahat oturun. Ben dönmeden önce çıkmak isterseniz anahtarı paspasın altına bırakın.»

Ellerimiz masanın üstünde bağlandı gene. Akimova' nın yüzü gönlü bendeydi. 'Sen bilirsin. Ne dersen olur. Ne istersen yaparım' demek istercesine

bakıyordu yüzüme. Ben suskundum. Ama suskunluğum karışık anlamlarla yüklüydü.

Az sonra Cevizov çıktı mutfaktan. Kapıya doğru yürüdü. Usulca salondan sıvışacak diye düşünerek ayağa kalktım. Akimova da kalktı. Ben kapıdaki askıya yürüdüm:

«Bir dakika Cevizov. Birlikte çıkalım.»

Cevizov, kolunda paltosu, hayal kırıklığına uğramış bir adam gibi, duruyordu kapı dibinde.

«Kalmayacak mısınız? Neden?» diye sordu.

Fakat sorusuna cevap beklemeden İye'nin paltosunu aldı askıdan. Sorusunu cevaplandırmak ihtiyacını duydum içimde.

«Teşekkür Cevizov. Başka bir gün. Bu akşam ben de erken dönmeliyim eve.»

Akimova memnundu. Elimi tutup dudaklarına kaldırdı, avucumun içini öptü.

Akimova önde, ben ve Cevizov arkada, demir merdiveni inerken, Cevizov duralayıp kolumu tuttu, kulağıma eğildi: «Safiye hanım sana Tanrı bağışı; üstüne titremene şaşmıyorum doğrusu,» dedi fısıltılı bir sesle. Avlunun orta yerinde beni bekleyen İye'ye baktım. 'Safiye hanımın kendisi bir tanrı benim için' diyesim geldi. Ama ses etmedim.

Kazan'a faytonla döndük o akşam. Mezarlık duvarı dibinde öpüştük. Eliyle yüzümü doya doya okşadı Akimova. Biraz da ağladı. Ama gözyaşları kıvanç gözyaşlarıydı. Bundan böyle hiç ayrılmayacaktık biribirimizden. Tanrı'dan başka bir dileğimiz de yoktu.

Babuşka: Büyükanne (Rusça).

Onuncu Mektup

Anneciğim,

Tam bir ay geçti sana son mektubu yazalı. Bu son mektubumla seni kıvandırdığımı umuyorum. Ben de, öğretmen Hayri Cevizov'un apartmanında, yeniden İye'yle karşılaşmanın mutluluğu içinde ve o olayın sıcak hâtıralarıyla yaşadım günlerce. Evet, yaşadım. Ve bekledim.

Fontannaya'da evin sokak kapısı önündeki dal budak adına çok bir şeyi kalmamış o ihtiyar akasya ağacını unutmamışsındır: kış içinde ağacın ölü olduğunu sanırdık. Ama ağaç yaşardı; ve baharı beklerdi. Ben o ihtiyar ağaç gibiyim işte, Anne. Kış boyunca baharı bekledim. Ve geldi bahar. Özlemler çiçek açtı içimde; gözlerimde renkler belirdi. Aynanın karşısına geçip kendi yansıma baktığım zaman yüzümde, pörsümüş de olsa, gülümsemeler gördüm; elimi kaldırıp bir zamanlar yüzümü ve saçlarımı okşamış olan Akimova gibi, kendi soluk yüzümü ve kır saçlarımı okşadım. Yaşamak demek beklemek demektir bir bakıma. Tanrı'nın varlığına inanmıyorum diye yazmıştım sana önceki mektuplarımın bir yerinde. Şimdi inanıyorum, Anne. İye'nin ölümsüzlüğüne inanabilmem için inanıyorumdur belki Tanrı'nın varlığına. Biliyor musun, Anneciğim, Tanrı'nın varlığına inanmaya başlayalı İye'nin ölümsüzlüğüne inanmak daha bir kolay. Bu inançla görme yeteneğim, sezgim, içgüdüm ve hafızam öylesine güçleniyor ki, salonda koltuğa oturmuş, pencere camından bahçeme bakarken, badem ağacının dallarında tomurcukların çatlayıp çiçek açışlarını görür gibi oluyorum.

Haftalarca uzaklaşmadım evden. Dün, oturduğum sokağın az uzağındaki markete gittim, yiyecek satın aldım: biraz sebze, buzlu balık, iki pirzola, bir konserve sığır eti. Marketin yöneticisi genç Hindistanlı, satın aldığım malı torbama doldururken gülerek baktı yüzüme, iyi bir gün diledi. Adamın dileğiyle sıcaklık yayıldı içime; günün iyi bir gün olacağını iliklerimde hissettim.

Hava güneşliydi. Pencereyi açtım, ayak parmaklarımın ucuna dikilerek derin bir soluk aldım. Kuş gibi hafiftim. Üstümde, ne olduğunu bilmediğim bir

şey yitikti. Kırım'dan çıktığım günden bu yana benden ayrılmayan Neurosis'ti belki eksik olan. Evden çıkıp (Biryerlerde İye'yle karşılaşırım umudu mu uyanmıştı gene içimde?) kentin sokaklarında dolanasım geldi.

Ve çıktım.

Görünürde kimseler yoktu. Sokak, her iki kıyısınca park edilmiş, boş arabalarla doluydu: yeni Toyota'lar, Ford'lar, Mercedes'ler, Fiat'lar, Reno'lar... Şu anda omuzlarımın üstünde taşıdığım altmışbeş yılın ağırlığı altından sıyrılıp çıkar da yirmibir yaşın çevikliğine kavuşabilirsem hangisini sürmeyi tercih ederdim acaba?

Dalmış, Mercedes'e bakarken, kaldırımda açık mavi polo gömlekli, göğsünün üstünde ışıltılı bir madalyon, bacağında belden sıkı bol paçalı lacivert pantolon, genç bir adam belirdi. Mercedes'ine girdi, kapıyı gürültüyle çarpıp kapattı, motoru işletti, ve gaza bastı. Mercedes süratle ana cadde yönünde uzaklaştı. Evi kaldırımdan ayıran küçük bahçenin çiti dibine çekildim, altmışbeş yılımı değneğim üstüne dayayıp bir süre arabanın gözden kaybolduğu yere baktım; sonra ağır ağır yürümeye başladım. Nereye gidiyordum? Earlsfield mezarlığı çok uzak değildi.

Mezarlığın yakınlığı üzmedi beni. Güldüm bile. Kendi kendime telkin ettim: İye'm var benim; Kızıltaş'ım var, sen varsın. Biliyorum, hiçbir zaman ulaşamayacağım bir yerdesiniz. Ama hayat ancak sizlerle gerçek değer ve anlam taşıyor benim için.

Earlsfield mezarlığından uzak sokaklarda dolandım gün boyu; önü bahçeli evlere imrendim, çiçekleri sevdim, kuşların cıvıltılarını dinledim. Earls Court'a ulaştığım zaman akşam olmuştu. Trene binmeden önce bir gazete, biraz da meyve satın aldım. Rahattım. İyi bir gün yaşadım. Ekmekçi dükkânı önünde duralayıp kaldırımın ucunda boncuk gözlü güvercinin lâğımda yatan bayat ekmeğe bakışını seyre daldım. Karşıda, pornografik dükkânın vitrini dibinde, tepeden tırnağa kara çarşaflara bürülü, yüzleri peçeli iki Arab kadını yere çömelmiş, Harrods markalı plastik torbalar içindeki malları elleyip gözden geçiriyorlardı. Güldüm:

Kültür açığı.

Al, yeşil, mavi saçlı, mini etekli gencecik iki 'Punk' kızı duruyordu köşebaşında- çerçeve içinde renkli fotoğraf gibi. Saniye ve Halide belirdi gözlerimde:

Zaman açığı.

Kaldırım kalabalıktı. Biri ayağıma bastı. Ah, uh! Şemsiyeli bir adam kolumu tuttu, özür diledi. Suçlu bendim. Benim özür dilemem gerekiyordu. Ekmekçi dükkânının vitrini dibine çekildim. Trafik yoğundu: otobüsler, Juggernaut'lar, kamyonlar, özel arabalar. Göğsünde 'T' gömleği üstüne iri harflerle KÖPEKLERE KARŞI NEZAKETLİ DAVRANIN yazılı genç pencere temizleyicisi sokuldu araya plastik kovası ve alüminyum merdiveniyle. Merdivenini vitrine dayarken, «Çekil!» dedi. Duvar dibine çekildim.

Kerpiç ve beton yapıların üzerinden uçan DC'lerin, Jumbo Jet'lerin, Concorde'ların sürekli uğultuları geliyordu kulaklarıma. Ama boncuk gözlü güvercin aynı yerde ve aynı durumdaydı- lâğımda yatan bayat ekmeğe bakıyordu.

Derken biri tuttu kolumu. Döndüm baktım: Az çok benim yaşımda, benim gibi gözlüklü, eli değnekli bir adam.

«Tuhaf değil mi?» dedi.

«Ne?» diye sordum.

«Güvercin,» dedi.

«Ha... Evet,» dedim.

«Kuşlar bile alışık gürültüye.»

Ses etmedim.

«Ben alışamadım,» dedi adam.

«Neye?» diye sordum.

«Kentin hayhuyuna,» dedi adam.

Ses etmedim. Başını caddeyi dolduran taşıt araçlarından yana attı:

«Bizim gençliğimizde sokaklar tenhaydı,» dedi adam.

«Evet,» dedim.

«Ve temizdi,» dedi adam.

Ses etmedim.

«Şu çirkin uçakların uğultularını da duymazdık,» dedi adam.

«Lâğımda bayat ekmek de görmezdik,» dedim.

Ses etmedi. Uzunca bir süre sustu. Sonra:

«Evet, görmezdik,» dedi adam.

Ve bakışlarını kerpiç ve beton binalar üzerinden uçan uçaklara kaldırdı:

«Nükleer silâhlar, nötron bombaları da yoktu bizim gençliğimizde,» dedi adam; ve kaldırımdaki kalabalığa karıştı gitti.

Dingo-dinga-din-din!

Dingo-dinga-din-din!

İstasyon girişinden geliyordu ses. Bir kez daha boncuk gözlü güvercini görürüm diye kaldırımın ucuna baktım. Yoktu.

Dingo-dinga-din-din!

İstasyona doğru yürüdüm.

Dehlizde narkoman[2] gençler; bedenlerini ucuza satan kadınlar; bedenlerini pahalıya satan kadınlar; petrol şeyhleri; duvar diplerinde kafaları önlerine dikili dizleri arasına sarkık ihtiyar alkolikler; din tüccarları; sakalı göbeğinde gitarlı evliya...

Biz tanrıyız! Her birimiz tanrı!

Dingo-dinga-din-din!

Sevişin, sevişin, sevişin, sevişin!

Yüzlerinizi okşayın! Bedenlerinizi okşayın! Saçlarınızı okşayın! Seks organlarınızı okşayın!.. Ellerinizle! Dudaklarınızla! Dillerinizle!

Sevişin, sevişin, sevişin, sevişin!

Burası Olympus Dağı!

Biz tanrıyız!

Her birimiz tanrı!

Dingo-dinga-din-din!

Peronlara inen merdivenler tıklım tıklım. Eskalatörler tıklım tıklım. Ahşap kulübesi içinde Zenci biletçi gece dilimi.

Tokyo, New-York, Johannesburg yolcuları Piccadely trenine!

Geçiniz! Geçiniz! Geçiniz!

Valiz. Ruck-sack. Tenis raketi. Futbol topu. Boks kolçağı. Golf çubuğu. Hockey sopası.

Johannesburg! Tokyo! Capacabana!

Ya Kızıltaş?..

Nee? Ne dedin?

Southfield diyorum! Southfield!

Peron 2! District yolu! Wimbledon treni!

Geç! Geç! Geç!

Çirkin Amerikalı gülüyor; öğrenebildiği kadar İngiliz şivesiyle:

Ha! Ha! Ha! What a jolly fellow!

Kolunda sarışın kadın:

Sus, Johny! Heyecanlanma! Bu akşam otelde doktordan elektrokardiogram yapmasını isteyeceğim!

Tuhaf dünya. Güzel dünya. Çirkin dünya. Mutlu dünya. Korkunç dünya. Rezil dünya!

Trendeyim. Uzun sürmeyecek bu yol. Ben kimim? Nerdeyim? Nereye gidiyorum? diye soru sormuyorum kendi kendime. Biliyorum; Kızıltaş'ıma dönüyorum, İye' me dönüyorum, sana dönüyorum.

Anneciğim;

Mektubuma İye ve akasya ağacıyla başladım; devam etmeme izin ver: Akmescit'te yerleştiğimizden bir süre sonra ihtiyar akasya ağacının sokaktan kaybolup gittiğini unutmamışsındır. Yıllar sonrası, bir yaz günü Akimova'yla birlikte Fontannaya'dan geçerken, ağaçtan iz kalmamış yeri kendisine göstererek:

«Burada bir ağaç vardı,» dedim.

«Yaa,» dedi Akimova; «Ne ağacı?»

«Akasya.»

«Ne oldu?» diye sordu.

«Öldü,» dedim.

Sorusunu öyle trajik bir kelimeyle cevaplamama bir sebep vardı sanki!

«İhtiyar bir ağaçtı. Kurudu. Ömrü sona erdi» diye hemen ilâve ettim.

Şimdi sana bu satırları yazarken, Akimova'nın 'Bayılırım ihtiyar ağaçlara' deyişini içimde duyar gibi oluyorum.

Zavallı İye. Zavallı ben.

Ama Hayri Cevizov'un apartmanından çıkıp mezarlık duvarı dibindeki eve döndüğümüz o günün akşamı zavallı denecek bir yanımız yoktu. Öpüşlerimiz taze ve sıcaktı ve içimizde yepyeni özlemler, umut ve mutluluklar çiçeklenmişti. Çabucak sağlığına kavuştu Akimova. Daha hafta çıkmadan derslere başladı. Tanrı bağışı bir bahar bekliyordu ikimizi. Mart ayının ortalarında rüzgâr ve yağmur son kirli karları, gübre ve saman çöplerini sildi süpürdü sokaklardan,

kaldırımları bir güzel yıkayıp temizlediler ve kenti güneşe teslim ederek, göğü terkettiler. Ayın sonuna doğru her yer güneş ışığı içindeydi. Sabahları erken çıkıyordum evden. Enstitü'ye yönelmeden önce Kazan mahallesine gidiyor, Subhi mezarlığının duvarı dibinde Akimova'yı bekliyordum. Saat sekiz sularında beliriyordu sokakta; kolları arasında kitaplar, eskideki gibi özenle taralı saçları arkada mavi bir bandla bağlı, sade ama şık basma entarisi içinde Tanrı'nın yeryüzünde yarattığı tüm yaratıklar arasında en güzeli; bana doğru yürürken, dünyada benden başka hiçbir şey görmediğini görüyordum. Boynum büyüyordu, saçlarım çoğalıyordu, kaslarım kavileşiyordu. Yanıma gelip şakağımı öpünce de yaktığı hayat ateşi içinde her yanım alev alev, kitaplarını alıyordum kollarının arasından ve İye kolumda, vücudundan vuran eski ve yeni kokusunu içime çeke çeke, kendisini Onüçüncü Numune Mektebi'ne dek geçirerek, Enstitü'ye yöneliyordum.

Pazarı bekliyorduk.

Akçalar ve kestane ağaçları yeşerip serpilmişlerdi parkta; çitler, ve çalılar arasında serçeler cıvıldaşıyorlardı, Salgır'ın sularıysa yaz güneşi altında her gün biraz daha çekilip billurlaşıyordu.

Bahar geçti; evlilik üstüne ne ben, ne de İye konuşmadık. Zaten talihimiz bağlamıştı ikimizi birbirimize. Öğrenimim tamamlanmadan önce evlilik üstüne konuşmamıza bir sebep de yoktu ortada. Gene de öyle güneşli ve sıcak günlerde balsarısı ipek buluzunun çözük düğmeleri arasından sütyeni içinde saklı memelerini gördükçe Cevizov'un Feride'yle birlikte sinemaya gideceği bir günün akşamı, ikimizi Karasupazarı sokağındaki apartmanına davet etmesini ummuyor değildim gizliden gizliye.

Çok geçmeden umduğumun tam tersi oldu.

Bir gün, beklenmedik bir anda, Cevizov'la karşılaştım coğrafya fakültesi önünde. Yalnızdı. Şaşılacak bir şekilde değişmişti. Boyu incelip az daha uzamış gibiydi. Yüzü hastamsı beyazdı. Sırtı duvara dayalı, elleri cepleri içinde, sokağa bakıyordu boş bir bakışla. Karşıya geçip yanında durdum. Bakışlarını ayırmadı sokaktan. Yüreğinin içinde ezici bir şey sakladığı aşikârdı.

«Cevizov,» dedim yavaş bir sesle.

Ses etmedi.

«Feride'yi mi bekliyorsun?» diye sordum.

Başını salladı. Ama bakışları hâlâ boşluğun içinde bir noktaya dikiliydi. Bir ara konuşmaya çalıştı; konuşamadı. Cebinden mühürlü bir kâğıt çıkarıp

gözlerimin önünde tuttu: asker çağrısıydı.

«Evet, Feride'yi bekliyorum,» dedi, kâğıdı cebine sokuşturarak.

Düşünmeksizin, belki az delice, bir soru sordum:

«Ne yapacaksın?»

Önce omuz silkti. Sonra kızgın kızgın soludu. Cevabı soruma eşti:

«Ne mi yapacağım? Görmüyor musun? Ben deliyim kuzum, deli! Don Kişot soyundan bir deli! Önce Kırım Merkez Komitesi binasına saldıracağım! Sonra gidip trenleri devireceğim, demir rayları söküp atacağım ellerimle!»

Feride çıktı fakülteden. Yüzü soluk, ağlamaktan şiş ve kızarmış gözlerinin çevresinde mor halkalar, Cevizov'un koluna girdi; ve, Cevizov'un dudaklarında acı bir gülümseme, beraberce parka doğru yürüdüler. Gidiş o gidiş.

Ertesi gün Akimova'dan öğrendim: iki saat mühlet verilmiş kendisine. Feride'ye nişanlanmasına vakit bulamadan ayrılmış Akmescit'ten. Cevizov'dan mektup bekledik. Karasupazarı sokağından her geçtiğimde biri eksik çift kanatlı araba kapısının dibinde durarak avlunun ucundaki demir merdivenlere bakıyordum. Saksılarda çiçeklerle yüklü petunyalar bir süre Cevizov'un ruhunu korudular. Sonra solup döküldüler. Cevizov'un apartmanı ölümü andırıyordu.

Gülsüm Şerife'nin evinde durum değişmişti. Rüstem'in askerden döndüğü o günü unutmamışsındır- garip bir sessizliğe gömülü evin içersinde hayat son soluğunu veriyordu âdeta. Hiç değilse bize öyle geliyordu.

Ama.

Çok geçmeden yıkılmış hayatını tek koluyla ayağa kaldırdı Rüstem; ve hayatı, belki öncekinden az değişik bir biçimde, belki başka bir yöne dönük, ama öncesi gibi, normal akışını buldu. Zaten öyle kolay kolay elden ayaktan düşüp talihine boyun eğecek bir kişi değildi Rüstem. Finlandiya savaşından döndüğünden az sonra sırtında asker kaputu, kaputunun boş yeni belinde kemeri altına sokulu, kentin sokaklarında dolandı durdu bir süre. Bir gün kömür deposunda arabacılık yapacağını öğrendik. Ama arabacılık yapmadı. Gerçi ayazın kol gezdiği günlerin birinde üstü kömür yüklü bir araba yanaştı avlu kapısına. Arabacı kömürü avluya boşalttı, Gülsüm Şerife'nin ambarına taşıdı. Başka bir gün başka bir arabacı iki çuval un getirdi Gülsüm Şerife'nin ambarına. Rüstem'in kendisi nadir uğruyordu eve. Vaktini nerde ve nasıl geçirdiğini bilmiyorduk; ama Gülsüm Şerife'nin yüzü kurtuluyordu yavaş yavaş üzüntülerden. «Asalak değil o; kafayı işletmesini de bilir. Kömür ambarında

olmadıysa başka bir uğur kapısı bulur,» diyordu Gülsüm Şerife. Ve Gülsüm Şerife unutuyordu kötü ve sıkıntılı günleri. Damda baca tütüyordu gene; akşam saatlerinde evden yemek kokuları sızıyordu avluya; ipek gömlekler, ipek çoraplar, eşarplar, yastık kılıfları, mayolar, tül örtüler yıkanıp asılıyordu avluda çamaşır teline. Rüstem'in kendisiyse tek koluyla daha bir çalımlı, biryantinli kara saçları ve sırma bıyığıyla baharda gövdesinden yeni filizler fışkırmış sağlam bir ağaç gibi, yeni hayatın keyfini sürüyordu. Enstitü dönüşümde sokakta, bazan avluda rastlıyordum kendisine. Yarı tanıdıktım. Belki daha az. Bir zamanlar bana şöyle ayaküstü iki lâf söylemiş de artık kimliğimi bilmeyen bir tavırla gülümseyip geçiyordu yanımdan. Küçülüyordum öyle bir anda. Ağlayasım geliyordu. Hemen İye koşuyordu yardımıma, göğsünde çözük buluzunun düğmeleri arasından üstüne güneş ışığı sızan yuvarlak memeleriyle; bütün varlığımla beni kendi içine almak istercesine, yüzüme bakan iri ve mavi gözleriyle. Mutluluk yayılıyordu içime. Gülüyordum. Akimova yaşadıkça ben hiç küçülmeyecektim, hiç kaybolmayacaktım; nerde olursam olayım, beni gören bir Akimova vardı dünyada. Yüceydim. Güçlüydüm. Bir mucizeydim. Göğsüm kabarıyordu gururla. Hem ben hiçbir zaman âciz ve yoksul bir yaratık olmamıştım. Çocukluğumda da güçlüydüm. Soğuksu yolunda bulduğum yuvarlak çakıl taşı badem ağacının dibine oturup avucumun içinde sıktığım veya söğüt dalını çakımla yontup oyalandığım günlerde, asmaları üzümlerle yüklü bağların benim bağlarım, denizin benim denizim, dorukları karlı dağların benim dağlarım; ağaçların, kayaların, çalıların, kuşların, kertenkelelerin, kelebeklerin benim olduklarını hissediyordum iliklerimde. Öylesine bir hisle ben bu kente geldim. Soğuktu bu kent. Sokakları, parkları, ışıkları yabancıydı bana. Önceleri ağladım, Kızıltaş'ımı özledim. Sonra İye buldu beni. Ve ben benim olanları yeniden İye'nin gözlerinde buldum.

Canımda saklı Kızıltaş'ımızı İye'nin görmesini özlüyor, deniz yelinin saçlarını okşayacağı, Kızıltaş güneşinin yüzünü öpeceği günü bekliyordum. Park'ta geçirdiğimiz pazar günleri Kızıltaş üstüne konuşuyorduk. Soğuksu kıyılarını anlatıyordum; Topkaya bayırlarını, Pilibaşı bağlarını, evimizi... Göğsü üstüne 'Halûk' işlemeli bebeğin öyküsünü dinliyordu İye ilgiyle. «Güzel bir ad,» diyordu. «Güzelse bana Halûk de,» diyordum. Elimi sıkarak, «Sen Saf'sın. Benim Saf'ımsın. Ömrüm boyunca benim Saf'ım olarak kalmanı istiyorum,» diyordu. Sonra Dr. Zemine Topkayacı'ya 'Kır ardında - çatal - saban – yapan - satan - topal -çoban'ı söyleyişimi anlatıyordum. Gülüyordu. Kimi zaman Dr.

Zemine üstüne sorular soruyordu. Her bahar doktorun Kızıltaş'ı ziyaretlerini, ev ev dolanıp köyün tüm çocuklarını muayene ettiğini; bazan bir hastaya bakmak için kış kıyamet demeden at üstünde köyün en yüksek ve uzak yerlerine gittiğini açıkladığım zaman gözleri yaşarıyordu. Beni dinledikçe ilgisi artıyordu. Benim için olduğu kadar İye için de Zemine Topkayacı yakın ve sevimli bir kişi olmuştu.

İyi hatırlıyorum, sınavlar sırasındaydı; bir pazar parkta buluşur buluşmaz:

«Ders yılı sona erince Yalta'ya gideceğiz,» dedi İye.

Sordum:

«Yalta'da işimiz ne?»

«Dr. Zemine Topkayacı'yı daha yakından tanımak istiyorum.»

«Niçin daha yakından? Uzaktan tanıyor musun?»

«Şey... evet. Senin anlattığın kadar. Geri dönerken Kızıltaş'a uğrarız.»

Şaşmıştım. İçimden geçen neşenin yansısını yüzümde görmüş olacaktı ki, şakaklarımı avuçlayıp alnımı, kaşlarımı öptü. Yüzü ve gözleri Kızıltaş güneşinin sıcaklığıyla ışıl ışıldı. Beni daha iyi görebilmesi içindi belki, gerisin geri çekilip, üç-dört adım uzağımda durdu.

«Evet, Kızıltaş'a!»

«Kızıltaş'ta bizi bilen, bekleyen yok.»

«Deme öyle, Saf! Bileni, bekleyeni mi istiyorsun? Kızıltaş'ın taşı toprağı bekliyor seni! Hem de hasretle. Sakın öyle deme! Kızıltaş sensiz anlamdışı bir yer. Sen de Kızıltaş'sız edemezsin. Benden önce sevgilin, anandan önce anan, Kızıltaş. Kızıltaş senin özsuyun; kanın, damarın.»

Göğsümü deşip yüreğimin içine giriyordu söyledikleri. Gözleri gülüyor muydu acaba hâlâ? Emin değildim. Emin olduğum bir şey varsa, İye'nin bakışlarında ve sesinde geleceğimin teminatını görmemdi. Kızıltaş'a gitmek! Topkaya bayırları üstünden Adaları, denizi, Ayı Dağı'nı seyretmek! Denize girmek, Soğuksu kıyılarının kızgın çakılları üstüne yatmak!.. Hem de İye'yle!

İye'nin bu kararını hayal gücümün kanatları üstüne alıp oturtmuştum iyice. Hayallerimin dolu dizgin Kızıltaş'a gidip geldiği günlerdeydi, Dr. Zemine Topkayacı'nın mektubu çıkageldi.

Önce kendin aceleyle okudun mektubu. Mektupta doktorun önemi büyük bir şey yazdığını anlamıştın; bir-iki gün koynunda taşıdın; sonra bana okuttun. Doktor ikinizi, yani seni ve babamı, Ağustos ayı içinde Yalta'ya davet ediyordu

iki haftalığına. Mektubu okurken ürkek bir tavşan gibi bakıyordun bana. Babam evet mi diyecekti? Yok mu diyecekti? Yok derse vurulacaktın, ezilecektin, için kararacaktı; kendinden geçecektin. Ama evet derse; ama evet evet, gidelim, iki haftamızı Zemine kızımızın yanında geçirelim; istersen Aluşta'ya dek arabayla, Aluşta'dan Yalta'ya vapurla gidelim; vapur Ayı Dağı gerisinden çıktı mı denizden Kızıltaş'ımızı görürüz; evimizi görürüz; fırın küçük ve alçakta, bostan küçük ve alçaklarda- hıyarları, domatesleri, biberleri, patlıcanları, yıldız çiçeklerini görebileceğimizi sanmıyorum, ama ev tam bayırın üstünde; vapur Ayı Dağı hizasından Adalar'a ulaşana dek tam onbeş, belki yirmi dakika evimiz gözlerimizin önünde duracak, derse, elini öpecektin; unutacaktın tüm acılarını, ömrünün en mutlu günlerini yaşayacaktın.

Mektubu gene koynuna koydun. Babama açacağımı söyledim. Telâşla, «Yok! Yok!» dedin. «Cinayetler memleketi sanki orası. Biliyorsun, Kızıltaş Yalta dedin mi ödü kopar babanın. Ağustosa zaman var daha. Usulcacık kendim açarım sırasında babana.»

Bekledik.

Sen iyice afallamıştım Kızıltaş ayaklarının ucunda duruyordu da yine göremiyordun. Kimbilir neler düşünüyordun, Anne. Yok, derse?.. Ya evet, gidelim derse?.. Sevincin ılıcık elleri canını okşamadığı zamanlarda korkunun sert tırnakları tırmalıyordu canını.

Günlerce, eve döner dönmez, babamın cevabını kolladım yüzünde. Gözlerini yere indiriyordun. Doktorun mektubundan söz açmadım İye'ye. Söz edersem İye'nin 'Onlar gitsinler. Biz genciz. Başka bir yaz da biz gideriz! Tümümüz birden doktoru rahatsız edemeyiz', diyeceğini pekâlâ biliyordum. Günler geçtikçe Kızıltaş benden uzaklaşıyor, zaman zaman sadece rüyamda gördüğüm gerçekdışı bir yer oluyordu gene. Aslına bakılırsa ne Kızıltaş'la, ne Dr. Zemine Topkayacı'nın mektubuyla yakından ilgilenecek durumda değildim tam o sıralarda- pratik dersler sona erince sınavlar başlamıştı. Her gün Enstitü önünde bekliyordu beni İye. Parkta bir yarım saat kadar sınavlar üstüne konuşuyor, eve dönerek hemen kitaplara gömülüyordum.

Bir akşam odamda çalışırken içeriye girdin, usulca masama yaklaşıp elini omuzumun üstüne koydun. Başımı kaldırdım. Gençleşmiş görünüyordun. Mutluluk taşıyordu gözlerinden. Balayında bir gelin gibiydin. Yüzünü öyle güzel ilk görüyordum. Bakışınla, gözlerinin parıltılarıyla, dudağını az büküp gülüşünle biraz da öğretmen Akimova'ya benziyordun. Ah, Anne! Canının tatlılaşmasına,

yüzünün güzelleşmesine sebep Kızıltaş mıydı? Kızıltaş'sa git, Anne! Ben ve İye genciz. Tanrı senin hayırdualarını dinledi, yolunu açtı. Sıra bize de gelir. Sen git, Anne! Vapurla git! Denizden Kızıltaş'ına bak; sevin, coş, ağla; gönlünü aç gördüklerine. Kızıltaş görüntüleriyle ince bezemeler örüp, yüreğinin içine sakla. Git, Anne, git! Kızıltaş büyüleyecek seni. Saksağanlar baharı müjdeleyecekler sana; badem ağacı çiçek açacak her bahar, bostanın yeşerecek, Pilibaşı bağı yeşerecek yıl yılı gönlünde. Git, Anne!

Omuzbaşımı sıktın. Elini elim içine alıp şakağım üstüne bastırdım. Sımsıcaktı elin. Sağdın. Yaşıyordun.

Ertesi gün mutlu haberi İye'ye bildirdim. Sevindi. Tahmin ettiğim gibi konuştu: «Biz genciz. Onlar gitsinler. Üzülme. Önümüzde uzanan uzun bir geleceğin yolundayız. Sıra bize de gelir,» dedi.

Ve geleceğin uzun yolunda sınavları atlattım. Enstitü bitti, ders yılı sona erdi; İye ve ben Uçansu'da bir kadeh tatlı muskat şarabıyla uğurladık tümünü. Akşamleyin şehir parkında açık hava Kukla Tiyatrosu'nun komedilerini, sonra da başlarımız üzerinde yanan al yeşil sarı ampuller altında Kabarta - Balkaş dans ekibinin gösterilerini seyrettik. Saten entarisini giymişti o akşam İye. Göğüsleri doluydu, kalçaları sımsıkıydı. Subhi'ye dönerken mezarlık duvarı dibinde uysal bir kuzu gibi başını göğsümün üstüne yasladı. Memelerini okşadım, omuzbaşlarını sıktım, «Saf! Seni ne kadar sevdiğimin farkında mısın?» diye sordu. «Ne kadar?» diye sordum. Başını kaldırıp yüzüme baktı. «Bilmiyorum,» dedi. «Canın kadar mı?» dedim. Başını tekrar göğsüm üstüne yasladı. «Daha fazla,» dedi.

Güçlü, çelimli bir delikanlı değildim. Önemli denecek bir özelliğim yoktu. Niçin sevmişti beni İye? Bana bağlılığının sebebi neydi? Sevginin boğazlandığı, ezilip çiğnendiği, gerçek sevginin gönüllerde söndüğü o yıllarda sönmeyeceğine inandığı bir sevgi mi bulmuştu benim şahsımda İye?

Tatilin birinci gününü Salgır'da geçirdik. Köprü üstünde aşkımızın başlangıcını hatırladık: ilk defa ellerimizi tutuşumuzu, terli elimi İye'nin koltuğu altına sokuşumu, ilk öpüşmemizi...

Kıvanç taşıyordu İye'nin vücudundan. Salgır'ın suları iyice alçalmış, yeşil külahları hatırlatan yosunlu taşlar çıkıyordu suların içinden. Yamaçtaki akdikenler arasında çimler üstüne oturduk. İye'nin bacakları öne uzalıydı; elleri otlarda, gövdesi az arkaya sarkık; göğe bakıyordu. Bir tutam bulut yoktu

gökyüzünde. Temmuz güneşi ensemi yakıyordu. Soğuksu kıyılarının aklıma estiği anda üzüntünün eli sıktı canımı. Güneşlenmeyecektik bu yaz İye'yle soğuksu kıyılarında; deniz yeli okşamayacaktı İye'nin saçlarını; Kızıltaş bağları ve Topkaya bayırları bir yaz daha bizi görmeden yitirecekti yeşilini.

Gökyüzüne bakıyordu hâlâ İye. Yerden bir tutam ot koparıp öne uzalı bacakları üstüne attım. İye doğruldu, bana bakmaksızın güldü.

«Ne yapacağız?» diye sordum.

Bakışlarını Salgır'ın sularına yöneltti. Sorumu tekrarladım:

«Ben, ayaklarımı ıslatacağım. Sen, uslu uslu olduğun yerde oturacaksın...»

«Biz, öğretmenimizi dinleyeceğiz ve derslerimize...»

Kıvrak bir kahkaha atarak lâfımı kesti İye.

«Görüyorum ki pratik derslerin boşa gitmedi.»

«Ben dil öğretmeni değilim,» dedim.

«İyi,» dedi İye, «başka bir zaman tarih dersi üstüne konuşuruz.»

Kalktı; akdikenlerin dibine gitti; ve, sırtı benden yana dönük, çoraplarını çıkardı. Yanımdan geçerken saçlarımı tutup çekti âşıkane. Yamacın dibinde fazla taş, kuru dal vardı. Kolları havada iki yana gerili, bir tel cambazı yürüyüşüyle kıyıya indi, eteğini dizlerinin üstüne kaldırdı, suya girdi. Sığ suyun yüzünde ışıldayan güneş ışığının kırık yansıları ak baldırları üstünde titreşiyordu. Eteğini az daha yukarıya çekse... Çevremi kolladım, tedirgin. Sonra sırtüstü uzandım.

'Pilibaşı bağının içinde olsaydık... Bağın ortalarında kimsecikler görmezdi ikimizi. Boyu aşkın asmalar arasında kendi elimle çekip açardım bacaklarını; kendi elimle çözerdim buluzunun düğmelerini, kendim soyundururdum. Hey, İye! Gel. gidelim!.. Nereye mi? Aypetri dağlarına, Çıfıtkale'ye, Romankoş'a, Alim Aydamak Kobalarına!.. Çıplak bedenini benim gözlerimden başka gözlerin göremeyecekleri bir yere!'

İye'nin sesi geldi kulağıma:

«Saf! Uyuyor musun?»

«Hayır, düş görüyorum.»

Sudan çıktı, gelip yanıbaşımda çimlerin üstüne oturdu. Islak baldırları gümüşsü bir ışıltıyla parlıyordu güneş ışınları altında. Başını az arkaya eğdi yine. Yarı kapalı göz kapakları arasından gözleri benimle ilgisiz ve Salgır'dan uzak bir yere bakıyordu.

«Düş mü gördüm dedin?»

«Evet.»

«Güzel bir düş müydü?»

Elimi kalçasına attım; kalçası üstünden kaydırıp eteği altına götürdüğüm zaman elimi tutup çimler üstüne koydu; hemen eteğini örttü.

«Güzeldi,» dedim.

«Ne?» diye sordu.

«Düş.»

«Ha!.. Düş.»

Sırtımı çevirdim.

«Özlediğimiz güzel şeyleri düşlerimizde görüyoruz sadece.»

Ses etmedi. Kış boyunca beklediklerim, umut ve hayallerim sönüverdi içimde. Öğretmen Akimova hâlâ öğretmen Akimova'ydı: kendi içine kapalı; sevgisi ve özlemleri ölçülü ve sınırlı.

Kırgınlığımı anlamıştı İye; kendini toplayıp doğruldu.

«Özür dilerim, Saf!» dedi.

Bir ara ayağa kalktım. Sessizce yanından çekip gitmek geçti içimden. Ama gitmedim. Dönüp yüzüne baktığım zaman az önceki peşin yargının aramızda yaratmış olduğu garip üzüntüyü gördüm yüzünde. Dizlerimin üstüne çöktüm, ensesini öptüm. Yüreğim yanıyordu. Pişmandım söylediklerime. Yolumuzda engeller vardı elbet. Özlemlerimiz gerçekleşmeden önce o engelleri geçmemiz, durumumuzun, hattâ yanımızın yöremizin değişmesini beklememiz gerekiyordu. Niçin düşünmüyordum bunları? Niçin sabırsızlanıyordum? Niçin tutamıyordum kendimi? Öyle bir şey demeyecektim gayrı İye'ye. Duygularına saygı gösterecektim; gerekirse yıllarca bekleyecektim.

Elimle yüzünden yaşlarını sildim. Az yatıştı. Parmaklarını saçlarımın içine gömdü: karıştırdı, okşadı; başımı avuçlayıp göğsü üstüne bastırdı.

«Gücendirdim seni, Saf! Bağışla!» dedi.

Elimin altında şakağı ıslandı gene.

«Gücenmedim. Ağlama. Bağışlanacak bir şey yok. Ağlarsan ben de ağlayacağım.»

«Var!»

«Bağışlanacak bir şey yok diyorum. Ağlama.»

«Var! Var! Var!»

Yaşlı gözlerini yüzüme kaldırdı:

«İçim acılarla dolu, Saf! Her gece ağlıyorum. Her sabah uyanınca ağlıyorum. Korkuyorum, Saf! Korkunç şeyler geliyor aklıma. Önceleri korku nedir bilmiyordum. Evlenirsek hayat bizim için sonsuz bir mutluluk olacak diye düşünüyordum...»

«Olacak elbet.»

«Şimdi evlilik bile korkutuyor beni, Saf! Ben ölürsem...»

Elimle ağzını kapattım:

«Sus, İye! Öyle saçma laflar söyleme. Benim senden önce ölmeyeceğimi nerden biliyorsun?»

Ağzı açıktı. Güçlükle soluyordu. Konuşmak istiyor, konuşamıyordu bir türlü. İki elini yumruk yapıp göğsünün üstüne bastırdı, göğsü ortasından boğula boğula öksürdü; öksürüğünü güçlükle tutup başını göğsümün üstüne dayadı; gene öksürdü, öksürdü. Yatışınca yüzünü kaldırdı, rüyada gibi baktı yüzüme.

Bitkin ve perişandı İye. Arkada mavi bandı çözülmüş, saçları dağılıp omuzları üstüne dökülmüştü. Saydamlaşmış yüzünü avuçlarımın içine aldım, terli alnını öptüm; saçlarını toplayıp bağladım. İye elimi tutup kendi beline doladı, kendisi de bana sarıldı; ve biribirimize öyle sımsıkı bağlı, uzun bir süre sessizce Salgır'ın ışıltılı sularına baktık.

Fontannaya'ya dönerken rahatsızlığını gizlemekten fazla, geçici olduğuna inandırmaya çalıştı İye. İnanmamama bir sebep yoktu- gözlerini yaşlı görüşüm ilk değildi; gene de geceleyin yatağımın içinde soluk yüzü gözlerimin önüne gelip durduğu zaman ağlamaktan alamadım kendimi. İlk kez, yüreği içinde, İye'nin benden birşey gizlediğini düşündüm o gece.

Ama hayata sevgimiz ve hayatta mutlu olma isteğimiz güçlüydü, Anne. Bu yüzdendi sanırım, ertesi gün üzüntülerimizi unuttuk. Parkta, yaklaşan yolculuğunuz üstüne konuştuk. Sonra çitin dibine atılı peykeye oturduk, ve ben, kış ayları içinde yazdığım şiirlerimden bir demet okudum. İye için hoş bir sürprizdi bu. Şiir demetini, hemen elimden alıp çantasının içine sakladı. Çantasını sımsıkı dizlerinin üstünde tutarken güzel gözlerini yüzüme kaldırdı. Şiirlerimi çantasına saklamasının sebebini sormamı bekliyordu. Sordum.

«Şiirler benim,» dedi İye. Ve elimi elinin içine alarak ilâve etti: «Sen benimsin... Her şeyinle. Şiirlerin de benim.»

Ama amacı başkaydı. Üç şiirimi temize çekip, bana söylemeden, *Edebiyat Mecmuası*'na götürdüğünü ancak bir hafta sonra anladım.

Gün günü bulutsuz ve açık mavi rengi değişmeyen gökyüzü uzun ve sıcak bir yaz müjdeliyordu. Daha Temmuzun başlarında kentin sokakları meyve ve sebzelerle yüklü kolhoz arabaları ve yakın köylerden özel bostanlarının ürünlerini çarşıya taşıyan elleri sepetli köylü kadınlarla dolmuştu. Önceki yıllara kıyasla şaşılacak bir bolluk çarpıyordu göze o yaz. Kenar mahallelerin sokaklarında sinileri kurabiye ve leblebiyle yüklü gezici satıcılar; köşe başlarında kıymalı Tatar ve Karaim börekleri; dükkânlarda ekmeğin çavdarlısı, beyazı ve karası; Gastronom'da sosis yığınları, tütsümüş uskumru ve hamsi, ringalar; vitrinlerde Hansarayı Camiinin minareleriyle süslü Bahçesaray sigaraları, Stoliçnaya votkalar ve Zubrovka'lar; sinemalarda renkli filmler; dolup taşan lokantalarda Tango ve Fokstrot müziği; parkta açık hava gösterileri... Maddî bolluğun yanısıra kentin insanları, Alman-Sovyet antlaşmasının sağladığı barış ve güvence içinde yaşamanın değer ve sevincini bulmuşlardı aniden.

Sen de, Anne, daha Ağustos girmeden, Yalta yolculuğunuzun hazırlığına koyulmuştun. Babam Kızıltaş'a uğramayacağız diye dursundu; Pilibaşı bağının üzümlerini aklından silip atmak niyetinde değildin- kapı dibinde örme sepet yola çıkacağınız günü bekliyordu. Harcanmış gençliğin gelip bulmuştu seni âdeta. Kolların sıvalı, odaları silip süpürürken, Kızıltaş'ta olduğu gibi, şarkı söylüyordun.

Gene o sıralardaydı, babamın Karl Marks sokağında sabahın köründen öğle saatlerine dek kuyrukta bekleyip satın aldığı basmadan bir entari diktin. Kocaman kızıl güllerle süslü bir basmaydı. Günlerce uğraştın. Uzun oldu, kısalttın; kısa oldu, uzattın. Hele tavuskuşu kanadıyla bezeli, kenarları yukarıya kıvrılı yeşil boneni hiç unutamam. Polonya malıymış; sandığın dibinde saklıyordun. Kimden ve nasıl temin ettiğini kimselere söylemedin. Bir akşam eve dönüşümde seni aynanın karşısında, sırtında yeni entarin ve başında o boneyle buldum. Utançla boneni başından aldın. Yine sandığa saklayacaktın, elini tuttum; bonenle karşımda durmanı istedim. Sıkıldın, büzüldün; yanakların al al oldu. Yavaş, kırık bir sesle mırıldandın:

«Benim gençliğimde Yalta hanımları akşam gezintilerine çıkarlardı kıyı sokağına böyle bonelerle. Ama bana yaraşmaz.»

Hafızan, hafızanla birlikte gözlerin sulanmıştı.

«Yaraşmaz diyen kim? Pekâlâ yaraşır, Anne; pekâlâ yaraşır.»

«Öyle mi? Kızıltaş'ta beni gören şaşkına dönecek ama.»

«Dönecek elbet.»

Boneni elinden alıp usulca başına geçirdim. Şakakların üstüne düşen kır saçlarını bonenin altına sokuşturdum. Bir süre karşımda durdun. Sonra dönüp aynaya baktın, entarinin geniş yakasını düzelttin, ellerini kalçalarının üstünden geçirdin.

«Bu entariyle gider mi?»

«Bal gibi gider, Anne.»

Güldün; ve boneni ince bir beze sarıp yine sandığa sakladın.

Yaşamak güzeldi, Anne. Hele genç bir insan için hayat sonsuz bir mutluluktu. Güneşin coşturduğu o yaz günleri İye'nin vücudunu özlüyordum. Ancak Salgır'ın kıyısında şahidi olduğum rahatsızlığından sonra kendimi tutuyor, özlemlerimi içimde saklamağa dikkat ediyordum. İye bunun farkındaydı. Aynı zamanda İye'nin de bana karşı aynı duyguları beslediğini, parkın tenha yerlerinde sağını solunu kollayıp, yüzüme baygın ve buğulu bir bakışla bakışını gördükçe, nasıl ve nerde bilmiyorum, ama özlemlerimizin gerçekleşmesini arzuladığını düşünmekten alamıyordum kendimi.

Ama.

Yanılmıyor muydum? Evlenmek kararındaydık o yılın baharı. Bahar geldi ve geçti; evlenmenin sözünü etmedi İye. İye'nin kararsızlık çemberini kırıp harekete geçebileceğinden kuşkulandığım zamanlarda karamsarlığa kapılıyordum. Evin içersinde duvarlar sıkıyordu beni. Antika saatin tik-takları kemiriyordu canımı. Hayatın sınırları daralıyordu çevremde, özlem ve umutlarım sönüyordu içimde. Evden çıkıp kentin sokaklarında dolanıyordum tek başıma. Üç yıldan fazla bir zaman geçmişti İye'yle ilişkilerimizi kuralı. İlişkilerimizin mutlu geçen günleri kadar ağlamaklı geçen günlerimizi de unutmuyordum. Günün birinde postacının eve getireceği çağrıyı düşündüğüm anlarda geleceğin uzun yoluna karanlıklar çöküyor, İye bile silinip gidiyordu gözlerimden.

Bir gün gene öyle amaçsız ve yılgın sokaklarda dolaşırken Bayan Sineması önünde Rüstem'e rastladım. Her zamanki gibi ince bir gülümsemeyle yanımdan geçip gideceğini sandımdı; ama öyle olmadı. Beni ancak o gün tanımıştı sanki; güldü, sağlam kolunu bana doğru uzattı. Gülüşü hâlâ üstün bir yaradılış kabilindendi. El sıkıştık.

Biryantinli kara saçları özenle taralı, kesik kolunun yeni, ak ceketinin cebine sokulu; bacağında ütülü ak pantolonu ve ak ayakkabılarıyla bir sağlık sembolü gibi duruyordu karşımda.

Kişiliğimi değerlendirmek istermişçesine, bir süre süzdü beni. Sonra başını çevirdi, sinema duvarı dibinde duran iki kıza baktı. Kızlar olgun yaşlarındaydılar. Ellerinde vernikli kara çantaları, dudakları vişne kızılına boyalı, göğüsleri dolu, dar kara etekleri içinde kalçaları sımsıkıydı. Rüstem'i tanıyorlardı galiba ki, güldüler; biri el etti.

«Dalga geçiyorlar,» dedi Rüstem; ve bakışlarını yüzüme çevirdi.

«Tanıyor musun?»

«Kimi?»

«Şu iki kızı."

«Ben tanımıyorum. Onlar seni tanıyorlar gibi geldi bana.»

«Belki,» dedi. «Tanıyorlardır belki.»

Yüzüme ilgiyle bakmasına mukabil, aramızda üstüne konuşulacak bir şey olmadığını düşündüm. Kimdi Rüstem? Aylar geçmişti askerden döneli. Sokakta, bazan avluda, görüyordum kendisini. Bir günaydın zar zor çıkıyordu dudakları arasından. O gün kalabalık sokağın ortasında benimle konuşmak isteyişinin sebebi neydi? Bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, Rüstem bir zamanlar bana Barjom'un ve ağabeyinin serüvenlerini anlatmış, bana bahriyeli pantolonu hediye etmiş Rüstem'den çok başka bir Rüstem'di. Fakat ben de değişmiştim bu zaman içinde, ve bundan böyle onun yüzünde dalgalanan o gizli anlamlar, o üstün bakışlar altında alçalıp küçülmek niyetinde değildim.

Eve dönüp kendi üzüntülerim ve umutlarımla başbaşa kalmak arzusu uyandı içimde.

Sinemanın önü kalabalıklaşmıştı. Çantalı kızlar geçtiler yanımızdan. Puşkinskaya sokağına sapmadan önce bir kez daha başlarını çevirip ikimize baktılar. Rüstem kızları görmedi. Ya da görmezlikten geldi.

«Enstitü'yü bitirmişsin,» dedi.

Ama düşünceleriyle başka bir yerdeydi.

«Evet,» dedim.

«Öğretmen oldun demek,» dedi; iki kızın gözden kaybolduğu yere bakarak.

«Olacağız hayırlısıyla.»

Tavrı ve sesi değişti birden:

«Heeey! Az kalsın unutuyordum; parkta gördüm seni geçen gün güzel bir kadınla. Dostun mu?»

Dudakları arasından çıkmış 'güzel' sözcüğüyle yüreğim ısındı.

Sorusunu evet diye cevaplandırmam gerekiyordu ya, nedense, «Öğretmenimdi,» dedim.

«Heeey! Çocuk olma!» dedi Rüstem, ve sağlam kolunu koluma geçirdi, başını kulağıma eğerek fısıldadı: «Öğretmenlikten çok daha büyük bir mutluluğa lâyık o kadın.»

Ben, kendim ve İye için, dış dünyama kapıları sımsıkı kapalı bir sığınak kurmuştum. Bu sığınağın içersine bakmaya hiç kimsenin hakkı yoktu; ama hiç kimsenin.

Kolunu kolumdan ayırmağa çalıştım:

«Özür dilerim, bana izin ver.»

«Sinemaya mı gireceksin? Gireceksen şu iki kızı...»

«Hayır, eve dönüyorum.»

Ve yürüdüm. Rüstem de yanımda yürüdü. Kolu kolumdaydı hâlâ. Gorki'yle Puşkinskaya kavşağındaki hoparlörden çıkan.

Şafak sökerken
Başlar işe traktörler...

şarkısı ve tramvay gürültüleri ortalığı çınlatarak Karasupazarı ve Kantar sokakları içinde eriyordu, Sivastopol caddesine az kala kolumdan ayrıldı; ortak hamam binasına doğru yol alan takımdaki askerlere bakarak konuştu Rüstem:

«Öğretmen oldun gayrı; çok geçmeden sıra sana gelecek.»

«Askerlik mi?»

«Evet.»

Askerlik kötü müydü? 'Sana zararı dokunmadı, bana da dokunmaz' diyecektim, bakışlarım kesik koluna takıldı.

"Gelecek," dedim.

"Gelmeden önce hayatın tadını çıkarmaya bak, kuzum. Bir gününü boş geçirme. Kızları sev doya doya. Her gece birini al, yatır altına. Şu iki kızı gördün, değil mi? Fırsatı yele kaptırdık. Ama üzülme, başkaları var; onlardan daha ballı.

Bu işin acemisi değiliz, şükür. Askerliğini de yaptık, cengini de. Kızlara gelince şeytana papucunu tersine giydiririz.»

Kolumu tuttu:

«Haydi, güle güle. Ama unutma...»

Koyun cebinden bir deste fotoğraf çıkardı, sağını solunu kollayarak, bana uzattı: «Üstünden bir tane al, yanında sakla.»

Aldım. Çıplak kadın fotoğrafıydı. Vücudumu sıcaklık kapladı birden. Rüstem'i bile unutmuştum. Ama Rüstem yanımdaydı. O da fotoğrafa bakıyordu. «Öğretmeninin bilmediği şeyleri öğretecek sana. Sıkılma. İhtiyaç olduğunda da gel, beni gör,» dedi.

Gözlerim fotoğrafta, bir süre durdum. Bakışlarımı fotoğraftan kaldırdığım zaman Rüstem yoktu yanımda. Çevremi aradım. Uzun adımlarla Bayan Sineması yönüne uzaklaşan Rüstem'e bakarken, dünyaya geldiğim günden beri varlığımı koruyan, kişiliğimi oluşturan bir şeyin içimde eriyip ayaklarımın dibine döküldüğünü hisseder gibi oldum. Korkuyordum. Koşarak elimde tuttuğum fotoğrafı Rüstem'e vermek geçti aklımdan; ama koşacak durumda değildim. Kafam dönüyordu. Sokak kayıyordu ayaklarımın dibinden. Ortalığı çınlatan tramvay gürültüleri, hoparlörden dökülen cırlak melodiler tıkıyordu soluğumu. Hastaydım, Anne.

Ayaklarımı sürüyüp sürükleyerek Fontannaya'ya yürüdüm. Ah, Fontannaya'ya ulaşabilsem! Odamın loşluğunda başımı 'İye' işlemeli yastığa yaslayabilsem!

Yürüdükçe içimdeki ezikliğin yerini pişmanlık duyguları alıyordu. Kendi kendime küsküdüm. Alçalmıştım. Küçülmüştüm. Ben, Enstitü mezunu, bir sokak efendisinin, bir külhanbeyin önünde yerlere düşmüştüm yine. Kendimle birlikte canımdan fazla sevdiğim İye'nin aşkını ayaklar altına alıp kirletmiştim. Onursuzdum. Suçluydum. İye'nin sevgisine lâyık bir insan değildim. Bir ifrit geliyordu dersin arkamdan. Fontannaya'yı koşar adımla geçtim.

Avlu kapısı dibinde durunca cebimi yokladım. Cebim boş gibi geldi ilk anda. Fotoğrafın sokağa düşüp kaybolduğu sanısıyla hoş bir hafiflik duydum. Öteki cebime el attım. Elime fotoğraf ilişince çeki taşları yüklendi yine yüreğimin üstüne.

Işıklarını avludan toplayıp damların gerisinde batmıştı güneş. Üşütücü bir akıntı terli alnımı yaladı. Taşlıkta kimseler yoktu. Yalnız Barjom, kulübesi önünde kıçüstü durmuş, evin yarı açık kapısına bakıyordu. Uzun bir zamandan

beri eve uğramadığı halde, içeriye girince Gülsüm Şerife'yle yüzyüze geleceğimi düşündüm; ve, nedense, elimi cebimin içine sokuşturarak, fotoğrafı ikiye kırdım.

Mutfaktan sesin geldi:

«Sen misin oğul?»

«Benim, Anne. Yalnız mısın?»

«Yabancının memleketinde hısım akraba mı arıyorsun? Yalnızım elbet. Acıktın mı?»

«Acıkmadım, Anne.»

«İyi. Akşambaşı henüz. Ben Kantar'a Memet'in bakkalına çıkıyorum. Çok geçmez, dönerim.»

Odama girdim.

İç içe geçmiş acılar, üzüntüler ve incitilmiş sevgilerle doluydu yüreğim. Gidip kerevetin ucuna iliştim. Derin bir sessizliğe gömülmüştü ev. Uzun bir süre oturdum, sessizliği dinledim; sessizlik dağılmadı. Kalkıp kapıyı açtım, mutfağa baktım. Yoktun. Gözüme 'İye' işlemeli yastık iliştiği zaman günü İye'yle geçirmememin pişmanlığını duydum gene içimde. Niçin aramadım İye'yi? Niçin pazarı beklemedim?

İye de suçsuz değildi ama. Ben bir öğrenciydim hâlâ İye'nin gözlerinde. Belki daha küçük. Bunca yıl bana karşı bir çocuk bakımıyla, bir çocuk eğitimiyle ödevli bir kadın gibi davranmamış olsaydı ben bu hallere düşmezdim. Ah İye! İye! Niçin anlamıyorsun beni? Niçin içimde yanan ateşi görmüyorsun? Gel, İye, anla beni! Küçültme beni; çamurlara düşürme beni. Benim aşkım tertemiz; pisliklere yol açma bana.

Yatağımın ucuna oturdum gene. Dizlerimin üstünde tuttuğum işlemeli yastığı okşayıp ağladım, ağladım, ağladım. Halide'yi görüyordum gözyaşlarımın arasından. Başkaydı Halide. Hayatı zorlaştırmazdı Halide benim için. Haberi yoktu ama durumumdan. Haberi olsaydı... Haberi olsa, dünyanın ucundaysa bile, kalkıp yanıma gelirdi; elimi tutup beni mutluluğun kaynaklarına götürürdü Halide.

Kalktım. Elimi yüzümü yıkadım. Ama ne yapsam, ne düşünsem yüreğimin içindeki acıları giderecek durumda değildim. Sen dönmeden önce evden çıktım.

Salgır'da köprü üstünde durduğum zaman akçaağaçlarında cıvıldaşan kuşlar susmuş, yıldızlar çillenmişlerdi gökyüzünde. Yıldızlara eş olmak istercesine parkta ışıklar yanmıştı. Salgır'ın suları rahat bir şırıltıyla akıp gidiyordu köprü

altından. Akçaların gerisinden ondörtlük ay çıktı, gümüşünü sulara serdi. Ellerim köprünün korkuluğunda, bir süre sulara baktım, önceki yıllara daldım. Umut ve özlemlerimi uğurlayışım ilk değildi. Fotoğrafı çıkardım cebimden. İçimi kurcalamıyordu artık. Pişman da değildim Rüstem'in elinden aldığıma. Fotoğrafı Salgır'a attım. Suların yüzüne vuran ay ışığında parladı bir an; ve, eski umutlarım gibi, arkada iz bırakmaksızın, fotoğrafı da aldı götürdü sular. Güldüm acı acı. Güzeldi Salgır. Gecenin kucağında ay ışığına bürülü akçalar da güzeldiler. Ama duygularımdan habersizdiler. Köprünün korkuluğu üstüne tırmanıp bir karga gibi bağırsam bile, Salgır da, akçalar da işitmeyeceklerdi sesimi. Hayatın dışına atılmış bir insan için en iyi yer Karl Marks'ta şarapçı bodrumuydu gene.

Eve gecenin hayli ilerlemiş saatlerinde döndüm.

Benim, günü gününe benzemeyen huyuma alışmıştın galiba; ertesi gün soru sormadın, Anne. Başka bir sebep de, tıpkı benim gibi, postacının eve getireceği çağrıyı beklemendi sanırım.

Bir akşam, gene öyle kederli ve yılgın, eve dönerken, Fontannaya'nın ucunda İye çıktı karşıma. Karşılaşmamız öylesine ansızın olmuştu ki, bir süre sessizce durduk, birbirimizin yüzüne taktık. Bakarken İye'nin iri güzel gözleri içinde, aşkımızın başlangıcındaki gibi, bir gülümseme belirdi. Ama içimin ısınmasıyla soğuması bir oldu. İye hiç değişmemişti; hiç değişmeyecekti. Ben de değişmeyecektim. Öğretmen olacaktım; asker olacaktım; ihtiyarlayacaktım; saç sakal sahibi olacaktım; ama İye'nin gözlerinde yine de bakıma ihtiyacı olan bir çocuk olarak kalacaktım.

Gözlerinin içindeki gülümseme uzun bir süre yüzümde dondu. Gülüşü derisi altındaki sancıyı örtmek içindi belki; bakışlarını yanlarıma sarkık ellerime, ellerimden tozlu ayakkabılarıma indirdi. Gözlerini tekrar yüzüme kaldırdığı zaman görünüşümle bu kez İye'yi gerçekten hayal kırıklığına uğrattığımı sezinler gibi oldum. Eni konu perişandım. Gene de günlerce içimde taşıdığım sertlik yumuşamadı.

«Ne oldu?» diye sordu İye.

«Hiç,» dedim. «Ne olacak?»

«Üstüne başına bak hele!»

«Niceymiş üstüm başım?»

«Bir İsrail yolcusu gibi...»

Lâfının bitmesine meydan vermedim:

«Bakma! Üstüm başım hoşuna gitmiyorsa bakma bana!»

Öfkem de apansızındı. Gözleri küçüldü, sol kaşı oynadı, alnına fırladı. Ama şaşkınlığı uzun sürmedi. Alnıma düşen saçlarımı düzeltmek için elini kaldırdığı zaman yüzü dostça ve sevecen bir anlamla yüklendi. Kolunu tutup, benliğimden koparırcasına, yanıbaşına indirdim. Sindi, İye; kendi içine çekildi. Yalnızdım artık. Yardımsız, tek başıma, hayatıma yeni bir yön verecek bir karar almam gerekiyordu. Ne diyecektim İye'ye? İlişkilerimiz burada sona mı erecekti? Bundan böyle İye benim için sadece bir hâtıra, bir rüya olarak mı kalacaktı?

Anarşi içindeydi duygularım. Bir anda İye'yi incitmekten hoşlanıyor, hattâ haz duyuyor, başka bir anda ise saçlarıma kaldırmış olduğu elini öpesim, özür dileyerek ağlayasım geliyordu.

Dosdoğru yüzüme bakarak konuştu İye:

«Niçin, Saf? Suçum ne?»

Başımı çevirdim.

«Üç gündür arıyorum seni, Saf! Sokaklarda, Salgır'da, parkta... gitmediğim, aramadığım yer kalmadı. Dün gün boyu orda, avlu kapısı önünde bekledim.»

Bakışlarımı yüzüne diktim:

«Bekledin ha!»

«Bekledim, Saf! Vallahi, bekledim!»

«Eve girseydin. Niçin eve girmedin? Niçin eve girip anneme oğlun nerde diye sormadın?»

Yüzüne yansımış üzüntüsüne hoş bir şaşkınlık karıştı.

«Eve girip sorsaydın. Anneme, oğlunu seviyorum deseydin. Senin olduğu kadar Saf benim de oğlum deseydin. Niçin girmedin? Niçin sormadm? Sandığın kadar anlayışsız bir kadın değil annem. Anlardı seni. Sokakta durup tek başına çırpınacağın yerde beraberce çırpınırdınız, beraberce ağlardınız.»

Sustum. İye'nin aynı sitem ve hafakanla beni karşılayacağını sandıysam, yanılmıştım. Ses etmedi. Beni dinlerken yüzü gene süzüldü, gözlerini yere indirdi. Bir ara gözleri nemlenir gibi oldu; ama ağlamadı. Ağlamayla da, yalvarmayla da içimdeki sertliği yumuşatamayacağının farkındaydı.

Uzun bir süre sustuk.

Ayaklarının dibinde kaldırım taşlarına bakan gözlerini kaldırmaksızın:

«Beni Subhi mezarlığına kadar geçir, Saf!» dedi İye; ve, karşılık beklemeden, yürümeye başladı. İsteği bir emir değildi. Yalvarış da değildi. Gene de tepemden ayak parmaklarımın ucuna dek garip bir ürperti geçti içimden. İye'ye yetişerek yanında yürüdüm. İye sessizce koluma girdi.

Yol boyu hiç konuşmadık.

Subhi mezarlığına alaca bir karanlık basmıştı. Mezarlığı ikiye bölen geniş toprak yolda Fontannaya'ya dönerken, mezarlar arasından yükselen ince bir sis tülbenti içinde İye'nin efsanevî yüzünü görür gibi oluyordum. Şimdi sana bu satırları yazarken de, bütün hayatımı hayalî bir dünyada yaşadığımı hissediyorum, Anne. Sadece İye değil; seni, Kızıltaş'ımızı, Soğuksu kıyılarını, Pilibaşı üzümlerini, Ayı Dağı'nı ve Adaları hayalî bir dünyada görüyorum; ve seviniyorum. Ne mutlu bana! 'Saf, ben hiç ölmeyeceğim' demişti İye bir yaz günü Salgır'ın kıyısında. Benim dünyamda İye gerçekten ölümsüz, Anne.

İye'yle aramda geçen bu olaydan az sonra o mutlu gün gelip çattı, Anne. Önceki akşam odaları sildin süpürdün, yorgan ve yastık kılıflarını, pencere örtülerini değiştirdin, yeni entarini koltuğunun arkalığına astın, boneni sandıktan çıkardın, bir süre aynanın karşısında durup gözden geçirdin; sonra usulca sandığın üstüne yerleştirdin. Babamın benim için mutfak masası üstüne bıraktığı elli rubleyi bir beze sarıp cam dolaptaki kitaplar arasına koyarken, yüzün ayrılık hüznüyle gölgelendi:

«Baban inatçının biri. Bizimle gelsin diye yalvardım; olmaz, çocuk değil, kendine bakar diyor.»

«Babam haklı, Anne. Sen hiç rahatsız olma.»

Gözlerin sulandı:

«İkinizle başa çıkacak gücüm yok benim. Gelmeni istiyorum ama...»

«Aması yok, Anne. Önceden anlaştık. Yeni güçlükler yaratma, rica ederim.»

«Çamaşırını, çoraplarını nerde bulacağını biliyorsun.»

«Biliyorum, Anne.»

«Aç kalma; yemeğini...»

«Köyevi lokantasında yiyeceğim.»

«Evden çıktığında...»

"Kapıyı kilitlemeyi unutmayacağım.»

«Şakacıdan her gün iki kova su bırakmasını istedim.»

«İstedin; biliyorum.»

«Akşamları eve...»

«Erken döneceğim. İçki içmeyeceğim. Elimi yüzümü yıkayacağım. Her gün beş vakit namazımı kılacağım. Hayır duaları okuyacağım.»

Güldün. Alnımı öptün.

Güneş erkenden basmıştı sıcağını kente. Gökyüzü bulutsuz, açık maviydi. Açık pencereden sokak taşlarında kırılan sakanın gürültüsü ve şakacının gür sesi geldi:

"Suuuu!.. Suuuuuuuu!..»

Boş kovaları avluya çıkardım. İçi su dolu iki kovayla geri döndüğüm zaman babam kapıda, seni bekliyordu. Düşünceliydi. Temiz elbisesi, köstekli saati, orta yerden özenle iki yana taranıp, bir inek diliyle buzağısını yalamışçasına, kafatasına yapışık seyrek ve kır saçlarıyla kıyafeti çekici, hatta şık olmasına rağmen, babamın ihtiyarladığını kesinlikle ilk kez o gün gördüm.

Kovaları mutfakta bırakıp karşısında durduğum zaman gözleriyle boyumu ölçer gibi baktı bana. Düşünceli, belki az kederli tavrı benim hesabıma olduğunu düşünerek:

«Sen de mi?» dedim.

«Sen de ne?» diye sordu.

«Annem dün akşam bir sepet dolusu öğüt yedirdi bana.»

«Öyle mi? Benim öğütlerime iştahın yok demek.»

Ses etmedim.

Derken sırtında yeni entarin ve başında kuş kanatlı bonenle kapıda durdun. Babam güldü. Ama gülüşü senin kıyafetinle ilgili değildi. Elini omuzumun üstüne koydu, ve yüzünde hâlâ o tatlı gülümseme, omuzbaşımı sıktı.

«Yolcu yoluna,» dedi.

Çıktık.

Bir kolunda sepet, öbür kolunda babam, ve arkada ben, Gar'a koyulduk. Sokakta kimseler yoktu henüz. Yalnız üç kapı ötede takyeli ve lüle saçlı Kırımçak, duvar dibinde alçak taburesine oturmuş, eski ceketine yeni astar dikiyordu. Yanından geçerken başını kaldırmaksızın el selâmıyla ikinizi selâmladı. Havra tarafındaki arka sokaktan üç çocuk çıktı; ipin ucuna bağlı gebermiş kirpiyi Kırımçak'tan yana atarak bağrıştılar:

Kırımçak! Kırımçak!
Babası kunduracı,
Ayakları çırıl-çıplak!..

Ama Fontannaya'nın uyuşuk sessizliği bozulmadı. Mutluluğun acemisiydin, Anne. Öyle tıpış tıpış giderken ayaklarını birbirine takıştırıyor, zaman zaman duralayıp boneni düzeltiyordun. Bonen ve yeni entarin altında sadece kendini değil, Kızıltaş'ını taşıyordun o gün. Dört yıl sonra, tüfek dipçikleri altında sürgün trenlerine götürülürken, Fontannaya'yı nasıl geçtiğini düşünüyorum da yüreğim kan ağlıyor.

Garın önünde duran otobüs oldukça doluydu. Babam hemen gişeye geçti. Sen, tedirgin, ayak değiştirerek, otobüse bakıyordun. Babam iki biletle dönünce gözlerin, şakakların, dudakların, hattâ şakaklarının üstüne düşen kır saçların hoş bir gülümseme içine gömüldü. Babam sepeti senin elinden aldı. Coşkulu bir öpüş. Ve bir elin arkada babamın ceketinde, öbür elin bonende, otobüse çıkıp arka sıraya oturdunuz. Otobüs kalktı; Sivastopol caddesine sapıp Yalta yoluna girene dek, elin bonende, otobüsün arka penceresinden bana baktın. Ayrılığın iki haftadan fazla sürmeyeceğini bilmeme rağmen, otobüs gözden kaybolunca kimsesizlik duygusu çöktü içime. Ama yalnızlığım uzun sürmedi. Otobüsün arkada bıraktığı benzin kokusu dağılmamıştı henüz, İye gelip durdu yanımda.

Önce şaştım. Sonra, çok sevdiği oyuncağını kaybedip yeniden bulmuş bir çocuk kıvancıyla, İye'nin kolunu tuttum.

Güzeldi İye. Çok güzeldi. Başında, çenesinin altına düğümlü bal sarısı ipek yağlığı, sırtında aynı renkte kolsuz buluzu ve mor eteğiyle bir hayal dünyasından çıkıp gelmişti sanki yanıma.

«Gördüm,» dedi İye, ve başını bir çağrım ötede biri eksik çift kanatlı sokak kapısından yana attı. «Ordan seyrettim.»

İye'nin güzelliğiyle büyülenmiştim. Bir ara özlemlerimin benliğimi aştığını duyar gibi oldum; ve elimi İye'nin kolundan ayırdım. İye güldü; ve, boşlukta çırpınan elimi tutarak, kendi koluna geçirdi.

Günü İye'yle geçirdim.

Birlikte geçirdiğimiz öteki pazarlardan önemli denecek bir farklılığı yoktu günün. Puşkinskaya sokağında birer dondurma yedik; Devlet Tiyatrosu önünden geçerek, Sivastopol sokağı ile Gorki caddesi arasındaki küçük bahçeye

girdik, tiyatronun önümüzdeki yeni sezon repertuarı üstüne konuştuk; ve saat oniki sularında öğle yemeği için Köyevi lokantasına yöneldik.

İye salatalı pirzola, ben ise etli, lâhanalı, pancarlı Ukrayna borçş'u, ve ardından kıymalı iki Karayim böreği yedim; ve, İye'nin izniyle, bir kadeh de votka içtim. Pencere dibindeki küçük masanın iki sandalyesine kurulmuştuk. Yemekten sonra İye sokağın karşı yakasındaki *Gençlik Mecmuası* dairesinin, kaldırımdan üç basamak yüksek merdiveni üstünde duran gence bakarken, başını omuzumun üstüne eğdi; utanç ve sakınca ağırlıklarından kurtulmuş yüzü hoş bir gülümsemeyle çiçeklenmişti. Saçlarının ve çıplak kollarının kokusunu içime çeke çeke sessizce İye'nin baktığı yere baktım. Derken İye doğruldu, bakışlarını yüzüme kaldırarak sordu:

«Ne düşünüyorsun, Saf?»

«Hiç,» dedim. «Mutlu insan düşünmez.»

«Ben düşünüyorum,» dedi İye. «Ve mutluyum da.»

Ne düşündüğünü sordum. Gözlerini tekrar *Gençlik Mecmuası* dairesinin taş basamaklarına yöneltti:

«Seninle o daireye girdiğimiz günü,» dedi.

Gülüşü ve bakışları sabah güneşinin ışıkları altında ışıldayan kırağılar gibi taptazeydi. Fakat benim için günün en hoş kesimi, parkın kuytuluğundaki rodedondronlar arasında dudaklarını öperken, elimi buluzu altına sokuşturup karnının çıplak etlerini okşarken, İye'nin soluyarak kulağıma fısıldayışıyla geçen dakikalardı. Geçmişte olduğu gibi o gün de azgınlaşan bir coşkuyla benliğimi kaybetmenin tehlikesine karşı koydu İye. Ama üzülmedim. Yıllarca, belki dünyaya geldiğim günden beri, benim için gizli bir hazinede sakladığı hayat kadar güzel, hayat kadar kutsal bir şeyi o gün kendi içinde taşıdığını yüzünde görüyordum.

Subhi'ye erken döndük. Tam mezarlık duvarı üzerine gelip durmuştu güneş; mezarlıksa gökyüzü katından inmiş bir sessizliğe bürünmüştü. Geniş toprak yolda kolkola ve ağır adımlarla mezarlık duvarındaki açığa doğru giderken, İye arada duralıyor, eski ve taze mezarlara bakarak, elimi sıkıyordu. Konuşmuyordu; bakmıyordu bile bana; gene de elimi her sıkışında bana ve kendi içine, anlamadığım ama öneminden hiç kuşkulanmadığım, birşeyler söylediğini hissediyordum.

Açığa az kala yolun kıyısına atılı yassı bir taşa oturduk. İye bacaklarını öne uzattı, çenesi altında düğümlü mendili ve arkada saçlarına bağlı bandı çözdü. Güneş ışığında kızılımsı bakır rengine giren saçları omuzlarının üstüne döküldü. Başını omuzumun üstüne yaslayarak göğün mavisine baktı. Düşünceleriyle uzak bir yerdeydi. Uzun bir süre öyle oturdu. Sonra, başını omuzumdan ayırmaksızın, ışıltılı ve az nemli gözlerini yüzüme çevirdi. Ve güldü. Bakışlarını yüzümden ayırıp tekrar mezarlar üzerinde gezdirirken yüzü, benim için muğlak ifadelerle yüklendi. Oysa kırgın değildi İye. Gene de yüzüne her baktığımda gülümseyip mezarlığın ruhî sessizliğine gömülüyordu.

Sessizliğe son vermem içindi belki, ayağa kalktım. Tekrar taşa oturunca elini belime doladı; ve rüyada gibi çok yavaş bir sesle konuştu:

«Her zaman, ama her zaman senin yanında olmak istiyorum,» dedi.

«Burada değil ama,» dedim.

İye ses etmedi. Yüzünün az önceki gizli ifadeleri dağılmıştı; cevabım üstüne düşünüyordu galiba ki:

«Her yerde,» dedi.

Ve ayağa kalkıp yolun kıyısındaki taşsız, toprağı gevşek, birkaç günlük mezara gitti, mezar üstünden bir avuç toprak aldı, elini huni yaparak, toprağı tekrar mezar üstüne döktü, geri dönerek hemen koluma girdi. Sağlam ve iri adımlarla duvardaki açığa doğru yürüyüşünden İye'nin aniden kesin bir karar aldığını anladım.

Açıkta durunca saçlarını omuzlarının üstünden toplayıp arkaya attı, mavi bantla bağladı, ve neş'esiz, daha fazla bir öğretmen sesiyle, «Saf, sen şimdi eve dön,» dedi.

İlişkilerimiz süresince İye'nin beklemediğim anlarda değişivermesi yenilik sayılmazdı benim için. Gene de o gün, özellikle o gün, İye'nin yanımdan kederli bir tavırla ayrılmasına gönlüm razı olmuyordu. Gözlerini yüzüme kaldırdı. İri, alabildiğine açık gözleri içinde, önceleri hiç görmediğim, korkuya benzer bir gölge gördüm.

«İye!»

«Evet, Saf.»

«Öpmeyecek misin beni?»

«Özür dilerim, unuttum.»

«Önceleri unutmazdın.»

Güldü. Ama tedirgin tavrı değişmedi.

«Bu akşam ne yapacaksın?» diye sordu İye.

«Sevgilime söz verdim, akşam yemeğini Uçansu'da yiyeceğiz. Sonra da Avrupa Otelinde odaların birinde...»

Yutkundu İye. Gözlerine gelen yaşlarla, şakam boğazımın içinde kırıldı. Başını avuçlarımın arasına alıp saçlarını öptüm.

«Yarın Fontannaya'da bekleyeceğim seni.»

«İyi,» dedi İye. «İyi. Bekle. Yarın... Ama bu akşam evden çıkmayacağına bana söz vermeni istiyorum.»

«Söz vermezsem?»

Şaka kabilinden olduğunu bilmesine rağmen, ciddi bir sesle cevaplandırdı sorumu.

«Mecbur değilsin tabii.»

İye'yi kendi düşünceleri ve gizli tasalarıyla başbaşa bırakıp yarını beklemekten başka yapılacak bir şey kalmıyordu. Elini kaldırıp usullacık şakağımın üstüne koydu; o gün de sevgi ve bağlılığını açıklayıcı tatlı bir gülümsemeyle güldü; ve ayrıldık.

İye'nin yanından büyük bir kıvançla ayrılmadıysam da geçen günden memnundum. Mezarlık yolunca Fontannaya'ya dönerken yarını düşündüm. Unutacaktı kederini İye yarın. Öğle yemeğini Köyevi lokantasında yine birlikte yiyecektik; parkta gezinecektik; Çukurca bahçelerine dek açılacaktık; belki daha uzaklara. Sonra... İçimizde taşıdığımız tutsak özlemlerimizin özgürlüğe kavuşacağı anların mutluluğunu yaşayacaktık.

Kantar'a yaklaştığım zaman ortalığı Çingene hayhuyu, avlu kapıları önünde, köşe başlarında ve tramvay duraklarında Semiçka[10], sigara, kibrit, şeker ve kurabiye satıcılarının çığlıkları doldurmuştu. Fontannaya da canlıydı. Sokağın ortasında çocukların çul topla oynadıkları futbol maçı sona ermemişti henüz; Yahudi terzi dikişiyle meşguldü hâlâ; ve duvar diplerinde çocukların maçını seyreden elleri değnekli ihtiyarlarla Fontannaya, gelip geçmiş günlerin akşamlarından farksız, normal bir akşamını daha yaşıyordu.

Avluya girdim.

Barjom, kulübesi içinde büzülmüş, uyuyordu. Gülsüm Şerife'nin penceresine çekili perde arasından taşlığa sızan elektrik ışığı, bizim evi hayattan

bir bıçakla kesip karanlık boşluğun içine atmıştı sanki. İçime ıssızlık ve kimsesizlik duygusu işledi. Bir ara avludan çıkıp gitmeyi düşündüm. Ama nereye? Parka; ya da sinemaya. Subhi mezarlığı duvarı dibinde durarak ak badanalı duvardaki kapıya bakmakla da geçirebilirdim bir-iki saatimi.

Eve girdim.

Issızlık uzun sürmedi. Işığı yaktım. Tertemiz yer tahtaları, sedir, örtüler, minder ve yastıklar senin ellerinin kokusu ve sıcaklığıyla yüklüydü daha. Perdeleri çektim. Kapıyı kilitledim. Kitaplar arasında saklı paranın üstünden beş ruble alıp iç cebime koydum ve ceketimi kapıda askıya asarak, mutfağa girdim. Az sonra çayımı içerken sokaktan gelen gürültü yavaş yavaş kesildi, ve ev, bir zamanlar sığırlar sağılıp ahırların kapıları kapatılınca Kızıltaş'a çöken sessizliği andıran sürekli ve rahat bir sessizliğe büründü.

Odama girip kerevetin üstüne uzandım. Kızıltaş hâtıralarıyla büyülenmiştim. Odam ıssız, soğuk, ve hayattan kopuk bir yer değildi. Pilibaşı yeşermişti, badem ağacı çiçek açmıştı odamda. Seni görüyordum tül örtülü pencereleri denize açılan odada. Evet, bu akşam sen ordaydın. Sen, canından çok sevdiğin Kızıltaş'ındaydın, Anne; ve senin yerin ordaydı. Tanrı eliyle konmuştun sen oraya. Sen hiç ayrılamayacaktın Kızıltaş'ından.

Soğuksu kıyılarına, Pilibaşı bağına, bostanına baka baka sönecekti gözlerinde hayat; toz olup toprağa karışacaktın; ama sen canınla, etinle, kemiğinle gene de orda, o toprakta kalacaktın. Ve günün birinde ben ve İye...

Avluda Barjom havladı. Düşlerim bozuldu. Kızıltaş ve sen bir anda silinip gittiniz gözlerimden. Doğrularak kerevetin kenarına oturdum. Aysız gece abanmıştı pencere camlarına. Bir kez daha havladı Barjom. Kulak kabarttım. Köpeğin kesik havlamaları arasından kapı tıkırtısı geldi kulağıma. Hayret! Kimdi kapıyı çalan? Garip bir ürperti geçti içimden. Postacı gecenin bu saatinde çağrıyı getiremezdi bana. Gizli polis mi yoksa?.. Kimse kim, biri vardı kapıda. Bir ara sırtında yeni entarin, başında bonen bir yana devrili, ve kolunda boş sepet, sen gelip durdun gözlerimin önüne. Yüreğim sızladı birden. Sendin, Anne! Başka hiç kimse olamazdı. Sendin! Sendin! Kızıltaş'ına giden yolu tersine çevirmişlerdi yine senin için. Bostanını, fırınını, asmalarını, evinin eşiğini bile görmeden geri dönmüştün!

Yüreğimin üstünde yanan bir ateşle odamdan fırladım, kapıyı açtım. Kolunda muşambası ve valizi, omuzları üstüne atılı kara şalıyla İye duruyordu

eşikte.

Ölü insanlar, içinde yaşadığımız dünyamızı terkedip, gerçekten başka dünyalara gidiyorlarsa eğer, ben ölüydüm; ve başka bir dünyadaydım.

Afallamıştım. Ne dememin, nasıl hareket etmemin gerektiğini bilmiyordum. Eşikte sessizce duran, iri açık gözleriyle yüzüme bakarak kendini gülmeye zorlayan, ama bir türlü başaramayan İye'nin gerçekten İye olduğundan da emin değildim. Bir an gecenin karanlığına çivili bir aynada İye'yle birlikte kendi yansımı görür gibi oldum ve sarsıntıyla başımı çevirip mutfak kapısına baktım. İye'nin eşikte duruşu ve sessizce yüzüme bakışı korkutucuydu. İye anlamıştı durumumu. Karanlıkta karamsı bir renge girmiş yarı açık, ve boyalı, dudaklarının ucuna belli belirsiz bir gülümseme takıldı.

«Saf!» dedi alçak bir sesle, «Saf!»

İye'ydi konuşan.

«Geldim, Saf! Sana geldim. İçeriye almayacak mısın beni?»

İki elimi uzatarak İye'nin kolunu tuttum; ve ikimiz odama girdik.

Ben tedirgindim hâlâ. Odanın ortasında duruyor, gün boyu geçtiğim sokakları, tanığı olduğum olayları, günün bölük pörçük hâtıralarını, lüle saçlı terzi Yahudi'yi, otobüsü, boneni, İye'nin çenesi altında düğümlü ipek mendilini, Köyevi lokantasında yediğim Karaim böreğini, rododendronları, mezarlığı- kafamın içini çeki düzene koyarken, geçen günün gerçekten benim yaşadığım bir gün olduğuna ve günün sonunda Fontannaya'daki eve döndüğüme, ve şu anda İye'yle birlikte odamda olduğuma emin olmak istercesine, bakışlarımı İye'nin yüzünden ayırıp odanın eşyaları üstüne gezdiriyordum. Eşyalar çok birşey söylemiyorlardı bana. Ama İye gerçekti. Az yorgundu; az tedirgindi belki; ama İye açık seçik ve canlı, gözlerimin önünde duruyordu. Gülmeye çalıştım, gülemedim; konuşmaya zorladım kendimi; boğazımı kupkuru bir yumru tıkadı. Yutkundum. Yumru boğazımın içinde kırıldı, ufaldı, toz olup yüreğime, dalağıma, akciğerime, beynime kondu. Soluğum kesiliyor, konuşamıyordum. Halimi gören İye valizini ve muşambasını koltuğa bıraktı; karşımda durarak, iki elini omuzbaşlarımın üstüne yerleştirdi. İye'nin gerçekten odamda bulunduğunu elleri, yüzü, ve yüzüme bakıp az tedirgin bir gülümsemeyle gülen gözleri değil de omuzları üstünden kayıp yer tahtaları üstüne düşen püsküllü ipek şalı ispat ediyordu daha fazla bana.

Öyle sessiz ama sancılı özlemlerimizin ağırlığıyla yüklü bakışlarla birbirimizin yüzüne ne zamana dek baktığımızı hatırlamıyorum; İye'nin gözleri doldu, doldu, uzun ve kara kirpikleri arasından kurtulmuş yaşlar çenesine süzülüverdi.

«İye! İye!»

«Saf!»

Omuzbaşlarını tutup kerevetin ucuna oturmasına yardım ettim; kendim dizlerimin üstüne çöktüm; İye'nin ellerini, dizlerini, bacaklarını, karın etlerini öptüm öptüm. Bacakları arasına aldığı başımı okşuyor, kelimeleri göğsü ortasında yanan bir ateş içinden çıkarırcasına, kopuk kopuk fısıldıyordu kulağıma:

«Korkma, Saf!.. Korkma... Seninleyim... Senin yanında olacağım. İçime alacağım seni, Saf... Günahlara gireceğim... Korkma, Saf!.. Saklamayacağım kendimi senden. Sana adadım kendimi... Denizin, toprağın olacağım... Yanacağım, Saf!.. Günahlara gireceğim. Suçsa, suçlu benim, Saf! Bu dünyada, öbür dünyada, Tanrı önünde sorumlusu benim, Saf!"

...Giysilerimiz boş ve biçimsiz, ve varlıklarımıza lakayt, kumsala atılmış gibi, yer tahtaları üstünde yatıyorlardı. Aydı yıldızdı geceyi süsleyen; gündü güneşti hayatı yeryüzüne bağlayan; gece kendi karanlığı içine gömüldü, gün kendi aydınlığı içinde eridi; ve hayattan kopmuş zaman ikimizi zamanın önemini umursamayan bir denizin içine attı; ve bedenlerimiz, belki birbirinden değişik ve bağımsız bir hazla, ama biribirlerine bağlı, bir tek beden olarak denizin sımsıcak ve mutlu derinliğine siniyorlardı.

...Uyandığım zaman yuvarlak ay tam pencerenin karşısına gelip durmuştu. Kızıltaş'taydım. Uzun bir yol yürümüştüm. Dere tepe geçmiştim. Yorgundum. Ama en sonunda Kızıltaş'ıma ulaşmıştım. Mis gibi bir gece inmişti Pilibaşı bağına. Ahırların kapıları kapatılmıştı; hayvanlar, kuşlar susmuşlardı; yalnız bağın asmaları arasında cırcırların, ve eski kuyunun çevreye taşmış sularından kurbağaların sesleri geliyordu. Mutluydum. İye uyuyordu yanıbaşımda, masum bir yavru gibi. Ay ışığında saçlarını okşadım; eğilip usulcacık çıplak memesini öptüm. İye uyanmadı. Hayattan hiçbir şey beklemiyordum. İye'nin yanında oturarak bütün ömrümü onun yüzüne baka baka yaşamaya ve ölmeye razıydım, Anne.

Uyuşturucu kullanan.

Semiçka: Ayçiçeği çekirdeği.

Onbirinci Mektup

Anneciğim;

Uzunca bir zaman dilimi geçti sana son mektubumu yazalı. Nicedir yeni bir mektuba başlamayı düşündüm; kendimi toplayıp ancak bugün masamın gerisine geçebildim.

Yazın son haftalarını yaşıyoruz burada. Bahçem bakımsız. Çimler olağanüstü boy attılar. Begonyaları yağmur kırdı, yerlere serdi. Yazın başlarında saksılara ekip alçak taş duvar üstüne dizdiğim petunyalar da döküldüler. Bahçenin ucundaki badem ağacı her gün biraz daha uzaklaşıyor benden. Çok zayıfım, Anne. Zayıflığımın sebebi uzun süreler evde kapalı kalmam herhalde. Dün sokağa çıktım. Binalar, kalabalık dükkânlar ayrı bir âlem. Otomobiller, trafik ışıkları ürkütüyor beni. Her yer, her şey hareket içinde. Kentin üzerinde gökyüzü kubbesi bile hafifçe sallanıyor gibi geliyor bana. Güçbelâ ekmekçi dükkânına ulaşabildim. Evime dönerken demiryolu hattının üstündeki güneşli duvarın dibinde durdum, gelip geçen trenleri seyrederken, Kızıltaş'ımızı düşledim. Tuhaf değil mi? Hâlâ günün birinde Pilibaşı bağının serinliğine, Soğuksu kıyılarının güneşine kavuşabileceğimi sanıyorum, Anne. Düş elbet. Olsun. Aslında gerçeği düşten ayıran nedir, emin değilim. İnanıyor musun, Anneciğim; sana son mektubumu yazdığım günlerdeydi, otobüse binip Harrods mağazasına gittim, bal sarısı ipek bir mendil satın aldım. Yastığımın üstünde duruyor şimdi. Biliyorum, mâzimde yaşıyorum. Ama mendil gerçeği yansıtıyor bana. Hayatın kendisi o mendil benim için. Umutlarım; özlemlerim; tatlı acı düşlerim; bir zamanlar gerçek dünyada yaşadığımı hatırlatıyor bana. Bazan yatağımın ucuna oturuyorum, mendili dizlerimin üstüne alıp, uzun uzun mendile bakıyorum.

Geçen hafta bir kaza geçirdim: yatak odasından zemin katına iniyordum, başım döndü aniden; gözlerime karanlık çöktü. Tutunabilecek bir yer ararken merdivenin dibine düşüverdim. Kemiklerim bütün, şükür. Yine de merdivenin dibindeki basamağın üstüne oturarak kendi beceriksizliğime ağladım.

Öyle durup dururken zayıflamalar, başdönmeleri benim için yeni, Anne. Doktora görüneli bir yılı geçti; yine de ziyaret etmeye gerek görmüyorum. İstatiskop, kalp muayenesi, sorular, ilâçlar... Boşuna. Benim yüreğimin içindekileri hiç kimse göremez, hiç kimse anlayamaz. Garip bir çırpıntı içinde çırpındım durdum. Sonra, nedense, doktora gitmeye karar verdim.

Gün güneşli, sokaklar tenhaydı. Farkında olmadan kliniği geçtim. Tek katlı evleri çeviren bahçelerin taş duvarları üstünde bacaklarını altlarına toplamış yatan kediler serçe cıvıltılarını dinliyorlardı. Havaya güllerin kokuları sinmişti. Gerçekten güzel bir gündü. Güneş ve masmavi gökyüzü evden nasıl bir amaçla çıktığımı unutturmuş, umulmadık bir sevinçle doldurmuştu yüreğimi. Earlsfield mezarlığına dek yürüdüm. Kestane ağaçlarının çiçek açtıkları bahar günlerinde sık sık giderdim oraya. Mezarlık kapısının az uzağındaki küçük kilisede akşam duaları okunurken, ölmüşlerin dünyalarıyla yaşayanların dünyası birleşiyor, mezarlık hayatın ayrılmaz bir parçası oluyordu. Mezarlığın alçak taş duvarı dibinde durarak, demir parmaklıklar arasından mezarları ayrık otlarından temizleyen, küçük fıskiyelerle çiçekleri sulayan, mezarlar üstündeki küçük vazoların içine taze çiçekler koyan ak saçlı kadınları seyrederdim.

O gün mezarlıkta kimseler yoktu, kilise de boştu; yalnız kilisenin önünde çocuk arabacığıyla genç bir kadın duruyordu.

Duvarın üstüne oturdum. Gökyüzünde parça bulutlar birikmeye başladı. Ama güneş hâlâ sıcaktı ve bulutlar arasından sızan ışıklarıyla çiçekli ve haçlı mezarları gözkamaştırıcı bir ışıltı içine gömmüştü. Bir süre mezarlara baktım. Başımı kiliseden yana çevirdiğim zaman genç kadın da mezarlık duvarına oturmuş, arabacığı içinden çıkarıp dizlerinin üstünde tuttuğu çocuğuyla oynuyordu. Genç kadına ve çocuğuna bakarken, Kızıltaş'tan ayrıldığım günden bu yana, içi -tepişen, kıvrılan, durmadan dünyaya çıkmak için çabalayan- Kızıltaş insanlarıyla dolu kafam göğsümün üstüne sarktı. Uzun yıllar, çok uzun yıllar taşıdım onları beynimin dar hücreleri içinde; yıl yılı Kızıltaş'ımıza gittim, Topkaya bayırlarının üstüne oturarak, badanaları dökülmüş, damları çökük, duvar çatlakları arasından ot fırçaları fışkırmış evlerimizde yıllar öncesi çocuk doğuran kadınlarımızın öykülerini anlattım onlara; sürülmüş mezarlıklarımızı gösterdim. Yaban otlarıyla örülmüş bağlarımızı ve bostanlarımızı gösterdim onlara; kafamın içinden çıkıp orda kalmalarını bilsen ne kadar özledim, Anne; çıkmadılar, çıkamadılar; ve ben onların ağırlıkları altında yorgun ve bitkin, yine

yollara düştüm. Onlar gün ışığına kavuşmadan önce gözlerimin hayata kapanacağını düşünüyordum da...

Dalmış, mezarlığa bakarken, ışığını kısıverdi güneş; ortalık karardı, mezarlık üzerine kalın, kenarları kara bulutlar kaynaşarak birbirlerine bağlandılar; ve birden gök gürledi. Başımı kiliseden yana çevirip baktığım zaman genç kadın ve çocuğu yoktu görünürde. Mezarlar arasından akan soğuk bir akıntı kestane ağacının dalları arasında ağlıyordu. Hava az daha karardı, şimşek çaktı, gök gürledi tekrar, ve seyrek ama iri iri damlalarla yağmur yağmaya başladı. Kestane ağacının gövdesi dibine çekildim. Yağmur gittikçe sıklaşıyor, hışırdayan yapraklar arasından ellerime ve çıplak enseme yağmur suları dökülüyordu. Çevremi kolladım. Yağmurdan korunacak bir yer yoktu. Kiliseye doğru koştum.

Giysilerim ıpıslak, kilisenin asık saçaklı girişi altında durduğum zaman yağmurlu rüzgâr, mezarlığı yeryüzünden silip süpürmek istercesine, korkunç bir uğultuyla haçlı mezarlara saldırıyordu. Girişin derinliğinde maden düğmelerle kopçalı kemer kapı yarı açıktı, kilise boştu; yalnız ahşap sıralardan üç-dört basamak yüksek mihrabın önünde, başı göğsüne düşük, omuzları ak bir atkıyla örtülü, iki mumun zayıf ve titrek ışığında derin bir ibadete dalmış rahip duruyordu. Rahibe bakarken kemer kapının hemen solunda çocuklu kadın ilişti gözlerime; ve iki adım kadından yana attım. Bir ara kadınla konuşmak istedim; ama sesim boğazımın içinde kırıldı: kadın benim varlığımdan habersizdi; kucağında tuttuğu çocuğuyla taş kesilmişti âdeta. Şimşek ve gök gümbürtülerinden korktuğunu düşünerek az daha yaklaştım. Kadın kımıldanmadı. Suskunluğu ürkütücüydü. «Korkmayın, yağmur geçici,» dedim, yavaş bir sesle. Ses soluk çıkarmadı. Yarı karanlıkta kadına o kadar yaklaşmıştım ki, alnım soğuk göğüslerine değdi. Ve ancak o anda kadının az önce kilise önünde gördüğüm kadın değil de, kucağında yavru İsa'yı tutan Meryem Ana heykeli olduğunun farkına vardım. Ama korkum dağılmadı. Gerisin geri çekildim. İçersinde tanrılaşmış insanların ruhları saklı kilise soğuk ve yabancı bir yerdi benim için, ve, kilisede uzunca bir süre kaldığım takdirde, kendimden, tabiattan, canlı yaratıklardan kopabileceğim gibi, garip bir duygu uyandı içimde. Ve hemen çıktım.

Yağmur gerçekten geçiciydi. Bulutlar çabucak dağıldılar, güneş çıktı; evime ulaştığım zaman ıslak bahçeler ve kaldırımlar ışıl ışıldı yine. İki genç işçi komşu

evin damını onarıyordu. Evime girerken, damın saçağına dikili ahşap merdivenin dibinde duran genç adam benden yana seslendi:

«Sizin dama da bir bakalım, beyim!»

Duraladım.

«Benim damda ne var?»

Genç adam omuz silkti:

«Hiç. Kiremit falan kaymış olabilir rüzgârda.»

Ses etmedim. Genç adam başını evin saçağına asılı tahta levhaya kaldırdı: John Crayton. Dam ve Lâğım uzmanı. Telefon: 85 1920.

«Evle ilgili her işin ustasıyız. İhtiyaç çıktığı zaman telefon edin. Emrinizdeyiz.»

Eve girdim.

Gencin teklifini öyle soğuk bir tavırla karşılamama bir sebep vardı sanki! İlgisine en azından teşekkür edebilirdim. Üstelik evde yapılması gereken işler de az değildi. Bostan yabanileşmişti, mutfakta musluk damlıyordu, pencere çerçevelerinin boyası dökülmüştü, hamam odasında ise, elektrik sobası, geçen kıştan beri tamir edileceği günü bekliyordu.

Merdivenin ucunda durarak başımı yatak odasına kaldırdım. Sahanlıkta köşelerine örümceklerin konakladıkları Ayı Dağı'nın ve Adalar'ın çerçeveli resimleri gözüme ilişince başımı utançla göğsüme eğdim. Yıllar öncesi kendi elimle çizip asmıştım duvara. Nadir görüyordum artık resimleri. Gördüğüm anlarda bile eski coşkular uyanmıyordu içimde.

Yatak odasına çıktım. Kürsüde eski pipolar, küllükler, nerden geldiğini bilmediğim tenis topu, döşeme tahtaları üstünde sararmaya yüz tutmuş eski gazeteler, satranç figürleri, zarflar, eski kartpostallar, telefon rehberleri... Kirden ağırlaşmış pencere örtüleriyle odam da, tıpkı kendim gibi, dış dünyaya ve hayata sırtını çevirmişti. Yatağım üstüne uzandım, gözlerimi yumdum; görmek istemiyordum- umutsuzluk ve yenilgi yeriydi odam. Karabasan çöktü üstüme. Ben neydim? Ben neyim? Nasıl ve ne zaman gelmiştim buraya? Battaniyeyi üstüme çektim, başımı yastığa gömüp ağladım, ağladım.

Acıydı, sancılıydı gözyaşlarım. Ama yaralarımı ustaca sıkıp içindeki irinleri çıkaran bir elden daha fazla ağrıtıcı değildi. Ağladıktan sonra yatıştım; hattâ bedenimi hoş bir sıcaklık kapladı. Kalkıp pencere örtülerini değiştirdim, yatağıma çeki düzen verdim, eski gazeteleri, zarfları, öteki pılı pırtıları plastik bir

torba içine doldurup evin önüne çıkardım. Damı onaran iki işçi işlerini bitirmiş, evin sokak kapısı dibinde duruyorlardı. Bu kez de genç olanı konuştu:

«Sizin dama da baktık, beyim. Yağmurda hasara uğramış bir yeri yok.»

Teşekkür ettim.

«Ama ihtiyaç çıktığı zaman telefon etmeyi unutmayın. Evle ilgili her işi...»

Gencin lâfını kestim.

«Eşya falan da taşıyor musunuz?»

Genç adam sorulu bir bakışla arkadaşına baktı. Yaşlıca arkadaşı sordu:

«Ne gibi eşya?»

«Yatak, şilte...»

«Uzağa mı?»

Güldüm.

«Birinci kattan zemin katına.»

«Yeni bir işe yetişmemize yarım saat kaldı.»

«İyi işte. Yarım saat çok bile.»

Anlaştık. Beş sterlin karşılığında yatağımı, şiltemi yer katına indirdiler, yatağımın üzerine, duvara iki çivi çaktılar. Onlar evden çıkınca Ayı Dağı ve Adalar resimlerini aşağı aldım, temizledim, camlarını parlatıp çivilere astım; koltuğu gaz sobası önüne çekip götürdüm, bahçeden iki yıldız çiçeği kestim, plastik bir vazo içine koyup yatağımın başucundaki kürsü üstüne yerleştirdim.

Şimdi rahatım, Anne. Önümüzdeki kışa da hazırım. Resimler, soba, yatak, koltuk, masam- her şey elimin altında, her şey gözlerimin önünde; merdivenleri çıkmayacağım bundan böyle; gözlerimi uyku tutmadığı gecelerde, ya da korkunç rüyalarla uyandığım gecelerin ortasında, oturup mektuplar yazacağım sana. Her mektuba 'Anneciğim' diye başlar başlamaz Pilibaşı bağının yeşilinden kopan ışıltılar uçuşuyor gözlerimin önünde, Kızıltaş kızlarının dudaklarından kopan Hıdırellez türküleri doluyor gönlüme. Ve İye. Senin için anlamak zor belki; ben inanıyorum, Anne. Nasıl ve ne zaman bilmiyorum; ama gelecek İye. Mutlaka gelecek, Anne. Vaad etti. Söz verdi. 'Saf, ben ölümsüzüm' dedi bana; 'sen bu dünyada yalnız hiç kalmayacaksın,' dedi bana. Günün birinde gelecek, yanaklarımı öpecek, gözlerimi öpecek; bedenimi okşayacak; elimden tutup beni kendi dünyasına götürecek. Önceleri İye'nin benden ayrıldığına inanmadım- parklarda, lokantalarda, istasyonlarda aradım kendisini; sonra savaş yerlerinde, tutsak kamplarında, göçmen trenlerinde; aramadığım yer kalmadı. Şimdi evimde

bekliyorum, Anne. Gelecek. Gelip geçen her günle İye'ye kavuşacağım gün biraz daha yaklaşıyor bana. Günün nasıl bir gün olacağını bile biliyorum. Sessiz sakin; tıpkı Subhi mezarlığında kendisinden ayrıldığım gün gibi, apak bir kış günü olacak. O kışı unutmamışsındır. Korkunç bir kıştı. Hele benim için!

Ama.

Dönelim senin, babamla birlikte, Dr. Zemine Topkayacı'yı ziyaret etmek için Akmescit'ten ayrıldığınız güne.

Ağustos'un son haftasıydı. Kışı düşünmüyorduk henüz. Pilibaşı bağının üzümleri ayın sonlarına doğru devşirilirdi. Kızıltaş bahçelerinde narlar, cevizler, incirler, Trabzon hurmaları daha geç olgunlaşırlardı. Ama sen gene de sepetinle çıktın yola. Kızıltaş'ından senin neler umduğunu, nelere tanık olacağını bilmiyordum; ama ben, doğurgan ve verimli bahçemi o gün buldum. Köyevi lokantasında yemeğimi İye'yle beraberce yiyişim, sonra da parkın kuytuluğundaki rododendronlar arasında ellerimizi sıkışımız, kulaklarımıza fısıldayışımız, öpüşlerimiz başlı başına bir mutluluktu. Bundan daha büyük bir mutluluk düşleyemezdim. Ama oldu, Anne. Geceyi birbirimizin kucağında geçirdik. Seviştik, uyuduk; uyandık, seviştik. İye'nin bedeni benim için, benim bedenim İye için dumura uğramaz, sonsuz aşk ve coşku kaynağı oldu. Yeryüzünde, ölmeden önce, cennetin kapılarını açmış bir insan olduysa eğer, o insan bendim, Anne.

O gece pencereye astığın tül örtüler arasından sızan ay ışığında İye'nin saçlarını okşuyor, parmağımı alnında, henüz saçları dibindeki belli belirsiz çilleri ve yanaklarının alı üstünde usulcacık gezdirirken, uykuda bile, çıplak omuzbaşları, memeleri, yüzü, yarı açık dudakları arasında sedef gibi beyaz dişleri, sevgisini yansıtan bir gülümsemeyle gülüyorlardı. Gözleri içinde aynı gülümsemeyle uyanıp başımı göğüsleri üstüne alıyordu. Bedeninin kokusunu içime çeke çeke memelerini öpüyordum. Kendimi sancılı bir özlemle açılıp kapanan bacakları arasında bulduğum anlarda İye ve ben en mutlu ölümlerle ölüp dinliyorduk. İye bir mucizeydi, Anne.

Sabahleyin biribirimizin kucağında uyandık. Oda güneş ışığıyla doluydu. Dünkü günü düşünmüyordum. Sen önemsizdin. Kızıltaş önemsizdi. Sen de Kızıltaş da kolayca unutulan bir rüyaydınız. Çıt çıkmıyordu dışardan. Fontannaya'dan uzak, hiç kimsenin ikamet etmediği dünyanın ucunda bir yerdeydim. Yalnız değildim ama. Bedenime yeni bir beden, canıma yeni bir can aşılanmıştı.

Ölümün ne olduğunu biliyorum, Anne. En küçük yaşımdayken de biliyordum ölümün anlamını. Ölmek demek, ölmekti. Bir insanın ömrü sona erdi demekti ölüm. Teneşirlerde yıkatırlardı ölüyü, kefenlere sararlardı, tabutlar üstüne yatırıp Kızıltaş mezarlığına götürürlerdi; toprağa gömerlerdi ölüyü. Adı hatırlandığı anlarda, 'Merhum artık öbür dünyada' denirdi. Ama doğum...

Doğumun ölüm kadar basit bir şey olmadığını, kişioğlunun bir kez değil de, yaşadıkça durmadan doğum sürecinin içinde olduğunu ben, sanırım, İye de, ancak o gece anladık, Anne.

İki eliyle çarşafın ucunu çekip çıplak göğüslerini örttü, kendi içinin güneşiyle ışıltılı gözlerini yüzüme kaldırdı; fısıltılı bir sesle sordu:

«Mutlu musun, Saf?»

Aynı fısıltıyla karşıladım sorusunu:

«Mutluyum, İye. Sen?»

Gözlerini yumdu, uzunca bir süre sessiz kaldı. Gözlerini tekrar açıp yüzüme baktığı zaman, gözlerinin köşelerine takılı iki damla yaş gördüm. Sevgi, minnet, mutluluk gözyaşlarıydı. Üzerine eğildim, kirpikleri arasından kurtulup şakakları üstüne sızmasını dudaklarımla önledim.

Hazırlıklı gelmişti İye o akşam Fontannaya'ya. Durumumuz, o güne değin süregelen durumumuzdan çok değişik olmasına rağmen, aldığı kararında haklı olduğunun inancındaydı İye. Ertesi günün sabahı odamı ve döşeğimizi çeki düzene koyarken, mutfakta tıraş oldum, elimi yüzümü yıkadım. Odaya döndüğüm zaman, sırtında yeşil saten entarisi, dudakları hafifçe boyalı, saçları özenle arkaya taralı, aynanın karşısında duruyordu İye. Yaklaşıp belini doladım, kendime çektim. Entarisi altında saklı dimdik memeleri göğsümü yaktı gene. Yukarıya kalkık kollarının koltuk çukurlarını öptüm. İye kollarımın arasından kurtulup çıkmaya çalıştı; başaramadı. Yataktan yana çektim. Direndi. Koltuk üstünde duran küçük valizi gözüme ilişince belini dolamış elim yanıma sarkıverdi. Gidip yatağımın ucuna oturdum. İçimde dün akşam 'Korkma, Saf! Seninle olacağım. Bu gece, yarın, her gün... Kendimi sana adadım. Senden hiç ayrılmayacağım' deyişi tekrarlandığı anda aramızdaki belli belirsiz boşluğu anlar gibi oldum.

«İye!»

«Evet, Saf!»

Halimde aniden belirmiş değişikliği görmüştü İye. Gelip yanıma oturdu, yüzüme baktı.

«Konuş, Saf. Dinliyorum.»

«Kolay değil,» dedim.

«Ne?» diye sordu İye, az şaşkın.

«Konuşmak.»

Ve kolay değildi. Fontannaya'ya kendi isteğiyle geldiğini bilmeme rağmen, suçluluk duyguları doldu yüreğime. Geceyi benimle geçirmişti. Günü, belki önümüzdeki geceyi de, birlikte geçirecektik. Annesini acıyan bir yürekle bırakmıştı mezarlık duvarı dibindeki evde.

«İye!»

«Evet, Saf.»

«Anneni düşünüyorum.»

«Düşünme.»

«Düşünmek istemiyorum. Ama düşünüyorum işte.»

Uzunca bir süre ses etmedi. Sonra, kendi kendine konuşur gibi:

«Bu, bana ait bir mesele,» dedi İye; «Senin, üstüne kafa yormana sebep yok ortada.»

«Yok mu?»

«Yok. Suçsa, suçlu benim.»

«Deme İye! Öyle deme. Hem suçluluk söz konusu değil.»

«Başka ne?»

«Benim hodbinliğim getirdi seni buraya.»

Gene sustum. Başım az daha göğsüme sarktı. Sessizlik ağır ve yorucuydu. Derken elini çenemin altına getirip başımı yukarıya kaldırdı, dosdoğru gözlerimin içine baktı; ve güldü:

«Pişman değilsin ya?»

«Oh, İye! İye!»

«Pişman mısın?»

«Mutluyum, İye! Mutluyum! Bir kez daha sorarsan ağlayacağım.»

Yüzümü avuçlarının içine aldı:

«Ağla, Saf! Bayılırım ağlayan çocuklara.»

Ana, oynaş, sevgili, dadı, öğretmen; hayatta insanın tüm özledikleri: mutluluğun doruğu üstündeydi İye. Sobada ateşi yaktı. Çay demledi. Kahvaltımızı yaparken de elini elimden, gözlerini yüzümden hiç ayırmadı.

Kahvaltı bitince gömleğimi, çorabımı yıkadı. Avluda çamaşır teline asacaktı, evden çıkmasına razı olmadım.

Gün boyu evde kaldık. Ancak ortalık karanlıklaşınca Köyevi lokantasına koyulduk.

Lokanta tenhaydı. Dün, pencere dibinde oturduğumuz masanın sandalyelerine yerleştik. İye yemeği ısmarladı: salatalı pirzola, Ukrayna borşç'u, iki Karaim böreği, bir kadeh votka. Garson güldü. «Dünkü gibi,» dedi. İye güldü. «Evet,» dedi. Sokağın karşı yakasındaki *Gençlik Mecmuası*'nın dairesi karanlık içindeydi. Ama İye oraya bakıyordu. Elim, masanın beyaz örtüsü altında İye'nin dizini buldu. Masanın altında saklı sımsıkı bacakları açıldı kapandı; ve İye elimi tuttu, kaldırarak, masanın üzerine yerleştirdi. Yemeklerimizi yerken seni hatırladık. Yalta'daydınız şu anda. Kızıltaş'a da gidecek, bostanını görecek miydin? Pilibaşı bağının üzümlerini yakından görecek, asmalarından kendi elinle sarmalık yaprak koparacak mıydın? Belki. Babam için Pilibaşı lânetli bir yerse, senin için cennet bağıydı, Tanrı bağışıydı.

Çocukluğum esti aklıma: Asmalar arasında elimi Saniye'nin beline bağlı kemerin altına sokuşum... Halide'nin kareli veya benekli donu... Bacağım masanın altında İye'nin bacakları arasına girdi.

«Saf!.. Uslu ol!»

Yemekten sonra yaklaşan ders yılı üstüne konuşa konuşa Gorki sokağı ucundaki Yirmiüçüncü Rus okuluna dek yürüdük. İye duralayıp koluma girdi, okulun sokak kapısına baktı, ve, elimi sıkarak: «Senin okul, Saf!» dedi.

Kestane ağaçlarının koyu gölgesinde uyuyan okulun duvarları arasında benim gelecek hayatımdan bir şey saklı olduğunu düşündüm. Ama, yanılıyordum. Boştu okul. Varlığımdan habersizdi. Yarın postacı çağrıyı eve getirirse... 'Şu kara pencerelere iyice bak, Saf! Sınıfta ödevlerine çalışan öğrenciler değil, bomboş bir hâtıra kalacak hafızanda'.

Aklımdan geçenleri İye'ye söylemek zamanı değildi. İye geleceği düşünüyordu hâlâ:

«Saf! Yılbaşı tatilini Bahçesaray'da geçirmek istiyorum. Seninle!»

Güldüm.

«Çıfıtkale'de demek istiyorsun herhalde.»

«Hayır, Bahçesaray'da. Yaz tatilimizi de orda geçiririz istersen.»

«Teyzenin evinde mi?»

«Evet. Kasabanın kıyısında bahçeli evi var teyzemin. Pencereleri hanımelleriyle çerçeveli. Damına armutlar dökülür. Odaları ayva kokularıyla dolar yazın şu günlerinde.»

Ses etmedim. Bir süre sessizce yürüdük. Yürürken başını kulağıma eğerek fısıldadı İye:

«Hanımellere ayın bal rengi vurduğu gecelerde seversin beni.»

Geleceği düşünmüyordu İye; düş görüyordu sadece. Ve düş göre göre Sivastopol caddesini geçerek Salgır'ın kıyısına çıktık. Göğü ay ve yıldızlar, şehir parkını; ağaçlar arasına gerili kablolarda al, yeşil, sarı ampullerin ışıkları süslemişti. Açıklıkta Devlet Demir Yolları sendikasının orkestrası 'Moskova' şarkısını çalıyor, Çukurca bayırları dibindeki sazlıklardan kurbağa viyaklaşmaları geliyordu. Yalnız Salgır, ayın ışıkları altında sessiz sakin, bildiklerini açığa vurmaksızın, akıp gidiyordu.

Ahşap köprü üstünde durduk, sulara bakarak, geçmiş yaz akşamlarımızı hatırladık. İye alnıma düşen saçlarımı düzeltti; ben, elimi İye'nin koltuğu altına geçirip, memesi üstüne koydum- korkusuz, sakıncasız.

Kayaucu'na yükselen merdiveni çıkarken İye arada duralayıp soluyor, bütün ağırlığıyla koluma asılıyordu.

«Yoruldun mu, İye?»

«Yorulmadım, Saf.»

«Yorulursan, söyle, İye.»

«Saf! Yoruldum dersem kucağına alır mısın beni?»

«Alırım, İye.»

Kayaucu düzlüğünün solunda öğrenci yurdu, sağında tramvay durağı. Önceleri burada ayrılırdık. Ben öğrenci yurduna; İye, tramvay durağına- göz bağlarımızı çeke çeke uzaklaşırdık biribirimizden. Ama o akşam ayrılmadık.

Fontannaya'da avlu kapısına yaklaşırken İye'nin 'Beni Subhi mezarlığına dek geçir' diyeceğini düşündüm. Demedi. Kolumdan da ayrılmadı!.. 'Sen düşten güzelsin İye. Sen annene, beni Saf için doğurdun diyerek mi çıktın evinizden?'

Avlu kapısını açtım. Barjom havlamadı. Ben önde, İye arkada, usulca taşlığı geçerek eve girdik. Bir süre ne İye konuştu, ne ben. Kendimizi içinde bulduğumuz durum yeniydi. Ama alışacaktık. Alışıyorduk. Mutfakta ateşi yaktı İye, demliğe çay attı, masanın gerisinde sandalyeye oturarak, içimden geçenleri

görmek istercesine, yüzüme baktı. Yanılmadı. Subhi mezarlığının dibindeki evde bıraktığı annesi kurcalıyordu içimi.

«Annemi düşünüyorsun,» dedi İye.

«Evet,» dedim.

Bakışları yüzümdeydi hâlâ. Az sustuktan sonra:

«Beklemiyor annem beni evde,» dedi İye.

«Burada olduğundan haberi var mı yani?»

«Hayır.»

«Yaa?»

«Şu anda ben Bahçesaray'dayım, annem için. Öyle biliyor.»

Gözlerini indirdi, uzunca bir süre ses soluk çıkarmadı. Tekrar yüzüme baktığı zaman gözlerinin içinde nemli ve mahzun bir gülümseme belirdi.

«Anneme kalırsa, ben yanmadan söneceğim, Saf!»

İki eliyle gözlerini sildi:

«Senden başka beni dünyada anlayan ve seven yalnızca bir kişi var.»

"Teyzen mi?»

Soluğu tıkandı, başını sakladı:

«...Sır saklamıyorum ondan. Başlangıcından beri biliyor ilişkilerimizi. İki hafta önce bir mektup yazarak, iki haftamı seninle birlikte geçireceğimi açıkladım kendisine. Mutlu olmamı diliyor... Ama annem...»

Gözleri doldu yine; çenesi titredi; alt dudağını ısırırken, masanın üstünde tuttuğu ellerini yumruk yapıp göğüslerine kaldırdı. Konuşacak durumda değildi. Omuzlarını doladım.

«Suç mu, Saf?.. Günah mı? Sen... sen karar ver. Sen...»

Boğuk boğuk öksürdü. Soluğu kesildi. Karaya atılmış bir balık gibi ağzı açılıp kapanıyor, yoğun havayı güçlükle ciğerlerine almaya çalışıyordu. Dizlerimin üstüne çöktüm, ellerini ellerimin içine aldım. Titriyordu İye. Yumruklarını açtım; avuçlarını, parmaklarını öptüm:

«Sus, İye! Tanrı getirdi seni buraya. Sen ve ben yeniden doğduk; unutacağız eski üzüntülerimizi. Hastalık, çile nedir bilmeyeceğiz. Doğmak günah değil; hayatı sevmek suç değil, İye. Yıllarca bekledim; Tanrı'ya dua ettim, yakardım. Subhi mezarlığının duvarı dibinde çırpınmadığım bir günüm olmadı. Kentin sokaklarında, karanlıklar içinde tek başıma dolanırken hep seni gördüm. Geceler ortasında uyanıp, bedenini okşamadan sevmeden askere, belki de ölüme

gideceğim diye ağladım. Günah mı? Ah İye, İye! Dünyaya geldiğim günden beri özlediğim sevgiyi sen getirdin bana dün akşam. En güzel düşleri bağışladın bana. Beni çeviren korku ve işkence çemberini kırdın. Ne zaman bilmiyorum... Belki yarın. Gidersem en mutlu düşlerimle gideceğim. Suç mu? Yok, İye, yok! Öyle deme, öyle konuşma.»

Başımı dizlerinin üstüne aldı; İye'nin dizleri üstünde ağladım, İye başımın üzerinde ağladı. Sonra yatıştık. Öpüştük ve güldük.

İki hafta süresince biribirimize gönül borcumuzu ödedik. Sadece sevgi değildi bu, Anne. Sevgiden büyük, sevgiden görkemli, sevgiden güçlü bir şeydi. Duaydı; kutsamaydı belki. Yalta'dan döneceğiniz günün sabahı son kez seviştik. Yatağım içinde sırtüstü yan yana sessizce yatarken, İye gözlerini yumdu, saçlarımı okşadı; elimi elinin içine alıp dudaklarına, dudaklarından göğüsleri üstüne götürdü; uzun bir süre orda tuttu; ve uzun bir süre gözlerini açmadı.

«İye!»

«Evet, Saf!»

«Gidelim, İye.»

«Nereye?»

Tuhaf bir soruydu. Soru da değildi belki.

«Nereye mi?»

«Nereye?»

Soruydu.

«Bilmiyorum, İye.»

Ama İye biliyordu.

Kalktık. Kolsuz ipek buluzunu, kara eteğini giydi. Aynanın karşısına geçip saçlarına çeki düzen verdi, öteki giysilerini küçük valizin içine yerleştirdi. Sonra yatağımı yaptı. Yatağımın başucunda köşesine portakal renginde 'İye' işlemeli ve mavi şeritli yastığımı öptü.

O gün de güneş erkenden basmıştı sıcağını kente. Odam güneş ışığıyla doluydu. Antika saat, camlı dolap, porselen vazo, hattâ duvarda kara çerçeveli Lenin, güler gibiydiler. Yalnız odamın orta yerinde duran İye, güneşten aldığı ışıltıyla değil, kendi özsevisinin gerçek ve katkısız ışıltısıyla gülüyordu. Beni öyle bir ışıltıyla sevdi, Anne. Ben kaybolup gideceğim; Kızıltaş, Pilibaşı bağı, Adalar silinip gidecek hafızamdan, ama İye'nin sevisi-

'Benden başka neyi mi sevdi? Herşeyi! Kuşları, ovaları, kayaları, soluk gülleri, teneşirleri, minareleri, baca dumanlarını, taş merdivenleri, ahşap ve beton köprüleri... Herşeyi!'

'Başka?'

'Sor, sor, sor, sor! Nasıl mı sevdi? Yüce, güçlü bir deniz gibi, Anne. Kendi içine alan, kendi içinden veren yüce bir deniz gibi.'

'Kızılcıkları da sevdi mi?'

'Sevdi, Anne.'

'İnsanları?'

'Herkesi.'

'En çok kimi?'

'Herkesi! Herkesi! Çocukları, lüle saçlı Yahudileri, pehlivanları, cambazları, tüccarları, soytarıları, göçmenleri, palyaçoları, sokak kızlarını, akılsızları, şakacıları...'

'Bizim bugünkü dünyamız içinde herkesi sevebilen bir insan olur mu hiç, oğlum?'

'O, sevdi. Onun sevgisi tüm engelleri geçip heryere ve herkese ulaştı, Anne. İtiraz etme! Ben biliyorum:

«Saf!»

Dalmıştım. Başımı kaldırdım, İye'ye baktım. Bir kez daha saçlarını düzeltti İye, iki elini kalçaları üstünden geçirdi; antika saate baktı. Onbiri çeyrek geçiyordu.

«Hazır mısın, Saf?»

«Hazırım, İye.»

«Unutma, önümüzdeki pazar Salgır'da...»

«...köprü üstünde bekleyeceğim.»

«Gelmezsem...»

"Kentin sokaklarında tek başıma dolaşmayacağım.»

«Geceler içinde uyanıp...»

«Ağlamayacağım.»

«Başka?»

«Hiç üzülmeyeceğim. Sabredeceğim. Bekleyeceğim. Meyhanelere gidip içki içmeyeceğim.»

Derken dışarda Barjom havladı. Hemen sustu. Az sonra sakacının sesi geldi kulağıma:

«Suuuuu!.. Suuuuuuuu!..»

Mutfaktan boş kovaları alıp avluya çıktım. İçi su dolu iki kovayla geri döndüğüm zaman, elinde valizi, kolunda muşambası İye duruyordu kapı dibinde. Hiçbir şey değişmemişti evde: rafta sahanlar, tabak ve fincanlar yerli yerindeydi; soba temizdi; yer tahtaları silinip süpürülmüştü; antika saatin ve cam dolabın camları parlatılmıştı; minder ve yastıklar eski düzenlerindeydi- bu ev iki hafta süresince kadınsız kaldı diyemezdi hiç kimse.

İki haftanın gönül kazancını iki gümüş kutu içine doldurduk; iki gümüş kutuyu iki gümüş anahtarla kilitledik; İye kendi gümüş kutusunu kendi içine, ben kendi gümüş kutumu kendi içime alıp sakladık, bakışıp gülüştük; ve gümüş anahtarlarımızı ceplerimize atarak, avluya çıktık.

Seni, öğle güneşinin öptüğü Kızıltaş'a uğurlarken, İye Fontannaya'daki evle vedalaştı.

Valizini elinden aldım; İye koluma girdi, ve ikimiz Subhi mezarlığına koyulduk. Sokakta kimseler yoktu. Yalnız üç kapı ötede takyeli ve lüle saçlı ölümsüz Kırımçak, duvar dibinde alçak taburesine kurulmuş, eski cekete yeni astar dikiyordu. Yanından geçerken, başını kaldırmaksızın, el selâmıyla ikimizi selâmladı. Sokağın ucundaki Havra dibinde, sırtları duvara dayalı, başlarında uçuk renkli şapkalarının vernikli siperleri gözlerine inik üç çocuk, bir ağızdan o günlerde köprüaltı külhanbeylerinin söyledikleri şarkıyı söylüyorlardı..

Herkes mana, sen hırsızsın, derler;
Nafle yere adımı kirlerler.
Paralının yanına sokulurum,
Usullacık cebine dalarım.
Hiç kimseye dokunmaz zararım.

Ben de İye de mutluluğun acemisiydik henüz. Hele İye! Evden uzaklaştıkça duralayıp yüzüme bakıyor, kazancını gittiği yere taşıdığını belirten bir gülümsemeyle gülüyordu.

Kantar'ı geçtik. Ne çocukların şarkısı, ne tramvay gürültüsü, ne de gezici Ermeni satıcısının baygın sesi içimize girip yerleşmiş huzuru incitmedi. Tokal Camiinin demir parmaklıklı duvarı dibinde İye valizini ve muşambasını elimden

aldı, şakağımı hafifçe öptü, gülümsedi; ve sessizce evin ak badanalı duvarındaki ahşap kapıya doğru yürüdü. Dönüp bakar diye bekledim; bakmadı. Ardından mezarlık duvarına dek yürüdüm. İye, bir hülya gibi, kapının gerisinde gözden kayboldu; ben mezarlık duvarı dibinde kaldım.

İye'siz geçecekti gün. Yarın da. Önümüzdeki pazara, o günü de hesaba katarsak, üç gün kalmıştı. Doğrusu üç gün ve iki gece kalmıştı; geceleri de hesaba almak gerekiyordu bundan böyle. Hoş, üç gün, iki gece.

Mezarlık duvarının açığında durarak, uzun bir süre karşıki evin kapısına baktım. Oysa önümüzdeki pazar köprü üstünde bekleyecektim. Gelmezse üzülmeyecektim. Kentin sokaklarında tek başıma dolaşmayacaktım. Meyhanelere gidip...

Verilen söz sözdü. İye'ye verilen söz yemindi. Mezarlığı ikiye bölen geniş toprak yolu geçerek, otobüs terminaline koyuldum.

Yalta otobüsü saat tam birde park yaptı Gar'ın önünde. İnen yolcular arasında boneli ve sepetli birini aradım. Yoktu. Enformasyon'dan ikinci otobüsün saat dört sularında beklendiğini öğrenerek terminalin bir çağrım ötesindeki Köyevi lokantasına girdim.

Lokanta kalabalıktı. Ama pencere dibindeki iki sandalyeli masa boştu. Yemeği ısmarladım. Garson bıyık altından sırıttı:

«Bir kişi için mi, yoksa iki mi?»

«Ne?»

«Yemek, arkadaş, yemek.»

«Sadece benim için. Votkasız.»

Alaysamalı gülümsemesini kara bıyığı altında saklayarak uzaklaştı yanımdan. Pezevenk!

Yemeklerimizi beklerken sokağın karşı yakasındaki *Gençlik Mecmuası*'nın dairesine bakardı İye. Şiir defterimle ilk kez daireye girişimizi gördüğünü açıklamıştı bana. Oysa İye başka bir şey görüyordu sanırım. Ben baktım; o gün hiçbir şey görmedim. Ama şimdi görüyorum, Anne. Her gece, sokak ışıkları sönünce, kente inip unutulmuş şiirlerimi kaldırıyorum *Gençlik Mecmuası* dairesinin kara yosunlu taş basamakları üstünden.

Ağız tadıyla yiyemedim yemeği. Önce Borçş'un içinden gebermiş bir sinek çıktı; ve tabağı masanın ucuna ittim. Soğuk Karaim böreğini yerken lokantanın penceresi dibine eli değnekli bir dilenci gelip durdu; camdan içeriye, daha fazla da elimdeki böreğe baktı. Ve kevgir yüzlü şu garson!..

Çok geçmeden ikinci Yalta otobüsü de yanaştı Gar'a. Bu kez tıklım tıklımdı. İçinden Devlet Demir Yolları ve İtfaiye sendikası temsilcileri, yüksek eşiklerden şık giysili kadınlar, saçları örgüde mavi bereli kızlar ve bahriyeli gömlekli oğlanlar döküldü. Sen yoktun. Olman imkânsızdı. Otobüs ışıl ışıldı, yolcuların Yalta güneşiyle yanık yüzleri ışıl ışıldı, kadınların ve çocukların giysileri ışıl ışıldı; ve onlar arasında senin, yeşil bonenle kesik bir sürgünün ucunda sararıp pörsümüş bir hıyar gibi, üç saat yolculuk yapmanı arzulamıyordum da doğrusu. Fazla beklemedim. Garın önündeki kalabalık, yolcu avlayan faytoncu sesleri ve sokağın kedi kafaları gibi yuvarlak taşlarında kırılan nal ve araba gürültüsü sadece seni değil, İye'yi bile düşünmeme meydan vermiyordu artık.

Fontannaya'ya döndüm.

Güneş Kazan mahallesi üzerindeydi. Sabahleyin avluya çöküp yerleşmiş kıpırtısız ve yoğun hava, akşamın yaklaşmasına rağmen avluyu terkedecek gibi değildi. Ama ev boş ve serindi. Evin boşluğuna boşluk denmezdi doğrusu. Çünkü odalar sağır bir sessizlikle doluydu. Ama serindi ve serinlikle sessizlik kucak kucağa, soluk soluğaydı. Aron Hofman'ın Fontannaya'dan taşındığı günün akşamı eve girdiğimde aynı sessizliği bulmuştum. Yerlerini başka insanlara bırakan insanlar arkalarında benzeri sessizlikleri bırakıp giderlerdi herhalde. Ama Aron Hofman'ın, ne de senin, evden çıktığınız gün odalarda kalmış sessizlik çok uzun sürmediği gibi, İye'nin arkada bırakıp gittiği boşluk da uzun sürmeyecekti.

Koltuğa oturdum. En kısa bir zaman için olacaksa bile, boşluğa bakmamaya kararlıydım. Gözlerimi yumdum. Gözlerim öyle yumulu, koltukta otururken, gözkapaklarımın gerisinden fırlayıp perdelenen sarımsı ama mat bir aydınlık boşluğu kapladı. Sonra aydınlık ılıdı, ışıyıp saydamlaştı, boşluğun içinde İye belirdi gözlerimde. İye'nin o akşam Subhi mezarlığı dibindeki evde bulunduğunu bilmeme rağmen, gözlerim öyle yumulu kaldığı sürece, kendisini odamda görebileceğime inanıyordum. Ve görüyordum. Gördüğüm gibi anlatıyorum sana, Anne: Az uzundu İye'nin yüzü; elmacık kemikleri az çıkık, burnu narindi. Kara kirpikleri arasında gözlerinin rengi açık maviydi. Saçları karaydı. Ama her zaman kara değildi. Parkın kuytuluğunda kara, ay aydınlığında bakır, güneş aydınlığında ışıltılı altın rengindeydi. Alnında, henüz saçlarının dibinde, belli belirsiz çilleri, üst dudağının üstünde ise gözle görünmeyen incecik bir tüy çizgisi vardı. Yüzü mahzun sayılmazdı, ama gülmediği zamanlarda

mahzun görünürdü. Göğüs kafesi üstünde de çiller vardı. Alın çilleri ne denli seyrek ve belirsizse, göğüs çilleri o denli sık ve belirliydi. Ak memeleri küçüktü; armut büyüklüğündeydi; memebaşlarıysa iri, ve, memelerinin aklığında, olduğundan çok daha kara görünüyorlardı. Bütün bedeni ipeksi aktı. Beni oğlan doğurdun; kız doğurmuş olsaydın, İye'ye benzemeyi, İye'ce konuşmayı, İye'ce gülmeyi, İye'ce sevmeyi ve İye'ce yaşayıp İye'ce ölmeyi isterdim.

Gözlerimi açtım. Yarı karanlıkta düşlerimi gerçek öz gücümle görebileceğimi umarak, yatağıma baktım. Yoktu İye. Bakışlarımı odanın öteki eşyaları üstünde gezdirdim. Başında bonenle, pencere camına yaslı akşam gibi, sen duruyordun kapıda: esmer, sessiz, yorgun. Işığı yaktın. Tavrın değişmedi.

Ayağa kalktım. Yüzüne bakarken, büyükannemin cansız yüzü gelip durdu gözlerimin önüne; hatırlıyorsundur; küçük bir çocuktum. Bir kış günü elimi yüzümü yuvup temiz giysilerimi giydirmiştin; saçlarımı tarayıp büyükannemin cesedi yatan eve götürmüştün beni. Minderler üstünde ağlaşan ak atkılı kadınlar arasından geçerek güneş ışığıyla dolu bir odaya girmiştik. Üstü ak bir çarşafla örtülü büyükannem yatıyordu döşeğinde. Çarşafın ucunu kaldırıp yüzünü göstermiştin bana. Kadınların niçin ağladıklarını anlamıyordum. Ölmüştü işte. Cesedini mezarlığa götüreceklerdi; toprağa gömeceklerdi. Ardından ağlasınlardı ağlamasınlardı ninemin umrunda değildi. Ben ağlamadım. Benim için onun ölümü tabiiydi. Ama seyrek ve ak saçları arasından gördüğüm pembemsi sarı kafatasını uzun yıllar unutmadım. Ölü insanların saçları ak, ak saçlarının altında kafatasları pembemsi sarı olduğundan kuşkulanmadım. Ve uzun yıllar hayatta çapraşık hiçbir şey görmedim. Hayat basitti. İnsanlar doğarlardı, büyürlerdi, toprakta çalışırlardı, güler veya ağlarlardı; sonunda ölürlerdi.

O akşam senin yüzünü ölü, saçlarını ak, kafatasını pembemsi ak görmüş olsaydım, ağlar mıydım acaba?

Boneni başından çıkarıp sandığın üstüne yerleştirdin, iki elini şakakların üzerinden geçirerek, dökük saçık kır saçlarını arkaya attın; bakışlarını yatağımın üstüne, ordan antika saate ve cam dolaba götürdün. Ve uzun bir süre ses etmedin. Ama sandığım kadar üzgün değildin. Güldün bile.

«Uyuyor musun?» diye sordun.

Uyumuyordum. İye'yi görüyordum.

«Ne zaman geldiniz?»

«Epey oldu.»

«Babam...»

«Mutfakta.»

Odanın düzenli ve temiz eşyalarını gözden geçirirken, çenen az kalkık, gözlerin az kısılı, koku almış bir kedi gibi, koklandığını görüyordum. Yanılmıyordun, Anne. İye'yle ilişkilerimiz sürdüğü sürece onun, bir erkek için belki gayri-tabiî, ama hoş ve kadınsı kokusunu kendimle taşıdım; gittiğim yerlere, oturduğum evlere, içinde yattığım yataklara götürdüm.

İlgin üstüme yöneldi bir ara. Bakışın düşündürücüydü. Beni göreli iki hafta değil de iki yıl, iki uzun yıl, geçmişti sanki aradan. Fizik görünüşümde önemli denecek bir değişikliğin yer aldığını sanmıyorum ama ruhça değişmiştim. Yıllar önce başlamıştı bu değişiklik. Sen görmedin; görmek istemedin. Beni çeviren derin ve tehlikeli suların içinde boğulduğum zamanlarda bile, ben senin için sadece küçük ve uysal bir 'Halûk' oldum. Yok yok, sitem etmiyorum. Gücenmiş de değilim; sadece yüksek bir dağın doruğu üstünde durmuş, kendi hayatıma bakıyordum o akşam.

Önce Kızıltaş'a uğrayıp uğramadığınızı sormak geçti içimden. Soru yerine kapı dibinde duran sepete baktım. Sepet yarı doluydu. İçersinde Pilibaşı bağının üzümleri vardı herhalde; sarmalık yaprak, incir, Trabzon hurması... ya da göğsü üstünde 'Halûk' işlemeli bebek. Sepetin içinde her ne vardıysa, üstü *Kızıl Kırım* gazetesiyle örtülüydü.

O güne değin aramızda yer almış olan tüm anlaşmazlıklara rağmen, hakkımda, ana sevgisinden yoksun bir evlât diye düşünmene gönlüm razı olamazdı. Yaklaşarak, küçük ve yetim bir kızı öpercesine, başını öptüm. Gözlerin ışıdı öpüşüm altında, yüzüne tatlı bir gülümseme kondu.

«Kulaklarını çınlatmadığımız bir güncük olmadı Yalta'da,» dedin, gözlerin hâlâ ışıltılı.

«Hakkımda iyi şeyler söylediğinizi umarım.»

«Doktora kötü bir şey söyleyemezdik.»

«Neden?»

«Hadi hadi, bilmezlikten gelme; senin üstüne toz kondurmaz Zemine ablan.»

Güldüm.

«Baban da öyle. Adın şeker oldu dilinde yol boyu. Otobüsten iner inmez seni kolladı terminalin önünde.»

«Bekledim, Anne. Vallahi, üç saat bekledim.»

«Bekledin elbet, inanıyorum. Birinci otobüse binemedik. İkincisine bilet satmadılar bize. Üçüncü otobüsle çıktık yola.»

«Kızıltaş'a da uğradınız mı?»

Pencere camına yaslı akşam az daha karardı, odaya girdi, yüzünü avuçladı. Sorumu cevaplamana vakit kalmadan babamın sesi geldi mutfaktan:

«Hey, sevdalılar! Çaya buyurun!»

Yüzünü aradım. Soruyu cevaplamak niyetinde değildin. Bir parça buz göğsümün ortasında eriyip bütün vücuduma dağıldı. Odamla mutfak arasında soğuk ve karanlık bir yolu geçmiştim sanki. Ama mutfak ılık ve aydınlıktı. Babam okuduğu *İzvestiya* üzerinden ikimizi süzdü. Yüzlerimizde göreceğini sandığı bir şeyi gördü veya görmedi; gördüyse de ses etmedi.

Sen çay demledin. Sepetten Yalta bisküvilerini çıkardın, masaya çay bardaklarını dizdin. Sessizce çaylarımızı içerken, raftaki sahanlara bakıyor, elini, sırtımı sıvazlar gibi, masanın satranç örtüsü üstünde gezdiriyordun. Bir ara hoş bir gülümseme belirdi gözlerinin içinde.

«Ne var, Anne?» diye sordum.

«Hiç,» dedin. «Hiç... İki hafta içinde herşey değişmiş gibi geliyor bana.»

«Nerde? Mutfakta mı?»

«Mutfakta, ve odalarda.»

Değişmiş bir şey yoktu. Yalnız İye'nin eli altında yenileşmişlerdi.

«Sen, zamanımızın gençlerinden çok başkasın,» dedin.

«Neden?» diye sordum.

«Ev öylesine düzenli ve temiz ki...»

«Ben temizlemedim evi.»

Şaşkınlığın kaşların arasına düğümlendi.

«Sen temizlemedin de kim?»

«Sevgilim.»

Babam bıyık altından güldü. Kaşlarının arasındaki şaşkınlık düğümü eridi, yüzün yumuşadı; tekrar gülmeye zorladın kendini; az başardın bile. Ama gerçek-şaka cevabımın yarattığı tılsımlı sessizlik uzun bir süre asılı bir çadır gibi kaldı üzerimizde, İye'yi görüyordum: yüzü az üzgündü. Masanın üstündeki demlik, raftaki ışıltılı sahanlar da az üzgündüler.

Sessizce ayağa kalktın, çay bardaklarını yıkadın, temiz suya batırıp çalkadın, peşkirinle kurutmaya koyuldun. Babam gazetesine gömüldü gene.

Sessizliğe ben son verdim:

«Anne! Odamda Kızıltaş'a da uğradınız mı diye bir soru sormuştum.»

Bakışlarını ellerinin arasında kuruladığın bardaktan kaldırmaksızın:

«Uğramadık,» dedin.

Sorumu öyle baştan savma bir cevapla karşılamanın doğru olmadığını düşünmüş olacaktı ki, babam gazetesini katlayıp boş sandalyenin üstüne koydu:

«Uğramadık. Ama gördük. Biraz uzaktan gördük. Ama gördük.»

«Biraz değil, çok uzaktan; denizin ortasından gördük.»

«Adalar denizin ortasında mı?»

«Ortasında, bucağında, kıyısında... Ne farkeder! Denizden gördük işte!»

«Ama gördük, şükredelim.»

Bardağı daha bir hızla kurulamaya başladın:

«Ne gördük? Nasıl gördük? Bayırdaki Pilibaşı bağı kolhozcu'nun şalvarına yamalı bir yama gibi. Ev, bir kibrit kutusu... Mezarlıkta annemin mezarını da gördük mü? Topkaya bayırlarının kızılcıklarını da gördük mü? Topkaya yumruğum kadar...»

«Vapurdaydık a kadın, vapurdaydık! Vapurdan öyle küçük görünürler ama gerçekten küçük değiller.»

Göğsünün ortasında kıstırdığın sesini ve soluğunu binbir parçaya bölüp yüreğin, dalağın, böbreğin, ve akciğerin içine gömdün. Sessizlik elektrik cereyanına gebeydi. Kuruladığın bardağı, babamın kaburgalarına bir yumruk sallarcasına, tak diye masanın üstüne koydun. Başka bir bardağı aldın, aynı coşkuyla kurulamaya başladın. Mutfakta sessizlik o denli gerginleşmişti ki... Sürüp gidemezdi.

«Şükredelim ha! Baba evini, her kütüğü dedenin alın teriyle dikilmiş bağı, eti etimden kemiği kemiğimden insanlarımızın içinde yattıkları mezarlığı vapurdan gördüğümüze şükredelim ha! Bu ne dünya bu! Bu ne yılgınlık, bu ne alçalma!.. Hem mana a kadın deme! Men kadın değilim, senin karınım men! Vapurdan göreceğime iki gözüm kör ola! Men vapurdan görmek istemedim yurdumu, ocağımı; istemeyirim, istemeyceyim!»

«Ne yapacaktık yani?»

«Ne mi yapacaktık? Aftamabilin Yalta'ya Kızıltaş'ın içinden geçip gittiğinden haberin yok mu senin? Ne mi yapacaktık? Giderken de gelirken de aftobustan Aluşta'da inmeyecektik. Aftobus Kızıltaş mezarlığı duvarı dibinden

geçerken ayağa kalkıp şöfere, arabanı burada durdur oğul, burası bizim köy, biz burada ineceğiz, diyecektin! Dedin mi? Demedin, demedin!»

Yardıma ihtiyacı olan bir insan tavrıyla gözlerini yüzüme yöneltti babam. Ama ses soluk çıkarmadı. Gazetesini kaldırdı, ve, sandalyede gövdesi yarı dönük, başını gazete üzerine indirdi. Ensesinin buruşukları arasında, bıçakla çizilmiş gibi, üç derin çizgi gördüm. Dün, babamın oturduğu yerde, İye benim ensemi öpmüştü... Hey, Anne! Sen babamın ensesini ne zaman öptün?

«Kızıltaş'ı vapurdan göreyim diye binmedin sen vapura! Gerçeği söyle! Korktum de!»

«Korktum,» dedi babam, başını gazeteden kaldırmaksızın, ve boğuk bir sesle ilâve etti: «Korktum. Ayıp mı?»

«Yok, ayıp değil. Yılandan korkar insanoğlu. Allah'tan korkar, zelzeleden korkar... Ama bizi köle edenlerin önünde boyun eğmek, alçalmak...»

«Ölümden de korkar insanoğlu.»

«Hey can, canay koca! Ölümün lâfını etme mana! Ölümün lâfını etme mana sakın! Men... men... gâvur elinde kul olmaktansa ölmeyi...»

Ellerin arasında kuruladığın bardak çat diye kırıldı, yere düştü, paramparça oldu. Ak peşkiri göğsünün ortasına bastırarak sandalyeye oturdun ve alnını satranç örtülü masanın kenarına vurduğun gibi sessizce ama sarsıla sarsıla ağlamaya başladın.

Bonen altında günlerce taşıdığın özlemli gülümsemen, İye'nin eli altında yenileşmiş eşyalar, ve sessizlik çadırı yanıp kül oldu bir anda. Hayattan kopmuş ev, dünya dışı bir boşluk içinde yüzüyordu.

Ama gözlerim seni gördüğü sürece sen küçülmeyecek, yerlere düşmeyecektin, Anne. Ayağa kalkıp titreyen omuzbaşlarını öptüm. İye'ninki kadar sıcak değildi, ama İye'ninkiler kadar cana yakın ve sevimliydi omuzbaşların. Belini dolayıp ayağa kaldırdım seni, peşkiri ellerin arasından aldım; ak peşkirin üstünde Topkaya kızılcıklarının kızılını hatırlatan kızıl lekeler vardı. Parmağının ucundaki küçük yarayı yıkadım, kuruladım, mendille bağladım; yerden cam parçalarını toplayıp çöp tenekesine attım. Babam da yanımızdaydı gayrı. Omuzlarını tutup sandalyeye oturmana yardımcı oldu. Sessizlik döndü yine mutfağa. Ama sessizlik az önceki kadar gergin değildi. Az önceki acılar da silinmişti yüzünden. Birbirinize bakıştınız. İçiçeydiniz yine. Sıcaklık aktı içime. Bir an İye'yle ilişkilerimiz üstüne konuşmak özlemi uyandı

yüreğimde. Ama aynı anda İye'nin sevisinin, seni ve babamı yeniden hayata bağlayacak kadar güçlü olmadığını düşünerek mutfaktan çıktım.

Karanlık yutmuştu her yeri. İye'nin sevisiydi, sıcak soluğuydu, gülümsemesiydi- dudaklarının arasından dökülmüş acı kelimeler tümünü topladı, sildi süpürdü odamdan. Yatağımın içinde, kökünden kesilmiş bir ağaç gibi yattım.

Bu olaydan sonra uzun bir süre Kızıltaş'ın sözünü etmedin sen; bense uzun bir süre Kızıltaş'ı ağır bir çeki taşı gibi taşıdım yüreğimin içinde.

Ertesi pazar Salgır'da içime çöküp yerleşmiş hüznü yüzümde görmüş olacaktı ki, yanında durur durmaz, «Ne oldu?» diye sordu İye. Olanları anlattım. İye ses etmedi. Ama bakışları yüzümdeydi. Önceleri beni öper, alnıma düşen saçlarımı düzeltir, ya da başka bir hareketle hüznümü dağıtmaya çalışırdı. O gün öyle bir şey yapmadı. Gövdelerimizi köprünün korkuluğuna yaslayarak Sal-gır'ın sularına baktık sessizce. Bir ara, «Annen haklı,» dedi İye. Ses etmedim. Senin haklı olduğunu biliyordum; doğrulamasına bir ihtiyaç yoktu. Başka bir şey söyler diye bekledim. Ama İye, sakin sulara bakarken, kendi dünyasında dolaşıyordu. Neden sonra koluma girdi, ve köprüyü geçerek, parka doğru yürüdük. Yürürken yüzüme bakmaksızın, «Baban da haklı,» dedi.

Okulların açılmasına çok kalmamıştı artık. Hemen hemen her günüm İye'yle geçiyordu. Her sabah Tokal Camiinin demir parmaklıklı bahçe duvarı dibinde yerimi alıyor, az uzağımda evin badanalı duvarındaki ahşap kapıya bakarak, İye'yi bekliyordum. Güneşin gökyüzüne çıkıp, ışınlarını mezarlar üstüne serdiği bir zamanda, koluna takılı hasır sepeti içinde yünü ve yiyeceğimiz, evden çıkıyordu İye; ve mezarlığı ikiye bölen toprak yolu geçerek, Salgır'ın kıyısındaki akdikenler arasına, ya da parkın kuytuluğunda eski yerimize konaklıyorduk.

Ömrümüzün en güzel günlerini yaşıyorduk. Fontannaya'da beraberce geçirdiğimiz gecelerin üstüne bir yaz yağmuru yağmıştı dersin; bakışları taze, yüzünde huzur çiçekleri; hasretle özlediği bir geleceği tadıyordu. Benim için ördüğü yün çorabı dizleri üstüne tutup kaşları altından göz süzdüğü anlarda biryerlerimi okşamak özleminin mavisini görüyordum gözlerinin içinde.

Her geçen günle senden biraz daha uzaklaştığımın farkındaydım, Anne. Bu, bir gerçekti. Yıllar boyu birikmiş ortak hâtıralar sönüp siliniyor, İye'nin tatlı bakışları ve elleri altında yeni bir kimlik kazanıyordum.

İyi hatırlıyorum; bir akşam İye'nin ördüğü bir hırkayla döndüm Fontannaya'ya. Üç-beş ay öncesi olmuş olsaydı şaşkına dönerdin kuşkusuz. Ama o akşam... Kimdi? Kimdendi? Soru sormadın. Hırkayı elleyip yatağımın üstüne serdin, ve, bir yabancının malıymış gibi, soğuk bir tavırla katlayıp koltuğun üstüne bıraktın. Soğukluğun içime işledi. Ah, Anne, Anne! Bütün bir yaz göz nurunu döke döke İye'nin o hırkayı senin oğlun için ördüğünü hiç mi düşünmedin?

Ama her zaman öyle soğuk ve ilgisiz davranmazdın. Başka bir akşam mutfakta çaylarımızı içerken Saniye'den söz açtın aniden.

Saniye mi? Saniye kim?

Faltaşı gibi açılı gözlerin yüzümde dondu:

«Ayol! Kendine gel, onu da mı unuttun? Ayvasıllı Emine'nin Saniye'si.»

«Ah, o...»

«Başka bir Saniye mi var? O Saniye elbet!»

«Yalta teknikomunda okuyordu değil mi?»

«Bitirdi. Livadiya tarım dairesinde çalışıyor. Topografçı mı ne?»

«Evlendi mi?»

«Boy bos... Eski zaman Fransız moda magazinlerinin sayfaları arasından çıktı dersin. Olgun bir nar gibi. Gene de annesinin kızı. Evlenecek elbet. İsteyen de az değil. Ama kim? Ve ne zaman? İşte, mesele bu. Kararı Emine verecek.»

«Emine Teyze jandarma görevini sürdürüyor demek.»

«İhtiyarlandı. Hırçınlığı yerli yerinde, ama beti benzi soldu hayli. Babanla doktor arasında üstüne konuşulacak dertler az değildi Yalta'da. Politika, dünyanın hali, milletin hali... Öyle şeyler. Bir gün ikisini başbaşa bırakıp Ayvasıl'a çıktım. Kızıltaş'taki gibi bir gün yaşadık Emine'yle. Çardağın gölgeli yerinde içtik kahvelerimizi. Tatlı acı hâtıralarımızı da içtik doya doya. Fal açtı Emine. Dert döktük.»

«Kızıltaş'a gittiği oluyor mu?»

«Yok. Kime gitsin? Biliyor musun ne diyor? Fincanın dibinde görüyormuş- Kolhoz'un kolu kozu adamakıllı perişan; bilmeyen görmeyen yok artık; Ayvasıl, Dereköy, Livadiya bağları bu gidişle ormana dönüşeceklermiş bir-iki yıl içinde; bağların geri sahiplerine verileceği gün çok uzakta değil diyor. Herşey öncesi gibi olacakmış. Sizler de Kızıltaş'a döneceksiniz; biz neyse... yaşlandık; evlâtlarımızın başı sağ olsun; huzura, sevgiye kavuşacaklar gene,» diyor.

Gözlerini döndürüp yüzüme bakışından Saniye üstüne bir şeyler söylememi özlediğini anlıyordum. Ne diyecektim? Duygulandırmıyordu beni. Saniye de, Kızıltaş da, aşınmış bir konuydu artık. Gene de dikkatle dinliyordum seni. Zaman zaman kapalı yaralarımızı deşmemiz, gözlerine yaşlar getiriyorsa bile, faydalı oluyordu. Gençleşiyordun, tazeleniyordun; Kızıltaş'ın baharı yazı konaklanıyordu yüreğinin içinde; güneşi ışıyordu gözlerinde.

Son bir-iki hafta ağır ve coşkusuz geçti günler. İye'nin pazarların birinde 'Gel, Bahçesaray'a gidelim' demesini ummuyor değildim gizliden gizliye. Ama, aynı zamanda, öylesine bir serüvenin teyzesinin karşısında duyacağım utanca değmeyeceğini de düşünmüyor değildim. Duygularımı içime bastırdım. Üstelik ders yılı yaklaştıkça bu duyguların yerini dersler ve öğrenciler almaya başlamıştı.

Çok geçmeden beklediğimiz gün de başgösterdi. Önceki gün Köyevi lokantasında İye'yle son yemeğimizi yedik, kentin sokaklarında dolandık, Gorki'de kitap mağazasına uğrayıp birkaç kurşun kalem, birkaç defter, ders kitabı, mürekkep hokkası satın aldık, ve İye'yi ve İye'yle birlikte geçen yılın, belki yılların yükünü Tokal Camiinin demir parmaklıklı duvarı dibine bırakarak, artık yeni özlem ve yeni düşlerle, Fontannaya'ya döndüm.

Uyku tutmadı gözlerimi o gece. En güzel hayallerle dolup taştı beynimin dar hücreleri: karanlık içinde ışıl ışıl ve sevecen kendi yüzüm gelip duruyordu gözlerimin önüne. Çevremde koşuşup oynaşan, sınıfta karşımda saygı selâmına duran, rahleler gerisinde beni dikkatle dinleyen öğrencileri görüyordum. Yarın!.. Aşırı yüksek bir sesle vermiştim derslerimi geçen yıl. Ders süresince gerisinde oturduğum masanın kenarını sıkmıştım olanca gücümle farkında olmadan. Yarın... Sinirlenmeyecektim. Yumuşak ama açık-seçik, özlü ve tumturaklı konuşacaktım. Evet, yarın! Koltuğumun altında ders kitapları, yaya gidecektim okula. Kantar'ı geçerken, Karaim sokağı ucunda eski öğretmenlerime rastlayacaktım. Durup elimi sıkacaklardı; öğretmenliğimi hangi okulda yaptığımı merak edeceklerdi. Yirmiüçüncü Rus okulunda; ortaokul tarih öğretmeni! Küçük bir başarı değildi ha! Umursanmayacak bir başarı değildi ha! Başka kimseler görecekti beni sokakta. Üç kapı ötedeki evin duvarı dibinde terzi Kırımçak... O, başını kaldırmayacaktı dikişinden; sadece bir el selâmıyla yetinecekti. Ama... İçinden kendi oğlunun da benim gibi bir öğretmen olmasını dileyecekti Hazreti Musa'dan. Bayan Sineması önünde karşıma Rüstem çıkarsa? O üstün bakışla yüzüme bakarak, «Kızlardan ne haber?» diye sorarsa... Yüzünde dalgalanan o gizli anlamlar, «Bu işin ustasıyız; askerliğini de yaptık, savaşını da;

kızlara gelince şeytana pabucunu tersine geydiri-riz. Çekinme, ihtiyaç çıktığı zaman gel, beni gör,» derse...

Sen kimsin be adam!

Sabahleyin gözlerimi açar açmaz seni gördüm odamda.

Senin yüreğinin içindeki Kızıltaş'ı gölgeleyebilecek hiçbir şey yoktu dünyada. Ama o gün, sadece o gün, Kızıltaş kendi yerini göğsünün orta yerinde kabaran bir gurur dalgasına bıraktı. Topkayacı'lar sıradan kimseler sayılmazlardı- sürgündekiler de, sürgünü bekleyenler de. Ütülü giysilerim ve ışıltılı ayakkabılarımla yatağımın başı ucunda durarak yüzüme bakarken, boyunun Topkaya'dan bir baş yüksek olduğunu gördüm.

Fakat az sonra giyinip kuşanmış, aynanın karşısında durarak, saçlarımı tararken yüzün bozuldu, gözlerinin içinde korkuya benzer bir gölge belirdi.

«Neyin var, Anne? Tasalı görünüyorsun?»

«Tasalıyım elbet. Seni Topkaya'nın dibinde bulduğumu mu sandın?»

«Hayır. Pilibaşı Bağı'nın dibinde buldun, sanırım.»

Dudaklarının ucuna hafif bir gülümseme takıldı.

«Evlât sevgisi tasadan başka bir şey değildir. Her Tatar anası... Hoş, hepsi değil, ama çoğu, tasalanır böyle bir günde.»

«Sen tasalanmayanlara katıl.»

«Nasıl tasalanmayayım? Oğlum Rus okulunda öğretmen olsun da ben tasalanmayayım ha! Dile kolay! Öğretmenliğini Numune Mektebi'nde yapamaz mıydın?

«Rus okulu, Tatar okulu! Ne farkeder?»

«Hiç. Belki hiç. Ama sen evlenmeden önce pidemi rahat rahat yiyemeyeceğim.»

«Hay haaaay! İki yıl öncesi bir dadının elimi tutmasına izin vermezdin, şimdi evlenmemi mi istiyorsun?»

«Evli dişi, bir dadıdan daha güvenli. Hem çok daha kolay bulunur.»

«Bekle. Az daha bekle. Arayacağım, Anne.»

«Nerde?»

«Bilmiyorum nerde? Yirmiüçüncü Rus okulunda değil ama. Salgır'da belki. Ya da Çıfıtkale'de."

Çıfıtkale uzak ve hayatsız bir yerdi; ve bu yüzden de, uzun bir süre evlenme niyetlerinden uzak olduğumu işaret eden resmî bir mühür gibi çıktı dudaklarımın arasından. Hiç değilse sana öyle geldi. Ve yanılmadın. Zaten kıvancını da hüznünü de hiç bir zaman saklamadın benden. Saklayamazdm; yüzün saydamdı. Güldün, ve alnımı öptün.

Dışarda dünya ve zaman değişiyordu, Anne. Yalnız dünyanın sana ait küçücük bir parçacığı değişmek bilmiyordu. Ben evden çıktım; sen ise, başında ak maraman ve dizinde Kur'ân, yavaş yavaş pörsüyüp son güzelliğini yitiren en güzel bir yaz gibi, sedirin üstünde kaldın.

Suyu çekilmiş kuru bir Salgır gibiydi henüz Fontannaya: sessiz ve insansız; hattâ lüle saçlı ve takyeli Kırımçak'sız. Ama geceleyin kafamın içinde barındırdığım düşler benimleydi hâlâ. Havra'ya yaklaşırken ağır adımlarla bana doğru yürüyen İye'yi görünce düşlerim dağıldı. Sabahın bu saatinde evden çıkmasına bir sebep vardı sanki!

Hoş, benim de serçeler uyanmadan evden çıkmama bir sebep yoktu. Sebepli veya sebepsiz, çıkmıştık bir kere, ve yolun bir yerinde yüzyüze gelmemiz normaldi.

Önceki okul günlerinde olduğu gibi, o gün de, ak fanilasını ve kara eteğini giymişti İye. Saçları kulakları üstünden özenle taranıp arkada mavi bandla bağlı, kolunun altında bir yığın kitap, yanıbaşına sarkık elinde ise meşin bir çanta tutuyordu. Tutuşundan çantanın boş olduğu aşikârdı. Günün -özellikle benim için- önemi her zamanki gülümsemeli öpüşe meydan vermedi. Koltuğu altında taşıdığı kitapları alacakken, meşin çantayı elime tutuşturdu. Sordum:

«Bu ne?»

«Çanta,» dedi İye.

Çantanın çanta olduğunu bilmeyen bir öğretmen diye mi düşünmüştü?

«Öğretmenlerin çoğu kullanır. Sen de kullan.»

«Çanta senin çantan değil mi?»

«Benim. Ama ben kullanmıyorum. Hiç kullanmadım.»

Bazı durumlarda İye'ye karşı gelmenin boş yere harcanacak bir çaba olacağını sesinden anlardım. Kitaplarımı sessizce çantaya doldurdum. Uysallığımı tatlı bir gülümsemeyle değerlendirdi İye ve, daha yazın başlarında babamın ikinci elden satın aldığı ve yaz boyunca sandığın dibinde saklı, ama o sabah ütülediğin lâcivert ceketimin yakasında gördüğü, belki de görmediği ya da

hayâli bir kılı eliyle fiskeledi, kıravatımı düzeltti, ve koluma girerek, beni Kantar'dan yana çekti.

Kantar'da fazla insan ve hareket vardı: köşe başlarında tenekeleriyle alıcı bekleyen sütçü kadınlar; durakta, başları kızıl yağlıklarla bağlı, tramvayı bekleyen işçi kadınlar, kızlar; uzun çalı süpürgeleriyle kaldırımı süpüren belediye işçileri; bazı evlerin eşiklerinde, bacakları arasında içi ayçiçeği çekirdeğiyle dolu torbalarıyla, kurulmuş oturan kadınlar; ve şurada burada, sırtlarında yeni okul çantaları, tıpkı benim gibi, sabırsızca okul kapılarının açılmasını bekleyen birinci yılında ilkokul öğrencileri. Karaim sokağına yaklaştıkça fazla öğrenci göze çarpıyordu. Fakat, benden ve İye'den başka, genç veya ihtiyar, tanıdık veya tanımadık, öğretmen yoktu görünürde.

İye suskundu. Kederliydi doğrusu. Dudakları öyle incelip sıkılmış, gözleri öyle daralıp küçülmüş bir halde yanıbaşımda sessizce yürürken, kederini yalnızca yüzünde değil, arkada mavi bandıyla bağlı saçları altından çıkan kaz akı ensesi üstünde görüyordum. Bir ara duralayıp yüzüne baktım. Yüzünün katılığı değişmedi.

«İye!»

«Evet, Saf!»

«Neyin var?»

«Hiç.»

«Hiç mi?»

«Hiçbir şeyim yok. Neden?»

«Kolumda öyle... yürüyorsun da.»

«Nasıl?»

«Sıkılı bir yumruk gibi.»

Durdu. Yumruğunu açarak yüzüme kaldırdı. Avucunun içini öptüm. Güldü İye.

«Haklısın; seni düşünüyordum,» dedi.

«Yanıbaşındayım işte. Düşüneceğin yere konuş daha iyi. Zor değil ya?»

«Yok, zor değil.»

«Ee?»

Büyük bir hızla Kantar yokuşunu inen tramvayın kaldırdığı yel, Karaim sokağı köşesindeki pelit ağacının zamanından önce kaldırıma dökülmüş tek tük sarı yapraklarını uçurtup pantolonumun ütüsü üstüne getirdi. Gürültüden

ürkmüş olacaktı ki, kömür yüklü arabayı yokuş yukarı çeken beygirin havaya dikili kısa kuyruğu altından gevşek ve sıcak kokulu yassı gübre parçaları düştü sokağa.

Fazla öğrenci vardı Karaim sokağında. Sokağın öbür ucunda yakın köylerden kız öğrencileri öğrenci yurduna getirmiş köylü arabaları duruyordu. İye bilek saatine baktı:

«Daha bir saat var dersime. Seninle Bayan Sinemasına kadar gideyim, tramvayla dönerim,» dedi.

Gelmese de olurdu. Doğrusu, düşlerimle kalmayı tercih ediyordum; ama İye, içimdeki kendi yerini kendisinden başka düşlerin alabileceğine ihtimal vermiyordu.

«Seni düşünüyorum dedin demincek.»

«Ha! Evet,» dedi İye. «Ama önemli değil.»

«Önemsizse de konuş.»

«Hayri Cevizov tarih öğretmeniydi. Onun yerini bu yıl kim alacak acaba?»

«Beni değil, Hayri Cevizov'u düşünüyordun demek.»

«Hayır. Seni düşünüyordum.»

«Sorumu cevaplandırmıyorsun.»

«Şey... evet. Öğretmenliğini Onüçüncü Numune Mektebi'nde yapmanı tercih ederdim.»

Gülmemek elde değildi. Duralayıp bakışlarını yüzüme kaldırdı İye.

«Ne oldu? Gülünç bir şey mi söyledim?»

«Tıpkı annem gibisin.»

«Öyle mi?»

«Evet.»

«Benzerlik nerde?»

«Ne demek benzerlik nerde?»

«Saç, kaş, baş, yaş...»

«Annem gibi konuşuyorsun demek istedim. Bu sabah evden çıkarken kelimesi kelimesine aynı şeyi söyledi bana annem.»

İye ses etmedi. Uzunca bir süre konuşmadı da. Fakat Sivastopol caddesiyle Gorki sokağı arasındaki küçük bahçeye yaklaşırken bakışlarını tekrar yüzüme kaldırdı:

«Biliyor musun ne?» dedi İye.

«Ne?» diye sordum.

«Analar bazan... Yok, bazan değil; hemen hemen her zaman, haklı olurlar.»

İkimiz de güldük. Gülümsemelerimiz anlamlarla yüklüydü.

Güneş ışınlarına bürülü bahçenin bodur çalıları, çimlik, çimliğin Gorki tarafındaki kıyısı dibinde güller güler gibiydiler, ve, İye için bilmiyorum, ama benim için, güllerin gülümsemeleri de anlamlarla yüklüydü.

Küçük bahçenin orta yerinden geçerek *Gençlik Mecmuası* dairesine çıkan çakıl taşlarla döşeli, dar yolun ucunda durdum; çiçeklere baktım, çalılar içinde cıvıldaşan serçeleri dinledim. İye kolumdaydı.

«Ne düşündüğünü biliyorum,» dedi.

«Hatırlıyorsun, değil mi?» diye sordum.

«Hatırlıyorum tabiî. Aradan dört yıl geçti.»

«Dört yıl! Ne çabuk geçiyor zaman.»

İye düşünceliydi.

«İye!»

«Evet, Saf.»

«Zaman... Ne çabuk geçiyor diyorum.»

«Zaman geçmiyor, Saf. Zaman duruyor. Biz, insanlar geçiyoruz zamanın içinden.»

Sustu. Az sustuktan sonra:

«Kimimiz çabuk, kimimiz yavaş,» dedi.

Bayan Sineması önünde ayrıldık. İye Kantar'a, ben Yirmiüçüncü Rus okuluna yöneldim.

Onikinci Mektup

Anneciğim,

Yaz, güzelliğini ve kokusunu damla damla çekip, gizlice terkediyor bahçemi. Günler kısalıyor; yerlere eğili yaşlı çiçekler yorgun ve ezik; yazın ardından ağlar gibi, yaprak döküyor badem ağacı. Ben de yorgunum. Benim de yorgunluğum normal. Çocukluğumda dalına bebekler astığım badem ağacından çok yaşlıyım, Anne. Ama Ayı Dağı'ndan çok gencim ve sana bu (belki son) mektubu yazamayacak kadar güçsüz değilim. Aslında bu mektuplar bir güç kaynağı benim için; mektupları yazıp bitirdiğim gün hayatın benim için sona ereceğinden o denli eminim ki, geleceği düşünmüyorum. Senin hayatta en büyük ve en güzel başarın beni Kızıltaş'ta, Pilibaşı bağı dibindeki evde doğurman olmuştur. Yıllarca Kızıltaş'ı kaybetmek korkusuyla yaşadım. Şimdi korkmuyorum. Heryerde görüyorum Kızıltaş'ı: evimin içersinde, pencere camları gerisinde, duvar afişlerinde, parklarda, istasyonlarda- Kızıltaş sonsuz bir rüya gibi. Ve İye.

Kızıltaş'ı yalnızca görüyorsam, İye'yi bekliyorum, Anne. Koltukta oturarak bahçeme bakarken, kulak kabartıyorum. Sokaktan geçen yüzlerce insanın ayak sesleri içinden İye'nin ayak seslerini kuşkusuz ayırdedeceğim. Bugüne dek duymadım. Ama umutsuz değilim. Onun ayak seslerini işitir işitmez yerimden kalkıp kapıyı açacağım.

İye bilmiyor ihtiyar bir adam olduğumu. Bilmesi imkânsız. Kendisinden ayrıldığım gün gençtim. Saçlarım karaydı. Gözlerim ışıl ışıldı. Sağlık fışkırıyordu vücudumdan. Şimdiyse...

Geleceği düşünmüyorum diyorum ya, inanma; düşünüyorum. Bazı günler, tıpkı bugünün gençleri gibi (bacağımda belde sıkı pantolon, göğsümde gümüş zincire takılı St. Francis madalyonu) giyinip kuşanarak bekleyesim geliyor. Biliyorum, gülünç görüneceğim bu yaşımda. Ama İye için neler yapmam! Zaten İye'nin evime yaklaşan ayak sesleri kulağıma girer girmez değişecek her şey:

yerlere eğik yıldız çiçekleri doğrulacaklar: badem ağacı çiçek açacak; güneş ışıyacak yağmurlu gökyüzünde; odam ebem kuşaklarıyla dolacak; ve ben, bir zamanlar Salgır'ın kıyısındaki akdikenler arasında İye'yi öpen bir ben olacağım. Ve İye beni kapıda görünce...

Tanımayacak beni birden. Tanıyamaz da. Bunca yıl geçti aradan. Kendisinden ayrıldığım o kış günü ben çok başkaydım. Başımda kulaklı kalpak vardı; sırtımda kalın palto, bacaklarımda kabartma pantolon, ayaklarımda babamın pazar yerinde ikinci elden satın aldığı çizmeler... Ama İye parkın kuytuluğundaki rododendronlar arasında gibi duracak karşımda. Bir ara yabancı bir yerde olduğunu sanacak, ve az şaşkın yüzüme bakarak: *«Özür dilerim,»* diyecek; (gençliğimizde de fazlaca özür dilerdi İye) *«Ben, Akmescit Onüçüncü Nümune Mektebi'nin dil ve edebiyat öğretmeni Safiye Akimova'yım. Burada Topkayacı isminde birini arıyorum.»*

Konuşurken de alabildiğine açık ve kıpırtısız gözleriyle yüzüme bakacak. Ve tanıyacak beni. Birden değil; yavaş yavaş tanıyacak. Her zaman öyle dikkatlice bakardı bana. Bakışlarım bulanık, yüzüm soluk ve ifadesiz olduğu zamanlarda görmek istediklerini derimin altında görürdü.

Evet, tanıyacak beni, İye. Çünkü yaşlı derimin altında ben hâlâ ben'im, Anne.

Ya tanıyamazsa? O alabildiğine açık ve kıpırtısız gözleri yüzümde, elini yüzüme uzatır da parmaklarını alnımın buruşukları üstünde gezdirerek, seyrek ve ak saçlarımı okşayarak, *'Sen Saf mısın?'* diye sorarsa?

Sorarsa yanmayacağım, ağlamayacağım, ezilip toz olmayacağım. *'İye! İye! İye! Ben Saf'ım. Tanımıyor musun beni? Görmüyor musun beni?'* diye soracağım. *'Görmüyorum'* demeyecek mi?

'Niçin İye? İyice bak bana. Ben yaşlandım. Yılın başında kalb hastalığı geçirdim. Ama sağım! İye. Görmüyor musun beni? Ben senin Saf'ınım. Ne oldu sana böyle?'

'Görmüyorum, Saf. Görmüyorum seni. Ben körüm, Saf.'

'Ah benim İye'm! Ah benim ışığım!'

'Kırk yıl karanlık bir dünya içinde kaldım.'

'Gözlerin alabildiğine açık ve ışıl ışıl, İye.'

'Evet, Saf. Karanlık dünya içinden çıkınca güneş tüm ışınlarını benim gözlerimin üstüne döktü.'

'Dünyayı kara mı görüyorsun, İye? Gerçek dünya karanlık değil.'

'Kara görmüyorum, Saf. Ne kara, ne ak, ne de yeşil. Gözlerim kör, Saf. Hiçbir şey görmüyorum.'

'Beni de mi görmüyorsun?'

'Görmüyorum, Saf. İnsanlara sora sora dünyayı dolandım. Seni Kızıltaş'ta bulacağımı umdum. Ben nerdeyim, Saf?'

'Burası Kızıltaş, İye.'

'Kızıltaş mı? Gerçekten Kızıltaş mı burası? Ayı Dağı'yla, deniziyle, Adaları'yla, Topkaya bayırlarıyla, Pilibaşı bağıyla senin Kızıltaş'ın mı, Saf?'

'Tümüyle, İye. Tümüyle benim Kızıltaş'ım. Ama yeni Kızıltaş burası. Eski Kızıltaş insansız. Eski Kızıltaş çökük. Eski Kızıltaş'ın bağlarını, bostanlarını, yollarını yaban otları kapladı. Burası yeni Kızıltaş, İye. Kendi ellerimle kurdum ben bu Kızıltaş'ı. Gel, İye. Benimle gel, ve bundan böyle hiç ayrılma benden.'

Ve elinden tutarak İye'yi Kızıltaş'ıma götüreceğim.

Düşler korkutmuyor beni, Anne. Gerçeği ben düşlerde buldum. Önceki mektuplarımda sana yazdığımı hatırlamıyorum- yılın ortalarında bir serüven geçirdim: Temmuzun sonuydu. Gökyüzü yüksek ve maviydi. Bahçeler süslü gelinler gibi ışıl ışıldı. Yanılmıyorsam, günlerden pazardı; hafta sonu olduğundan eminim, çünkü evime yakın Wimbledon parkındaydım. Kestane ağaçlarının gölgesinde çocuk arabacıklarıyla kadınlar geziniyor, kum sandıkları içinde renkli plastik kovacıklarıyla çocuklar kaleler kuruyor, ilkokul yaşında olanlar salıncaklarda salınıyorlardı.

Parkın ucundaki göle doğru yürüdüm.

Gölün, sulardan bir metre kadar yüksek kıyısı tenhaydı. Kıyıya atılı peykelerin birinde hasır şapkalı, göğsü değneğine inik bir ihtiyar suda şahane bir gururla yan yana yüzen iki kuğuyu seyrediyordu. Çalılarla, eğreltilerle, dalları sulara düşen cüce söğütlerle örülü karşı yakada bir tek balıkçı, kocaman renkli şemsiyesi altında ipnotize edilmiş gibi, bakıyordu suya. Balıkçının arkasında yeşil kamburları ve yarım ay şeklinde kum çukurlarıyla golf sahası, ve sahanın ötesinde kalın gövdeleri koyu yeşil sarmaşıklarla örülü meşeler arasından Wimbledon Tenis Kulübü'nün akımsı bir sis tülbentine bürülü Ortakort damı görünüyordu.

Manzara Soğuksu kıyılarından çok başka olmasına rağmen, gölün kıyısınca yürürken, Kızıltaş'ı hatırladım. Hayatı kendi yaşantılarımla değerlendirdiğim gibi, tabiatı da, özellikle görüntüleri, Kızıltaş'la değerlendiriyorum; Kızıltaş'ı

unuttuğum anlarda ise dünyanın ıssız bir köşesine atıldığımı, yanımdan geçip giden insanların beni görmediklerini, varlığımdan habersiz olduklarını hissetmekten alamıyorum kendimi.

Ama o gün Soğuksu kıyıları gelip duruyordu gözlerimin önüne; ve göle baktıkça, sadece gölü ve yöresini değil, hayatı bile sevecek kadar ılık duygular uyanıyordu içimde.

Derken gölün ortasında bir kürekçi belirdi. Sırtında kızıl mayosu ve güneş ışığında ışıltılı yeşil plastik kasketiyle Olimpiyad kürekçilerinden çok farklı değildi adam. Ama Güney Pasifik Mulat'larının kayıklarını andıran uzun ve dar kayığı ve tek avuç kısa küreği adamın amatör bir kayıkçı olduğunu açığa vuruyordu.

Adam, dünyayla tüm ilişkilerini kesmiş gibi, koca gölün tam ortasında, ve durmadan, dar bir çevre üstünde dönüp duruyordu. Kürekçiye bakarken hayattan kopup dünyanın ıssız bir yerine çekilmiş insanların da mutlu olabileceklerini düşündüm. Ve güldüm.

Güneş ve masmavi gökyüzü hayata çağırıyordu beni. Aniden gençleşmiş gibiydim. Elimi cebime sokarak, bir çağrım ötedeki kafeteryaya doğru yürüdüm.

Sırtlarında Chelsea futbolcularının formaları, üç çocuk yanımdan geçerken, elimi, koltuğu altında topu taşıyan çocuğun omuzu üstüne atarak, sırtına baktım:

«Numara dokuz. Sen santrafor musun?»

Çocuğun yüzü sıcak bir gülümsemeyle aydınlandı.

«Evet.»

«Bobby Charlton ha!»

«Hayır, Jimmy Greaves!» dedi çocuk, ve topu çimlikten yana tepti. Öteki sordu:

«Senin takım hangisi?»

«Q. P. R.» dedim.

«Pfu! Boktan bir takım!» diye bağırdı çocuk; ve üçü birden topun ardından koştular. Az uzaklaşınca, başını benden yana çevirerek ilâve etti: «Futbol sezonu başlasın hele! Senin Q. P. R.'ı katledecek Chelsea!»

Kürekçi gölün ortasındaydı hâlâ. Golf sahasını parktan ayıran asfalt döşeli yol, uzun bitkiler içinden yalnızca sivri uçları görünen demir parmaklığın dibince az yokuş aşağı inerek, verandalı kafeteryanın yerden dört basamak

yüksek merdivenine dek uzuyordu. Güzel günü bir bardak sütlü kahveyle kutlamaya karar verdim.

Bir kez daha gölün ortasında devinen kürekçiye bakmak için başımı çevirdiğim zaman peykelerin birinde genç bir kız ilişti gözüme.

Genç kız genç değildi; otuzbeş yaşlarındaydı; ama sokaklarda sık sık rastladığımız bol hırkalı, Denim pantolonlu, Afro saçlı zamanın kızlarından çok başkaydı. Öyle ki yavaşlayarak göz süzgecinden geçirdim: ak eteği içinde ak çoraplı düzgün bacakları, balsarısı ipek buluzu ve omuzbaşları üzerine dökülü ışıltılı kumral saçlarıyla dalında bütün güzelliğiyle çiçek açmış taptaze bir gül gibi oturuyordu peykede.

Güneşin, suyun yüzüne döktüğü ılık ışıkları doldu içime. İhtiyarlığımı, istersem bile, bir tekme sallayıp sulara atamazdım; ama güzel bir çiçeğe bakmanın da bir günahı yoktu.

Kafeteryaya gidecekken döndüm, kızın üstünde oturduğu peykenin önünden geçerek, komşu peykeye oturdum. Hemen pişman oldum. Kendisiyle ilgilendiğimin farkına vardıysa... Kalkıp gitmek geçti içimden. Ama neden? Kız, başını çevirip bakmadı bana. Bacakları birbiri üstüne atılı, başı az arkaya sarkık, bakışları gölün ortasında devinen kürekçide- varlığımdan habersizdi belki de.

Yaşıma yaraşır bir pozla oturuyorum. Temmuz güneşinin ağdalı sıcaklığı yükleniyor üstüme.

Kürekçiye bakıyorum; yan yana yüzen iki kuğuya, kalın meşeler arasından Ortakort'un akımsı bir sis tülbentine bürülü yeşil damına bakıyorum; ve hiçbir şey görmüyorum. Otuzbeşinde değil o kız; İye'nin yaşında. İye de başını öyle az arkaya atıp yüzünü güneşe verirdi Salgır'ın kıyısında. Yalnız saçları... Çantası içinden bir bant çıkarır da...

Hoşluk doluyor içime. Allak bullak oluyor içim. Küsüm kendime. 'Mutlu ihtiyar deli!'

Kız, başını benden yana çeviriyor. Gözleri İye'ninkiler gibi: iri, alabildiğine açık, ve kıpırtısız. Kendi gözlerimi saklayacak bir yer arıyorum. 'Sen kimsin be adam?'

Başımı kızdan yana çevirmeksizin göz süzüyorum. İlgilenmeyecek benimle. Kürekçiye bakıyorum gene. Ağzım kupkuru. Kafeteryaya girip bir bardak buzlu portakal suyu içeceğim.

Kız dalgın. Vernikli kara çantası içinden bir sigara çıkarıp dudakları arasına yerleştiriyor. Sonra çantasının içini yokluyor iki eliyle.

«Kibrit var mı üstünüzde?»

Bana seslendiğinden emin değilim. Çevreme bakmıyorum. Peykeler boş.

«Kibrit mi dediniz?»

«Evet.»

«Kullanmıyorum.»

«...»

«Yani sigara içmiyorum... demek istedim.»

Gözleri gölde. Kürekçiden başka bir şey görüyor galiba gölün ortasında.

«Kafeteryadan alabilirsiniz kibriti.»

Aramızda üstüne konuşabileceğimiz şey bu kadar. İkimiz de göle bakıyoruz. Sessizlik sürekli; ve sıkıcı.

«Tuhaf değil mi?»

«Ne?» diye soruyor kız.

«Şu kürekçi.»

Kız suskun. Göl donuk. Kuğular yapmacık. Kürekçi anlamdışı.

«Kafeterya mı dediniz?»

«Evet.»

«Uzak mı buradan?»

«Yok. Başınızı yola çevirin. Gözünüzün önünde.»

Sigarası parmakları arasında, göle bakıyor hâlâ. Başka ne diyebilirim? Hiç. Kız kendi dünyasında, ben kendi dünyamda. Peykeye zincirli bir tutsak gibi oturuyorum. Ama üzgün değilim. Kız çekip giderse sevineceğim bile.

Derken kız ayağa kalktı. Sigarasını çantasının içine koydu, elini saçları üstünden geçirdi, buluzunun yakasını düzeltti. Sonra benden yana döndü. Sandığımdan çok daha güzeldi.

«Benimle gelir misiniz?»

Garip bir titreme geçti içimden.

«Ben mi?»

«Evet, siz?»

«Nereye?»

Kızın dudaklarına soğuk bir gülümseme takıldı.

«Kafeteryaya.»

Çıplak omuzbaşları şeftali rengindeydi. Elleri narindi. Parmakları yüzüksüzdü. Boynuna takılı incecik altın bir zincir vardı.

«İhtiyar bir adamım ben.»

Uzunca bir süre ses etmedi. Neden sonra, bakışları benden yana dönük:

«Evet, biliyorum,» dedi kız; ve hemen ilâve etti: «Rica ederim, ben körüm.»

Birden içim burkuldu. Karanlık çöktü gözlerime. Üşüyordum. Güneş, tüm ışıklarını kızın yüzüne yöneltmişti. Çok zayıftım. Titriyordum. Dünya sallanıyordu gözlerimde. Kıza ne demem gerektiğini bilmiyordum. Özür dilemek geçti içimden bir an. Dilemedim. Kızdan özür dilemenin doğru olmayacağını, üstelik kızın özür dilememi istemediğini, özür dilediğim takdirde, nedense, kızın bana güceneceğini düşündüm.

Gözleri iri ve alabildiğine açıktı. Halimi görüyordu. (Görüyor muydu?) Görmüyorsa duyuyordu. Elini kaldırdı. Ben, yerden kopmuşum gibi, ben karanlık bir boşluğun içinde yüzüyorum gibi, eliyle beni aradı. Uzanıp usulca dirseğini tuttum. Kız koluma girdi, ikimiz sessizce Kafeteryaya doğru yürüdük.

Yürürken yatıştım; vücudum kızın kolundan gelen hayat sıcaklığıyla ısındı. Düz yolun yokuş kesimi başladığı yerde tedirgince yavaşlayıp daha bir sıkı bağlandı koluma.

«Her zaman böyle değilim,» dedi, soluk bir gülümsemeyle gülerek. «Elimde ak çubuğumla yürüdüğüm günlerde yolların kıraliçesiyim. Bugün çubuksuz çıktım.»

«Çıkmasaydınız. Yalnız mısınız?»

"Hayır, babamla. Birlikte geziniriz çoğu kere. Babamın hoşuna gider benimle gezinmek. Ben de çubuksuz yürümeye bayılırım. Annem -iki yıl önce öldü- hayattayken babamın kolunda yürüdüğüm zamanlarda tabiî olduğumu söylerdi bana. Siz sokaklarda izci köpeklerle yürüyen körleri gördünüz mü hiç?»

«Evet. Gördüm.»

«Onlar başka bir âlem. İnsandan çok köpek önem kazanıyor.»

Kafeteryanın çevresi kalabalıktı: yaşlı kadınlar, genç kadınlar, büyükbabalar, nineler; çocuk arabacıkları, köpekler. Verandanın geniş tahta merdiveni üstünde kurulmuş oturan çocuklar renkli dondurma ve Lolly-Pop yiyorlardı; birinin boynuna asılı stereolu kocaman transistordan pop müziği çıkıyordu avaz avaz. Verandanın renkli şemsiyeleri altındaki masalar, yarımına dek yenmiş börek, yarı boş koka-kola ve pepsi-kola şişeleri, plastik kaplar ve plastik kaşıklarla yüklüydü.

Merdivenin dibinde durunca kızın koluna girdim, eğilerek kulağına fısıldadım:

«Dört basamak.»

Verandaya çıktık. Bir ara ismini sormak geçti içimden. Nedense sormadım. Ama yüzüne sakıncasız bakabiliyordum artık. Büfenin önü de kalabalıktı.

«Buraya gelmişken çay teklif edebilir miyim?»

Hemen cevaplamadı sorumu.

«Rica ederim.»

«Peki,» dedi kız.

«Çay mı, yoksa kahve?»

«Çay. Şekersiz.»

Masalar alınmıştı. Yalnız verandanın korkuluğu dibindeki masada, sırtında Kurtuluş Ordusu üniformasıyla orta yaşlarında şişmanca bir tek kadın, kitap okuyordu.

Kız, ak ceketinin ucunu tuttu; ve ben önde, o arkada, masalar arasından geçerek verandanın korkuluğuna yaslı üç sandalyeli masanın yanında durduk. Üniformalı kadın kitabına dalmıştı. Sandalyelerin birini çektim, kızın omuzbaşlarını tutarak sandalyeye oturmasına yardım ettim. Üniformalı kadın kitabını kapattı; önce kızı, sonra beni kaşları altından süzdü, ve sessizce yanımızdan ayrıldı. İkimiz yüzyüzeydik. Beni görüyordu sanki- içimden geçen sevinç dalgasını belli etmemeye çalıştım.

«İki sütlü çay. Biri şekersiz. Ha! Ve kibrit!»

«Teşekkür. O kişi bir kadın mıydı?»

«Evet.»

«Tuhaf değil mi?»

«Ne?»

«Kadın.»

«Üniformalıydı. Kurtuluş Ordusu'ndan.»

«Ahlâk adına çok bir şey kalmadı dünyada. Hâlâ ahlâk bayrağını taşıyan kadınlar var aramızda. Bahse girerim, yüzlerimize kuşkulu bir bakışla baktı o kadın.»

«Şey... Evet.»

Görüyor mu acaba?

Boynuna takılı incecik zinciri tuttu.

«Gölün kıyısında sıralı peykeleri görebiliyor musunuz?»

«Görüyorum.»

«Yarım saat kadar vaktimiz var. Babama o peyke üstünde bekleyeceğim diye söz verdim. Beni orda bulamazsa rahatsız olacak. Ara sıra o yana bir göz atın, rica ederim. Babam uzun boylu, beyaz saçlı. Aşağı yukarı sizin yaşınızda.»

«Ben otuz yaşımdayım.»

«Masaldaki prens her zaman genç ve güzel olur. Altmışbeş. Belki altmışaltı. Yanılmadım değil mi?»

«Nasıl bildiniz?»

«Sesinizden.»

Masalın bitmesini istemiyordum. Ayağa kalktım, kızı kaybetmek korkusuyla acele büfeye gittim. Bir kutu kibrit ve iki çayla geri döndüğümde, kolu verandanın korkuluğu üstüne atılı, gölden yana bakıyordu boş bir bakışla.

Oturuşu da hüzünlüydü. Hoş, motosikletini süren bir gencin sırtında yamalı bir Punk gibi kırıtacak değildi elbet! Dönüşümü belli etmemeye çalışarak çayları usulca masanın üstüne koydum; usulca sandalyeye oturdum. Başını baktığı yerden çevirmedi. Alabildiğine açık gözleri gerisinde saklı gözleriyle hep gölden yana bakıyordu. Ben de baktım; peykede benim yaşımda beyaz saçlı birini göremedim. Çaylarla masaya döndüğümden haberi yoktu galiba. Soluğumu tuttum. Taş kesilmek ihtimaliyle, taş kesilesim geldi.

Bir ara yüzüne daldım. Çok uzak değil- günün birinde ben öleceğim. Ölüm döşeğinde hayattan ayrılacağım ânı beklerken, birinin elimi tutmasını özleyeceğim. Tanrım! Elimi tutanın yüzü o kızın yüzüne benzesin dilerim.

İyice bakıyorum yüzüne. O görmüyor beni. Göremez. Ama ben görüyorum. Alnına bakıyorum, saçlarına bakıyorum. Güneş ışığında yüzü güneş gibi. Ama alnında, henüz saçları dibinde belli belirsiz çilleri hâlâ orda; üst dudağı üstünde belli belirsiz tüy çizgisi hâlâ orda...

Başımın üzerinden boşluğa bakarken, kelimeleri boşluğun içinden alır gibi konuştu:

«Çayları içecek miyiz?»

«Ha!.. Evet, özür dilerim.»

Gövdesini kımıldatmaksızın çantasını açtı, sigarasını bulup dudakları arasına yerleştirdi. Kibriti çaktım. Ellerim arasında tuttuğum meşrebeden bozkırda susamış bir insana su içirir gibi, ateşi sigarasına kaldırdım. Sigarasından iki nefes çekti üst üste.

«Verandanın dibindeki güllerin rengi kızıl mı?» diye sordu.

Güllere baktım.

«Isırganlar arasından akan dar suya kadar uzuyor çiçek tarlası. Kıyılarında güller kızıl, beyaz, sarı; ortalarda fuhsiyalar ve begonyalar. Suyun ötesi yeşil bayır. Bayırda iki-üç yıllık kestane, bir de ardıç ağacı var. Bayırın üstünde çit, ve arkalıkları çitlere yaslı peykeler. Peykelerde benim yaşımda beyaz saçlı kimse yok.»

Masanın üzerine kaldırdığı elini tutup usulca çay bardağına götürdüm.

«Kaplar plastik...»

«Biliyorum,» dedi kız.

Görüyor mu acaba?

«Sakınmayın. Sıcak değil.»

Çaylarımızı yudumladık sessizce. Kızın beni görmediğine inanamıyorum bir türlü. Bu yüzden de yüzüne uzunca bir süre bakamıyor, gözleri yüzüme yöneldi mi, başımı gölden yana çeviriyorum. Peykeler boş, kafeterya boş, park boş; bütün dünya boş. Boş dünya içinde yalnızca ben ve o...

«Babanız nerde?»

«Hayalperest bir adam benim babam. Beni peykede bırakıp Wimbledon Tenis Kulübü'ne gitti. Önümüzdeki salı günü Björn Borg'un maçı var... Bilet temin edeceğini sanıyor.»

«Tenis meraklısı demek.»

«Evet. Ben de. Geçen yılın Borg-Connors maçını unutamıyoruz hiç.»

«Bilet temin edemezse?»

«Televizyonda seyredeceğiz.»

Güldü.

«Kafamın içinde saklı başka gözlerim var benim.»

«İnanıyorum. Hem de çok güzeldirler.»

Yüzü gülüyordu hâlâ.

«Gölün kıyısında bir kürekçiden söz etmiştiniz demin.»

«Evet. Gölün ortasındaydı.»

«Ne mutlu ona.»

«Kürekçiyim demeyin ha!»

«Hayır. Ama denizi severim. Deniz, dünya içinde bir dünya benim için. Hem de bana özgü bir dünya. Kumsalda yürürken denizin bana seslendiğini duyarım. Ayaklarımın altında kumlar fısıldar, çakıllar konuşur; deniz çağırır beni, bir sevgili gibi, bir oynaş gibi çeker beni kendine. Girerim denize, derinliğine yürürüm. Sular okşar bedenimi. Dudaklarımı deniz öpene dek yürürüm. Sonra sulara gömülürüm. Yüzdükçe yüzerim. Denizin kucağında mutlu bir çocuk gibiyim. Unuturum sakatlığımı. Tutmak, dokunmak, görmek demektir benim için. Bedenim suların içindeyken denizi görürüm. Uzaklara, ortalarına yüzerim. Kıyıda beni bekleyen babam olmazsa, çıkmazdım hiç denizden. Bazan rahatsız olup arkamdan kayıkçıları salar, kıyıya çağırır beni. Siz de denizi sever misiniz?»

«Ben mi? Şey... evet. Hem de çok. Çocukluğumda... Kendimi sevdiğim kadar, özgürlüğümü sevdiğim kadar severdim. O denli severdim ki... İnanmayacaksınız, şimdi kendi içimde taşıyorum denizi. Biraz da şâirdim gençliğimde. Çok değil, biraz. 'Özgürlüğümün Denizinde' adını taşıyan bir şiir yazdımdı.»

Kız dalmıştı. Uzun bir süre ses etmedi. Sustukça gezleri büyüdü; gözleri içinde içimde taşıdığım denizin mavisi yansıdı. Gözleri görmüyordu beni. Ama elleri görüyordu. Masanın üstünde aradı beni. Elimi avuçlarının içine aldı, bir süre tuttu. Sonra elini kaldırdı, parmaklarının uçlarını, ılık bir esinti gibi, çenemin üstünde gezdirdi.

«Babanız yaşındayım. Saçlarım beyaz. Gözlerim kahverenginde. Orta boyluyum. Adım Saf.»

Gözleri yüzümdeydi. Güldü. Beni gördüğünü iliklerimde hissettim. Boğazımı acı bir yumru sıktı.

«Kıyıya dönelim,» dedi kız; «babam rahatsız olacak.»

Kalktık. Unutmayacaktı beni. Masalar arasından geçtik. Merdivenin ucunda durunca koluna girdim. Koluma yaslanıp şakağımı öptü.

«Teşekkür,» dedi yavaş bir sesle.

«Kibrit için mi?» diye sordum.

«Evet,» dedi, «kibrit için, çay için; ve deniz için.»

Yürüdük. Sessizce. İki eski dost gibi. İki akraba gibi. Ağır ağır. Yokuşa çıktık; peykelerden yana döndük. Görünürde kimseler yoktu. Yüzüne sakıncasız

bakabiliyordum. Temmuz güneşiyle az esmerleşmiş yüzünün derisi gergindi. Gözlerinin köşelerinde örümcek ağlarını andıran incecik ak çizgiler, saçları ışıl ışıl, gözleri anlamdışı– suyun içinden çıkmış bir balık gibiydi; gerçekten kopuk bir gerçekti. Sevinmem mi gerekiyordu, ağlamam mı? Bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, hiçbir şey kalmayacaktı ondan bana; ne de benden ona.

Karşıda uzun boylu, beyaz saçlı, benim yaşta bir adam boy gösterdi. Kızla aramda ne olduysa, kısa bir süre ikimizi birbirimize ne bağladıysa birden çözüldü, eridi, yok oldu.

Kolumu kolundan ayırdım, iki elimi usulca omuzbaşları üstüne koydum.

«Babanız... Onbeş adım ötede. Dosdoğru yürüyün.»

Ve bir güvercin uçurtur gibi ellerimi omuzbaş-larından ayırdım. Bir balerin gibi uzaklaştı yanımdan. Dönüp bakmadı. Tanrım! Ne kadar da istemiştir dönüp bana bakmayı!

İkisi gözden kaybolana dek gölün kıyısında durdum.

Uzun gün sona erdi. Kürekçiyi göl yutmuştu sanki; kabarmış suları zehir yeşili bir renge girmişti. Kırık bir yürekle döndüm evime. Odalar boş ve soğuktu. Bahçemde çiçekler ve badem ağacı can acısı bir sessizlik içindeydi. Kırgındılar âdeta. Kendilerine bir şey vaad etmiştim sanki.

Günler geçti, unutamadım kızı. Gölün kıyısına gittim; oturduğu peykeye oturup bekledim. Oysa biliyordum: İye değildi o kız. İye'ye benzemiyordu bile. Ama, İye'den ayrıldığım günden bu yana İye'ye en yakın olduğum gün o gün oldu, Anne.

Dönelim gerçek İye'ye:

Okullar açılınca İye'yle buluşmalarımızın azalacağını sandıysam, yanılmıştım. Daha o gün, birinci dersten çıkar çıkmaz, koridorun ucundaki Öğretmen Odası'nın kapısından, biri ismimi seslendi. Kapıya doğru yürüdüm.

Kapıda pense gözlüklü yaşlıca bir adam duruyordu. Müdürden başka öğretmenleri tanımıyordum henüz; ama adam öğretmendi.

«Sen Topkayacı mısın?» diye sordu uzaktan.

«Evet,» dedim.

«Telefon.»

«Bana mı?»

«Telefondaki ses Topkayacı isminde biriyle konuşmak istiyor. Senin ismin Topkayacı'ysa, telefon sana.»

Çabucak odaya girdim.

Penseli öğretmenden başka, biri yaşlı öteki genççe, iki kadın öğretmen daha vardı odada. Penseli öğretmen Chesterfield koltuğa gömülmüştü; *Ogonök* dergisini okuyordu. Bakışlarını dergiden ayırmaksızın başını, açık pencere dibindeki küçük masa üstünde, kulaklığı beşiğinden indirilmiş telefondan yana attı. Masaya doğru yürüdüm. Adam, bakışları hâlâ dergide, arkamdan seslendi: «Kapıyı kapat, rica ederim.» Dönüp kadıyı kapattım. Telefonun kulaklığını kaldırdığım zaman iki öğretmen daha girdi odaya.

«Alo!»

«Saf!»

«Evet, benim.»

«Nasıl?»

«Nasıl ne?»

«Birinci ders nasıl geçti?»

«Şey... İyi. İyi geçti. Ama...»

«Ama ne?»

«Hiç. Telefon edeceğini bilmiyordum.»

«Sürpriz oldu demek.»

«Evet.»

«Hoş bir sürpriz umarım.»

«Ihı.»

«Ne dedin?»

«Evet diyorum; hoş bir sürpriz.»

«Bugün benim sadece iki dersim var. Seni senin okul dibinde bekliyeceğim. Saat üçte.»

«Bugün mü?»

«Bugün... Pek de kıvançlı çıkmıyor sesin. Gelmemi istemiyorsun galiba.»

«Yok yok, istiyorum. Ama... Şey... Önümüzdeki pazar buluşacaktık.»

«Önümüzdeki pazara altı gün var.»

«Altı gün uzun bir zaman mı?»

«Dünya altı gün içinde kuruldu, İncil'de denildiğine göre.»

«Nee?»

“Hiç. Buraya bak, gelmemi istiyor musun?»

«İstiyorum tabiî.»

«İyi.»

Koridordan öğrenci gürültüsü geliyordu. Odadaki öğretmenlere kaçamak bir göz attım. Çoğu gazete okuyordu. Şömine dibinde duran iki kadın öğretmen fısıltılı seslerle konuşuyorlardı başbaşa.

«Şey... İye!»

«Dinliyorum.»

«Rusça konuşalım.»

«Neden?»

«Odadakiler için konuştuğumuz dil yabancı da...»

«Buradakiler için de Rusça yabancı.»

«Peki peki. Zil çaldı, derse girmeliyim.»

«Zil çalmadı. Kantar'la Gorki sokağı arasında vakit ayrılığı yok. Beş dakika daha var derse.»

«Senin ders nasıl geçti?»

«Benim ders ders değildi doğrusu.»

«Yaa?»

«Müdür anayasa üstüne bir konuşma yaptı benim sınıfta ders yerine. Ben ve öğrenciler onu dinledik. Saf... Biliyor musun ne?»

«Ne?»

«Benim güneşim 'O' değil.»

«'O' kim?»

«S.T.A.L.İ.N.»

«İye! Sus!»

«Saat üçte bekleyeceğim. Sensin benim güneşim.»

Bir an binlerce gözün üstüme yönelik olduğunu hissettim; ve öğretmen odasından bir hırsız gibi çıktım.

O yaz İye'nin karakterinde yer alan değişiklik başdöndürücüydü. Buluşmadığımız bir güncük yoktu. Okul önünde, parkta, Salgır'da, Fontannaya'da, mezarlıkta tüm görüntüler ve insanlar silinmişti gözlerimizden; sadece ben ve İye kalmıştık dünya içinde. Yürüdüğümüz yollar üstünde tanrılar, seviştiğimiz ormanlar içinde melekler koruyordu ikimizi.

Çok uzun sürdü yaz. Parkın kestane ağaçları, dallarında yeşili uçuk yapraklarıyla hasta, küçülüp incelmiş Salgır'ın kıyılarında otlar ölü ve renksiz, kuşlar suskun, göğün mavisi silik; bitmeyen yazdan bezmiş usanmış güneş isteksiz doğarak yorgun yorgun iniyordu ufka.

Ders yılı başlamadan önce askerlik çağrısını bekledim her gün. Sonra okullar açıldı. Dersler arasında, belki de İye'yle aramda azgınlaşan aşkın yarattığı coşku içinde, çağrıyı unuttuk. Bana hatırlattığın zamanlarda İye'nin söylediklerini tekrarlıyordum sana: «Korkma, Anne. Bu yıl gelmez artık. Kırım'da, özellikle Rus okullarında, öğretmen kıtlığı var.»

İye'nin öne sürdüğü bu sebebin gerçeğe dayanıp dayanmadığını bilmiyordum; ama çağrı gelmedi. Üstelik Polonya, sonra Finlandiya olaylarının yer aldığı günlerde, kentin içinde ve dışında göze çarpan asker kalabalığı, sokaklarda tanklı toplu demir güçlerin geçitleri azalarak, yavaş yavaş görünmez oluyorlardı.

İlk aylığımı aldığım gün bir bayram havası içinde geçti. Harcama (İye'nin isteği üzerine) sana püsküllü kara bir şalla başladı. Kendim için kulaklı kalpak ve Tolstoy'un Tatarca çevirisi *Hacı Murat* romanını, babam için (gene İye'nin ısrarıyla) iki iç gömlek ve bir çift yün eldiven satın aldık; Puşkinskaya kafeteryasında birer dondurma yedik, parkta gezindik; ve akşamleyin giyinip kuşanarak sahnesini o yıl *Otello* oyunuyla açan Devlet Tiyatrosu'na koyulduk.

Güzeldi İye. Sırtında, hemen hemen topuklarına inen yeşil saten entarisi, omuzları üstüne atılı kısa fötr mantosu, kolunda ışıltılı zincire takılı kara vernikli el çantası; mavi bandından çözülüp omuzları üstüne dökülen saçları, yüzü, gözleri- bir hayal dünyası içinden çıkmış bir melek gibi ışıl ışıldı. Tiyatroda onun yanında oturmanın, elini tutmanın, teneffüslerde onun kolunda yürümenin mutluluğu içinde geçti akşam.

Sen de küçük (senin için büyük) bir coşku geçirdin yazın sonlarına doğru. Sebep: İsmail Boylu'nun beklenmedik ziyareti.

Kapıda bekliyordun beni. Avluya girer girmez elimi tutup beni evin içersine çektin. Çocukluğumda Halide elimi tutup, beni heyecanın tıpkısıyla evlerine götürür, yeni bebeğini gösterirdi bana.

«Ne var, Anne?» diye sordum.

«Ne mi var?» dedin, «Ne mi var? Olanı görünce şaşacaksın.»

Olanı görmeden de halin şaşırtıcıydı. Mutfağa girdik. Üstü asma yapraklarıyla örtülü kocaman bir sepet duruyordu masanın üstünde. Birkaç yaprak kaldırdın. Yaklaşarak sepetin içine baktım: Üzüm. Gözlerin gökte iki yıldız gibi parladı.

«Ee?»

«Üzüm,» dedim.

«Üzüm ama ne üzümü?»

«Üzümün ne üzümü olur, Anne? Bağ üzümü!»

Söz Pilibaşı'na vurdu mu Ayı Dağı, Soğuksu kıyıları, Topkaya bayırları dolardı evin içine.

«Kim?..»

«Şaşacaksın demedim mi? İsmail Boylu getirdi.»

Gözlerin hâlâ ışıl ışıl, sepeti kaldırdığın gibi mutfaktan çıktın; ve hemen geri döndün.

«Mutfağın havası çok tıkanık. Senin odana çıkardım.»

«İsmail Boylu mu dedin?»

Sandalyelere yerleştik. Pilibaşı bağının nabzı atıyordu sesinde:

«Ben de şaşaladım kendisini görünce. Sen İsmail misin diye sordum iki kere. Kahve pişirdim; oturduk, dertleştik.»

«Ama üzümler...»

«Gerçek şu: Fazla üzüm, mahsül devşirilmiş bu yıl Kızıltaş'ta. Çatrapi armutları ağaçlar altında çürüyormuşlar. Akmescit pekmez ve reçel fabrikası Kızıltaş kolhozundan iki ton armut istemiş. Dört arabaya doldurmuşlar. Mustafa Parmaksız! Sen tanımazsın; kolhozun sekreteriymiş bu günlerde. İsmail Boylu'yu Akmescit'e taşınacak malın sorumlusu kılmış. Bu sabah yola çıkmadan önce de Pilibaşı bağı dibindeki üzümlerden bir sepet üzüm kes; hakettin, gündeliğine yazdık demiş. Aynı zamanda Akmescit'teyken Topkayacı'lara uğra, hal hatır sor, diye fısıldamış kulağına. İsmail de hemen anlamış işin aslını astarını. Hanımparmaklarından en güzel salkımları kesip doldurmuş sepetin içine. Hiç üzülmeyin teyzeciğim, şimdilik adı kolhoz olsun; bağ kimin, ev kimin bilmeyen yok, diyor. Fırını yeniden sıvamış, evin önündeki bostanı çeviren duvarı onarmış; evin damı saçağı yerli yerinde diyor.»

Gözlerin ve hafızan sulandı konuşurken. Kalktın, elimi tutup beni benim odama götürdün, bir kez daha üzümleri gösterdin bana. Babam işinden dönünce

de konuşma konusu ev, Pilibaşı, ve üzümler oldu. İsmail Boylu üzüm değil de bir sepet dolusu mücevher getirmişti sanki sana; salkımları bir bir kaldırıp gene sepetin içine koyuyordun.

«Tavan arasına asalım, kışın yeriz,» dedin.

Babam:

«Küflenir,» dedi.

«Kızıltaş'ta küflenmezdi,» dedin.

Babam gülerek:

«Burası Kızıltaş değil; buranın havasında damların kiremitleri bile küflenir,» dedi.

Birkaç salkımı tabağa koyup mutfakta önümüze sürdün.

«İki salkım da sana ayırdım,» dedin.

«Ben şimdi yiyeceğim, Anne,» dedim.

«Şimdi ye,» dedin. «İki salkımı öğretmen dostunla yersin.»

Babam kaşları altından süzdü seni.

«Öğretmen dostum yok benim.»

«Odun kesilen yer yongasız olmaz. Dostun yoksa arkadaşın, ya da başka bir gönüldaşın vardır okulda. Beraberce yersiniz.»

Ertesi gün parkta iki salkım üzümü İye'yle birlikte yedik.

Çok geçmeden Çadır Dağı'n doruğu kayboldu dumanlar içinde, gökyüzü kirlendi; ve kente güzün ilk yağmuru yağdı. Yağmurdan sonra rüzgâr esti, hava soğudu; parkta, uçuşan kuşlar gibi uçuştu, yalpa vurdu yapraklar; birkaç gün içinde ağaçlar soyundu, çalılıklar karardı. Salgır'ın kıyılarında yanık yaraları andıran kül rengi lekeler belirdi, Salgır'ın suları bulandı; ve Kasım'ın sonunda kış gelip yeryüzünün tüm yaralarını beyaz bezlerle sardı. Kimse bilmiyordu kışın öyle apansızın gelip kapılara dayanacağını. Fontannaya'da kerosin kuyrukları uzadı, lüle saçlı terzi Kırımçak pılısını pırtısını toplayıp kaldırımı terketti, (kentin insanları yeniden ekmeğin tükeneceğini mi sanıyorlardı?) Karl Marks'ta gastranom ve un satan dükkânlar tıklım tıklımdı.

İye'yle buluşmalarımız sürüp gidiyordu; her gün değilse de iki günde bir, üç günde bir. Aniden bastırmış kışla kıyafeti değişmişti İye'nin. Sırtında kalın palto, ayaklarında çizmeler, başında, çenesi altında sıkı sıkı düğümlü kara bir şal; şalı üstünden bir de meşin şapka geçirirdi başına. Gerçi kuru ayaz kol geziyordu

tam o sırada; ama kara gözlükle karşıma çıktığı güneşli günlerde gülmekten tutamıyordum kendimi.

Bir gün Fontannaya'da, kendisini tanımazlıktan gelip, yanından geçecekken, önümü kesti, ve dudakları arasında kısık ve fısıltılı bir sesle:

«Siz, TSX7 misiniz?» diye sordu.

«Evet,» dedim; «ya siz?»

«Mata Hari.»

Gülüştük.

Yaz günlerinde olduğu gibi uzaklara açılamıyorduk. Ama şen ve mutluyduk, ve, cinsî özlemlerimizi gün boyu kalın giysilerimiz içinde yan yana taşıyıp, ortalık karanlıklaşınca, mezarlık duvarı dibinde ayrılıyorduk birbirimizden.

Bir pazar evden çıkmadı İye. Önce gidip mezarlık duvarı dibinde bekledim. Sonra Kayaucu'nda, Bayan Sineması önünde aradım. Ertesi gün Fontannaya'da rastlarım umuduyla evden erken çıktım. Yoktu.

Hava daha da bozdu o gün. Okuldan çıktığım zaman Doğu rüzgârı bıçak gibi kesiyordu. Sınıflardan sokağa dökülmüş öğrenciler, çil yavruları gibi koşarak, arka sokaklarda gözden kayboldular; öğretmenler, kafalarını enselerine kalkık palto yakaları arasına saklayıp, hızlı adımlarla tramvay durağına yürüdüler; ve sokak boşaldı. Bir süre okulun önünde durdum; yoktu İye.

İye'nin beni aramayacağından memnundum. Gerçekten memnun muydum? Fontannaya'ya koyuldum. İye'siz sadece okul sokağı değil, bütün kent bomboştu. Yalnız Puşkinskya ile Gorki sokağı kavşağındaki telgraf direğine vidalı hoparlörden şarkıcı Erecepova, sesinin olanca gücüyle,

Şu Yalta'da mal yükledim
Gemim dolmadı
Aluşta'dan bir kız sevdim
Menim olmadı

türküsünü söylüyordu rüzgâra. Sivastopol caddesine ulaştığım zaman ortalık aniden karardı; havada, ışıkların çevresinde uçuşan kör sinekler gibi, tek tük ve kuru kar lapaları uçuşmaya başladı. Garın önünde yolcu, Karasupazarı ucunda faytoncu falan yoktu görünürde. Rüzgâr az zayıflamıştı. Havada gitgide

sıklaşan kar lâpaları sokağa inerek buz kesmiş gübre yığınları, balgamlı tükrük, çivitli su ve sidik birikintileri üstüne konuyorlardı.

Karasupazarı bitimindeki karakola yaklaştığım zaman kar kasırgaya çevirdi. Fontannaya'ya gidecekken Karaim sokağına saptım. Evler ve geniş kaldırımdaki ağaçlar kaybolmuşlardı karlar içinde. Başım göğsüme düşük, kendi soluğumun buğulu sıcaklığını içime çeke çeke, sokağın ortasınca yürüyerek Kantar'a çıktım. Kantar yokuşunda terkedilmiş iki tramvay ve atsız bir araba duruyordu. Onüçüncü Nümune Mektebi uzak değildi; İye bekliyordu sanki beni orada- ayaklarım kendiliğinden beni o yana sürükledi.

Farkında olmadan düğme fabrikasını geçtim. Sokaktan kopup gerilere çekilmiş okul, kara pencereleriyle, gözbebekleri oyulmuş bir ejderha gibi duruyordu savrulan karlar içinde.

Tokal Camii tarafındaki sokaktan kopuk sesler geliyordu.

Sokağa saptım. Camiin demir parmaklıklı alçak taş duvarı üstünde üç-beş çocuk gözüme ilişince ferahlandım. Yaz ve kış; kar, tipi, kasırga ve yağmur içinde, camiin çevresi günün bu saatlerinde çocuksuz olmazdı hiç. 'Çelik' oynarlardı; aşık oynarlardı; tahta kılıçları ve tahta tüfekleriyle Kızıl-Beyaz savaşları yaparlardı; eskiden ramazan akşamları minarede ezanın okunmasını beklerlerdi; minarede ezan okununca:

Okudu! Okudu!
Çiğbörekler kokudu!

çığlıklarıyla evlerine koşarlardı.

Hoş, zaman değişti. Camiin kapısına asılı demir kilit paslanmıştı çoktan; değişen zamanla dizeler de değişmişti.

Kendilerine yaklaştığımı gören çocuklar duvardan atlayıp yan sokağa daldılar. Kulaklarımda havayı dolduran kar lapaları içinde boğulan sesleri kaldı:

Molla molla mollağ'zı
Molla ..... horozı
Yüğrüp çıktı direğe
Tığrıp düştü böreğe

İye'yi düşündüm: şimdi kolumda İye yürüseydi kendim de kulağına eğilir, bir Mollağazi türküsü çekerdim; ve gülüşürdük şakır şakır.

Rüzgârın dudaklarıma, yarı yumuk gözlerime çarptığı kar lâpaları gülümsemem üstünde eridi. 'Çıkma, İye! Sakın çıkma sokağa! Sen güneşin kızısın. Yazın baharın kızısın sen...'

Hava daha da karardı. Günün bu saatinde İye'nin evden çıkmayacağını biliyordum ya, gene mezarlık açığına dek yürümeliyim, açıklıkta durup evi çeviren ak badanalı duvardaki kapıya bakmalıyım. Ve işte mezarlık duvarı! İye'ye rastlamayacağımı biliyorum ya, yavaş yavaş yürüyorum gene, arada başımı kaldırıp önüme bakıyorum. İye bu! Beklemediğim bir anda çıkıverir karşıma. Açıkta duruyorum. Yolun karşı yakasındaki evin, savrulan karlar içinden alaca bir ışıkla aydınlanmış penceresi gözüme ilişince ılıman bir hava doluyor ciğerlerime. Kış ortasında bir tek bahar çiçeği açmış dersin pencerede. 'Benim çiçeğim... Çıkma, İye. Sakın çıkma sokağa!'

Ortalığın iyice karanlıklaşmasına rağmen, ikindiydi henüz. Mezarlıktan geçerek Fontannaya'ya dönmeye karar verdim.

Açığa çekilmiş paslı teneke üstünden atlayıp mezarlığa girdim; bir kez daha başımı çevirip ışığa baktım. Işık sönmemişti. Işık hiç sönmeyecekti. Eski mezarları yeni mezarlardan ayıran yol boyunca yürüdüm. Kar topuğu aşmıştı. Rüzgâr dinmişti. Mezarlık sessizdi. Mezarlık her zaman sessiz olurdu. Ama kar, o akşam mezarlığın her zamanki sessizliğini göğün sessizliğiyle örtmüştü. Mezarlığın aklığında ölüm de yitirmişti önceki anlamını. Çirkindi ölüm. Gerçek dışıydı. Tanrı'nın en güzel yaratığı olan insanoğlu ölüme lâyık değildi. Ölenler ölmüşlerdi. Bundan böyle hiç kimse ölmemeliydi.

Mezarları görmemek için sağa sola bakmaksızın ve çabucak geçtim mezarlığı.

Unutmamışsındır; yarı ölü yarı diri döndüm eve. Paltomu sıyırdın sırtımdan; iki elimi tutup göğsün üstüne bastırdın, koltukaltlarına sokuşturdun, uğuşturup nefesinle ılıttın. Sonra ayakkabılarımı çıkardın; donuk ayaklarımı leğenin içinde sıcak suya hatırdın; ve ağladın.

Seni yatıştırdım:

«Üzülme, Anne. Kış bu! İnsan dediğin yazın terler, kışın üşür.»

«Biliyorum,» diye homurdandın; «akılsız değilim.»

«Ama ağlıyorsun.»

«Benim de canım var. Baban bir salkım buz gibi döndü. Sen...»

«Babam da evde mi?»

«Babasının değirmeninde postabaşı sanki! İki battaniye alıp iş yerine gitti. Orda geceleyecekmiş birkaç kişiyle.»

Kasvetli zamanlarda dua ve ibadetlere gömülürdün. O akşamı da sedirde ak atkın altında geçirdin. Ben de erken yattım. Uzun bir süre uyku tutmadı gözlerimi. İye'yi düşündüm; yaz içinde birlikte geçirdiğimiz günleri hatırladım. Yaz boyu İye ne denli gençleşmiştiyse, ben o denli yaşlanmıştın! Dört yıl geçmişti Salgır'da ilk kez ellerimizi tutalı. Ciddî olarak soruyordum kendime: parkta gezinmeler, kaçamak öpüşmeler, Salgır'ın kıyılarında gizli aşk serüvenleri ne zamana dek sürecekti? Nasıl bir gelecek bekliyordu ikimizi? Evliliğin sözünü etmez olmuştu İye. Ben de unutmuştum. İye'nin evlenip ev bark kurabilecek, çocuk doğurabilecek bir kadın olduğunu aklıma sığ-dıramıyordum artık bir türlü. Bir süs, bir bezekti sanki. Zaman geçtikçe gerçek hayattan koparak, sadece bir efsaneye dönüşmeyecek mi İye? Ya da sıradan bir dost olup, bir-iki yıl sonra unutmayacak mı beni?

Aklımdan geçenlere ihtimal vermiyordum. İye'nin önceleri 'Ben senin için yaşıyorum, Saf! Sensiz ben bir hiçim', dediğini de unutmuş değildim. Gene de düşündükçe hüzün doluyordu içime.

Ve hüznüm üstünde, ilk kez seninle İye hakkında konuşmak özlemi uyandı içimde. Ama beni dinleyecek durumda değildin. Babamın o akşam tekrar iş yerine dönüşü müthiş sinirlendirmişti seni. Üstelik İye'yle ilişkilerimizin seni ilgilendireceğinden, konuşmanın bir yerinde, umut ve çözüm yolunu yeniden Ayvasıllı Emine Teyzenin Saniye'sinde ara diye salık vermeyeceğinden de emin değildim. İstikbâlim İye'nin elindeydi. Karşılaşacağımız gün evlilik üstüne kesin bir karar almasını, ilk fırsatta kendisinden evet veya yok gibi kesin bir cevap beklediğimi açıklayacaktım.

Günler karlı ve rüzgârlı geçiyordu. Hava açmadan önce İye'yi beklemem boşunaydı. Yalnız gökte güneş belirdiği zamanlarda umutla okulun önüne çıkıp İye'yi kolluyordum.

Hafta geçti, İye'den ses soluk çıkmadı. Ama karamsarlığa kapılmama sebep yoktu henüz. Geçen yılın kışı haftalarca evde kapalı kaldığını, hele geçirdiği halsizliğinden sonra öğretmen Cevizov'un apartmanında karşılaştığımız o akşamı unutmamıştım. Çiçek açmış en güzel bir gül gibi gelip duruyordu gözlerimin önüne. Güzelliğinin yanısıra sevgi ve bağlılık duygusundan yeni ve taptaze filizler fışkırmıştı. O akşamki İye'yi hayal gücüme katarak havanın açılmasını

beklediğim günlerin birinde babam pulsuz ve kapalı zarfın üstüne 'Öğretmen Topkayacı' yazılı bir mektup tutuşturdu elime.

«Kimden?» diye sordum şaşkın.

Babam rahatsızdı. Yorgundu belki. Omuz silkti.

«Bu sabah Numune Mektebinden biri getirdi,» dedi.

Odama girdim. Önce zarfı inceledim. Üstündeki yazı İye'nin el yazısı değildi. Çabucak zarfı açtım. Zarfın içinden İye'nin eliyle yazılı bir mektup çıktı.

Safçığım!

Biraz rahatsızım. Dün doktor tarafından muayene edildim. Soğukalgınlığı diye tanımladı rahatsızlığımı; ve sağlığa kavuşmadan önce evden çıkmayı kesinlikle yasakladı. Sakın üzülme- rahatsızlığım geçici. Yalnız da değilim. Bir elimle sana bu satırları yazarken, öbür elimle senin yüzünü, saçlarını okşuyorum. Sen varsın yanımda. Yanımda ve içimde sen varsın, Saf! Unutma, her zaman benimlesin. Arama beni; ve hiçbir zaman umutsuzluğa kapılma. Bekle beni.

Senin İye'n.

Üst üste okudum mektubu. Okudukça odamda sessizlik kabardı kabardı; sessizlik odamı kaldırıp garip bir boşluğun içine götürdü. Sessizliğin tutsaklığından kurtulmak içindi belki, mutfağa girdim; sessizlik de arkamdan mutfağa sokuldu. Sen, omuzlarında kara şalın, yarı sönük sobanın önüne kurulmuş, sigara içiyordun. Sigara içmene şaşmadım- kasvetlendiğin zamanlarda sigara içerdin. Ama döşeme tahtaları üstünde oturuşun ve boş bir bakışla yarı sönük sobaya bakışın düşündürücüydü.

«Babam nerde?» diye sordum.

Bakışlarını sobadan ayırmaksızın karşıladın sorumu.

«Babanın nerde olduğunu bilmiyor musun? İşinde.»

«Evdeydi demin.»

«Seni görmek için geldi eve. Gördü seni, değil mi?»

«Evet.»

«İşine gitti yine.»

Elimde tuttuğum İye'nin mektubunu gördün mü bilmiyorum; gördünse de ilgilenmedin. Yüreğimin üstünde benliğimi kıran bir ağırlıkla döndüm odama.

Sessizlik sürüp gidiyordu. Odam soğuktu. Üşüyordum. Önceleri üşümezdim. Odamda ocak falan yoktu; gene de ben uyurken, her gece biri odama girip ocakta ateş yakardı sanki; gözlerimi açınca tavanda, duvarlarda, yorgan üstünde ateşin titreşen yansılarını görürdüm. O gün sönüktü ateş.

Yatağının ucuna iliştim; 'İye' işlemeli yastığı dizlerimin üstüne aldım, elimle okşadım. Numune Mektebi'nden biri getirdi diyordu babam. Ama kim? Cevizov geldi aklıma aniden. Beynime ve hafızama aydınlık çöktü. Cevizov mu? Ama Cevizov... Bir yıl geçmemişti henüz askere gideli. İzinli döndüyse?.. Muhtemel mi? Bal gibi mümkündü, bal gibi muhtemeldi. Neden olmasındı? Nereye dönsem, nereye baksam öğretmen Cevizov gelip duruyordu gözlerimin önüne- gülen gözleriyle, yüzünde dalgalanan mutlu anlamlarla Cevizov büyülüyordu beni. 'Bu akşam...' diyordu. 'Bu akşam benim apartmanımda... Safiye hanım bekleyecek seni.'

Kalktım. Mektubu cebime attım. Askıdan paltomu alıp usulca sokağa çıktım.

Ortalık karanlıklaşmak üzereydi. Hava ılımıştı. Fontannaya'nın çiğnenmiş karları üzerine yeni kar yağıyordu, seyrek sepelek. Çocuklar, sokağın Havra ucunda dikdikleri kar adamı terketmişlerdi. Fontannaya boştu. Ama değişmiş hiçbir şey yoktu. İnsansız da değildi Fontannaya. Yalnız rahatsızdı insanları. Tıpkı İye gibi, evlerine çekilmişlerdi. Geçiciydi rahatsızlıkları. Alıp gidecekti zaman. Kar dinecekti; güneş ışıyacaktı gökyüzünde; evlerinden çıkıp kadınlar oturacaklardı eşiklere; lüle saçlı Kırımçak kurulacaktı dikişiyle kaldırıma; çocuklar cam küpleri içinde iribaşlarla Salgır'dan döneceklerdi akşamları; gezici Ermeni satıcıların ve sakacıların sesleri duyulacaktı gene sabah saatlerinde- sessizse de altyanı Fontannaya'ydı gene.

Karasupazarı sokağına ulaştığım zaman boz göğü ve kenti karanlık yuttu. Yalnız bazı evlerin pencerelerinde, uzaklık göstergeleri gibi, zayıf ışıklar yanıyordu.

Birisi eksik çift kanatlı avlu kapısından öğretmen Cevizov'un katını göremiyordum; ama gene de avluya girdim; kör bir yürüyüşle yürüyerek kata yükselen delikli demir merdivenin ucunda durdum. Kerpiç duvarda güvercin çımkırıkları daha bir belirgindi. Merdiveni çıkacağım anda korkunun soğuk eli sıktı canımı. Bir delilikti bu. Nereye gidiyordum? İşim neydi burada? Gerçek dünyadan kopmanın korkusuyla gerisin geri çekildim. Bir ara İye, mektupta

yazdığı kelimeleri, kulağıma fısıldar gibi oldu: 'Sakın üzülme; rahatsızlığım geçici. Umutsuzluğa da kapılma hiç. Bekle beni.'

İye'nin sesi bir imbat gibi esti gönlüme. Ve dönerek güçlü adımlarla avludan çıktım.

On dakika sonra Karl Marks sokağındaki yoğun sigara dumanıyla örülü bodrum meyhanesindeydim. Masasız sandalyesiz meyhane kalabalıktı Fazla alkol ağırlığıyla yüklü olanlar duvar diplerine oturmuşlardı; yeni girenler ayaküstü içiyorlardı. Sıra beklerken biri omuzumu tutarak, «Merhaba,» dedi. Başımı çevirdim. Arkamda Rüstem duruyordu. Ama Rüstem başka bir Rüstem'di.

Aşınmış bir fırçayı andıran haftalık bir sakal, sırtında kirden ağırlaşmış palto, paltosu altında yakası açık eski bir gömlek, iri ama çapaklı gözleri çevresinde mor halkalar- eski Rüstem bir yerlere gidip ölmüş de hayatı başka bir yönden temsil etmek amacıyla yeniden dirilip yanıma gelmişti sanki.

«Tanımadın mı beni?» diye sordu.

«Tanıdım,» dedim, dosdoğru gözlerinin içine bakarak. Bir ara gözlerini benden saklayacağını sandım. Saklamadı.

«Ne var, ne yok?»

Omuz silktim:

«Herşey var; ve hiçbir şey yok.»

Sorusuna cevabım saçma bir cevaptı. Rüstem anlam verdi:

«Şarabı ben alayım öyleyse.»

Şarabı ben aldım.

Bardağı elimden alır almaz yarımladı. Kenara çekilerek arkadakilere yol verdim. Rüstem bardağı yüzüme kaldırdı. Eli titriyordu.

«Yenileyecek miyiz?»

«Bana yeter.»

Dudağını büzerek güldü.

«Öğretmenlik nasıl gidiyor?»

«İyi.»

«Sıran gelmedi demek.»

«Neye?»

«Askere.»

«Gelmedi.»

«Gelecek ama.»

«Gelmez belki.»

«Gelecek. İsmin Topkayacı değil mi?»

«Evet, Topkayacı.»

«'T'ler listenin sonunda.»

Benim durumumla ilgilenmesini arzulamıyordum.

«Fontannaya'ya uğramıyorsun,» dedim.

«Yok,» dedi Rüstem, «altı aydır uğramadım.»

«Neden?»

Gözlerini indirdi.

«İş... İşlerim izin vermiyor.»

Gülsüm Şerife'nin aylardır avluda görünmediğinin sebebini de o anda anladım.

«Barjom'u unutturacak kadar önemli demek işlerin.»

«Şey... evet.»

«Nerde bu iş?»

«Soçi, Batum, Sukum... Biraz geziyoruz, biraz çalışıyoruz.»

«Biraz da zamparalık yapıyoruz,» diye ilâve ettim, yavaş bir sesle.

Güldü. Gözlerinin içinde bir zamanki o üstün bakışı aradım. Yoktu. Ama bakışlarını yüzüme kaldırdığı zaman gözleri canlanıverdi:

«Heeey! Biliyor musun ne? Bir kız var...»

Sözünü kestim.

«Boş ver, canım! Kız avlayan soydan değilim ben.»

«Çocuk olma, kız avlıyorsun demedim. Kız, ama ne kız! İlahe!.. El sürmekten korkar insan. Fiyatı da biçilmez. Hem de kiralık değil. Doğruyu söylüyorum sana.»

Rüstem, hayatta neyi temsil ediyorsa etsin, hoşuma gitmiyordu.

"Teşekkür. Kusura bakma, ben gitmeliyim.»

Meyhaneden çıkmak için dönmüştüm ki, omuzumu tuttu.

«Dur, dinle. İşlerimi yoluna koyunca kendim alacağım kızı. Evleneceğiz demek istiyorum.»

«Mutluluklar dilerim.»

Eli omuzumun üstündeydi hâlâ. Kulağıma eğilerek fısıldadı:

«Seni tanıyor o kız.»

«Beni mi?»

«Evet. Onüçüncü Nümune Mektebi'nde okudu. Sınıf arkadaşınmış. Adı Selma.»

Dudakları arasından çıkan 'Selma'yla meyhanenin havası değişti birden. Olduğum yere bağlandım kaldım. Bir süre nerde olduğumun bile farkında değildim. Hâtıralara battım:

Alçak boylu tombul bir kız değil miydi Selma? Güldüğü zaman iki goncayı andıran iki düğümcük belirirdi yanakları üstünde; kelebekler gibi titreşen kirpikleri arasında iki yıldız gibi ışırdı gözleri. Evet evet, Selma'ydı. Birlikte çıkardık okuldan. Karaim sokağı bitiminde kitaplarını alırdım elinden. Koltuk altları terli buluzunu geren büyük memeleri vardı. Kaçamak göz süzdüğüm anlarda yüreğim güm güm vururdu göğsümün içinde. Subhi'nin yukarlarına dek yürürdük, içimizde saklı özlemlerle... Bir yıl sınıfta kaldı Selma. Ertesi yıl kayboldu okuldan. Sonra kötü yola saptı diyenler oldu. Ve ben unuttum Selma'yı.. Şimdi nerde acaba?

Başımı kaldırıp Rüstem'e baktım. Durumumda aniden yer almış değişikliği yüzümde görüyordu galiba ki, elini iç cebine attı, bir kalem çıkardı.

«Şey... adresini yazayım. İyi bir kız. Canın çektiği zaman... Yani istersen ara kendisini. Mecbur değilsin tabiî. Ama... sınıf arkadaşındı. Ne dersin?»

Karşı koymadım:

«Kâğıt falan var mı üstünde?»

Cebimden İye'nin mektubunu çıkardım.

Kalemi elime verdi Rüstem.

«Sen yaz: Krasnoarmeyskaya 13...»

Zarfın arkasına Selma'nın adresini yazdım, ve dönerek, Rüstem'le vedalaşmaksızın, meyhaneden çıktım.

Kar dindi. Gastronom'un kapıları kapatıldı, ışıkları söndü. Karl Marks sokağı boş ve karanlıktı; üşüyordu âdeta; yalnız Sivastopol caddesi tarafındaki eczacı kalabalıktı ve içerden kaldırıma taşmış kuyrukta, şallarına bürülü, üç-beş kadın duruyordu. Selma'yı düşünmüyordum, düşünmeme sebep yoktu; zaten meyhanede adresini zarfın arkasına yazarken de ilgim, çocukluğumda sevdiğim ama artık eskimiş, kırık, ve lüzumsuz bir oyuncağa karşı duyduğum ilgiden öteye

geçememişti. Selma hakkında edindiğim haberin biricik olumlu yanı İye'ye özlem ve sevgimin daha da güçlenmiş olmasıydı.

Eczacı önünden geçerken duralayıp buğulu camdan içeriye baktım. 'Ah, İye! İye! Hastalığın ne senin?' Bir cin olsam, kaldırımda sıra bekleyen kadınlar arasından geçip içeriye girsem, raflarda tüm ilâç şişelerini toplayıp İye'ye götürsem...

Ama hasta değil ki İye. Hasta olamaz İye. İye'nin yüzü öyle güzel, İye'nin bedeni öyle ak ve taze, ruhu öylesine saf ve güçlü ki, hastalık mezarlık duvarı ötesindeki evin kırk sokak ötesinden geçer, yanaşamaz İye'ye.

Garın önündeki sokak lâmbasının sarımsı-silik ışığı geceden koparıp aldığı bir parça karanlığı Karasupazarı sokağı içine atmıştı, ve dehlizin ağzında kalpaklı ve paltolu üç adam bir tek şişeden nöbetleşe Zubrovka içiyorlardı. Kendilerine yaklaşırken, havada incelip kıvrılan sigara dumanlarını arkada bırakarak, üçü dehlize girdiler.

Karasupazarı sokağında kimseler yoktu; yalnız birisi eksik çift kanatlı avlu kapısı dibinde bir köpek, eşili ve az ezik karlar içinde bulduğu kemiği iki ön bacağı altına kıstırmış, kor gibi yanan kızıl gözleriyle karanlığa bakıyordu. Kendisine yaklaştığım zaman vahşî bir gırıltıyla kemiği dişleri arasına aldı, kuyruğunu ard bacakları arasına kıstırarak, avluya girdi.

Geçen yaz boyu İye'yle birlikte geçirdiğimiz güzel günleri hatırlayarak Fontannaya'ya doğru yürüdüm. Karakolu geçtim, farkında olmadan Karaim sokağını aştım- geçen yazla birlikte beni bekleyen sevinç dolu günlerin nabzını hafızama yerleştirerek. Bulutlar dağılmıştı. Geceyi gökte yıldızlar yerde evlerin pencere camları gerisinde yanan lâmba ışıkları bezemişti.

Ama.

Fontannaya'ya sapınca (İye'ye rastlayacağımı mı sanmıştım? Sokağın tam o noktasında çıkardı İye karşıma.) yalnızlığın üşütücü gölgesi düştü üstüme. Bundan böyle İye karşıma çıkmayacaksa? Bundan böyle bu kentin içinde ben İye'siz kalırsam?..

Mutluluğumu yalnızlığın soğuk gölgesi altında bırakarak eve girdim.

Seni mutfakta, ve aynı yerde buldum. Ama değişik bir kıyafetle. Temiz entarini giymiştin. Saçların taralıydı. Kızıl bir mendil bağlamıştın alnına. Ateş yanıyordu sobada. Ben mutfağa girince başını kaldırdın, yüzüme bakarak,

gülmeye çalıştın. Az başardın da. Ama gülümsemen yüreğinin içindeki hüznü dağıtmadı.

O akşam senin asâbını bozan neydi bilmiyorum. Her neyse benim üzüntüm kadar kırıcı olamazdı.

Odama girip koltuğa oturdum. Hayatın sona ermediğini belirtmek ister gibi, antika saatin tik-takları geliyordu kulağıma sessizlik içinden. Ama asıl sessizlik huzur bozucu değildi; tersine dosttu; İye'yle karşılaşacağım güne değin yalnızlığımın koruyucusu olsun istiyordum sessizlik. Hissiz ve düşünmeksizin ne zamana dek koltukta oturdum bilmiyorum -hayattan kopmadığımı kendi kendime inandırmak içindi belki- güdümlü bir bakışla saate baktım; cam dolabın üstünde duran bahriyeli pantolonumla çekilmiş eski fotoğrafıma baktım; camın gerisindeki kitaplara baktım; gözlerimi duvarda asılı çerçeveli Lenin'e kaldırdım; hayatı sevmek, kendi varlığımı, İye'nin yarlığını değerlendirmek benim elimdeydi. Biliyordum, İye'nin mektubuydu beni umutsuz durumlara sürükleyen. Halsizdi İye; hastaydı belki; gene de sevgisinden ve bana bağlılığından hiçbir şey yitirmemişti. Mektubunda mutluyum diyebiliyordu. 'Unutma, her zaman benimlesin' diyebiliyordu. Ya ben? Neden İye'nin iyileşmesini, yeniden İye'ye kavuşacağım günü sabırla bekleyemiyordum?

İye'nin ruhu giriyordu odama yavaş yavaş. İye'yi düşündükçe az önceki üzüntümü sevince dönüştüren bir sıcaklık yayılıyordu içime. En güzel hayalleri çeki düzene koyuyordum kafamın içinde: Rodedendronlar arasında dudaklarımla İye'nin yarı açık dudakları üstünden aşırdığım tatlı gülümsemesini yudumluyordum kana kana... Başı dizlerimde, saçlarını okşarken, alnındaki belli belirsiz çilleri sayıyordum akdikenler arasında... Salgır'da, Çıfıtkale'de, parkta... her yerde İye'yi görüyordum. Benim gittiğim yer İye'siz olmayacak hiç; İye'nin gideceği yer bensiz olmayacak hiç.

'Beni seviyor musun, İye?'
'Seviyorum, Saf.'
'Ne kadar seviyorsun, İye?'
Bilmiyorum, Saf.'
'Kendini sevdiğin kadar mı?'
'Fazla.'
'Sana, beni kendi içine al dersem, alır mısın, İye?'
'Alırım, Saf.'

Şiirle başlamıştı aşkımız. Biliyordum; İye'nin ruhunu sevindirmenin yolu şiirden geçiyordu. İlişkilerimizin başlangıcında şiirlerime gösterdiği ilgi o denli güçlüydü ki, bir gün (maceraya yüz vermediği bir gündü herhalde) beni sadece şiirlerim için sevdiğini düşünerek, müthiş kızmıştım kendisine. Çok uzun ve işkenceli bir dargınlığa yol açtı öfkem; ve o günden sonra şiir üstüne hemen hemen konuşmaz olduk. Ama ilgisini kesmiş değildi.

Cam dolaptan şiir defterimi çıkardım, geçen yaz ayları içinde, İye'den gizli olarak, yazdığım şiirleri gözden geçirdim; *Edebiyat Mecmuası*'na götürmek amacıyla üç şiir seçerek, temize çekmeye koyulduğum zaman, elinde bir bardak çay, sen girdin odama. Masaya yaklaşarak:

«Çay var,» dedin.

«Teşekkür ederim, Anne.»

«Mutfakta iç, odan soğuk.»

«Soğuk değil, Anne; burada içeceğim.»

Çayı ve tepsinin kenarındaki iki bisküviyi masamın üstüne koydun; ve uzunca bir süre yanıbaşımda kaldın. Elin omuzumun üstündeydi. Yanımda duruşun, ve elin, düşüncelerime engel teşkil etmiyordu; tersine, yanıbaşımda durdukça özlemlerimin elinin altında ısındığını hisseder gibi oluyordum.

O akşam ikimiz içimizde ortak duygular barındırıyorduk sanırım- benim hüznümle birlikte kendi hüzün ve korkularını kırıp ezmek istercesine, omuzbaşımı sıktın, ve dönerek ivedi yanımdan ayrıldın. Arkada kapıyı açık bıraktın. Odama, senin sıcaklığınla birlikte, mutfağın sıcaklığı doldu.

Şiirleri temize çektim. Önümüzdeki haftanın dersleri üstüne çalıştım. Sonra kerevetin üstüne uzanarak, İye'yi düşünmeğe koyuldum. Memnundum kendimden. Aralık ayının ikinci haftasıydı. *Edebiyat Mecmuası*'nın yılbaşı sayısında çıkacağından kuşkulanmıyordum. Önümüzdeki üç hafta içinde İye'yi görmezsem bile umrumda değildi. Şiirler basılınca dergiyle bekleyecektim kendisini. Hoş bir sürpriz olacaktı İye için.

Ertesi gün pazardı. Geceleyin kar yağdı. Ama sabaha doğru hava açtı, güneş çıktı gökyüzüne; pencere perdesini açınca avlunun ışıltılı aklığı doldu odama. Sen, dünkü ıstırabından ya silkinmiştin, ya da başarıyla benden gizleyebiliyordun; geceleyin rüzgârın erguvan ağacı dibine yığıştırdığı kar öbeği üstünden taşıdığın karı eritip, çamaşırlarını leğene bastırmış, mutfakta demli çayla bekliyordun. Güneş ve tertemiz gökyüzü evden çık diye zorluyordu.

Çayımı ayaküstü içtim; paltomu ve kalpağımı askıdan alırken kapıda boy gösterdin:

«Bu acelecilik nereye?»

«Nümune Mektebi'ne uğrayacağım, Anne. Çok kalmam.»

«Bugün pazar,» dedin; gitmemi istemediğini açığa vuran bir edayla.

«Yılbaşı bayramına hazırlıklar pazar günleri yapılır okullarda. Gidip bakayım... Eski öğretmenlerimden birine rastlarım belki.»

Bozulur gibi oldun aniden. Anlamsız, daha fazla şaşkın bir bakış belirdi gözlerinin içinde. Alt dudağını ısırdın.

«Ne oldu ki?»

«Hiç,» dedin, «ne olacak?»

«Gitmemi istemiyorsun galiba.»

«İstemez olur muyum? İstiyorum tabiî. Evde oturup ne yapacaksın? Hava da açtı. Git. Eski öğretmenlerinle buluşup konuşursan memnun olurum.»

Gitmemi gerçekten istiyor muydun? Yüzüne baktım. Ne düşündüğün belli değildi.

Gökte güneş, yerde ayaz- damları mavimsi, saçakları morumsu bir ışıltıyla süslü Fontannaya'nın evleri soyut bir güzellik içindeydi. Sokağı örten ince ve hafif kar filmini uçurta uçurta yel etekli kış geziniyordu Fontannaya'da.

Okulda öğretmen falan bulacağıma ihtimal vermiyordum ama, gene de, evden belirli bir amaçla çıktığıma inanmak istiyordum. Hoş, hava gerçekten güzeldi; ruhumu didikleyen dünkü kuşkulardan iyice silkinmiştim, ve, hiç kimseye rastlamasam bile, yaz içinde İye'yle birlikte yürüdüğümüz sokaklarda dolanmaktan bir zarar gelmezdi bana.

İhtiyarlamaya ben o gün başladım sanırım, Anne.

Ağır adımlarla Onüçüncü Nümune Mektebi'ne doğru giderken, kendi geleceğimi düşünüyordum. Hoş düşünmüyordum; görüyordum. Önce okul, sonra Enstitü öğrenimi, hayatımda benim varlığımı ne denli zenginleştirdi, bilmiyorum- uzaklarda başka ülkeler, başka denizler, başka topraklar, belki başka dünyalar da vardı; ama ben kendi dünyamdaydım henüz. Benim dünyam küçük ve dardı; ama benim dünyam içinde bana ait olan Kızıltaş vardı; Salgır, Tokal Camii, Onüçüncü Nümune Mektebi, Subhi Mezarlığı da vardı; ve, İye'nin sevgisine de sahip olduktan sonra, benim küçük ve dar dünyam yetiyordu bana. İye'yle yaşayacaktım ömrümü. Evlenecektik. Kan-tar'da, ya da Subhi'nin

yukarlarında çardaklı bir evde oturacaktık. Öğretmenliğimi Nümune Mektebi'nde sürdürecektim. Belki de çocuk doğuracaktı İye. Ocağımızda kendi ateşimiz, soframızda kendi ekmeğimiz, saksılarda kendi çiçeklerimiz- ben ve İye düşlerimizde gördüğümüz hayatı birlikte yaşayıp birlikte ihtiyarlayacaktık. Şimdi sana bu satırları yazarken, gözlerim yaşarıyor. Ve gülüyorum acı acı. Bizim istasyonlarımızdan başka trenlerin de geçtiğini bilmiyordum. Ben, beni Kızıltaş'ımıza götürecek treni beklerken, yanlışlıkla ve İye'siz, yanlış bir trene bindim, Anne. Ve o tren beni kendi dar ve küçük dünyamdan çok uzak ve değişik bir dünyaya götürdü.

Ama o gün.

Tahmin ettiğim gibi okul kapalıydı. Karaim sokağı bomboştu. Yalnız Tokal Camii tarafındaki sokak içinden madenî bir gıcırtı geliyordu kulaklarıma.

Okulun önünden geçerek, derinliğinden gürültünün çıktığı sokağa girdim. Girince de donakaldım. Sarsıntım, annesini çıplak görmemiş, görmeyi de aklından geçirmemiş genç bir adamın beklenmedik bir anda kendi annesini çırılçıplak görünce uğradığı sarsıntıyla kıyaslanabilinirdi ancak: karşıda Tokal Camii, belden aşağı eteksiz bir kadın gibi, duruyordu gözlerimin önünde. Sokakta iki kamyon duruyordu. İlk sarsıntı geçince yavaş yavaş camiye doğru yürüdüm. Birkaç işçi, biçip kaldırıma attıkları demir parmaklıkları kamyonlara yüklemekle meşguldüler. Camiyi ve bahçesini çeviren alçak taş duvar üstünde demir parmaklıklardan küçük küçük kara çoturlar kalmıştı yalnızca. Bazı evlerin pencerelerinden küçük çocuklar ve yaşlı kadınlar bakıyorlardı kamyonlara, perdeler arasından ürkek bakışlarla. Camiye yakın evin avlu duvarı dibinde ak sakallı ve eli değnekli bir ihtiyar duruyordu; ama ihtiyarın camiin demir parmaklıklarını kamyonlara yükleyen işçilerle ilgilenip ilgilenmediği belli değildi.

Karşı kaldırıma geçerek adamın az uzağında durdum. Artık iyice görüyordum: adam, bir şey görüyordu sanki, başı yukarıya kalkık, minare üzerinden göğe bakıyordu. İki adım daha ihtiyardan yana atarak sordum:

«Ne oluyor, amca?»

Adam ses etmedi. Az sustuktan sonra gözlerini baktığı yerden ayırmaksızın:

«Kör müsün?» dedi.

Başımı gökyüzüne kaldırdım.

Güneş, Subhi mezarlığı üzerine çıkmıştı. Göğün koyu mavisi lekesizdi. Gözlerimi kaldırıma indirdiğim zaman, avlu kapısı gerisinde gözden kaybolmadan önce, değnekli ihtiyarın sırtını gördüm.

Camiin demir parmaklıklarıyla yüklü iki kamyon hareket etti, Karaim sokağına girerek, gözden kayboldular. Sokak boş ve sessizdi. Olduğum yerde, yolunu şaşırmış bir adam gibi, uzun bir süre durdum. Ne yöne gitmem gerektiğini bilmiyordum. Ama kör değildim: okul kapalıydı, İye yoktu görünürde, Tokal Camii çırılçıplaktı. Üşüyordum. Yürümem gerekiyordu. Yürümek, yürümek, yürümek. Kör değildim. Yüreğimin içinde özlediklerimi bulup yakından görene dek yürümeliydim. Ama neydi benim özlediğim? İye'ydi sanırım. Ya da Tanrı.

Dönerek uzun adımlarla Fontannaya'ya koyuldum.

Sen, çamaşırını yıkayıp avluda tele asmış, odaları silip süpürmüş, çay içiyordun mutfakta. Rüzgâr gibi girdim içeriye. Yüzümde büyük bir trajedinin yansısını görmüştün sanki; gözlerin faltaşı gibi açıldı. Ayağa kalktın. Soru sormana meydan vermeden:

«Demir parmaklıkları kesip götürdüler,» dedim.

Gözlerinin içindeki şaşkınlık dağılmadı:

«Ne diyorsun oğul? Kimin demir parmaklıklarını?»

«Tokal Camiinin.»

Anladın. Buz gibi oldun. Yüzüme bakarken gözlerinin içindeki şaşkınlık yavaş yavaş eridi. Sandalyeye oturdun. Ellerini masanın üzerine koydun. Yumruklarını sıktın, ve açtın. Bakışların uzunca bir süre ellerinin üstünde dondu. Sonra avuçlarını masanın satranç örtüsü üstünde gezdirerek, ve yüzüme bakmaksızın:

«Cenk başlayacak,» dedin.

Tokal Camiinin demir parmaklıklarının kesilip taşınması sandığım kadar önemli değildi. Olamazdı. Akmescit'e taşındığımız yıldan tam üç yıl sonra kurşun mühürlü kilit takılmıştı kapısına. Bahçesinde eski bekçisi görünüyordu arada sırada. Günün birinde ihtiyar bekçi de ortalıktan kaybolup gidince farelerle cinler takla atıyor, top oynuyorlardı herhalde camiin içersinde.

Güldüm.

«Deme, Anne! Camiin demir parmaklığı yüzünden cenge girecek insan kalmadı dünyada.»

Ama dediklerim sana dokunmadı. Bakışlarını masa üstünde tuttuğun ellerinden kaldırmaksızın konuştun:

«Bugün gibi hatırlıyorum: beşinci ayımda ağırayaklıydım. Günün birinde Yalta'dan bir takım polisle işçiler geldiler; Gurzuf camisinin demir parmaklıklarını kesip götürdüler. Tam altı ay sonra cenk başladı.»

Bu konu üstüne fazla konuşmaya ihtiyaç duymuyordum.

«Korkma, Anne. Atılan taş iki kere aynı yere düşmez!» diyerek odama girdim.

Ama Tokal Camii'ni beynimden söküp atamadım uzun bir süre; beynimi kurcaladı durdu. Camiin demir parmaklığı bu sabah ordaydı; dün ordaydı; geçen yaz, geçen kış... on yıl öncesi ordaydı; yüz yıl öncesi -ne bileyim- belki beş yüz yıl öncesi de ordaydı; ama bugün yok işte, ve bundan böyle olamayacaktı. Cami değil de ben, benim varlığımdan bir şey yitirmiştim sanki. İye'nin haberi yoktu Tokal Camii'nin demir parmaklıksız kaldığından. Evden çıktığı gün şaşkına dönecek. Her sabah cami dibinden geçerdi. Alışmıştı o demir parmaklığa. Okuldan dönerken, ya da Salgır'da uzun bir gezintiden sonra mezarlık duvarı dibindeki eve beraberce dönerken, eliyle camiin demir parmaklığını tutup dinlenirdi İye.

İye!

Gökyüzü bulutlandı. Hava karardı... Tokal Camii ve parmaklığı beynimi terketti; ve üstüne düşünülecek hiçbir şey kalmadı. Fontannaya'dan uzak, ama çok uzak bir yerdeydim. Sen de evde yok gibiydin. Oturduğum yerden boş avluya bakarak, bir Kızıltaş türküsü söyledim hafiften:

Gök güvercin olayım
Azbarına[11] konayım
Aylık değil yıllık değil
Ömürlük yârin olayım.

Mutfağa girdiğim zaman sen, sandalye üstüne bükülmüş, dudaklarında mendil, bir soru işareti gibi oturuyordun. Ağlıyordun galiba; yüzünü sakladın. Sonra kalkıp mutfaktan çıktın. Üç-beş dakika sonra orta odanın sediri üstünde, omuzlarında ak maraman, dua ve ibadetlere daldın.

Azbar: Avlu.

Onüçüncü Mektup

Anneciğim,

Önceki mektubuma aniden son verdim. Özür dilerim; sürdürecek durumda değildim. Mektubun son satırlarını yazarken başım döndü, karanlık çöktü gözlerime; elimde kalemi tutamaz oldum. Parmaklarıma binlerce iğneler batıyordu; göğsümün ortasına çeki taşları yüklenmişti. Kriz uzun sürmedi, şükür. Kendime gelince kalkıp gaz sobasında ateşi yaktım.

Soğuklar başladı burada. Tabiat değişti. Gökyüzü bozbulanık. Çiçekler döküldü, çimler soldu; zaman zaman serçeler konuyor badem dalına; yabancı bir yerde olduklarının farkına varınca hemen terkediyorlar bahçemi. Bahçem hüzün yatağı. Ben de, sana bu mektupları yazmadığım zamanlarda, ne zamana dek bu evde soluk tüketeceğimi düşünüyorum. Özlemlerimin gücüyle evi ve bahçemi Kızıltaş'a dönüştüreceğimi sandımdı. Şimdi duvara asılı Ayı Dağı ve Adalar resimlerine bakıyorum da acı bir yumru tıkanıyor boğazıma. 'Hay Topkaya bayırlarının kızılcıklarını unutamayan sen, son Mohikan! Kimi aldatıyorsun sen be adam?' diyorum kendi kendime.

Aldatmıyorum, Anne. Gözlerim hayata ve dünyaya açılı öleceğim bu evde. Cesedimi ne zaman ve kim bulacak bilmiyorum; ama cesedimi bu evde bulan kişi Ayı Dağı'nı ve Adaları görecek açık gözlerimin içinde.

Ömrüm sona yaklaştıkça daha çok çekiyorum Kızıltaş'ın özlemini. İhtiyarlayacağım yere çocuklaşıyorum galiba. Pilibaşı'nın güneşli duvarı dibinde otsuz bir arazi vardı. İyi hatırlıyorum; sıvalı fırının arkasındaki, kullanmadığın saksı yığınından üç saksı alıp oraya giderdim; gevşek toprağı düzleyerek deniz, iki saksıyı Adalar, üçüncü saksıyı Ayı Dağı; çakımla ikiye böldüğüm bir hıyarı kayık yaparak 'sulara' salardım, ve sırtım Pilibaşı'nın güneşli duvarına yaslı, saatlerce 'denizime' bakardım.

Kızıltaş'ımızı ben sadece aklımda değil; yüreğim, dalağım, böbreğim, ve avuçlarımın içinde taşıdım yıllar yılı- ben mutlu bir ölümle öleceğim.

Sen, senden ayrılmadan önceki son günlerimin hikâyesini yazmamı istiyorsundur muhakkak. Kolay değil, ama yazacağım. Zaten mektupları yazmaya başlamamın başlıca sebebi o son günlerdi ve -bana öyle geliyor ki- mektupları yazıp bitirmediğim takdirde, ruhumun senin ve öğretmen Akimova'nın ruhundan kopacağını, ben ölünce de ruhumun Kızıltaş'tan uzak, güneşin ışımadığı, çiçeklerin açmadığı, kuşların uçmadıkları bir dünya içinde tek başına çırpınacağını düşünmekten alamayışımdı kendimi. Üstelik -önceki mektuplarımda da yazmıştım sanırım- yeni bir mektuba başladığım gün mutluluk doluyor içime, günüm gün oluyor; evimde sevdiğim bir insanın ziyaretini bekliyorum sanki; masamın başına geçip oturmadan önce odamı silip süpürüyorum; eşyalara, kitaplara, masamın üstündeki dağınık sayfalara çeki düzen veriyorum; pencere camlarını temizliyorum, yeni örtüler asıyorum pencerelere. Dün de öyle oldu. Gene bir temizlikten sonra sebzeciye gidip üç salkım üzüm; çiçekçiden ise üç krizantem satın aldım. Evet, üç. Çiçekçi kadın kaç çiçek istediğimi sorduğu zaman (hâfızamda sen ve İye vardı; ben kendimi senden ve İye'den ayıramam) kesinlikle üç, dedim.

Odam daha bir güzel şimdi. Kahverengi ceviz yuvarlak masa üstündeki kesme kristal tepside meyveler, porselen vazoda üç krizantem, hasır arkalıklı üç ceviz iskemle, pencerede tül örtüler, ve duvarda Ayı Dağı ve Adalar'ın resimleri- odam, benim için yabancı ve karanlık dünyanın eteğine İye'nin ve senin ruhlarınızla işlediğim en güzel bir nakış gibi.

Krizantemlere bakarken derin bir soluk aldım, ve geçip masamın gerisine oturdum. Bu mektup benim son mektubum olacak belki. Bu mektuptan sonra yokluk, hiçlik başlayacak belki benim için. Belki diye tekrarlıyorum, çünkü yokluğa ve hiçliğe ben hiç inanmadım; şimdi de inanmak zor. Hatırlıyorum: Tokal Camii'nin demir parmaklıkları kesilip taşındığı o günün akşamı 'Gök Güvercin' türküsünü söylemiştim. İki hafta sonra Ukrayna topraklarında beni askerlik yerime götüren trende o türkünün, benim söylediğim son türkü olduğunu düşündüm. Yıllar geçti, koca bir ömür tükendi, tükeniyor; ben, zaman zaman, hâlâ 'Gök Güvercin' türküsünü söylüyorum kendi kendime. Ben son Mohikan da değilim. Unutmamışsındır; 'Suvorov'un askerleri'nin Topkaya bayırlarının kızılcıklarını çiğneyip Kızıltaş'a indikleri yıllardaydı; Sarı Çömez'in karısı dört oğlan doğurdu; dördü de Alim:

Alim.

Alimcan.

Alimseyit.

Alimgir.

Bugünlerde, buralara dek ulaşan haberlere göre, kırk yıldan beri Kırımlılar sürgün yerlerinde hâlâ gün günü,

Alim gider pazara
Uğramasın nazara,
Alim öldü diyenler
Kendisi girsin mezara

türküsünü söylüyorlarmış. Ölürken bile ölümü reddetmek, hiçliği inkâr etmek bize özgü bir kabiliyet galiba. İye de 'Ben ölümsüzüm, Saf!' derdi bana.

Evet, senden ayrılmadan önceki günlere dönüyorum yine:

Kış sürüp gidiyordu Fontannaya'da. Kar az yağıyordu o sırada. Arada güneş çıkıyordu gökyüzüne. Işıksız ve soğuk; ince bir sis perdesi gerisinde bakır bir tabak gibi; sonra rüzgâr Çadır Dağı doruğuna yüklü bulutları devirip çullandırarak, gökyüzüne seriyordu ve bulutlardan ürkmüş kargalar kanat çarparak Çukurca eteklerindeki boz topraklar üzerinden Salgır'a uçuyorlardı ve buz kesmiş Salgır, ortalık karanlıklaşana dek, akçaağaçlarında acıklı seslerle bağrışan kargaları dinliyordu.

Kentin sokaklarında çokça sayıda asker göze çarpmaya başlamıştı yine o sıralarda. Sivastopol ile Bahçesaray arasında sivil halk için irtibat kesildi, bazı kıyı köylerinde asker birlikleri çadır açtılar, Orkapı'dan Kırım'a gece gündüz asker giriyor diyen söylentiler geliyordu kulaklarımıza sağdan soldan. Sen kasvetliydin. Savaş tehlikesi haberleri miydi seni üzen, başka bir şey miydi, bilmiyordum; her neyse hüznünü saklıyordun benden. Hem de ustaca. Günlerimin İye'siz geçtiğinin farkındaydın sanırım; şahsınla İye'nin yerini almak istiyordun âdeta. Güler yüzle karşılıyordun beni her akşam; şakağımı öpüyordun, saçlarımı okşuyordun; yemekten sonra elimi tutup, bir sevdalı gibi, beni odama götürüyordun; bazan Nümune Mektebi'ne uğrayıp uğramadığımı merak ediyordun; okul ve derslerimle ilgileniyordun.

Hafta geçti, İye'den ses soluk çıkmadı. Sağlığa kavuşunca kendisinin beni arayacağından kuşkum yoktu, ve bu yüzden de Nümune Mektebi'ne uğramaya gerek duymuyordum.

Ama.

Doktor Zemine Topkayacı'nın (benim için) beklenmedik ziyaretiyle durum değişiverdi.

O gün kentin üzerine alçalmış gökyüzü öğleden sonra ağırlaşarak daha da karardı. Okuldan dönüyordum. Fontannaya'ya yaklaştığım zaman kar yağmaya başladı. Sokak boş ve sessizdi. Günün bu saatlerinde sokağın sessizliği normal bir sessizlikti. Fakat, avlu kapısı önünde duran fayton gözüme ilişince, sokak, hattâ havayı dolduran kar lâpaları, gizli ve tılsımlı anlamlarla yüklendi. Kapıya yaklaşırken faytoncuya kimi getirdiğini sormak geçti içimden; ama aynı anda Rüstem geldi aklıma: Rüstem'in durumunda yeniden başlıca bir değişiklik yer aldığını ve Fontannaya'ya faytonla geldiğini düşünerek, avluya girdim.

Barjom kulübesi içinde uyuyordu. Avlu karla örtülüydü. Yalnız bizim evin eşiğine dek uzayan ve taze karlar altında henüz gözden kaybolmamış ayak izleri görünüyordu. İzlere bakarken, kafam türlü düşüncelerle doldu: Biri İye'nin mektubunu getirdi eve. İsmail Boylu geldi Kızıltaş'tan. Ya da Halide...

Tedirgindim. Ama kötü bir şey düşünemiyordum. Kötü niyetli bir kimse faytonla gelmezdi elbet eve.

Yavaş yavaş yürüyerek avluyu geçtim, usulca kapıyı açtım, üstümden karları silkip içeriye girdim. Yarı karanlıkta mutfak kapısına asılı Dr. Zemine'nin fötr kalpağı ve kürk mantosu gözüme ilişince yatıştım. Mutfak kapısı az aralıktı ve içerden babamın ve doktorun alçak seslerle konuşmaları geliyordu kulağıma:

Babam:

«Hiç mi umut yok?»

Doktor:

«Dua edelim. Benim yapabileceğim bu kadar, amca. Gerisi Allah'tan.»

Babam:

«Nemöni mi dedin?»

Doktor:

«Şimdilik Pleurisi... Sağ ciğerinde fazla akıt var. Dediğim gibi, dua edelim. Verdiğim ilâçlarla geceyi rahat geçireceğini umuyorum.»

Babam:

«Yapabileceğimiz başka bir şey kalmadı demek?»

Doktor:

«Emin olun ki yapılması gereken her şeyi yaptım. Aksi takdirde Yalta'ya dönmezdim.»

Babam:

«Hastaneye kaldıramaz mıyız?»

Doktor:

«Hayır. Kesinlikle hayır. Durumu çok tehlikeli bu havada.»

İkisi arasında geçen konuşma beni ilgilendirmiyordu. Doktorla karşılaşmayı arzulamıyordum da doğrusu; eve dönüşümü belli etmeksizin odama girdim. Bir ara evden sıvışmayı bile düşündüm. Ama doktor ve babam çok kalmadılar. İkisi evden çıkınca mutfağa girdim.

Sen dayak yemiştin sanki; gözlerinin çevresinde mor halkalar, yanaklarının üstünde kurumuş gözyaşı izleri vardı. Beni görünce gene de gülmeğe çalıştın.

«Ne oluyor Anne?» diye sordum.

«Doktor ablan geldi Yalta'dan,» dedin.

«Biliyorum. Hastası kim?»

Sobanın kapağını açtın, maşayla ateşi süngüledin, birkaç parça kömür attın ateşe; sonra sessizce ibriğe su doldurdun, sobanın demiri üstüne koydun.

«Anne!»

«Evet.»

«Doktorun hastası kim?»

«Babanın yakın bir arkadaşı. Hani geçen yılın kışı da gelip bakmıştı kendisine Zemine... Ben tanımıyorum adamı.»

«Tanımadığın bir adam için ağlamaya mecbur değilsin.»

«Babana yakın olan bir insan bana da yakın. Hem niçin ağladığımı sen nerden bilen? Ağlıyorum işte. Sebep mi istiyorsun? Sebepler tümen tümen. Kızıltaş'la Gurzuf'un arası askerle doluymuş gene. Çadır açmışlar Tübya tepelerinde. Hem yalnızca Tübya tepelerinde değil, Gurzuf mezarlığında da. Ve de...»

Susup yutkundun.

«Başka ne?»

«Mustafa Parmaksız'ı hapsettiler.»

«Kızıltaş Kolhozu'nun sekreteriydi değil mi?»

«Evet, Kızıltaş Kolhozu'nun sekreteriydi. Ama bizdendi. Kanıyla, etiyle, kemiğiyle bizdendi. Bizden olunca da onlara 'düşman' oldu. Hey, Allah! Hakkımızdan fazlasını mı istedik? Bize dokunmayın, biz bu topraklar üstünde

yaşamaktan başka bir şey istemeyiz diyemez olduk artık. Onu türmeye[12] aldılar ya, ondan sonra olacağa bak sen; başkaları da sürgün yoluna düşecekler gene. Köyümüzde asker, mezarlığımızda asker, camimizde asker, eşiğimizde asker!»

Hıçkırıklar koparark ağlayacağını sandım bir an. Ama ağlamadın. Titreyen alt dudağını dişlerin arasına aldın, kanatmak istercesine ısırdın.

«Sebep mi istiyorsun?» dedin tekrar.

Ama bu kez sesin öylesine acı, acı olduğu kadar da öylesine güçlüydü ki, yeşili ve kokusuyla, camisi ve mezarlığıyla Kızıltaş'ı cehennemin içinde görür gibi oldum.

Senin içine Kızıltaş işledi mi, aramızda üstüne konuşulacak hiçbir şey kalmazdı. Doktoru ve hastasını çabucak unuttum. Ama Kızıltaş üstüne de konuşmadık o akşam. Gözlerinin içindeki o güçlü bakışlar garip bir gülümsemeyle gölgelendi. Gülümsemen hoş ve sevecen olmaktan fazla hayatta karşılaştığımız, ve ilerde karşılaşacağımız, güçlüklere karşı bir direnme işaretiydi.

İki elini kaldırarak, avuçlarını yüzünün üstünden geçirdin, şakaklarının üstüne düşen kır saçlarını arkaya attın, koluma girdin; ben seni yatıştıracağım yerde, sen beni yatıştırmaya çalıştın.

Sürekli yağan kar bir hüzün çemberiyle kuşatmıştı akşamı. Doktorun ve babamın ayak izleri silindi avluda; erguvan ağacı ve Barjom'un kulübesi karlara gömüldü; yalnız karlar içindeki dar bir açıklıktan Barjom'un kara kafası görünüyordu.

Uzadıkça uzadı akşam; gece, beyaz avluyu karanlığa bürümek istemiyormuş gibi, bir çağrım ötede bekliyordu sabırla. Uzun bir süre pencereden avluya baktım; sonra çıkıp kapı önündeki karları küredim; Barjom'un kulübesine dek bir yol açtım. Ben karları kürerken, sen, bayat ekmek parçalarına, tenekenin dibinden sıyırdığın sızıklı yağ katarak, bulamaç yaptın; ve beraberce Barjom'a yedirdik.

Az sonra odamda tedirginlik yüklendi gene üstüme. Hafta sonuna üç gün kalmıştı. Önümüzdeki pazar günü İye'yle buluşacağım. Niçin önümüzdeki pazar? Bilmiyordum niçin. Ama önümüzdeki pazar İye'yle buluşacağımdan kuşkulanmıyordum. Bir yerlerde -Havra dibinde, Cami dibinde, Kayaucu'nda, ya da Salgır'da ahşap köprü üstünde- İye bekleyecekti beni. Ama üç gün üç yıl kadar uzun bir zamandı benim için; Salgır'ın üç bin kilometre uzağındaydım o akşam.

Ortalık karanlıklaşırken, İye'yi göremeyeceksem bile, kendisine yakın bir yerde olmanın özlemi uyandı içimde. Ve öylesine bir özlemle evden çıktım.

Havranın az uzağındaki ekmekçinin önünden geçerken arkamdan biri kolumu tuttu. Durup başımı çevirdim. Genç bir kadındı. Yüzü, ve başına bağlı ipek şalı altından taşarak yüzünü çerçeveleyen gür ve sarı saçları, vitrinin ve sokak lâmbasının ışığında ışıl ışıldı. Yüzümü görür görmez elini hemen çekti kolumdan.

«Özür dilerim,» dedi; «Sizi kocam sandım.»

Ve genç kadın dükkânın vitrini dibine çekildi. Ben güldüm, genç kadın güldü.

Kar seyrelmişti. Mezarlığa yöneldim.

Mezarlığın ana kapısı kapatılmamıştı henüz. İzin almadan semavî bir yasayla sınırlı bir yere girmiştim sanki; çabucak çıkmak için adımlarımı açtım.

Mezarlığı ikiye bölen yolda bütün ağırlığıyla sessizlik takılıyordu bacaklarıma. Kar mezarları birbirlerine bağlamıştı; ve, karlar içinden çıkan eski mezar başaşları, mezarlığın sonsuz sessizliğini koruyan ak papaklı bekçiler gibi, arkamdan bakıyorlardı. Ancak mezarlığın öbür ucundaki duvar gözüme ilişince yavaşlayıp elimin tersiyle alnımda birikmiş terleri sildim. Duvardaki açıklıktan çıkınca da sevincim daha da kabardı içimde; karşıda ak badanalı duvarla çevrili evin penceresi alaca bir ışıkla aydınlanmıştı.

İye ordaydı.

Sırtım mezarlık duvarına dayalı, karlar içinde durarak, ne zamana dek eve baktığımı hatırlamıyorum- pencere camını aydınlatan ışık zayıfladı; sonra söndü, ve karşıda ak badanalı duvarla çevrili ev gözlerimden kayboldu. Ben yalnızdım. Karanlık dünya içinde yapayalnızdım, ve yalnızlığımı nereye götüreceğimi, yalnızlığımla ne yapacağımı bilmiyordum.

Derken karlar içinden bir hışırtı geldi kulağıma. Işığı söndürüp İye'nin evden çıktığını sanarak kulak kabarttım.

«İye! Sen misin, İye?»

Sesim eve çarptı, yankısı bir süre havada yalpa vurdu; sonra karlar içinden İye'nin sesini bulup getirdi.

'Nerdesin, İye?'

'Korkma, Saf.'

'Nerdesin?'

'Seninleyim.'

Yalan hiç söylemezdi bana İye. Yüzü apaktı İye'nin. Karanlık içinde yüzü olduğundan çok daha aktı. Ama benimleydi. Başını kaldırmış, o yaz gecesi Fontannaya'da döşeğim içinde yatarken, benim İye'nin çıplak memelerine baktığım gibi, İye de iri ve alabildiğine açık, gözleriyle yüzüme bakıyordu.

'Sen misin?.. İye, sen misin?'

'Benim elbet!'

'Ah, İye!'

'Nerdeydin? Uzun bir zaman geçti seni göreli, Saf!'

'Ben uzak bir yerdeydim, İye. Subhi mezarlığından çok uzak bir yerdeydim. Hatırlıyorsun Fontannaya'yı değil mi? Ben ordaydım işte, İye. Seni arıyordum. Önce Fontannaya'da aradım. Sonra Kantar'da, Kayaucu'nda, Salgır'da aradım. Ekmekçi dükkânı önünden geçerken bir kadına rastladım. Ah, İye! Bilsen ne kadar memnunum seni gördüğüme. Az kaldı günahlara giriyordum, İye. Güzeldi o kadın, İye. Kocasına ekmek satın almak için sıra bekliyordu ekmekçi dükkânının vitrini dibinde. Işıltılı sarı saçları vardı. Gözlerinin rengi Kızıltaş denizinin mavisindendi. Kendisi fırından çıkarılmış ekmek gibi taptazeydi. Kocamı sevmiyorum, dedi bana. Kocamdan boşanıp, sana varmak istiyorum dedi, bana. Çok uzun konuşmadı, İye. Çok çok bir dakika. Belki daha az. Bir dakika içinde bütün bir ömür yaşadım onun yanında, İye. Elimi elinin içine alıp paltosu altında az çıkık karnının sıcacık etleri üstüne koydu. Bak, dedi, etim budum sımsıkı; al beni, Kızıltaş bağlarına, Topkaya bayırlarına, Tübya tepelerine götür beni; alın terimle çalışırım; toprak kazarım; sığır sağarım; odun keserim, tütün ekerim, çamaşırını yıkarım, en lezzetli yemekleri pişiririm; çorap ve hırka örerim senin için; incir ve ayva tatlıları yaparım; yuvunup her gece mis kokulu bedenimi veririm sana, en güzel çocukları doğururum senin için, dedi; cahil de değilim, gönül şarkıları söylerim sana, dedi. Ne diyeceğimi bilemedim, İye. Yürüdüm. Arkama takıldı. Fontannaya'yı geçtim, Subhi mezarlığını geçtim; o da hep arkamdan yürüdü. Ama içersinde yattığın evin penceresinde yanan ışığı görünce dönüp hemen kaçtı. Güzel bir kadındı, İye. Ama sen ondan çok güzelsin. Memnunum, İye. Pencerede yanan ışığı söndürüp yanıma geldiğinden çok memnunum. Sen benim güneşimsin, İye. Gel, seni evinize götüreyim. Odanda ışığı yak gene. Zaman zaman buraya gelip pencerene bakarım!

Düşlerim İye'ce güzeldi, Anne. İye'yi beklemek, İye'nin kendisi kadar haz veriyordu bana.

Dönüp eve girmeyi reddetti İye. Ama mezarlık duvarı dibinde de bırakmadım onu o akşam; kendime çekip daha bir sıkı bağladım koluma, ve mezarlığın sessizliğini bozmaksızın kar içinde yürüdüm. Nerelere mi gittim? Gitmediğim yer kalmadı sanırım o gece. Kar dinmişti. Gittiğim her yerde, varlığımı açığa vurmamak için, sesimi ve soluğumu kimselerin işitmemesi için yağıyordu dersin kar. Camiin demir parmaklığı eksik taş duvarı dibinde dudaklarını öptüm İye'nin; Salgır'da elimi entarisi altında az çıkık karnının etleri üstüne koydum; Çıfıtkale'de çıplak memelerini okşadım; havada uçuşan kar lâpalarının ılıman sessizliğine bürünerek Fontannaya'daki eve döndüğüm zaman sen uyuyordun, Barjom uyuyordu; antika saat onikiye tam beş kala durmuştu; odam karanlıktı; ama odamda herşey: porselen vazo, duvarda çerçeveli Lenin, üstüne 'İye' işlemeli yastık, bahriyeli pantolonumla çekilmiş fotoğraf, cam dolapta kitaplar ve şiir defterim açık seçik, gözlerimin önündeydi; ve ben, geceye açılan penceremin gerisinde -tıpkı geçen yaz İye'nin karanlık içinden çıkıp Fontannaya'daki eve geldiği gibi -korkusuz ve sakıncasız, İye'yi soyundurup yatağıma aldım. Ah, Anne. İye bir mucizeydi; yeryüzünde ölmeden önce cennetin kapılarını açmış bir insan olduysa, o insan bendim- İye'nin omuzbaşlarını, çıplak memelerini öptüm; ve, İye ve ben en mutlu ölümlerle öldük ve dirildik, öldük ve dirildik- sen İye'yi hiç görmedin; biz sevişirken sen uyuyordun; belki de Topkaya bayırlarında kızılcıklarını düşlüyordun; İye senin düşlerinden çok güzeldi ya, sen görmek istemedin gene İye'yi; sac soba dibinde onun saçlarını tarayıp öreceğin yere -ben senin etinden ve kanından değil de Kızıltaş'ın yaralarından doğmuşum gibi- yıllarca ve gün günü Kızıltaş'ın sözünü ettin bana, Kızıltaş'ın talihinden yakındın.'

Sabahleyin gözlerimi açtığım zaman, elinde havlu, sen duruyordun yatağımın ucunda. Geceyi nerde ve nasıl geçirdiğimi bilmiyordun sanki; tavrın rahat, gözlerin az gülüyordu. Saate baktım.

«Geceleyin durdu,» dedin; ve dönerek, elinde tuttuğun havluyu duvar aynası dibindeki uzunlamasına dar masa üstüne bırakarak, odamdan çıktın. Az sonra elinde ibrik ve leğenle döndün odama.

«Bu sabah baban kuracaktı, odana girip seni rahatsız etmesini istemedim. Hemen kalkmazsan geç kalacaksın okula.»

Odam, antika saat, ve sen, çok birşey söylemiyordunuz bana- geceleyin gördüğüm düşler ve hayallerle bağlıydı kafam yastığa. Hemen kalkmadım.

İki gün kalmıştı önümüzdeki pazara. Mutluluğun kapısı açılacaktı benim için iki gün sonra. Geçen yılın kışı, İye'nin geçirdiği rahatsızlığından sonra, öğretmen Cevizov'un apartmanında karşılaştığımız gün gibi bir gün yaşayacaktık. Fontannaya'da buluşacaktık; uzun bir süre sessizce yürüyecektik sokakta. Her ayrılıktan sonra uzun bir süre sessizce yürürdü yanımda İye. Sonra parkın kuytuluğunda, ya da ikimizi hiç kimsenin görmediği başka bir yerde, kendisini öpmemi isterdi. Öyle olacaktı gene. İye'yi öptüğüm anda gecikmiş baharımız gelip konuklayacaktı yüreklerimizin üstüne.

Evet, o yıl da gecikmişti baharımız. Sen suçsuz değildin baharımızın gecikmesinde, Anne. Dışarda kış bir kışsa, sen başka bir kıştın. Sen, ikimize Pilibaşı bağının üzümlerini yedirdin ya, Kızıltaş'ın rüzgârı, karı ve ayazıyla aşılmaz bir kış gibi durdun aramızda.

Kapı arasında durmuş, bana bakıyordun. Neden sonra kızgın bir sesle konuştun:

«Evden çıkacağını söylemedin dün.»

«Söylemedim. Özür dilerim, Anne.»

«Akşam yemeğine dönersin diye bekledim.»

Ses etmedim.

«Geceleyin eve dönüşünü de duymadım hiç.»

«Geç döndüm, Anne. Sen uyuyordun.»

«Nerdeydin?»

«Eski okul arkadaşıma rastladım. Dertleştik doya doya.»

«Kış kıyamet içinde sokakta dertleşmenin tadı mı olur? Eve gelseydiniz.»

«Köyevi lokantasında yedik yemeğimizi. Sokakta dertleşmedik. Arkadaşımın evindeydik.»

Önce üzüldüm gerçeği söylemediğime; sonra güldüm içimden: yalanım merhamet mühürünü taşıyordu.

Pazarı bekleyişim sandığım kadar uzun sürmedi. Dersler süresince İye kurcalamıyordu zihnimi. Derslerden sonra okulda kalarak, öteki genç öğretmenlerle birlikte, öğrencilerin yılbaşı hazırlıklarına katıldım. Holü Noel ağacı ve renkli kâğıt zincirlerle bezedik; sahneye Kremlin sarayı maketini ve Kızıl Meydan'ı; ve Kremlin sarayını kızıl bayraklarla, karton kâğıtlardan kesip

boyadığımız toplar, tanklar, uçaklar, ve askerlerle donattık; ve iki gün çabucak geçti.

Cumartesi sabahı evden çıktığım zaman güneş, Çadır Dağı tarafında kıvrıla gerile göğe yükselen kara bulutlara meydan okurcasına, kentin karlı damlarını göz kamaştırıcı bir ışıltıyla aydınlatmıştı. İki dersim vardı o sabah. Karaim sokağı ucundaki durakta tramvayı beklerken Onüçüncü Nümune Mektebi yönüne bakıyor, yarını düşünüyordum.

Evet. Yarın.

Tramvay geldi. Duymadım.

«Arkadaş! Binecek misin?»

Başımı kaldırdım.

Tramvayın basamağı üstünde duran adam soruyu tekrarladı.

«Biniyor musun?»

Aldırmadım. Biletçi zilin ipini çekti, ve tramvay hareket etti.

Günlerden cumartesi, vaktin sabah olduğunu ve okula gitmek için durakta tramvayı beklediğimi biliyordum ya, gene tedirgindim. Başımı tekrar Nümune Mektebinden yana kaldırdığım zaman garip bir titreme geçti içimden; dizlerim büküldü.

Nümune Mektebinin yakınlığı ruhumdaki dengeyi bozmuştu iyice. Yarın. Uzak mıydı yarın, yakın mıydı? Bir an yarının bugün olduğunu, başka bir anda bulanık yarının, veya yarınların, bugünü varlığımdan koparıp uzak ve ulaşılmaz bir dünyaya götürdüğünü hisseder gibi oluyordum.

Enikonu zayıflamıştım. Tutunacak bir yer aradım. Ayakta durabileceğim yeri yalnız Onüçüncü Nümune Mektebi'nde bulacağımı anlayınca sağlam adımlarla yürümeğe başladım.

Koltuğumun altında çantam, ellerim ceplerimin içine sokulu, omuzbaşlarım kasılı, başım göğsüme düşük; attığım her adımım -belki ömrümde ilk kez- nereye, niçin, ve nasıl bir amaçla gittiğimi söylüyordu bana. Okula yaklaşırken göğü bulutlar kapladı; ama asıl okul -damı, bacaları, pencereleri, yerden altı basamak yüksek çift kanatlı kapısı, hattâ saçağı altında geçen yazdan kalma kırlangıç yuvalarıyla- öncesinden daha bir belirgin duruyordu gözlerimin önünde. Ve yakındı okul. Okulun Fontannaya'ya bu denli yakın olduğunu bilmiyordum. Bilmiş olsaydım, önceleri bilmiş olsaydım, İye'yi bugüne değin bekler miydim Fontannaya'da? Beklemezdim, Anne. Her gün, Allah'ın her

günü, okula uğrardım; Allah'ın her günü teneffüs sırasında çayımı İye'yle birlikte içerdim Onüçüncü Nümune Mektebi'nin Öğretmenler Odası'nda.

Günlerce süregelen sıkıntı ve tereddütlerden kurtulmuştum artık. Girişe yaklaşırken başımı kaldırdım. Havada tek tük kar lâpaları uçuşuyordu. Elektrik ışıklarıyla aydınlanmış sınıfların pencereleri, geceden sonra söndürülmesi unutulmuş mat ışıklı fenerler gibi, asılı duruyorlardı boşlukta. Avlu da boştu. Yalnız avlunun tek katlı spor holü yandaki basketbol sahasının iki sepet direği tepesine tünemiş iki karga, gün ortasında akşamın aniden gelip yeryüzüne konduğuna şaşmışlarcasına, birbirlerine bakıyorlardı soluk soluğa.

Avluya girdim. Yer katı sınıflarından boğuk bir uğultu çıkıyordu. Üst katın sınıfları sessizdi; sessizlikleriyle gökyüzü altında bir yerlerdeydiler sanki. İki karga havalanıp okulun saçağına kondular, kafalarını eğerek avluya baktılar; sonra kanat çarpıp Salgır yönüne uçtular. Okula girince az önce sınıflardan çıkan uğultu kesildi.

Uzun koridor -tıpkı Yirmiüçüncü Rus okulunun holü gibi- Kremlin Sarayı ve Kızıl Meydanla: Kızıl Meydan ve Kremlin Sarayı kızıl bayraklar, ve karton kâğıtlardan kesilip boyanmış tank, top, uçak figürleriyle donatılmıştı.

Yirmiüçüncü Rus okulunda olduğumu sandım bir an. Ama hayır, Nümune Mektebi'ndeydim. Koridorda kimseler yoktu. Yalnızca sessizlik. Ve sessizlik, ağır ve yoğun, toz gibi doldurmuştu koridoru. Bir süre durdum, sınıfların kapılarına baktım. Her an kapılardan birisinin açılıp koridora öğretmen Akimova'nın çıkacağını sanıyordum. Bir tek kapı açılmadı. İye'nin rahatsız olduğunu, kendisiyle bu sabah ve burada karşılaşmanın muhtemel olmadığını hatırlayınca garip bir utanç duygusu yakaladı kıskıvrak ruhumu. Kendime küstüm: 'Çocuksun' dedim; 'saçlı sakallı ama cüce bir çocuksun' dedim içimden kendi kendime; koridorun öbür ucundaki Öğretmenler Odası'na yürüdüm.

'Öğretmenler Odası'nın kapısı yarı açıktı. Kapıyı az daha açarak içeriye baktım. Odanın iç duvarı dibinde iki koltuk, orta yerde yuvarlak masa, masanın çevresinde sandalyeler, dergi ve gazeteler; karşıki duvarda çerçeveli Stalin'in resmi altında Kırım haritası... İki koltuğun arkalığına atılı, biri fötr yakalı öteki sade, iki kadın paltosu ve püsküllü kara bir şal gözüme ilişince ılık bir coşku uyandı içimde. Gözlerimi yumdum, ve açtım; ve dönerek koridoru kolladım. Yoktu kimse. Gerisin geri çekildim.

'Müdür' levhalı komşu kapı önünde durduğum zaman coşkum daha da kabardı içimde.

Ufak tefek, kumral saçları kirpivarî kesili, ve gözlüklü bir adamdı müdür. Öğrenci olduğum yıllarda tarih öğretmeniydi. Sonra müdürlüğe yükseldi. İsmi Akimov'du. Ve isminden gelen cesaretleydi sanırım, müdür Akimov'un kapısını çaldım. İçerden kopuk ve boğuk bir ses abandı kapıya: «Buyurun!» Kapıyı açtım.

Oda oldukça dar ve yarı karanlıktı ve karşıki pencereli duvarın dibinde sarı cam abajurlu elektrik lâmbasının ışığıyla aydınlanmış geniş masanın gerisinde, çenesine dek çukura düşmüş bir adam gibi, müdür oturuyordu koltukta. İçeriye girince gözlüğünü iki eliyle burnunun ucuna indirdi, iki eli arasından bir süre beni süzdü; sonra, gözlüğünü tek parmağıyla yukarıya doğru iterek ayağa kalktı.

Pencere camının gerisinde havayı dolduran kar lâpaları ve abajurlu lâmbanın sarı ışığı odayı, müdürle birlikte, hayattan ve gerçek dünyadan koparıp gerçek dışı bir dünya içine atmıştı, ve müdür, kendi kapalı ve dar dünyası içinde kendisinden başka canlı bir yaratıkla yüzyüze gelmenin yarattığı şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. Baktıkça şaşkınlığı yavaş yavaş dağıldı ve dudaklarının ucunda yarı düş yarı gerçek bir tebessüm, (tebessümdü sanırım) bana doğru yürüdü.

«Yanılmıyorsam, siz öğretmen Topkayacı'sınız,» dedi müdür, elini uzatarak.

El sıkıştık.

«Genç şairimiz demeliydim belki. Öğretmen Safiye Akimova arkadaşımız sizin şiirlerinizden bahsederlerdi okulda sık sık.»

Öğretmen Akimova benim başka bir özelliğim üstüne konuşamazdı elbet okulda. Ben de güldüm.

«Arkadaştınız değil mi?»

«Şey... evet.»

Başını az bükerek gözlükleri üzerinden bir kez daha süzdü beni- Akimova üzerine fazla bir şey söylememi bekliyordu galiba; benden ses soluk çıkmayınca bakışlarını kapı üzerindeki yuvarlak ve kara çerçeveli duvar saatine kaldırdı:

«Cenaze töreni saat birde olacak. İki saat kadar vaktimiz var. Kendimden başka üç öğretmenle üç-beş öğrenci daha katılacak cenazeye. Oturun, rica ederim; bir çay söyleyeyim. Birlikte çıkarız.»

Pencereden yana döndü:

«Sabahleyin hava güzeldi. Bozdu ne yazık. Öğretmenliğinizi Rus okulunda yapıyorsunuz değil mi?»

«Evet.»

«İşte öyle, arkadaş. Sizden sık sık bahsederdi zavallı... şiirlerinizden. Allahın kudreti diyelim... Ölümün önüne geçilmez. İlişkileriniz bizim okulda başlamıştı sanırım. Severdi sizi...»

«Kim?» diye sordum az şaşkın.

«Öğretmen Akimova.»

«Ha. Evet. Rahatsızdı son zamanlarda..."

«Hastaydı. Çok hastaydı. Hem de eskiydi hastalığı. Belli etmemeğe çalışıyordu ya, biz biliyorduk.»

Ne demeliydim? Müdür tanımadığım bir kişiden bahsediyordu bana.

«Ben öğretmen Akimova'nm sağlık durumu üstüne bilgi edinmek için geldim okula doğrusu. Beni aydınlatabilir misiniz?»

Soğuk, soğuk olduğu kadar da karanlığı kesen bir bıçak gibi, dikti bakışlarını yüzüme müdür.

«Yani öğretmen Akimova'nın durumundan haberiniz yok mu sizin?»

Başımı salladım.

Müdür gözlerini yere indirdi; ve uzun bir süre ses etmedi. Neden sonra, ayağımın dibinde gördüğü zehirli bir yılandan kaçınıp korunmamı istercesine, çabuk ve güçlü bir sesle konuştu:

«Öğretmen Safiye Akimova arkadaşımız geçen perşembe gecesi vefat etti. Haberiniz yok mu?»

'Haberiniz yok mu' bir kırbaç gibi çarptı yüzüme. Müdürün dudakları arasından çıkmış kelimeler diken diken batıyordu hâfızama. Beynimin bir köşesinde elektrik bir burgu dönüyordu gır gır.

Ben şaşkın; küçük bir çocuk gibi:

"Yani okula gelmedi mi bugün?» diye kekeledim.

Müdür iki adım benden yana attı:

«Siz beni anlamadınız galiba. Öğretmen Safiye Akimova arkadaşımız iki gün öncesi öldü.»

Gerçeği -anlam ve etki gücünü henüz kestiremediğim gerçeği- bütün çıplaklığıyla müdürün yüzünde gördüğüm anda kıskıvrak kapana kıstırılmış bir hayvan gibi büzüldüm kapı dibinde. Gözlerim kapalıydı; yalnızca müdüre,

müdürün odasına değil; yalnızca Onüçüncü Nümune Mektebi'ne değil; yalnızca Fontannaya'ya, Salgır'a, Kızıltaş'a ve sana değil; bütün dünyaya kapalıydı gözlerim; ve ruhum, üzerimde dikilmiş duran bir canavarın pençesi altında; bense az ürkek, hayatın benim için orda ve o anda sona ereceğinden biraz da memnun, canavarın varlığıma son vermesini bekliyordum.

Derken zil çaldı. Sınıflardan bağrışa çağrışa, birbirlerini ite kaka, birbirlerini tepe tekmeleye öğrenciler döküldüler koridora; ve ben, o güne değin kendilerinde hayatın değer ve önemini bulduğum öğrenciler arasında, ama artık tüm özlem ve düşlerimden soyunuk, varlığımı hayata bağlayan bağlardan kopuk; güneşe ve buluta, kara ve yağmura lakayt; baharda kıyılarını yırtıp vahşî bir uğultuyla akan bir derenin coşkun suları içinde ve hiç kimseye lâzım olmayan bir çalı gibi, akıp gidiyordum.

Okuldan nasıl çıktığımı hatırlamıyorum; kendimi Tokal Camiinin parmaklıksız alçak taş duvarı üstünde buldum. Otururken de yürürken de gözlerim uzun süreli kapalı; beynimin hücreleri içinde ışıklar, renkler, düşler sönük; kendimi kendi boş içimde taşıyordum. Gözlerimi açtığım anlarda Tokal Camiini, okulu, mezarlık duvarını göremiyordum; koltuğumun altına kısılı çantayı da görmüyordum; ama koltuğumun altında taşıdığım çantayı sımsıkı tutuyordum.

Kimdim ben? Neydim ben?

Ben ya bir hiçtim, ya da başım gökyüzüne değen, saçlarımı yıldızlar tarayan bir mucizeydim; dünya ise Lamuel Gulliver'in dünyası içinde cüce Lilliput'larm ikamet ettikleri bir yerdi.

Kimdim ben? Ve neydim?

Bir hiçtim belki. Kardım belki; yağmurdum, buluttum belki; ya da bir köpektim.

Gözlerim alabildiğine açık, kaldırımlarda karlara bakarken, kuyruğu ard bacakları arasına kısılı, kafası az bir yana bükük, bakışları yüzümde, bir köpek gördüm. Tanıyordum köpeği. Elimi uzatarak, başını okşadım. 'Hey, köpek! Ben kimim? Ve neyim ben? Sen tanıyorsun beni. Tanıyorsun elbet. İye, koltuğu altında kitapları, Tokal Camii yolunca Nümune Mektebine giderken peşine takılırdın. Hatırlıyorsun değil mi? Ben, Tokal Camii'nin demir parmaklıklı duvarı dibinde İye'nin önüne çıkınca, sen dönerek, tıpış tıpış arka sokağa

girerdin. Gel, köpek, gel! Gel, kucağıma alayım seni. Biliyor musun, köpek? İye benim dostumdu...'

Köpek, iki ön bacağı dizlerimin üstünde, yüzüme bakarken, tir tir titriyordu. Kaldırıp kucağıma alacaktım- garip bir iniltiyle kollarımın arasından sıyrılıp çıktığı gibi arka sokağa kaçtı. Sevgime ihtiyacı yoktu anlaşılan. Köpeğe sunduğum sevgi değildi aslında; bir çözüm düğümü arıyordum. Çünkü çevremde herşey yüce bir bilmeceydi. Kaldırım, Onüçüncü Nümune Mektebi, müdür, ölü veya diri İye, ve sen Anne... herkes ve herşey yüce bir bilmeceydiniz çevremde; ama en çapraşık, en yüce bilmece kaldırıma bakan gözbebeklerimin gerisinde, köpeğe uzalı elimin parmak uçları gerisinde saklı ben, kendimdim. Yitirmişti yollar önemini; parklar, nehirler, kaleler, Kızıltaş'ın Babilon bahçeleri; Halide'nin benekli veya kareli donu; tramvay durağı, lüle saçlı terzi Yahudi, yeşil bonen, bahriyeli pantolonum, cam dolabın içinde saklı şiir defterim, duvara asılı Lenin; toplar, tanklar, uçaklar, ve Kremlin sarayı... Her şey, her şey yitirmişlerdi anlamlarını; arkamda Tokal Camii ve bir çağrım ötemde Subhi mezarlığının duvarı, ellerim arasından kaçıp arka sokakta gözlerimden kaybolmuş o köpek için ne denli lüzum-luysa, benim için de o denli lüzumluydu. Oysa kendime acımıyordum; yanmıyor, yakınmıyordum; insanlara karşı en küçük bir kin ve nefret duymuyordum içimde. Yalnız aklım -aklım hâlâ ezik bedenimi idare ediyorsa eğer- beni hiç kimsenin görmeyeceği, uzak ve ıssız bir yere götürsün istiyordum.

Ayağa kalktım. Tokal Camii, eski önemini yitirdiyse bile, içersinde saklanabileceğim en iyi bir yerdi; ama kapısı kilitliydi camiin. Yürüdüm. Az mı gittim uz mu gittim, bilmiyorum; farkında olmadan kendimi mezarlık duvarı dibinde buldum.

Kar seyrelmişti. Soğuk artmıştı. Hafif doğu yeli esiyordu. Donuktum. Çantayı sıkan elim, kol ve bacak kaslarım, birer parça beton gibi, kaskatıydı. Karşıda evi çeviren ak badanalı duvardaki kapıya bakıyordum. Oysa biliyordum: İye çıkmayacaktı o kapıdan; çıkarsa bile, benim bildiğim, sevdiğim, birlikte *Gençlik Mecmuası*'na giderken Sivastopol caddesiyle Gorki sokağı arasındaki küçük bahçede elimi tutup şakağımı öptüğü günden bu yana hâfızamı ve düşlerimi süsleyip bezemiş İye olmayacaktı o İye. Gene de ayrılmıyordum mezarlık duvarındaki açıktan.

Bir ara güneş ışıdı gökyüzünde; ve ben, karşıki evin ışıltılı penceresine bakarken, evle aramda uzun ve kara bir gölge belirdi. Bakışlarımı badanalı

duvardaki kapıya yönelttiğim zaman uzunca boylu, şalsız, sırtında ak entarisinin etekleri yerlere değen bir kadın gördüm. İye mi?

Belki.

Ama heyecanlanmadım; olduğum yerde durdum; kımıldanmadım hiç. İye'yse yaşlı bir İye'ydi. Göğüs kemikleri çıkıktı. Yüzü buruşuktu. Avurtları çöküktü. Şakakları üstüne düşen saçları apaktı. İye mi?

İye belki.

Ama tanımıyordu beni. Tanıyamazdı da. Tanıması imkânsızdı. Nasıl tanısındı? En az kırk yıl yaşamıştı bensiz. Unutmuştu parkın kuytuluğundaki rodedendronları; Salgır'ın kıyısındaki akdikenleri, köprüyü, Kayaucu merdivenlerini unutmuştu; unutmuştu ve hatırlamak istemiyordu.

Unutmuş muydu gerçekten?

Sessizce birbirimize bakarken, kadın yavaş yavaş yürüyerek yanıma geldi, bir süre yüzüme baktı; sonra elini kaldırıp, koltuğumun altında çantanın kenarını sımsıkı tuttuğum elimin üstüne koydu, ve çok sakin bir sesle: «Gel, oğlum,» dedi; «gel, eve girelim; ayaz var dışarda.»

Ve eli kolumda, beraberce duvardaki kapıya doğru yürüdük. Taşlığı geçerken de elini kolumdan ayırmadı. Asık saçaklı dar kapıdan girince kadın karşımda dikildi. Gözleri yüzümdeydi. Kadının sorulu, belki de araştırıcı bakışları altında ben kıskıvrak yakalanmış bir suçlu gibiydim; öyle ki, aklımı kadına kapatasım -kendimi kadının bakışlarından ayıramadığım takdirde- kendimle kadın arasına hafızamın boz perdesini çekesim geldi, ama aynı anda kadının gözleri içinde -bir zamanlar ve bir yerlerde- İye'nin yüzünde görmüş olduğum gülümsemenin yansısı belirdi, ve kadını kendimden ayırmaya vakit kalmadan, kadın iki adım benden yana atarak, yanağımı öptü. Dudakları konuşmak ister gibiydi. Ama konuşmadı; dönerek, o önde ben arkada, on basamak kadar yüksek ahşap merdiveni çıktık.

Sahanlıkta durunca (Sahanlıkta birçok eski ve yeni ayakkabı ve kaloş, ve çemberli sandık üstünde ise palto yığını vardı.) benim için yeni -iyi veya kötü, mutlu veya mutsuz, ama yeni- bir hayatın başladığını hisseder gibi oldum. Paltomu ve kalpağımı çıkarıp palto yığını üstüne koydum, sonra ayakkabılarımı çıkardım; ayakkabılarım sahanlıkta öteki ayakkabılara karışınca, içimde yalnızlık ve bırakılmışlık duygularım da zayıfladı.

Kadın kapıyı açtı.

Kadından başka evde kiminle karşılaşacağımı bilmememe rağmen, insanlar arasına girdiğimden memnundum.

Oda yarı karanlıktı. Halılar ve duvar diplerine atılı sedir ve minderler üstünde, omuzlarında ak atkıları, genç ve yaşlı kadınlar oturuyorlardı. Tümü sessizdi, tümü zaman ve ortamdan kopuk, ve biribirleriyle ilgisizdiler; ama tümü aynı sıkıntı ve keder içindeydiler. Nerden ve nasıl gelmiştim buraya? Ve niçin gelmiştim buraya? Kapı dibinde durmuş, daha bir saat önce tramvay durağında bana mutluluk getirecek yarını düşündüğümü hatırlarken, yarının soğuk ve üşütücü gölgesi altında tir tir titriyordum. Yaşlı kadın kolumu tuttu ve halılar üstüne oturan maramalı kadınlar arasından geçerek, ikinci bir odaya girdik.

Oda, mezarlık tarafındaki pencereden sızan, gün ışığıyla doluydu. Gün ışığından başka, eşyaları ve eşya düzeniyle ruhuma yakın ve ılımandı oda. Karşıda çalışma masası üstünde karpuz camı elma yeşili gaz lâmbası, orta yerde alçak iki koltuk, iki koltuk arasında kızıl damarlı mermer kürsü, raftaki ciltli kitaplar arasında seramik ve porselen figürler, ve çalışma masası gerisindeki duvarda çift minareli Hansarayı Camii'yle dokulu küçük bir kilim- oda ruhuma yakın ve gerçektiyse, zaman gerçek dışıydı: yıllardır ben bir heyecan denizi içinde yüzüyordum; yüze yüze denizin en derin bir noktasına ulaşmıştım, ve, artık güçten kuvvetten kesik, kendi duygularımın dalgaları altına batıp boğuluyordum, Aklıma, ruhuma, içgüdüme son gücümü katarak, denizin yüzünde kalmaya çabaladığımı kadın görüyordu galiba: elimi tuttu, (Beni tehlikeli suların içinden çıkarmak mı istiyordu?) üçüncü odaya açılan kapıya doğru yürüdük.

Üçüncü oda tamtakırdı; odada eşya falan vardıysa ben görmüyordum; yalnız odanın döşeme tahtaları üstünde bir döşek ve döşeğin içinde üstü ak, aklığıyla bütün odayı ölü bir aklığa bürüyen bir çarşafın altında -belki az önce içinden çıktığım denizin sularında boğulmuş- bir ölü yatıyordu.

Odaya girince susuzluktan kurumuş boğazımın içine acı bir yumru tıkandı. Kadından bir bardak su istemek geçti içimden. Ama kadın, ayaklarını altına toplayıp, ölünün başı ucuna çömelmişti ve eliyle bana da ölünün başı ucunda otur diye yer gösteriyordu. Gidip dizlerimin üstüne çöktüm. Kadın doğruldu, iki eliyle çarşafın ucunu kaldırıp ölünün yüzünü açtı, ölünün yüzüne baktı baktı; sonra çarşafın ucunu ölünün çenesi altına bıraktı, ve, dizleri üstünde doğrularak, elini şakağımın üzerinden geçirdi, alnıma düşen bir tutam saçımı usulca arkaya götürdü, başımı okşadı; ve ayağa kalkarak odadan çıktı.

İye'nin yüzü buğulu bir ayna gibiydi. Fakat baktıkça eriyip dağılan buğular altında İye'nin ölü yüzünü değil de kendi yalnızlığımı görüyordum. Korkunç değildi yalnızlığım. İye'nin sıcaklığıyla; kokusu, sesi, soluğu, ve gülümsemesiyle bezenmişti yalnızlığım. Biliyordum: ak çarşafın altında yatan İye gerçek İye değildi. Ben Fontanna-ya'dayken alnındaki çilleri arkasında saklı İye soğuk bedenini ak çarşafın altına bırakıp gitmişti bu evden. Başka bir yerdeydi İye. Ben de, yalnızlığımı kaldırıp, çıkacaktım bu evden; ve yarın, yalnızlığımda İye bir Sibyl gibi, uzak ve belirsiz yarınlara götürecekti beni.

İye'nin ölü bedeninden ayrılmak zordu. Belki kolaydı. Ne var ki ayrılmadan önce birşeyler söylemem, birşeyler yapmam gerekiyordu. Ama ne? Ne dersem diyeyim, ne yaparsam yapayım tepkisiz kalacağını biliyordum. İhtiyaçla kadını aradım odada. Yoktu. Elimi hafifçe İye'nin saçları üstünden geçirdim; eğilerek alnını öptüm; ve bakışlarım yüzünde, gözkapaklarını açıp yüzüme bakar diye uzun bir süre bekledim. Açmadı. Dudakları kıpırdamadı. Solumadı. İye soğuk ve cansızdı. Hoş, cansız denmezdi İye'ye. İye'nin canı benim içimdeydi.

Çarşafın ucunu kaldırıp yüzünü örttüm.

Mezarlık duvarı açığında durduğum zaman göğün göğsünü delip güneş çıktı. Mezarlık yolu ışıl ışıldı. Ak papakları elmaslarla süslü eski mezar baştaşları, ve yolun kıyısında yeni kazılmış mezar toprağı, pembemsi mavi ışıltıların soğuk soluğunda buz kesmiş bir patlama gibi, İye'yi bekliyordu.

İye'nin cesedi ardından yürümek isteyen o kadar insan olduğunu düşünmemiştim hiç. Evin badanalı duvarı dibinde müdür Akimov, dört başka öğretmen, kalpaklı ve gocuklu ihtiyarlar, yüzleri hüzünle yuvulmuş gençler, ve sokağın cami yönündeki ucunda bir sınıfı dolduracak sayıda öğrenciler. Öğrencilerin önüne geçip, öğretmen Akimova'nın benden başka dostu ve yakını olmadığını beyan edesim, ispat için dudaklarımın üstünde henüz soğumamış İye'nin öpüşlerini gösteresim geldi. Ama gitmedim. Hayattayken gözleri herkese açık ve sevgiyle doluydu İye'nin- Onüçüncü Numune Mektebi'nin öğrencileri, tıpkı benim gibi, öğretmen Akimova'nın gözleri içinde kendi mutluluklarını görmüşdüyseler, onları hayal kırıklığına uğratamazdım; uğratmaya hak sahibi değildim; düşlerimin cenazesinin kaldırıldığı o gün İye'ye hak sahibi çıkmanın bir anlamı yoktu da üstelik.

Derken evin badanalı duvarındaki kapı açıldı yavaş yavaş. Önceleri de yavaş yavaş açılırdı kapı. Ama önceleri Kayaucu'na, Çukurca bahçelerine,

Çıfıtkale'ye, Fontannaya'ya, devlet tiyatrosuna, Enstitü'ye, parka, Salgır'a açılırdı kapı; ama o gün yüce bir boşluğa açıldı kapı; ve kolları sıvalı, yağız atlarını dolu dizgin koşturup Bahçesaray ovasından ak badanalı duvarla çevrili eve gelmiş dört delikanlı tabutu çıkardılar avludan. Ve önde müdür, onun ardından öğretmenler, daha sonra kalpaklı ve gocuklu ihtiyarlar, gençler ve öğrenciler, yorgun savaşçılar gibi, tabutun gerisinde dizildiler; ve omuzlarda tabut, tabutun üstünde, bir parça bulutu hatırlatan kefene sarılı İye, ağır adımlarla Tokal Camii tarafındaki Karaim sokağına yöneldiler; bense, yaz günlerinde İye'nin gölgesinin dinlendiği mezarlık duvarı dibinde kaldım, ve cenaze Tokal Camii'ne yaklaşırken, yüzümü duvar taşlarında yarım kalan aşkıma yaslayıp ağladım, ağladım, ağladım; gözlerimin gerisinde ne kadar çok gözyaşım vardı, bilmiyordum; ve ben ağlarken, karşıki evin açık kalmış kapısından yalnızlığım çıktı, yanıma geldi, alnımı ve yaşlı gözlerimi öptü, ve kolumda yalnızlığım, cenaze töreni ardınca yürüdüm.

Bulutlar arasından çıkmış güneş ışıl ışıldı hâlâ. Hava soğuktu ve Kantar tarafından doğu rüzgârı boş okulun saçağındaki karları uçurtarak; acıklı bir iniltiyle ıslık çalıyordu. Ama okulun ve rüzgârın, güneşin ve bulutların, başka kış günlerinden önemli denecek bir özellikleri yoktu. Hafızamda parkın kuytuluğundaki rododendronların, Salgır'ın kıyısındaki akdikenlerin yansıları, ve az uzağımda İye bir yerlere gidiyoruz. Günün tek özelliği, Karaim sokağında tabutun ardından yürüyen insanlar. Cenaze Nümune Mektebi önünden geçerken, arkada yürüyen öğrencilerden biri, sonra başkaları, başlarını kaldırıp boş sınıfların pencerelerine bakıyorlar. Çıt çıkmıyor okuldan. Çıkmaz elbet; bugün cumartesi. Dersler erken bitti, öğrenciler dağıldılar. Sokakta yalnızca tabutun ardından yürüyenler...

Cenaze düğme fabrikasına yaklaşıyor. Az sonra köşeyi geçecek, Subhi sokağına girip gözden kaybolacak. Gözlerimi yumarsam, açtığım zaman cenazenin kaybolduğu yerde, güneşe dönük yüzü ışıl ışıl, İye'yi göreceğim. Gözlerimi yumuyorum. Sonra açıyorum.

İyeeee!

Sesimi kaptığı gibi gerilerde kalmış Onüçüncü Nümune Mektebi'nin saçağına kaçıyor rüzgâr. Dönüp okula bakıyorum.

'Nereye bakıyorsun, Saf?'

'Seni arıyorum, İye.'

'Yürü!'

'Nereye, İye?'

'Subhi mezarlığına.'

'Subhi mezarlığına mı?'

'Evet.'

'Ne işim var Subhi mezarlığında?'

'Beni uğurlayacaksın Subhi mezarlığında. Ve bundan böyle aramayacaksın beni.'

Bir milyon kilometre uzağımdan konuşuyor bana İye. Her zaman olduğu gibi, o gün de İye'nin buyruklarına uyarak Subhi mezarlığına doğru yürüdüm.

Ama niçin? İşim ne Subhi mezarlığında? İye'nin buyruklarına her zaman boyun eğmem mi gerek? Sormadan, düşünmeden İye'nin isteklerini ve emirlerini yerine getirmeye mecbur değilim ki! Karşı koyacağım!

'İye!'

'Evet, Saf!'

'Gitmeyeceğim Subhi mezarlığına. Subhi mezarlığına gidip seni uğurlamayacağım!'

'Neden, Saf? Önceleri az mı uğurladın beni Subhi mezarlığında?'

'Uğurladım. Ama bugün seni mezarlıkta uğurlamak istemiyorum!'

'Peki, gitme. Burada uğurla beni.'

'Nerde?'

'Burada. Düğme fabrikasının duvarı dibinde.'

'Deli misin? Burada olmaz.'

'Olur. Tokal Camii'nin duvarı dibinde olur da; neden burada olmasın? Bak hele, kimse yok görünürde. Yalnızca sen, ve senin yalnızlığın. Beni dola. Dudaklarımı öp. İçime gir... gel gel... Daha bir sıkı.'

'Sen buz gibisin, İye! Bıçak gibi kesiyorsun etlerimi. Burada sevemem, seni!'

'Burada sev, Saf! Kapılarına kilitler takılı camiler havasız. Nümune Mektebi'nin sınıfları zehirli gazla dolu. Çıfıtkale yağmur suları altında, sellere gömüldü. Salgır buz kesti. Burada sev! Son fırsat bu. Burada sevmezsen başka hiçbir yerde sevemeyeceksin beni. İsmimi unutma: İye'yim. Bedenimi, gözlerimin mavisini, dudaklarımın ateşini, çillerimi hâfızanda sakla. Ve benimle yeniden sevişmek

istediğin zamanlarda beni rüzgârlarda ara; güneş ışığında ara; yağmurda, karda, tipi ve fırtınada ara!'

Daha hızlı esiyor rüzgâr. Güneş kıstı ışığını. Ortalık bozbulanık. Sokaklar boş. Kaldırımlar yalın. Subhi mezarlığına bu kentin insanları gömülürdü bir zamanlar; şimdi bütün bir hayat gömülü.

Ama ben yaşıyorum. Koltuğumun altında çantam, ağlayarak, ayaklarımı sürüye sürüye gidiyorum. Kaldırımda karşıdan gelen insanlar geçiyorlar yanımdan; ikişer ikişer, üçer üçer. Öğrenciler. Öğretmenler. Tümü sessiz. Tanımıyorlar beni. Tanıyorlar belki. Ama öğretmen Akimova benim sadece yüzümü değil, canımı tanıyordu.

Adımlarımı açıyorum. Çabucak mezarlığa ulaşmalıyım. İye'nin cesedi toprağa verilmeden önce canımdan bir parça koparıp usulca kefeni altında saklı ellerinin arasına koymalıyım.

Rüzgâr dindi. Mezarlık boş. Sessiz. Ve apak. Yalnız yolun kıyısında bir tek mezarın toprağı kapkara. Gökyüzü alçalıyor mezarlık üzerine. Kar yağacak yine. Göğün bir parçası olup İye'nin mezarı üzerine abansam...

Dizlerime çöküyorum. İye'nin cesedini örten soğuk toprak kesekleri titriyor ellerimin altında. Seninleyim İye. Etimle. Ruhumla. Biliyorum, sen ölüsün. Dönmeyesice göçtün bu dünyadan. Bugün, bu cumartesi günü, benim bugüne değin yaşadığım hayat da sona erdi, İye. Bundan böyle yeni bir hayat, yeni bir varlık yaratacağım kendim için. Yeni varlığım nasıl bir varlık olacak bilmiyorum, İye. Ama benim yeni varlığım sensiz olmayacak, İye.

Ağlıyorum. Gökyüzü ağlıyor benimle birlikte. Havayı dolduran kar lâpaları sıklaşıyor. Az sonra İye'nin mezarı da ak mı ak. İye'nin apak mezarı üstüne İye'nin ismini yazıyorum parmağımla: İye. Ben yazıyorum, kar bozuyor, siliyor; ben yazıyorum kar bozuyor, siliyor inadıma. Hem soğuk ve hüzünlü değil kar; tersine mutlu ve sıcak- hayat gibi. Kaçınılmaz bir gerçek: seviyor ölümü hayat. Yalnızları, bırakılmışları, öksüzleri, delileri seviyor hayat; hapishaneleri, hastahaneleri, sürgün trenlerini, kapıları kilitli camileri seviyor; ölenleri, öldürenleri, işkenceyi seviyor hayat; intiharları, düğünleri, ayrılıkları seviyor; tankları, tüfekleri, uçakları, kızıl bayrakları seviyor. Beni de seviyor hayat. Canımı ellerimin içine alsam, canımı binbir parçaya bölüp İye'nin mezarı üstüne bıraksam sevinecek, kahkahalar atarak gülecek hayat.

Hayat! Ben sana yüz vermeyeceğim! Sen benim aşkımın üstüne gülmeyeceksin! Karşı koyacağım!

Omuzumun üstünde babamın eli; babamın eli altında ben; ben, hayatın kanamaksızın ölen canlı kurbanı.

«Kalk, oğlum,» diyor babam. «Kalk... Hastaydı Safiye hanım. Çok hastaydı. Uzun yıllar çekti. Belli etmedi hastalığını. Gizledi senden. Senden ve herkesten. Suçsuz günahsız öldü. Canı ruhu cennette onun.»

Herkes tanıyor İye'yi. Müdür, öğretmenler, öğrenciler, babam, Tanrı... Yıllar yılı beni kendi içinde taşımış İye'yi tanımayan, bilmeyen yok. Yalnız ben...

«Ama sen bu dünyadasın, oğul. Sağsın, oğul. Biliyorum, yaşamak zor senin için. Hepimiz için zor. Ama yaşıyacağız bize nasip olan ömrü, oğul. Ölümün önüne geçilmez. Sen Safiye hanımı seviyorsan... Sen Safiye hanımın ruhunu sevindirmek istiyorsan... Safiye hanımın kendisi söyledi bana...»

«Git, baba! Beni bırak...»

«Onun ölmeden önce söylediklerini konuşmak istiyorum, oğul. Bana dediklerini...»

«Git! Git! Git! Konuşma!.. Konuşma benimle!»

Susuyor babam. Çıt çıkmıyor mezarlıkta. Suskunluk ne güzel! Ölüm dediğin suskunluksa, ölümden daha güzel birşey olamaz dünyada.

Başımı kaldırıyorum. Kar seyrelmiş. Dindi dinecek. Beş adım uzağımda babam duruyor yolda. Karlar içinden yüzünü iyice görüyorum. Yaşlı yüzü ışıl ışıl. Bir evliya yüzü değil; bir delinin yüzü değil; Pilibaşı bağının kıyısındaki evde seninle sevişirken pencerenin tül örtüleri arasından yüzüne ay ışığı da vurmuş değil; ama yüzü gene de ışıl ışıl babamın. Ve beni bekliyor babam.

Ayağa kalkıyorum. Kar dindi dinecek. Havada yalnızca tek tük ve ince lapalar uçuşuyor. Uzakta mezarlık duvarı; ve mezarlık duvarında dişsiz bir ağzı hatırlatan açıklığı görüyorum; ve duvarın ötesinde Tokal Camii'nin sivri minaresi, göğü suçlandıran bir parmak gibi dikili gökyüzüne.

Yolda babam. Omuzları sarkık. Düşte gibi, ana kapıya doğru yürüyor. Arada duralayıp başını benden yana çeviriyor. Eğilerek parmağımla İye'nin mezarına ismini yazıyorum: İye.

Kar yağmayacak gayrı. Uzaklaşan babama bakıyorum. O, bakmıyor bana. Az önceki yaşlı yüzü gelip duruyor gözlerimin önüne. Ve alnında, parmak kadar, yara izi. Biliyorum, arka sokakta yediği bıçak yarasından değil o iz - gençliğinde

bayırdaki Pilibaşı bağının taş duvarını örerken, taşlar kaydı üstüne; kemikleri ondu, iz kaldı.

Elveda İye.

Kar dindi. Hava açtı. Silinmeyecek yazı karlar eriyene dek. Baharda tekrar geleceğim. Bahçesaray ovasından, daha tomurcakta bir gelincik getirip İye'nin mezarına dikeceğim; ve mezarının başı ucuna oturup şiir defterime şiirler yazacağım-

Mezarına diktiğim gelincik açtı açacak
Açınca senin ruhunu mutlandıracak...

Yürüdüm. Mezarlık duvarı açıklığından geçtim son olarak; demir parmaklığı eksik Tokal Camii önünden geçtim; Onüçüncü Nümune Mektebi önünden, düğme fabrikası duvarı dibinden geçtim son olarak; yalnızlığımı sımsıkı kolumun altında tutarak parkı dolandım, Salgır'da ahşap köprü üstünde durdum, kıyıda güneşe ve çiçeğe hasret akdikenlere baktım; ve ortalık karanlıklaşırken Fontannaya'ya döndüm.

Odamda, masamın üstündeki İye'nin hediyesi porselen vazoya yaslı resmî zarfın içersinde asker çağrısı bekliyordu beni; beni ve yalnızlığımı.

Türme: Hapishane.

Ondördüncü Mektup

Anneciğim,

Sana son mektubu yazın son ayı içinde yazmıştım. İye'nin ölümüyle ilgili o mektuptan sonra yeni bir mektuba başlamayı hiç düşünmedim. Mektubu yazıp bitirdiğim gün, (o güne değin İye'yle dolu) dünyam boşalıverdi; ve boş dünyamın bir ucundan öbür ucuna uzanarak yalnızlığım yattı. Haftalar, aylar geçti. Yalnızlığımın üstüne yağmurlar yağdı, kar yağdı, rüzgârlı geceler ağladı; sonra bahar geldi, güneş ışıdı, taze otlar fışkırdı topraktan, badem ağacı çiçek açtı; ve yalnızlığım, hâlâ yorgun, ayağa kalkarak, tabiatın acımasız güzelliği içinde kendi baharını araya araya odama döndü. Şimdi ben, ve yalnızlığım, pencere camından sensiz ve İye'siz dünyaya bakıyoruz. Dışarda altın bir gün. Bu altın gün, benim çok uzun sürmüş ömrümün som altını. Tanıyorum günü. Uzaktan geldi. Ilık ve tatlı hâtıralar getirdi. Onüçüncü Nümune Mektebi'nde ders yılı sona ererdi öylesine bir günde. Parkta kestane ağaçları, Salgır'ın kıyısında akdikenler çiçek açarlardı. Ve suların yüzünde titreşen güneş ışınlarının yansılarına baka baka İye beklerdi beni ahşap köprü üstünde.

Günü avuçlarımın içine alıp sevesim, okşayasım geliyor.

Evet, Anneciğim; bugün yeni bir mektuba başlamak niyetindeyim. Ne yazacağımı şimdiden kestirmek zor. Mektuba nasıl başlayacağımı da bilmiyorum doğrusu. Yalnız, önceki mektuplarımda olduğu gibi, mektuba başlamadan önce İye gelip duruyor gözlerimin önüne. Biliyorum, İye öldü. İye Subhi mezarlığına gömüldü. Fontannaya'daki evde bir zamanlar İye'nin yüzünü yansıtan ayna kırıldı, ev çöktü, üstünden önce tanklar, sonra ağır toprak araçları geçti; cam dolap, antika saat, bahriyeli pantolonumla çekilmiş fotoğraf ve 'İye' işlemeli yastık toprağa karıştı- İye'nin mezarından da iz kalmadı. Ama ben, İye'yi sımsıkı içimde tutarak, ihtiyarladım, ve bu mektubumu da (yazabilirsem eğer) yazdığım sürece yalnızlığımı zaman zaman İye'yle mesut etmek niyetindeyim.

Sen mutlaka bugünkü dünyamızdan ve bugünkü dünyamız içinde Kızıltaş'ın durumundan söz etmemi diliyorsundur herhalde. Bugünkü dünyamız

içinde Kızıltaş'tan, hiç değilse senin bildiğin Kızıltaş'tan, söz etmem imkânsız. Birkaç ay önce kütüphanelere uğrayıp en yeni Kırım haritalarında aradım Kızıltaş'ı. Yok. Demirci, Değirmenköy, Dereköy, Ayvasıl, Üsküt, Otuz, Özenbeş, Taraktaş, Yanköy... tümü eksik haritada. Yalnız Kırımlılara Kırım'ı ziyaret etmelerine izin verildiğini, ve, yıkık çökük köylerine gelen insanlarımızın boyunları bükük, bir tutam yurt toprağıyla yine sürgün yerlerine döndüklerini öğreniyorum buraya dek ulaşan haberlerden.

Dünya ve zaman değişti, Anne. İsmail Boylu'nun Fontannaya'ya getirdiği bir sepet üzüm, Pilibaşı bağının son üzümleriydi. Londra dükkânları atom ve elektrik enerjisiyle ısıtılan, sentetik gübreyle beslenen cam bostanların ürünleriyle dolu. Uçaklarla taşınır kente Johannesburg, Kalifornia, Sina üzümleri. Ben, içimde İye'nin ve Kızıltaş'ın sevgisiyle bu kentin içinde bir hayalet gibi dolaşıyorum ya, bana bakma- eski sevgiler söndü, eski özlemler dondu; türküleşti para, seks, küfür; aynı döşekte ve her gece aynı kadınla sevişmek gayri tabiî. Bazan evimden çıkıyorum. Yeni bir dükkân açıldı oturduğum sokağın ucunda- kapısının üstündeki levhada varaklı harflerle 'Aile Yuvası' yazılı; içersinde platinium saçlı orta yaşlarında bir kadın kabuksuz fıstık, dondurma, ve tezgâhı üstünde en enfes baskılı pornografik magazin ve gazeteler satar. Gazetemi alırken gülerek bakar yüzüme. Ama bugünün gülümsemeleri başka, Anne. Benim gençliğimin romantizminden eser kalmadı. İnsanlar değil, AM/FM Stereolu, dört farlı, açılır-kapanır tavanlı lüks arabalar gönül ortağı günümüzde. Kentler büyüdü, dünya küçüldü. Uzay gemileri gidiyor aya, yıldızlara; kavuşmadı gene dünyamız huzura. Senin, tüfek dipçikleri altında, sürgün trenlerine götürüldüğün günden bu yana nice kanlı savaşlara tanık olduk. Günümüzün kavgaları hâlâ haşin ve acımasız. Fakat hiçbir tragedia insanın kendi yurdunda yaşamak hakkından yoksun edilmesi tragediası kadar korkunç ve acımasız olamaz. Bu yüzden de yaşadığımdan tereddüt ettiğim anlarda kaçıp hemen kendi yaşantılarıma sığınıyorum. Benim için hayat, sen sıvalı fırında ekmek yaparken, Halide'yle birlikte Pilibaşı bağının asmaları arasında kovalaşmak, saklambaç oynamak, sırtımı Pilibaşı duvarına yaslayıp denize bakmak; ölülerimiz Kızıltaş mezarlığına gömülürken söylenen fatihaları dinlemekti. Sonra okul oldu; daha sonra İye ve öğretmenlik oldu hayat benim için. Takibeden askerlik ve savaş yılları ise, iyi veya kötü, bu hayatın savunulması ve sürdürülmesi uğruna harcandı.

Ama şikâyet etmemeliyim. Sen ve İye ömrünüzü bir kez yaşadıysanız, ben, bu mektupları yazdığım sürece, ikinci kez yaşıyorum.

Evet, İye'nin cesedinin Subhi mezarlığına gömüldüğü güne dönüyorum tekrar:

Günü, İye hayattayken, beraberce geçirdiğimiz yerlerde geçirdim. Önceleri karşılaştığımız ve buluştuğumuz yerlerden geçerken İye'nin karşıma çıkacağını sanıyor, İye'nin ölü ve toprağa gömülü olduğunu hatırlayınca da başımı paltomun yakası arasına saklayarak ağlıyordum. İye'nin ölümüyle hayatın benim için sona erdiğinden kuşkulanmıyordum o gün. Gene de kendi elimle kendi canıma kıymayı aklımdan geçirmiyordum. Yaşayacaksam dünyada canlı bir ölü olarak yaşayacaktım.

Ölü olan sadece İye değildi- sokaklar, parkın karla yüklü kestane ağaçları, Salgır, kıyıda akdikenler de ölüydü; sen ise, Simeyiz kıyısında, kucağında yavrusu, sancılı bir özlemle denizin suları içinden kendi köyüne bakan bir Arzu Kız[13] heykeli gibi, taş kesilmiş oturuyordun. Ama senin ırzına girmiş olan Ali Baba değildi- zaman, evin odalarına girerek, Aron Hofman'ın sana hediye ettiği sevinci alıp gitmişti, ve sen, zamanın arkada bıraktığı gölgesinde iki büklüm, sönük gözlerinle sönük sobaya bakıyordun. Mutfak kapısı ardına kadar açıktı. Masanın üstünde, artık herkes için lüzumsuz, içi çamaşır dolu leğen duruyordu. Birkaç gün önce seni o durumda görsem yüzünün hüznünü sevgim veya öfkemle yuvar, seni ayağa kaldırarak mindere oturtur, saçlarını okşar, alnını öperdim. Ama o gün ses etmedim. Odama girerek yatağımın üstüne uzandım; yüzümün üstüne 'İye' işlemeli yastığı çektim, bir ölü gibi yattım. Biri odaya girip yastığı yüzümden kaldıracak olsa, mezarlığın sessizliğini koruyan ak papaklı eski mezar baştaşlarını göreceğimi sanıyordum.

Neden sonra sen girdin odama. Işığı yaktın. Bir gelin gibi ince ve zariftin. Yalnız omuzların üstüne yüklü yılların, ve kafatasına, demir bir kasket gibi geçirilmiş kır saçlarının ağırlığı altında ayaklarını sürükleyerek yatağıma yaklaştın, ve, daha birkaç saat öncesi İye'nin mezarını örten ak karlar üstüne parmağımla İye'nin ismini yazıp oyalandığım gibi, sen de parmağını hafifçe göğsümün üstünde gezdirdin. İsmini mezarına yazıp oyalandığım İye duymuyor ve görmüyordu. Ama ben görüyor ve duyuyordum seni. Kımıldamadın. Yaşadığını belli etmedin. Yanımdan çekildin; pencere dibinde durarak, akşama daldın.

Tanrım! Ne kadar da erken çökerdi akşamlar bizim evlere! Kimse

gülmezdi; kimse yürümezdi arka sokaklarda; göz bağlanmadan susarlardı tüm tavuklarımız kümeslerimizde; yalnız içersinde küçük yavruların uyudukları izbelerin pencere örtüleri arasından soluk ışıklar sızardı avlulara.

Sen o akşam, dipsiz bir hüzün içinde, izbelerimizde uyuyan, çoğu kez uyurken ölen bebekleri, belki de beni ve İye'yi düşünüyordun. Ben ölü değildim. Ama İye ölüydü.

Doğrularak yatağımın ucuna oturdum. Uzun bir süre ne sen konuştun, ne de ben. Neden sonra, hâlâ avluya bakarak, çok sakin bir sesle, «Mektup geldi,» dedin. Yüreğim çarptı birden. İye'den mi?

...İye'den başka kim yazsındı bana mektubu? İye'dendi elbet. Bir mucizeydi İye. Bana cennetten mektup yazabilmek için mahsus ölmüştü belki.

Bakışlarımı sana yönelttim. Fazla konuşmadın. Dönerek masaya yaklaştın, masanın üstündeki porselen vazoya yaslı resmî zarfa baktın bir süre; ve, az önce ayaklarını sürüye sürüye odama girdiğin gibi, omuzlarında yılların ağırlığı, ayaklarını sürüye sürüye odamdan çıktın.

Sen ve ben, renkli kâğıtlardan halkalar keserek, renkli zincirler yapmayla uğraştık yıllar yılı. Yapıştırıcı maddemiz mi zayıftı ne; her zinciri yapıp bitirince zincirin bir yerinde bir halkası sökülüverirdi.

Yarın yılbaşı bayramı. Yarın Subhi mezarlığında İye' nin baştaşsız mezarına kar yağarken, ilkokul öğrencileri,

Haydin haydin haydin
Düşman avına!
Haydin bütün dünya
İnkılâbına!

marşını söyleyecekler Subhi ilkokulunun geniş avlusunda. Ben ise buz kesmiş Salgır'ın kıyısında, mutlu bir yıl dileyeceğim akdikenlere.

Ayağa kalkarak mektubu kaldırdım.

Zarfın içinden asker çağrısı çıktı. Düşte gibiydim hâlâ. Önce mektubun niçin bana gönderildiğini, benden ne istendiğini anlayamadım. İye'nin ölümünün etkisinden de kurtarmış değildi beni çağrı. Fakat olduğum yerde durarak mektuba baktıkça, ömrümde ilk kez, kendimden başka bir kişi olduğumu, varlığımı bende olmayan güçlerin yönettiğini iliklerimde hisseder gibi oldum.

Elimde mektup, kendi gücümle yürüyerek, kerevetin ucuna oturdum. Çok zor ve çapraşık bir zaman içinde ölmüştü İye. Hele o akşam! Her günden fazla ihtiyaç duyuyordum İye'ye. Hayatta olmuş olsaydı ne yapar yapar kendisini arayıp bulur, mezarlık duvarı dibinde başımı onun göğsüne yaslardım; ve, İye'nin başımı okşayan eli altında unuturdum çağrıyı.

Bir ara odama girmeni, başımı ellerinin arasına alıp, tıpkı İye gibi, göğsünün üstüne bastırmanı arzuladım. Arzuladım ya, özlediğim huzur ve sıcaklığı senin göğüslerinde bulabileceğime inanmıyordum. Sen, Kızıltaş'taki, içersinde yıllarca ekmek pişirilmemiş, sıvası dökülmüş, çatlakları arasından yabanî otlar fışkırmış soğuk fırın gibiydin. Antika saatin tik-takları geliyordu kulağıma- ama asıl saat odamdan ve zamandan kopuk, ve garip bir sessizlikle kaplıydı, ve tik-takları saatin kendisi içindi. Ve duvarda Lenin. Kara çercevesi içinden 'ölmedim' gibilerden bir bakışla bakadursundu bana- ben, ve güngünü Kızıl Meydan'da anıt kabrini ziyaret eden yüzbin kişi, biliyorduk Lenin'in kızıl ipek döşeli sandukası içersinde ölü ve kaskatı yattığını.

Odam o akşam boş ve soğuktuysa, dışarda dünya yüce bir bilinmezlikti benim için.

Neden sonra uyku geldi gözlerime, zihnimi kapattı bilinmezliğe. Geceleyin rüyamda Halide'yi gördüm. Pilibaşı bağının ortasında duruyordu. Kendisine doğru yürürken Halide sessizce patlayıp yüzlerce en güzel çiçekler halinde bağın yüzüne serpildi. Eğilerek bir çiçek kaldırdım. Avucumun içinde çiçeği koklarken, çiçek Halide'ye dönüştü yine. Elimle omuzlarına dökülü saçlarını kaldırarak ensesini öptüm. Halide güldü. Benimse gözlerim doldu.

Düş gibiydi Halide.

'Ağlama,' dedi; 'ağlamana sebep yok. Sen yalnız kalmayacaksın bu dünyada.'

'İye de aynı şeyleri söylerdi bana.'

'İye öldü, ben kaldım! İyice ararsan İye'de bulduklarını bende de bulursun!' dedi Halide. Bir kez daha ensesini öpecektim, soğuk bir yel esti, ve yel, Halide'yi, çiçeklerle birlikte, aldı götürdü. Ama yalnızlığım uzun sürmedi. Bir yerlerden çıkmış Saniye belirdi Pilibaşı damı üstünde. Ben şaşkın, Pilibaşı damına bakarken, Saniye sessizce patlayıp sayısız ışıklar halinde bağın asmaları üzerine döküldü. Eğilerek bir avuç ışık kaldırdım. Avucumun içindeki ışıklar Saniye'ye dönüşür diye bekledim. Dönüşmedi. Uyandığım zaman (Uyanık mıydım gerçekten?) odam karanlık içindeydi. Gene de Pilibaşı bağını iyice görebiliyordum. Saniye yoktu görünürde.

Ama üzülmedim. Tam tersine; yağız atımın sırtında, uzaklıkları kamçılayan bir Alim Aydamak olmuştum, ve atımı doludizgin koşturarak, Ayvasıl'da çardaklı evin önünde durdum, olanca gücümle haykırdım: Saniyeeeee! Elinde gergefi, hanımellerin gölgesinden çıkarak, Saniye baktı yüzüme; şaşkın ve ürkek; ve ben onun kolunu tuttuğum gibi Pilibaşı bağından yana çektim. Direniyordu. Arada yerlere düşüyordu. Saçlarını kavrayıp ayağa kaldırıyordum. Yapraksız kuru ağaçlar altından yürüdük, dere tepe, suları çekilmiş ırmakları geçtik. Kan ve ter içindeydik. Saniye ağlıyordu; ama ben, bilinmezliğin içinde kendimi kaybetmeden önce, Pilibaşı bağına girerek, benliğimi Saniye'nin ışıltısına bürümeye kararlıydım. Nihayet Pilibaşı bağının kıyısında durduk. Haziran güneşi altında ışıl ışıldı asmalar. Kolundan çeke çeke bağın ortalarına götürdüm Saniye'yi. Örgüsü çözülmüş, saçları göğüsleri üstüne dökülmüştü. Asmaların yeşili vuruyordu küskün yüzüne. Ama küskünlüğünde bile güzeldi Saniye. Kolumu elimden ayırmağa çalıştı. 'Ayol! Deli misin? Bırak beni!.. Kolumu kırıyorsun. Kırdın da belki!' Kolunu bırakıp elimi âşıkane saçlarına kaldırdım. Saniye göğsümden itti.'

'Ne istiyorsun benden?' diye sordu.

Kendisinden ne istediğimi bilmiyordu sanki!

'Soyun!' dedim.

Bir emir değildi bu. Bir yalvarış da değildi. Saniye başını kaldırarak çevresine gözgezdirdi, çiçeklerle yüklü badem ağacı üzerinden bizim evin önünde duran faytona baktı. 'Zorla mı?' diye sordu.

'Hayır,' dedim, 'annenin izniyle getirdim seni buraya.'

Gözlerini yere indirdi, uzunca bir süre ses etmedi. Bakışlarını tekrar yüzüme kaldırdığı zaman gözleri sulandı.

'Vicdan azabı gibi bir adamsın sen, Halûk!' dedi.

'Ben Halûk değilim. Adım Saf!' dedim.

'Başkaları için Saf'sın belki. Ama benim için Halûk'sun. Ömrüm boyunca da Halûk olarak kalacaksın. Niçin şimdiye dek soyunmamı istemedin?'

'Annenin iznini bekledim,' dedim.

'Bunca yıl sevgini özledim. Bunca yıl bir ateş gibi yandım bu bağın içinde. Annemin iznini almadan da soyunabilirdim,' dedi.

'İzinsiz sevemem seni,' dedim.

'Ah Halûk, Halûk!' dedi Saniye sancılı bir sesle.

'Adım Saf!' diye kestim.

Yanıbaşıma sarkık elimi tuttu Saniye. Gözlerinin mavisiyle okşadı benliğimi. Sonra elimi sıktı, ve kaldırarak göğüsleri üstüne yerleştirdi elimi. Yavaş ama sıcak sesi boğazında düğümleniyordu.

'Beni izinsiz sevmeni isterim, Halûk!.. Gel, gel birlikte yanalım. Birlikte yanıp kül olalım, Halûk! Özlemlerimizin külleri içinden taze asmalar fışkıracak Pilibaşı bağında. Bir değil, bin kez sev beni. Ecdad yadigârı bağımız asmasız kalmasın. Bağımız asmasız kaldığı gün güneş sönecek, bedenim solacak; saçlarım, kaşlarım, kirpiklerim dökülecek; Ayı Dağı ağlayacak Pilibaşı bağının talihine. Sev, Halûk! Sev, sev, sev!..'

Hem konuşuyor, hem de beline bağlı gümüş-başlı kemerini çözüyordu- gümüşbaşlı kemeri beline bağlı değil de canına bağlıymış gibi. Bal sarısı entarisi içinden ustaca kıvrılıp çıktığı anda Ayı Dağı sallandı gözlerimde, deniz kabardı, ve güneş tüm ışınlarını Saniye'nin çıplak memeleri üstüne yöneltti. Saniye'nin bedeni. (O güne değin ölmüşlerin ve yaşı-yanların soluklarıyla buğulu) tertemiz bir hayat aynası gibi duruyordu gözlerimin önünde. Afallamıştım. Fontannaya'daki dünyam değişmişti aniden. Lenin'in dört cilt. 'Söylevler'*i dört kaktüse dönüşerek çiçek açmıştı cam dolabın içinde; Barjom'un kulübesinin olduğu yerde badem ağacı türemişti; mutfağın raflarında dizili ebrulu tepsiler Pilibaşı bağının üzümleriyle doluydu; sense, sedire oturmuş, bebe emziriyordun. Ama herşeyden hoş, herşeyden güzel Saniye'nin kendisiydi. Beni özlüyordu. İçine girmemi diliyordu. Yarı açık dudakları arasında apak dişlerinde görüyordum özlemini; yüzünde yeşili yansıyan asmalardan bir yaprak koparıp, yaprağı parmakları arasında ezişinde görüyordum. Bacakları az geriliydi ve, (güneşi Pilibaşı yutmuştu sanki) gerili bacakları üstüne olağanüstü bir ışıltı vuruyordu topraktan. Sancılı bir arzuyla göz süzdüğümü görüyordu Saniye; kendisinin gözleri içindeki, bedenim hazır belirtilerini yüzüme yöneltirken, ellerimi tuttu. Seviyordu beni Saniye. Senin, İye'nin, Halide'nin, Dr. Zemine'nin sevdiğinizden, fazla seviyordu beni. Saniye ile kavuştuğumuz anda badem- ağacı çiçek döktü, altlı üstlü uçuşan kelebekler ve bozkaya üstünde güneşlenen kertenkele bağı terkettiler; ve zamanın kölesi Ayı Dağı denizin ortalarına çekildi utançla; yalnız evden çıkıp bağın kıyısında duran Emine Teyze, kendinden memnun, gülen gözleriyle bakıyordu bana ve Saniye'ye.*

Gecenin geç saatlerinde uyandım.

Sen, bir hüzün heykeli gibi duruyordun başımın ucunda. Konuşmadık. Sen yüzüme bakıp durdun uzun bir süre, bense dışardaki bilinmezliği benden ayıran pencereye. Sonra giysilerimi sırtımdan çıkarmaya yardım ettin. Hâlâ

gerçeklerden kopuk bir çocuk gibiydim. Yardımına karşı koymadım. Döşek yığını üstünden atlas yorganı aldın, sırtımı örttün, yanlarımı sıkıştırdın, başımı okşadın, ve ışığı kısarak sessizce odamdan çıktın. Uzun bir süre kımıldanmadım. Bir ara rüyamda görmüş olduğum Saniye'yi ve Pilibaşı bağını düşünmeye zorladım kendimi. Zihnim kapalıydı. Dün geçtiğim sokakları, Nümune Mektebi'nde rastladığım insanları gözlerimin önüne getirmeğe çalıştım. Boşunaydı. Issız bir yerdeydim. Yorgan altında kendim karanlık bir tünel gibiydim, ve tünelin ucunda, içeriye gün ışığının sızmasını önleyen İye'nin ölü yüzünü görüyordum sadece.

Fakat sabahleyin sen odama girerek pencere perdelerini açınca ruhum değişti.

İçeriye sızan gün ışığı, İye'nin ölü yüzünü hafızamdan silip atmasından başka, dışarda beni bekleyen bilinmezliği de dondurarak zararsız bir hâle getirmişti. Yataktan kalkarken gene İye'nin cenazesini hatırladım. Ama üzüntüm dünkü kadar ezici değildi. Benim için olduğu kadar, Subhi mezarlığında yatan İye için de muhakkak, ilk geceydi korkunç olan. İlk geceyi atlatmıştık. Günü de atlatacaktık nasılsa. Yarını da. Ve her geçen günle ben dünya içinde İye'siz yaşamaya, İye'yse, hayatı dönmemecesiye terkettiğine, alışacaktık. Askere çağrılışımın, İye'nin öldüğü güne rastlamasından memnundum doğrusu- ayrılık sandığım kadar zor olmayacaktı.

Zarfın içersindeki mektubun gerçekten asker çağrısı olduğuna emin olmak istiyordum sanırım- bir kez daha çıkarıp okudum: kalın ve kara harfli 'ASKER ÇAĞRISI' kelimeleriyle başlayan mektup, adım ve soyadımın altında askere çağrıldığımı ve ordu doktorları tarafından muayene edilmem için bir Ocak günü, saat tam onbirde Belediye Tabibliği'nde bulunmamı emrediyordu.

Mektubu okuyup bitirince hoş bir hafiflik yayıldı içime. İlk kez İye'nin ölümünün etkisinden kurtulduğumu, hiç değilse kurtulacağım zamanın çok uzağında olmadığımı hisseder gibi oldum. Gerçi dışardaki dünya hâlâ yüce bir bilinmezlikti benim için; ama bu bilinmezliğin içinde beni bekleyen olayların İye'nin ölümü kadar haşin olmayacağını, ruhumun huzura ulaşabilmesi için en iyi, belki de tek yolun askerlik olduğunu düşünerek, durumu sağlıklı bir şekilde tahlil yapmaya başlamıştım.

Erkendi henüz. Hava açıktı. Avlunun karları yeni doğmuş güneşin ışınları altında pembemsi mavi bir ışıltı içindeydi. Mutfağa girdim. Sac sobada ateş yanıyordu. Sen, sandalyede, iki elini yumruk yapıp karnının ortasında

bastırmıştın, ve, kımıldanmadan, sobanın demiri üstünde duran demliğe bakıyordun. Acıdım sana. Ama görünüşün anormal değildi.

«Çıkıyorum, Anne,» dedim.

Uzunca bir süre ses etmedin. Sonra gözlerini baktığın yerden ayırmaksızın sordun:

«Şimdi mi?»

«Evet, şimdi. Saat onbirde Belediye Tabibliği'nde bulunmamı istiyorlar.»

«Erken değil mi ki? Saat dokuz.»

«Belediyeye gitmeden önce hamama uğramak istiyorum.»

Ayağa kalktın, önlüğünün ucuyla gözyaşlarını sile sile mutfaktan çıktın. Geri dönmeni beklerken, (Geceki rüya mı gelmişti aklıma?) başımı kaldırarak rafa baktım. Rafta sahanlar boştu. Seni takibettim.

Sen, odamda, İye'nin hediyesi olan lâcivert gömleğimi sandıktan çıkarıp yatağımın üstüne koymuştun, ve, ellerin yine bağlı, boş bir bakışla gömleğe bakıyordun. Bu kez yaklaşarak alnını öptüm. Boynunu bükerek, boğuk bir sesle sordun:

«Dönecek misin?»

«Muayene edilince hemen trene bindirip götüreceklerini mi sandın? Döneceğim, tabiî. Vedalaşmaya vakit veriyorlar, şükür.»

«Askerliğini nerde yapacağını da önceden söylüyorlar mı?»

«Söylemiyorlar. Ama bilinmez, bakarsın...»

«Almanların hepsi dışarıya götürülüyor.»

«Çoğu, hepsi değil. Kırım'da kalanlar da oluyor. Umalım ki fazla gelmem.»

İçin doluydu- ayrılık hüznüyle, Kızıltaş'la, savaş tehlikesiyle; herşeyden fazla İye'nin ölüm acısıyla. Ben tıraş olurken de odamdan çıkmadın. Yatağımın ucuna oturdun; bir elinde İye'nin geçen yazın sonlarında benim için ördüğü yün eldivenler, öbür elinle 'İye' işlemeli yastığı sıvazladın.

Seni odamda, ve üzüntülerinle başbaşa bırakarak, çıktım evden.

Güneş gökyüzündeydi hâlâ. Yerde ayaz vardı. Fontannaya insansız ve sessizdi. İye'siz, kentin yabancısıydım sanki- Karasupazarı ucundaki biri eksik çift kanatlı avlu kapısı önünden başımı kaldırmaksızın geçtim. Gar, faytonları üstünde yolcu bekleyen faytoncular, ve köşede eczacı yitirmişlerdi önceki anlamlarını; Belediye Tabibliği'yse düşüncelerimde yeni bir anlam ve önem kazanmıştı.

Yuvunup hamamdan çıktığımda onbire çeyrek vardı. Adımlarımı açtım. Tabibliğe yaklaşırken tedirgin bir duygu uyandı içimde: İye'yle yakın veya uzak bir benzerliğim yoktu; ama ilişkilerimiz süresince, ve İye'nin etkisi altında, İye'ye benzer bir kişilik edindiğimden kuşkulanmıyordum. Çevreme İye'ce bakıyor, İye'ce düşünüyor, İyece konuşuyor, içimde İye'nin canından farksız bir can taşıyordum. Az sonra ordu doktorları tarafından muayene edilecektim. Doktorlar beni sağlıklı bulacaklardı herhalde. Ya hastaysam? Muayene edilince doktorlar cebimde taşıdığım Asker Çağrısı'nın üstüne 'Veremli' işaretini atıverirlerse?..

Hüzünle kıvanç karışımı bir coşku geçti içimden.

Hastaysam Fontannaya'ya döner, gün günü Subhi mezarlığında İye'nin mezarını ziyaret ederek, İye'ye kavuşacağım günü beklerdim.

Tabiblik koridorunda, çoğu benden genç, ona yakın kişi bekliyordu. Duvar dibine atılı sandalyelerin birine iliştim. Bir an, Tabiblikten çıkınca, Dr. Zemine Topkayacı'ya görünmek amacıyla Yalta'ya koyulacağımı, başka bir anda Gorki sokağındaki Kitapçı'ya uğrayarak, bütün bir aylık maaşımı yeni kitap ve defterlere harcayacağımı, satın aldığım kitap ve defterlerle ömrümün az daha uzayacağını, ve, İye'ye kavuşacağım günü beklerken, kendisi için şiirler yazacağımı, ömrümün arta kalan günlerini ise kolsuz, belki bacaksız, ama, tıpkı Rüstem gibi, üstün bir bakış ve üstün bir yaradılış duygusuyla kentin sokaklarında gezinerek tüketeceğimi düşünüyordum.

Derken koridorun ucunda kapı açıldı, ve kapı arasında üniformalı genç bir adam durarak, elinde tuttuğu listeden yüksek bir sesle ismimi okudu. Adama doğru yürüdüm; yürürken düşlerim dağıldı. Belediye Tabibliği benim sandığımdan çok başka, içersinde düş ve özlemlerin barınmasına izin vermeyen yalın bir yerdi.

Dar bir hücreye girdik. Üniformalı genç adam çağrıyı elimden aldı, ikinci bir odaya açılan kapının gerisinde gözden kayboldu. Hücre eşyasızdı. Yalnız orta yerde, arkalığına beyaz bir bez atılı, bir tek ahşap sandalye duruyordu. Üniformalı adamın gerisinde kaybolduğu kapıya bakarken (Korkuyordum galiba) terler birikti alnımda. Ama korkum uzun sürmedi. Kapı açıldı ve hücreye, elinde saç makinesi, sivil giysili yaşlıca bir adam girdi. Berberdi. Adamın yüzüme bakan gözleri güler gibiydi; ama, konuşmadan, gidip sandalyenin yanında durdu; sandalyenin arkalığındaki beyaz bezi alarak, eliyle

otur işaretini verdi. Geçip sandalyeye oturdum. Adam, beyaz bezi göğsümün üstüne attığı gibi, saçlarımı kırkmaya başladı.

Suskunluk içinde saç makinesinin kuru tıkırtısına karışarak, İye'nin fısıltısı tekrarlanıyordu kulaklarımda: 'Metin ol, Saf... Sakın ağlama. Ben seni önceki gibi seviyorum. Öncesinden fazla seviyorum. Sevgim hiç eksilmeyecek. Sen yalnız değilsin. Issız yerlerde, karanlık geceler içinde, hayat senin için çekilmez bir hâle geldiği zamanlarda beni ara. Beni kendi yanında bulacaksın.'

Hem fısıltısını dinliyor, hem de İye'nin bir zamanlar Salgır'ın kıyısında okşamış olduğu, o günse omuzlarımı ve göğsümü örten beyaz peşkirin üzerinden parça parça yuvarlanarak berberin ayakları dibine dökülen gür ve kara saçlarıma baka baka sessizce, ama için için, ağlıyordum.

Sonra ikinci odada sağlık durumum üzerine incelemeler yapıldı. Muayene eden doktorlar beni sağlıklı buldular, ve üçüncü bir odaya geçerek, komiserin karşısında durdum.

Komiser, önce Kızıl Ordu saflarına kabul edildiğimi, Kızıl Ordu üniformamı Sovyet insanına yaraşır bir şeref ve onurla taşıyacağımı, bana verilen ödevleri başarıyla yerine getireceğimi, ve tayin edildiğim ordu birliklerine katılmak için yarın saat tam dokuzda demiryolu istasyonunda bulunmam gerektiğini açıkladı; açıklayınca da masası gerisinde oturduğu koltuktan ayağa kalkarak elimi sıktı.

Alçak boylu, cılızca bir kişi olmasına rağmen, bütün odayı doldurmuştu komiser. Kımıldanabilecek bir yer yoktu odada benim için. Üniformasıyla, elimi sıkışıyla, ve gülümseyişiyle, gerçek dışı bir yaratıktı. Bir tanrıydı belki. O güne değin kişiliğimi oluşturan düş ve özlemlerim içimde ağır taşlarla bastırılıp eziliyor, bildiğim ve benimsediğim hayat bağlarından koparak, komiserin bakışları altında, olduğumdan bambaşka bir insana dönüştüğümü hisseder gibi oluyordum.

Sabahki koyu mavi gökyüzü demir rengine girmişti. Gorki sokağının geniş kaldırımındaki yapraksız kestane ağaçları arasında ve yarı karanlık dehlizlerde soğuk bir esinti kol geziyordu. Erkendi henüz. Önce Fontannaya yolunu tuttum. Ama yürüdükçe ayaklarım ağırlaştı.

Dünün ve o günün olayları senin varlığını önemsiz bir düzeye indirmişti. Kimse beklemiyordu beni Fontannaya'da. Ne sen, ne İye, ne de şiirlerim- yolun ucunda yüce bir bilinmezlik bekliyordu beni sadece. Gene de Fontannaya'ya

dönerek yola koyulacağım günü ve saati sana açıklamak ihtiyacını duydum içimde.

Öğle yemeğini pişirmekle meşguldün mutfağa girdiğimde. Kalpağımı başımdan çıkarınca gözlerin sulandı. Ama ağlamadın. Tersine; yeni görünüşümü sandığımdan çok daha rahat bir tavırla karşıladın. Bakışların yüzümde, yaklaşarak, elini hafifçe kırkılmış saçlarım üstünden geçirdin. Beni yüreklendirmek istiyordun galiba ki, güldün bile. Sonra birbirimize sarıldık. Sen beni yatıştırdın, ben seni. Bir dakikacık olsun ayrılmadın yanımdan. Yemeklerimizi yerken de sessizce birbirimize bakıyorduk.

Yemekten sonra odama girdin, yatağım ucunda yanıma oturarak, bir sevdalı gibi elimi tuttun.

«Evden çıkmak istiyorsan, ortalık karanlıklaşmadan önce çık,» dedin.

Tokal Camii, Kayaucu, Salgır'ın kıyısı, Nümune Mektebi- hepsi bir anda gelip durdular gözlerimin önüne. Güldüm acı acı.

«Nereye çıkayım, Anne?»

«Bilmiyorum nereye? Eski okul arkadaşlarınla, öğretmenlerle vedalaşmak istiyorsundur herhalde. Baban işinden dönünce Belediye'de alınan kararı ben açıklarım kendisine.»

Sokularak başını göğsüm üstüne yasladın yine. Ömrümde ilk kez senin sevginin ve sıcaklığının keyfini sürüyordum. Bakışlarını yüzüme kaldırdığın zaman ışıltılı gözlerinin uçlarında iki damla gözyaşı belirdi.

«Çıkacak mısın?» diye sordun.

Güldüm.

«Ağlamaya fırsat kolluyorsun galiba.»

«Yok, ağlamayacağım,» diye kestin. «Ortalığı toplayıp akşam yemeğine başlayacağım. Yanında götürmek istediğin her ne varsa söyle de hazırlayayım.»

İye'nin hatırasının hafızamda ne zamana dek dayanacağını bilmiyordum- şiir defterimi, birkaç kitabı, 'İye' işlemeli yastığı, ve küçük porselen vazoyu toplayıp yatağımın üstüne koydum. Fakat, farkında olmadan, o öteberiden çok daha önemli, çok daha ağır şeyleri o gün tıka basa yüreğimin içine doldurduğumu ancak yıllar sonrası anladım.

Sen benden güçlüydün. Verdiğin sözü tuttun, ağlamadın. Gün, normal bir gün gibi geçti. Ben odamda İye için yazmış olduğum eski şiirlerimi gözden geçirirken, sen odaları silip süpürdün, akşam yemeği için hamur yaptın, sonra

elini yüzünü yıkayıp saçlarını taradın, ve gül resimli entarini giyerek, orta odada dua ve ibadetlere daldın.

Erken basmıştı avluya akşam. Havada tek tük ve ince kar lapaları uçuşuyordu. Akşamla birlikte ayrılık hüznü çöktü gene içime: sadece senden ve cesedi Subhi mezarlığında yatan İye'nin mezarından değil; sokaklarında gençliğimin geçtiği kentten de.

Kalkıp giyindim. Evden çıkmadan önce, ne zaman geri döneceğimi bilmek isteyeceksindir diye, başımı kapı arasından içeriye sokuşturarak sana baktım. Ak atkın altından süzdün beni. Ama soru sormadın.

Kantar'a ulaştığım zaman kar iyice sıklaşmış, ortalık karanlıklaşmıştı. Kantar tenhaydı. Gelip geçmiş başka yılbaşı akşamlarına kıyasla daha bir sessizdi. Geçen yılın ardından yas tutuyordu âdeta. Zihnimi İye kurcalamadığı halde, farkında olmadan karşı yakaya geçerek, Subhi mezarlığına yöneldim. Fakat çok gitmedim. Bir ara karanlık içinden İye'nin ruhu iteledi sanki göğsümden. Durdum. Nereye gidiyordum? Gerçekten İye dirilip de karşıma çıksaydı, o akşam bana mezarlığa gitmeyi kesinlikle yasaklayacağından kuşkulanmıyordum.

Akşam yemeği için vakit henüz erkendi; ama Köyevi lokantasında iki sandalyeli masada oturarak, *Gençlik Mecmuası* dairesine baka baka çayımı yudumlarken, hem kendi içimin huzura kavuşacağını, hem de İye'nin ruhunu sevindireceğimi düşünerek, Köyevi lokantasına koyuldum.

Lokanta yarı boştu. Mutfak kapısı dibinde duran garson beni uzaktan tanımıştı; eliyle pencere dibindeki küçük masayı işaret etti. Geçip oturdum. Dalmış, karşıda elektrik ışığıyla aydınlanmış *Gençlik Mecmuası*'nın penceresine bakarken, garson yemek listesini sürdü önüme. Başımı kaldırdım.

«Yalnız mısınız?» diye sordu garson. Bakışları kırkık saçlarımdaydı. Ama sesi hoş, yüzü sevecendi.

«Evet. Yalnızım,» dedim.

«Uzun zamandır uğramadınız,» dedi garson.

«Şey... Evet.»

Kırkılı saçlarımı ve lokantaya tek başıma gelişimi şahsî bir problem diye yorumlamış olacaktı ki, sesindeki ahenk değişti birden:

«Yemek mi istiyorsunuz, yoksa çay?»

«Çay,» dedim.

«Başka?»

«Sadece çay. Limonlu.»

«Bekleyecek misiniz?»

«Hayır. Şimdi... Sadece benim için.»

Garson sessizce yanımdan ayrıldı; bense *Gençlik Mecmuası* dairesinin penceresine bakarak, İye'nin hâtırasına daldım. İye'nin hâtırasından fazla, kendi yalnızlığıma, bırakılmışlığıma, güçsüzlüğüme acıyordum doğrusu. Gizliden gizliye korkuyordum da.

Hayat tehlikelerle doluydu benim için. Yalnızca o gün değil; her gün ve her yerde. Ruhumun dengesi Kızıltaş insanlarının tüfek dipçikleri altında sürgün yoluna çıkarıldıkları gün sarsılmıştı. Uyarmadın beni, Anne. Bizi bekleyen tehlikelerden haberin yoktu. Senin dünyan Kızıltaş't- ışıltılı ve güzel, ama küçücük Kızıltaş'tı senin dünyan; hayatsa Pilibaşı bağının üzümleriydi, sıvalı fırındı, bostanındı, Topkaya kızılcıklarıydı. Kızıltaş Camii'ydi. Kızıltaş'ın ışıltısı söndüğü gün hayat da sönüverecekti senin için. Nitekim söndü de. Fontannaya'daki evde sen gerçekten sen değildin; senin gölgendi evin odalarında dolanan. Bense, Kızıltaş'tan çıktığımız günden bu yana varlığımın koruyucusunu aradım. Halide'ye karşı duyduğum yakınlık, zaman zaman Saniye'yi özleyişim, doktor Zemine Topkayacı'ya sevgim varlığımı teminat altına alma ihtiyacından geliyordu. Sonra öğretmen Akimova girdi hayatıma. Ve aradığım teminatı, teminatla birlikte hayatta özlediğim tüm güzel şeyleri, öğretmen Akimova'nın kişiliğinde buldum. Akimova -yaşı, zekâsı, dünya görüşü, güzelliği, ve sevgisiyle- varlığımın sağlam ve güvenilir bekçisi oldu. Akimova yaşadıkça ben korku nedir bilmeyecek, hayat yolunda karşıma dikilen tüm engelleri geçecektim, ve Akimova'nın yanıbaşında yaşamak yüce bir mutluluk olacaktı benim için.

Ama.

Köşeyi geçmeden yitirdim İye'yi. Dünya ve hayat yeniden yüce bir bilinmezlik oldu benim için.

Derken garson çay getirdi. Bu kez konuşmadan ayrıldı yanımdan. Dışarda savrulan karlar içinden karşıki *Gençlik Mecmuası* dairesinin belli belirsiz merdivenine ne zamana dek baktığımı hatırlamıyorum; ayağa kalktığım zaman garsonu yeniden yanıbaşımda buldum. Hesabı ödemek için elimi iç cebime sokmuştum, İye'nin son mektubu takıldı elime. Dalmış, zarfın üstüne yazılı

Selma'nın adresine bakarken, garson yarıya dek içilmiş çay bardağını kaldırdı masadan. Gözleri yüzümdeydi.

«Yemeğe dönecek misiniz?» diye sordu.

Hemen karşılamadım sorusunu.

«Döneceksenız...» diye başlamıştı, lâfını kestim:

«Döneceksem?»

İçimden geçenleri de görüyor muydu acaba yüzümde?

«Masayı sizin için tutayım, isterseniz.»

Şaşılacak bir ruh dinginliğiyle çıktım lokantadan. Soğuk havayı ciğerlerime çeke çeke eczacı dibindeki tramvay durağına doğru yürüdüm. Nasıl bir amaçla bilmiyorum, ama Selma'yı arayıp bulmağa kararlıydım.

Durakta zarfı cebimden çıkarıp bir kez daha adrese baktım: Krasnoarmeyskaya, 13. Bilmediğim, duymadığım bir yerdi. Krasnaya Slabotka yönüne giden iki numaralı tramvay geldi. İçerde yaşlı biletçiden başka, başları kalın şallarla bağlı, sadece iki kadın oturuyordu ön sırada. Tramvay beni dosdoğru Selma'nın oturduğu eve götürecekti sanki; hemen atladım. Biletçi zilin ipini çekti, ve arka sıraya oturarak, gövdesi yarı dönük, buğulu camdan sokağı seyre daldı.

Karşı sıraya oturdum. Gözlerim biletçiye bağlı, Avrupa otelini geçtik. Tramvay köprüye yaklaşırken, biletçiye seslendim:

«Krasnoarmeyskaya sokağı nerde, Amca?»

Başını çevirmeksizin cevapladı sorumu:

«Gittiğimiz yönde.»

«Uzak mı?»

«Yook. Yakın.»

«Ne kadar yakın?»

«Stadyumun ötesinde.»

Futbol Stadyumunun hayli uzağında, çoğu numarasız, tek katlı evlerin sıralandığı bir sokaktı. Güçlükle onüç numarayı arayıp buldum. Karanlık içindeydi ev. Yıllar öncesi terkedilmişe benziyordu. Bozuk kaldırımdan üç basamak yüksek taş merdivenin üstünde durarak kapıda zil, tokmak falan aradım. Yoktu. Tedirgin, hafifçe kapıyı tıkırdattım. Tıkırtı kapının gerisindeki ölü bir suskunluk içine sindi, yankısız. Pişmandım geldiğime. Ne işim vardı

burada? Şu anda İye beni bu durumda görse... İye'nin hâtırasıyla gözlerim yaşardı gene. Kaldırıma atlayıp Fontannaya'ya koyulacaktım, kilitte dönen anahtar gıcırdadı. Kulak kabarttım. Derken kapı az açıldı ve aradan bir kadının sesi geldi kulağıma:

«Kimsin?»

Suçluluk duygusu yakaladı benliğimi aniden. Öyle ya, kimdim ben? Bu kış kıyamet içinde tanımadığım kimselerin kapılarını çalmaya, huzurlarını bozmaya ne hakkım vardı benim? Ne işim vardı benim bu evde? Selma'yı mı arıyordum? Ama niçin? Ben Selma'nın neyine, Selma benim neyime gerekti?

Kapı arasından aynı ses tekrarlandı:

«Kimsin?»

«Özür dilerim, rahatsız ettim sizi. Selma isminde birini arıyorum bu sokakta,» dedim yavaşça.

Uzunca bir süre ses çıkmadı kadından. Ama kapı öyle az aralık kaldı. Kapının gerisindeki kadın Selma'ysa... Konuşmasını beklerken, şarapçı dükkânında Rüstem'in söylediklerini toplayıp yığdım hafızama: Okul arkadaşım değil miydi ki? Ben unutmamıştım Selma'yı. O da unutmamıştır beni. Unutmuşsa adımı ve soyadımı duyunca kapıyı açar, beni içeriye buyur ederdi; unutmuşsa kapıyı yüzüme çarpardı. Bundan ne Selma zararlı çıkardı, ne de ben.

Fakat kimliğimle fazla ilgilenmedi kadın. Bir kez daha özür dileyerek kapıdan çekilecektim, kadının fısıltılı sesi geldi kulağıma:

«Benim adresimi kim verdi size?»

Aynı fısıltıyla:

«Rüstem,» dedim.

Kapı az daha açıldı, ve paltomun yakasına uzanan bir el beni içeriye çekti.

Dar ve uzunca koridorun ucundaki açık kapıdan sarımsı silik bir ışık sızıyordu içeriye. Kadının karşısında cesur bir tavır takınmaya çalışmama rağmen, utangaçlığım üst geldi. Selma silinmişti hafızamdan. Bir ara nerde olduğumu ve nasıl bir amaçla bu eve geldiğimi düşünemez oldum. Hem koridorun yarı karanlığı içinde karşımda duran kadın Selma değildi. (Yoksa Selma mıydı?) Selma'yı okulda olduğu gibi- dersler bitince Karaim sokağı ucunda koltuğu altında taşıdığı kitaplarını elinden alırken, kelebekler gibi kıpırdayan kirpikleri arasındaki gözlerinin ışıltısıyla, yanak çukurlarında iki

goncayı hatırlatan iki düğüme bağlı gülümsemesiyle hatırlıyor, başka bir Selma'yı tasavvur edemiyordum.

Karşımdaki kadının yüzü tombuldu sanırım; vücudu yaygındı; yaşıysa otuzundaydı herhalde. Kırkında da olabilirdi. Bir eliyle göğsünde geceliğinin yakasını kavramıştı; öteki eli benim göğsümde, ısrarla yüzüme bakıyordu. Konuşmaya başlarsa tedirginliğim dağılacak, bu eve nasıl bir amaçla geldiğimi kendisine serbestçe açıklayabilecektim. Kadın susuyordu. Neden sonra:

«Uzaktan mı geldiniz?» diye sordu.

«Şey... evet,» diye kekeledim. «Hayli uzak.»

«Biraz erken değil mi?»

«Kentte son günüm de.»

Kadın, elini göğsümden kalpağımın altına götürerek, saçlarımı yokladı, ve, kalpağımı başımdan çıkarıp kapıdaki demir askıya astığı gibi paltomun düğmelerini çözmeye koyuldu. Çözerken az daha bana sokuldu. Karnımın üstünde gezdirdiği elini aşağıya indirerek sünnetli yerimi tuttuğu anda hoş bir titreme sardı benliğimi. Afallamıştım. Sırtım kapıya dayalı, kadının saçlarından ve vücudundan vuran kokularla içimdeki suçluluk duygularımın bir çeşit tedirgin mutlulukla yer değiştirdiğini hisseder gibi oluyordum.

«Hazır mısın?» diye fısıldadı kulağıma.

«Neye?» diye sordum, hâlâ şaşkın.

Kadın elini sünnetli yerimden ayırdı, iki eliyle başımı avuçlayarak şakağımı öptü:

«Ayol! Akşam sohbetine gelmedin ya!»

Paltomu sırtımdan çıkarıp askıya asarken, yarı karanlıkta yüzünün güldüğünü görür gibi oldum.

«Ne saf delikanlısın sen! İlk defan mı?»

«Şey... Hayır.»

«İyi. Beni de dene. Tadımı üniformanın içinde taşıyacaksın.»

Kadının sıcaklığı ve koridorun karanlığı eriyip incelmişti. Yüzü gerçekten gülüyordu. Ve gülen yüzü sandığım kadar yaşlı değildi. Çirkin de değildi. Elimi tuttu, ve o önde, ben arkada, yavaş yavaş dar koridoru geçtik.

Odaya girince kadın elimi bıraktı, göğüsleri üstüne dökülü gür ve kara saçlarını iki eliyle arkaya atarak, çubuk yuvarlakları ışıltılı kerevete doğru yürüdü.

Oldukça dar odanın büyük bir kesimini atlas yorganlı, üstü büyük küçük, ve işlemeli, yastıklarla yüklü kerevet almıştı. Kerevetin baş tarafında cam abajuru püsküllü sarı bir tülle örtülü lâmba yanıyordu. Solda pileli kadife yastıklı bir tek koltuk vardı. Koltuğun gerisinde aynalı dolap, dolabın üstünde mineli tas ve ibrik; sağ yanda turuncu kadife perdeyle örtülü pencere dibindeki yuvarlak küçük masa üstündeyse bir tek fotoğraf duruyordu.

Ben, odanın eşyaları üstüne göz gezdirirken, kadın kerevetin kenarına ilişti. Sırtı dönüktü; yüzünü göremiyordum; ama az önce koridorda sandığım gibi alçak boylu ve tombuldu; ve, gene az önce koridorda sandığım kadar, yaşlı değildi- tersine, gençti. Bir ara benimle ilgisini kesmiş gibi oldu. Abajurlu lâmba dibinden bir firkete alarak omuzlarına dökülü saçlarını topladı. Ve, elleri hâlâ saçlarında, yüzünü benden yana çevirdi. Kadının lâmba ışığıyla aydınlanmış yüzünü gördüğüm anda donakaldım.

Kadın Selma'ydı.

O akşam Köyevi lokantasından Selma'yı arayıp bulmak için çıkmıştım ya, kendisiyle yüzyüze gelince ne diyeceğimi, nasıl davranmam gerektiğini bilmiyordum.

Gözlerimi yere indirdim. Odaya tılsımlı bir sessizlik çöktü. Sessizlik uzadıkça uzadı. Başımı kaldırdığım zaman Selma'yı aynı durumda gördüm. Sessizliğe ben son verdim.

«Biz, birbirimizi tanıyoruz galiba,» dedim.

Selma, arkada tuttuğu saçlarını bıraktı, firketeyi dudakları arasından alıp kürsü üstüne koydu, ve gözleri odanın duvarında bir noktaya dikili, uzun bir süre ses etmedi.

«Nümune Mektebi'nde... Sınıf arkadaşıydık.»

«Tanıdım,» dedi Selma, gözlerini baktığı yerden ayırmaksızın.

«Dâvet edilmemiş bir misafirim. Canını sıkıyorsam çıkayım.»

«Misafirlerimin çoğu davetsiz gelirler,» dedi Selma, soğuk bir sesle. «Seni beklemiyordum. Gelmemeni tercih ederdim, ama geldin bir kere. Buyur, otur.»

Selma'nın konuşması odada hüküm süren tılsımlı havayı dağıtmadı. Yavaş yavaş yürüdüm. Koltuğa yaklaşırken, elma yeşili saten geceliğinin kenarlarını kavrayarak dizlerini ve göğüslerini örttü. Ama geçip tam karşısında koltuğa oturunca bu davranışının gereksiz, belki de saçma bir davranış olduğunu düşünmüş olacaktı ki, geceliğinin kenarlarını bırakıverdi. Çıplak bacakları ve

dolu memeleri erkekliğimi coşturmaktan fazla, üzüntü uyandırdı yüreğimin içinde. İyice görüyordum artık Nümune Mektebi'nden sonraki yılların yüzünde bıraktığı derin izleri. Sağlıklı yüzü, gözlerinin ışıltıları, yanak çukurlarında düğümlenen gülümsemesi Karaim sokağında kalmıştı; ve ben, Karaim sokağında kalmış Selma'yı değil de ezik, geceliğinden dışarıya kaymış memelerinin bile diriliği yitik, zamanından önce yaşlanmış bir Selma'yı alıp götürecektim hafızama.

Selma'nın içinde bulunduğu durumdan mı, kendi çaresizliğim yüzünden mi, bilmiyorum, canım sıkıldı birden. Biraz da öfkeliydim. Öfkeli olmaya hak sahibi olduğumu sanıyordum. Sınıf arkadaşımdı. Daha fazla. Düş ve özlemlerimi bezemişti bir zamanlar. Şimdiyse... Yüzyüze oturmamıza rağmen, aşılmaz bir uzaklık ayırıyordu iki-mizi.

Bakışlarımı yüzüne doğrulttuğum zaman iki eliyle göğsünde geceliğinin kenarlarını aradı gene. Gözlerimi Selma'nın göğüslerinden saklayarak:

"Hoşuna gidiyor mu?» diye sordum.

«Ne?» diye sordu Selma.

«Orospuluk,» dedim.

Omuz silkti.

Dudaklarımın arasından çıkmış kelimenin yalınlığının Selma'yı üzeceğini sandıysam, yanılmıştım. Uzunca bir süre ses etmedi. Ama yüzüme bakan gözleri anlamlarla yüklüydü.

«Benim sözlüğümde öyle bir kelime yok,» dedi yavaşça.

«Ama utanç var!» diye kestim.

Orospuluk kelimesi tepkisiz kaldıysa, utanç kelimesinin Selma'nın ruhunda yarattığı etki şaşırtıcıydı. Kurşunlu bir kamçı yemişti sanki; birden ayağa fırladı:

«Buraya bak! Ahlâk değerleri üstüne ders vermeye geldiysen, yanlış bir sınıftasın, kuzum!»

«Ben ders vermeye gelmedim. Ama...»

«Aması yok! Dediğin gibi, dâvetsiz bir misafirsin. Senin zırıltını dinleyecek mide yok bende. Buraya niçin geldiğini bilmiyorsan, yallah okuluna!»

Elleri titriyor, yüzüme, canımı koparıp ezmek istercesine, bakıyordu:

«Hem sen kimsin ki benim ahlâkım üstüne söz ediyorsun! Okul arkadaşın olmuşsam benim ahlâkım üstüne konuşmaya hak sahibi olduğunu mu sandın?

Değilsin! Sen sensin, ben benim. Yollarımız ters yönde. Sen kendi yolunda yürü, ben kendi yolumda. Ahlâkıma karışma! Utanca gelince... Dünyamız içinde işlenen yüz kızartıcı kötülüklerden senin haberin yok belki. Sen...»

Sesi boğazında kırıldı.

«...sen Komünist misin?»

«Hayır. Neden?»

«Hiç. Sordum işte.»

Kerevetin ucuna oturdu yine. Sesi, ve çatılı kaşları altından yüzüme bakışı, ikimiz arasında her ne vardıysa, silip süpürmüştü. Başımı göğsüme eğdim. Gitmem gerekiyordu.

«Özür dilerim,» dedim.

Selma ses etmedi.

Ayağa kalktım. Selma'ya bakmadan yürümüştüm ki, Selma da kalktı; arkamdan gelerek kolumu tuttu.

«Askerliğe ne zaman başlayacaksın?» diye sordu.

«Yarın,» dedim, üzüntülü yüzümü saklayarak. «Yarın sabah saat dokuzda çıkıyorum yola.»

Eliyle çenemi tutarak yüzümü kendisinden yana çevirdi.

«Buraya bak, askere çağrılan bir sen değilsin. Kendini bir üzüntü kurbanı yapmana sebep yok ortada. Adresimi Rüstem'den aldığına göre halimden ve değerimden haberin vardı demek. Ama... verip veriştirdiğime bakma. Sandığın kadar kalbsiz değilim. Gitme...»

Eli çenemdeydi hâlâ, ve dosdoğru gözlerimin içine bakıyordu. Ve bakarken: «Benimle sevişmek için mi geldin?» diye sordu.

Cevap yerine çenemde tuttuğu elini ellerimin içine alarak öptüm. Kal diye ısrar etmedi Selma. Koridora çıktım. Selma arkamdan gelerek kapıyı açtı. Sokağa indim.

Kar yağıyordu. Sokak karanlıktı. Üç-beş adım uzaklaşınca başımı çevirip arkama baktım. Selma yoktu görünürde. Acı bir yumru sokuldu boğazımın içine. Gerçekten saf bir yaratıktım ben. Selma'nın içinde bir İye yattığını, kendisine karşı gösterdiğim ilgimin aynı ilgiyle, sevgimin aynı sevgiyle karşılanacağını sanmıştım. Selma'da İye'yi hatırlatan hiçbir şey yoktu.

Karlar içinde ayaklarımı sürüyerek ana caddeye çıktım. Kent -tüm evleri, insanları, taşıt araçlarıyla- büyük bir denizin dibine batmıştı sanki; çıt

çıkmıyordu. Hafızamda götürebileceğim hiçbir şey yoktu bu kentte; yalnızca İye: sevgisi ve ölü yüzüyle.

Dalmış, durakta ne zamana dek durduğumu hatırlamıyorum, karanlık içinden boğuk bir ses geldi kulağıma:

«Arkadaş! Tramvayı mı bekliyorsun?»

«Evet,» dedim.

«Bahara dek bekleyeceksin. Tramvayların tümü Krasnaya Slabotka yokuşunda uykuya yattılar,» dedi adam, bir gölge gibi yanımdan uzaklaşarak.

Paltomun yakasını enseme kaldırarak, Fontannaya'ya koyuldum.

Hislerim havayı dolduran kar lâpalarının sessizliğine eşti. Son kez köprü üstünden geçtim. Son kez parkın demir parmaklığı dibinden geçtim. Son kez eczacı önünden geçtim. Ve son kez *Gençlik Mecmuası* dairesinin taş basamakları dibinde durarak, karşıki Köyevi lokantasına baktım: Buğulu pencere dibindeki iki sandalyeli masa boştu.

Ömrümün bir çağı sona ermişti. Yeni bir çağın yolundaydım. Ertesi günün sabahı beni uğurlarken, bu yeni çağın hayatımıza neler getireceğini ne sen, ne de ben biliyorduk.

Arzu Kız: Bir Kırım efsanesi.

Onbeşinci Mektup

Anneciğim,

Önceki mektubu 'yeni bir çağın yolundayım' kelimeleriyle bitirirken, mektupları sürdüreceğimi, senden ayrıldığım günden sonraki hayatımı yansıtan başka mektuplar yazabileceğimi ummuyordum. Yeni çağ, ve takibeden başka çağlar -askerlik, savaş, ve hicret yılları- kötü rüyalar gibi gelip geçtiler benim hayatımda ve o çağlar üstünde durmaya arzum olmadığı kadar, yazabilecek gücüm de yok. Aslında mektupları yazmaya başlamamın başlıca sebebi İye'ydi. Mektuplarımda İye'den söz ettiğim sürece İye'nin ruhu yaşamama, hattâ zaman zaman hayatı sevmeme yardım ediyordu. İye'nin ölümüyle ilgili mektubu yazıp bitirdiğim gün yıllarca içimde taşıdığım bir ışık sönüverdi...

Bütün bir yaz geçti coşkusuz. Işımasına ışıdı güneş, açmasına açtı güller; kuşlar da cıvıldaştılar bahçemde. Ama hiçbiri Kızıltaş yazını hatırlatmadı bana. Güz yağmuru yağıyor şimdi bahçeme. Ben, masamın gerisinde koltuğa oturmuş, yağmurun şırıltısını dinliyorum.

Akşam saatlerine dek dinleyeceğim. Gece yarılarına dek dinleyeceğim. Yağmur dinince sessizliği dinleyeceğim, sessizliğin bir parçası gibi oturarak...

Herşey uzaklaşıyor benden, Anne. Yaşadıklarımın gerçekliğine bile inanmak zor. Bazan kendimi, şimdi içersinde oturduğum evle Kızıltaş arasında bir yerde kaybettiğimi düşünüyorum. İçimde kendimi arayıp bulmak özlemi uyandığı anlarda geçtiğim yolların salt uzaklığı korkutuyor beni. Hatırlıyorum: Yitirdiğin Kızıltaş'la hayat senin için de yitirmişti önemini. Fakat sen gene de benden mutluydun o günlerde. Dua ediyordun. Allah'a sesleniyordun. Ölümden sonra seni ikinci bir hayatın beklediğine inanıyordun. Bende öyle bir inanç yok, Anne. Bedenimden önce ölüyor ruhum. Ben yaşamıyorum; kolum kanadım kırık, hayatın kıyısında oturarak, bütün güzelliğiyle çiçek açmış badem ağacına bakan kör bir insan gibi, bakıyorum hayata, ve başka bir dünyada seni, İye'yi, Kızıltaş'ı arayıp bulacağıma inanmıyorum...

Kasımın son haftası. Havalar iyice soğudu. Dünkü yağmurda badem ağacı hayli yaprak döktü. Bahçem boz. Yalnız dalın ucunda bir tek krizantem çiçeği, hayatın güzelliğini belirten bir simge gibi duruyor çitin dibinde...

Bu sabah masamın başındayım yine. Mektubu yazıp bitirmeyi bilsen ne kadar isterdim! İçim boş diye yazdım geçen gün. Sadece içim değil, çocukluğumda senin ağzından, Kızıltaş kızlarının söyledikleri türkülerden öğrendiğim dizeler, kelimeler de siliniyorlar hâfızamdan. Ama elimde kalem, inatla oturuyorum. Sokaktan geçen insanların ayak sesleri geliyor kulağıma. Nereye gidiyorlar acaba? İş yerlerine, istasyonlara, hısım akrabalarına herhalde. Onlar gibi ben de yürüdüm bir zamanlar. Nice sokaklar geçtim, nice yollar geçtim. Bir hedefe gittiğimi sanıyordum. Yollar tükendi gayrı benim için. Hayat sadece bir yolculuk oldu benim için...

Kendime acımayla geçiyor günler. Hele gün bitince. Odama karanlık çökünce daha bir daralıyor dünyam. Bazan ağlıyorum. Oysa biliyorum, dünyam hayâlîydi. Hayâlimde kurduğum bir dünya içinde yaşadım. Ben çökünce dünyam da çökecekti elbet. Gene de seviyordum dünyamı. Umut ve özlemler üstüne kurmuştum. Kızıltaş'ı ziyaret etmediğim bir güncüğüm olmuyordu. Her gittiğimde insansız evlerini insanlarla dolduruyordum; sönmüş ocaklarında ateşler yakıyordum; ıssız mezarlıklarında, yabanileşmiş bağlarında geziniyordum. Ben yaşadıkça unutulmayacaktı. Şimdi biliyorum; unutulacak bensiz Kızıltaş. Herşeyiyle unutulacak, Anne. Pilibaşı bağından söz etmeyecek hiç kimse. Ayı Dağı'nı, Soğuksu kıyılarını hatırlamayacak hiç kimse. Hiç kimsenin rüyasına girmeyecek Kızıltaş kızları.

Ağlamadığım zamanlarda için için acıyorum Kızıltaş'ımıza...

Dün, yine öyle masamın gerisinde oturmuş, düşlerimle Kızıltaş'ı ziyaret edemeyişime sızlanıp dururken, kapı tıkırtısı geldi kulağıma. Birden ayağa fırladım. Bu kentin içinde beni tanıyan hiçbir kimse olmadığını bilmeme rağmen, son zamanlarda, nedense, birinin beni evimde arayacağını düşünmekten alamıyorum kendimi.

Kulak kabarttım. Tıkırtı tekrarlanmadı. Ama az önce sessizlik içinden gelmiş tıkırtıyla (Bir çeşit delirme belirtisi miydi?) kafamın döndüğünü, kafamın içinde güçlü bir esintiye dönüşen tıkırtının özlemlerimin yelkenini şişirerek, beni güneş ışıklarında yıkanan Pilibaşı bağına götürdüğünü hisseder gibi oldum.

Fakat tıkırtı hayalî değildi.

Kapı tekrar çalınınca duygularım değişti. Daha doğrusu kendimi her zamanki normal durumum içinde- Kızıltaş'ın binlerce kilometre uzağında, hiç kimsenin uğramadığı, yıllardan beri kapısı hiç kimseye açılmamış, içersinde yalnızca ben ve hâtıralarım barınan, evimde buldum.

Tedirgin adımlarla koridora çıkarak kapıyı açtım.

Evin önündeki küçük bahçe kapısı dibinde genç bir kız duruyordu. Beni görünce güldü, göğsü üstünde tuttuğu çantası içinden çıkardığı kâğıda bir göz attı, başını kaldırdı, kapıda evin numarasına baktı, ve, gülen gözlerini yüzüme yönelterek, eşiğe doğru yürüdü.

«Ben sosyal güvenlik dairesindenim,» dedi, tam karşımda durarak.

Gözleri içindeki gülümsemesinde yüzümden aldığı bir şeyin gizlendiğini sezinler gibi oldum. Sosyal örgütlerle hiçbir ilişkim olmadığını açıklamama vakit kalmadan, «Kapı kapı gezerek, yaşlı yurttaşlarımızın özel ihtiyaçları üstüne sorular soruyorum,» dedi kız.

Hâlâ tedirgindim. Belki de az önce düşlerimin bozulduğuna, kızın karşısında tıraşsız, üstüm başım eni konu perişan durduğumdan küskündüm.

«Sorularınızı cevaplandırmakla mükellef değilim,» dedim.

«Değilsiniz tabiî,» dedi kız. «Fakat...»

«Fakat ne?»

«Anketimizin, emekli yurttaşların maddî ve manevî durumlarını iyileştirmek yolunda çalışmalarımıza faydalı olacağını düşünüyoruz.»

Başı az bir yana bükük, âdeta yalvarıcı bir bakışla bakıyordu yüzüme. İye de öyle bakardı kendisine küstüğüm zamanlarda. Hayır, kıza değildi küskünlüğüm; hayataydı. Ama... Hayatın suçu neydi ki? Doğdum, yaşadım. Hayatım sadece çile çekmekle, kendime acımakla geçmedi. Sevdiğim, sevindiğim yıllar da oldu. Başka ne istiyordum hayattan? Başka ne bekliyordum? Neden ömrümün (belki bu son) günlerini, huzur içinde yaşayarak, (hayalî de olsa) sevdiğim dünyaya gülerek, kapamıyordum gözlerimi? Yıllarca kişilerin bencilliğinden yakındım; haksızlıklara, insan onurunu, insan ruhunu kıranlara karşı iğrenti duydum yüreğimin içinde. Şimdiyse... Kendim bencil, sevgi ve gülümseme düşmanı gibi duruyorum kızın karşısında.

Bir an kızın çekip gideceğini sandım. Üzülecektim giderse. Kendimi yerecek, kızı ters bir tavırla karşılamamın pişmanlığı içinde çırpınıp duracaktım günlerce. Sorsundu işte sorularını. Biliyordum, benim maddî ve manevî durumumu değiştiremezdi onun soruları. Ama başkaları için...

Kız daha hoş bir bakışla bakıyordu yüzüme. «Rica ederim,» dedi, bakışlarının sıcaklığını sesine dökerek.

«Peki,» dedim; «sorunuz.»

Anketin soruları kısa ve basitti.

«Yaşınız altmışbeşin üstünde mi yoksa altında mı?»

«Üstünde.»

«Emekli maaşınızla geçiminizi idare edebiliyor musunuz?»

«Evet.»

«Evinizde, sizden başka, oturan var mı?»

«Yok.»

«Doktorunuzun kliniği oturduğunuz evin çok uzağında mı?»

«Yakınında.»

"Sizi ziyaret eden hısım akrabalarınız var mı?»

«Yok.»

«Temizlik, çamaşır, yemek gibi ev işlerinizde yardıma ihtiyacınız var mı?»

«Yok.»

«Yaşlı yurttaşlar için sosyal örgütlerce örgütlenmesi tasarlanan tatil ve yurtiçi gezilerden yararlanmak ister misiniz?»

«Hayır.»

«Yaşlı yurttaşların maddî ve manevî durumlarının iyileşmesinde yararlı olabileceğini düşündüğünüz önerileriniz var mı?»

«Hayır, yok.»

Kız teşekkür etti.

Bahçe yolunu geçerken, başını çevirip, bir kez daha bana baktı, güldü, ve sokağa çıkarak, evden uzaklaştı. Sevecen bir heyecan uyandı içimde. Bir yakınımdı sanki. Benimle konuşmak için, hal hatır sormak için mahsus uğramıştı sanki evime. İnsan sesinin, insan gülümsemesinin bu denli ferahlatıcı, bu denli coşturucu olduğunu ya unutmuştum, ya da bilmiyordum.

Kız gözlerimden kaybolunca heyecanımın üstüne garip bir üzüntü çöktü. Kendisini evin içersine dâvet etmediğime pişmandım artık. Öyle ya, çay demleyebilirdim; kızla yüz yüze oturup uzunca bir süre konuşabilirdim. Sadece benim ihtiyaçlarım üstüne değil. Hayatımda bir zamanlar beni sevindirmiş veya üzmüş şeyler üstüne de. Belki de hayatını yaşamış, bundan böyle dünyada lüzumsuz bir insan olmadığımı anlar da arada sırada beni evimde ziyaret ederdi

kız. Gözleri açık bir ölü gibi bahçenin ucundaki badem ağacına bakarak, suskunluk ve umutsuzluk içinde geçmezdi akşamlarım. Kapımın çalınmasını beklerdim her gün. Beklerken, dünyada, gerçek dünyada, yaşayan bir insan olduğuma inanırdım. Çünkü yaşamak demek (hiç değilse benim için) beklemek demektir bir bakıma. Alışırdı bana kız. Ne bileyim, severdi de belki beni- amcasını, dedesini sevdiği gibi. Gazete getirirdi evime; kütüphaneden bir kitap getirirdi. Dünyanın durumu üstüne, Orta Doğu'da Filistin-Yahudi savaşları, Ermeni terörcülerin saldırıları üstüne konuşurduk. Gazetemi okurken odalara çeki düzen verirdi. Ya da radyoyu açardı, beraberce müzik dinlerdik. Akşamları beni koltukta bırakıp evden çıkmadan önce bir battaniye atardı dizlerimin üstüne, yanlarımı sıkıştırırdı, şakağımı öperdi, eliyle beyaz saçlarımı okşardı, iyi geceler dilerdi. Rahatça uyurdum. Kimbilir, günün birinde sabahleyin de uğrayıverirdi evime. Oh, sabahleyin gün ışırken mutfak masası üstünde demlik!... İki francala... Kesik kristal tepside şeftali reçeli... Sütlü ve az şekerli bir bardak çay! Sadece yorgun bedenim değil, ruhum ısınırdı; gözlerim ışırdı; özlemler uyanırdı yüreğimin içinde. Beni gören, beni tanıyan, dünyada lüzumlu bir insan olduğumu bilen, belki seven bir insanın var olduğundan emin olunca yıllardır beni dış dünyadan ve insanlardan saklamış sert kabuğu kırıp evimden çıkardım; korkusuz ve sakıncasız sokaklarda, parklarda gezinirdim; trenlere, otobüslere binerdim; tiyatro ve konserlere giderdim.

Neden ve niçin bilmiyorum, beni gören (kimliğimi bilmesi şart değil) yalnızca beni gören, dünyada yaşadığımdan haberi olan birine ihtiyacım var, Anneciğim.

Bahçe kapısına dek yürüdüm, sokağa baktım. Kız yoktu görünürde. Dönerek evime girdim. Yalakta bulaşık tabaklar, karmakarışık yatak, duvarda yeniden örümcek ağlarıyla örülü Ayı Dağı ve Adalar resimleri ağır taşlar gibi yüklendi yüreğimin üstüne. Ben, kendi kendine bakamayan; kötüyü iyiden, güzelliği çirkinden, sevgiyi hınçtan ayırdedemeyen, insanî duyguları yitik bir yaratıktım.

Masamın üstündeki dağınık mektuplara bakarken, acı bir yumru sokuldu boğazımın içine. Geçip masamın gerisine oturdum; ve başım mektuplar üzerine sarkık, uzun bir süre sessizce ama için için ağladım.

Bu tür sıkıntı yeni sayılmaz benim için. Bugünkü durumum içine sürüklenmeme başlıca sebebin, İye'nin ölümünün ruhumda yarattığı güçlü sarsıntı olduğunu düşünüyorum. Fakat sarsıntının bu denli uzun sürmesine,

sıkıntıma tek sebebin, İye'nin ölümü olduğuna inanmak biraz zor geliyor bana. Beni hayata bağlayan bağların gevşemesi Kızıltaş'ımızı yitirmekle başladı herhalde; İye'nin ölümüyle bu bağlar daha da gevşedi, ve, savaş sonrası kendimi uzak ve yabancı bir ortamda bulunca, direnme gücümün daha da zayıflayarak, sonunda büsbütün koptuğunu da düşünmüyor değilim.

Ama.

Suç kendimde, Anne. Bu duruma sürüklenmemi önlemek için en küçük bir çaba harcamadım. Oysa imkânlar ortadaydı. Hayatıma, geleceğime yön vermek kendi elimdeydi. Biliyorum, duygulu ve ince ruhlu bir insanım; hiçbir zaman boğayı boynuzlarından tutup kendime boyun eğdirecek kadar güçlü olmadım. Fakat hayat dediğin benim için her zaman yüzvermez, bükülmez, inatçı bir boğa da olmadı. Ayvasıllı Emine Teyzeyi hatırlıyorsundur; kızı Saniye'si için yüreği içinde beslediği sımsıcak özlemler benim hayatımda da sonsuz ve sönmez bir bahar olmalıydı. Olurdu da. Geçirmiş olduğumuz bütün facialar içinde, hattâ bugünkü durumum içinde (özellikle bugünkü durumum içinde) Saniye'nin bir zamanlar sürgün trenlerinde benim için doğurduğu yavruyu emzirdiğini bilmek; bugün, odamda sana bu satırları yazarken, senin yüzünü gördüğüm gibi, dünyanın bir yerinde benim yüzümü de gören bir insanın var olduğuna inanmak, yeterdi bana. Kendimi aşırı bir duygusallığa kaptırdığımı sanıyorsundur. Sanma. Ama konuyu saptırıyorum.

Hayatıma yön vermek kendi elimdeydi diye yazdım az yukarda. Gerçekten kendi elimde miydi?

Beni sağlıklı doğurdun. Hayatın, hayatta mutlu olmanın ne demek olduğunu biliyorum. İye'nin aşkı hâlâ yapış yapış her yanımda. Ölümüyle aşkının da ölmesi gerekirdi ya, ölmedi; sadece onmaz bir yara gibi kondu aklım ve yüreğimin üstüne. Hatırlıyorsundur, İye'nin cenazesi kaldırıldığı gün kar yağmıştı. Kar dinince sis çökmüştü Subhi mezarlığına. O sis hiç kalkmadı benim için, Anne; hiç dağılmadı. İye'nin cesedini Subhi mezarlığına bıraktığım günden bu yana ben sisler içinde yürüdüm; bana bakan insanların yüzlerindeki gülümsemeleri hınçtan ayırdedemedim; Krasnoarmyskaya sokağındaki evde Selma'nın yüreği içinde bir İye yattığını sandığım gibi, bana gülümseyen her kadında İye'yi aradım coşkuyla- bulamayınca da coşkum işkenceye döndü; bana uzanan eller, bana gülen yüzler sisler içinde kayboldular. Ve ben sislerin dağılmasını bekledim. Hâlâ bekliyorum, Anne.

Bu mektuba başlamadan önce sana yazmak istediğim çok şeyler vardı kafamın içinde: Askerlik, savaş, tutsaklık; Kızıltaş'ımızın uzağında ama içim -ve dışım- Kızıltaş'la yüklü geçen günlerin öyküsü. Biliyorum, bir zamanlar gerçek olan bu hikâye bugün gerçek dışı. Ne var ki, bu mektupları ben sana, yalnızca sana yazıyorum; sense, dün olduğu gibi, benim gözlerimde bugün de gerçek ve capcanlısın.

Seni son kez Akmescit istasyonu peronunda trenin penceresinden gördüğüm gibi görüyorum. Sırtında gül resimli basma entarin; başında kuş kanatlı yeşil bonen de var mıydı o gün, pek emin değilim. Ama yüzün, o hastamsı ak yüzün, gözlerimin önünde. Tren kalkarken yaşlı gözlerin gözlerimin içine sindi; ve o günden sonra yöreme senin gözlerinle bakmaya, senin her dalda budakta Pilibaşı bağının yeşilini gördüğün gibi, ben de göğün mavisinde, güneşin ışıltısında, karın ve yağmurun yağışında, Kızıltaş'ımızı görmeğe başladım. Tren senden uzaklaştıkça gözlerimin içine sinmiş bakışların daha derin, daha ağır anlamlarla yüklü değerler kazandı. Sen, sandığım kadar, küçük, zayıf, çaresiz bir yaratık değildin; tersine, güçlüydün, yüceydin. Bilerek veya bilmeyerek Kı-zıltaş'tan dönmemesiye ayrılmadan önce kendi ruhunu ektin Kızıltaş toprağına benim için. Yıllar geçti. Geçen her yılla en güzel çiçekler fışkırdı senin ruhundan. Savaşta, tutsak kamplarında, gurbet ellerde, daha sonra bu odamda yalnızlığıma bürülü sana bu mektupları yazarken, yüreğimin acıları derman buldu senin ruhunun çiçeklerinde.

Durmadan Kızıltaş'tan ve yalnızlığımdan yakınıp durduğumun farkındayım; ama gerçek durum bu, Anne. Herşey silindi hâfızamdan, Kızıltaş kaldı. Mektubu sürdüremeyeceğim, ya da hayata gözlerimi yumacağım an'a ulaştığım takdirde bu mektuba 'Kızıltaş' kelimesiyle son vereceğim. O an'ın henüz uzağında olduğumu umuyorum.

Evet, umuyorum. Yağmur dindi. Vakit geç. Uyku tutmuyor gözlerimi. Mutluyum. Tanrım, güç ver bana. Vakit geç... Güç ver bana Tanrım. Sabahleyin penceremde gün ışırken de gözlerimi umutla açayım hayata Tanrım!

Kaç gündür kızı düşünüyorum. Yeniden evime uğramasına imkân yok ya, yine umutsuz değilim. Sokaktan geçer belki. Yeni bir anket soruları sormak ister belki.

Hava güneşliydi dün. Evin önüne çıktım, bahçe kapısı dibinde, durarak, uzun bir süre sokağa baktım. Gülünç değil miyim? Günlük hayatımı -yeknesak ve sıkıntılı da olsa- rahatsız eden herşeye ve herkese sinirlenen ben, dert ortağı

kolluyorum. Bu davranışımdan utanıyorum biraz da. Böyle değildim eskiden. Alışmıştım yalnızlığıma. Alışmıştım demem yanlış gerçekte. Yıllar boyu tüm sevdiklerimi toplayıp bir buzdolabı içine yığıyor, canım sıkıldığı zamanlarda dolaptan birini ikisini çıkarıp gönlümü sevindiriyordum. Dolap boş gayrı. Dolabı taze hâtıralarla doldurmaya isteğim yok; gücüm de yok. Üstelik hâtıralarımın canı zayıf, coşkularımın kaynağı kör. Bu yüzden de sıkıntımı, az da olsa, hafifletebilmem için gülünç, hattâ saçma çarelere başvuruyorum.

Evin önünden insanlar geçiyor. Genç, ihtiyar, kadın, kız... Her geçenin ardından baktım. Hiç kimse dönüp bakmadı bana.

Evet, yalnızlığım gerçek ve tam. Gene de hayattan kopukluğumu kabul etmek istemiyorum. Direniyorum, Anne; olanca gücümle direniyorum. Ara sıra ağlayışım bile bir çeşit direnme silâhı.

Ama dün ağlamadım. Tıraş oldum, temiz giysilerimi giydim, gözlüğümü temizleyip taktım, ve elimde baston, evden çıktım. Hava açıktı daha. Sözde, Earlsfield mezarlığına dek yürüyecek, eskiden olduğu gibi, mezarlığı çeviren alçak taş duvar üstüne oturarak, mezarları ayrık otlardan temizleyen kadınları seyredecektim. Ama...

Ana caddeye ulaşınca ayaklarımda garip bir kesiklik duydum, başım döndü. Üşüyordum. Başımın dönüşüne pek aldırmadım; alışığım doğrusu; sıkça oluyor son zamanlarda. Hemen ekmekçi dükkânının duvarı dibine çekildim. Üşüyüşümse... Hoş, Kasımın sonu; bir çağrım ötede kış bekliyor pusuda.

Bir kış daha yaşayacağım. Kolay değil; hiç de kolay olmayacak. Ama önümüzdeki kışı da yaşamaya hazırım, Anne.

Caddenin hayhuyu içinde hayatın tadını mı duydumdu ne, Earlsfield mezarlığına gidecekken, karşı yakaya geçerek, 'Aile Yuvası'na girdim.

Yaklaşan Noel bayramı yüzünden sanırım, dükkânda her zamankinden fazla mal vardı: raflarda resimli ve ışıl ışıl bonbon kutuları, renkli küçük ampullerle süslü plâstik Noel ağaçları, posterler, güler-konuşur-uyur bebekler, havlar-takla atar köpekler, kişner beygirler, üstünde 'İsa'yı sev' yazılı, 'Ben seks özgürlüğünden yanayım' yazılı; Castro, Che Guavera, Arafat resimleriyle süslü 'T" gömlekler, uzay gemileri modelleri, son zamanlarda küçük çocukların kafalarına takıp sokaklarda yürüdükleri iki zemberek ucunda varaklı yıldızlar... Dükkânda kimseler yoktu. Yalnız platinium saçlı satıcı kadın- o da başını iki eli arasına eğmiş, gazete okuyordu.

İçinde yaşadığım dünyadan kopukluğumu daha acı bir yeisle hissettim. Tanrım! Ecdad yadigârı mavi mermerlerimiz saçlarımın kır rengine girdi de ben -aklımda Kızıltaş, dudaklarımda Kızıltaş, gönlümde Kızıltaş- bir zamanlar sulara saldığım gemilerimi uğurluyorum hâlâ.

Kırgınlığım geçiciydi. Güldüm bile. Yalnız ben değil; Castro, Che Guavera, Arafat... tümümüz yurtsuz olacağız öbür dünyada. Dükkândan çıkıyordum, kadın başını kaldırdı gazeteden, yüzüme baktı. Bir suç işlerken yakalanmıştım sanki; hemen duralayıp arkama döndüm, raftaki malları gözden geçirmeğe koyuldum. Ama mahcubiyetim uzun sürmedi. Yalnızca mallara değil, kadına da çekinmeksizin bakabiliyordum.

Dudakları vişne kızılına boyalıydı; alnı geniş, yanakları şeftali renginde, uzun ve kara kirpikleri arasında gözleri iri, ve... gülüyordu. Ama İye'ye benzemiyordu. Yoksa benziyor muydu?

Bir yerlerde coşkumun pınarına güneş ışığı vurdu. Hoş bir sıcaklık yayıldı içime. Bana gülümseyen her kadının koynuna kendimi atacak soydan bir erkek değilim; hiçbir zaman olmadım. Cinsî ilişkim ilk, ve son kez, Fontannaya'daki evde, senin babamla birlikte Dr. Z. Topkayacı'yı ziyarete gittiğiniz o yaz ayı içinde yer almıştı. Benim uzun hayatımda önemli bir eksiklik oldu bu. Sonraları fırsat kollamadım diyemem. Ne var ki, öylesine bir fırsatla karşılaştığım zamanlarda -İye kendi bedeninden kutsal bir yasa aşılamıştı dersin ruhuma- ihtiyatlı davranmamdan başka, cesaret de bulamadım kendimde. Bunun acısını, hattâ Akmescit'ten ayrılmadan önceki akşam Selma'yla sevişmememin pişmanlığını, nice yıllar duydum içimde.

O gün de beni dükkândaki kadından ruhî bir barikat ayırıyordu. Barikatı kadın da yüzümde görmüştü galiba ki, bakışlarını gazeteye indirdi, ve, dükkânda benden başka bir kimseyle konuşurcasına:

«Size bir yardımda bulunabilir miyim?» diye sordu.

«Sanmıyorum,» dedim.

Oldukça soğuk cevabımın kadının benimle fazla ilgilenmesine izin vermeyeceğini sandıysam, yanılmıştım. Başını kaldırıp tekrar yüzüme baktığı zaman yüzü, aramızdaki barikatı yıkıp geçmek ister gibi, hoş ve sokulgan bir tebessüm takındı.

«Dükkânda ilgi çekici hiçbir şey yok demeyin ha!»

«Var,» dedim; «var tabiî. Fakat benim için değil.»

"Benim yaşımda bir insan için değil, demek istediniz herhalde.»

«Evet.»

«Sizden çok daha yaşlı müşterilerimiz var ama.»

«Öyle mi?»

Şimdi kadının yüzü hoş gülümsemeler içindeydi.

«Biliyor musunuz, bizim zamanımızda iki çeşit ihtiyar var.»

«Ne gibi?»

«Biri ihtiyar ihtiyar, öteki genç ihtiyar.»

«Benim hangi çeşide ait olduğumu da söyler misiniz?»

«Bunu sizin kendiniz benden çok daha iyi bilmeniz gerekir. Biliyorsunuz da muhakkak.»

Ben de güldüm.

«Üstüne 'Ben seks özgürlüğünden yanayım' yazılı bir gömlek satın almak istersem, şaşar mısınız?»

Ses etmedi. Cevap yerine gözleri içinde 'Bunda şaşılacak ne var?' gibilerden bir tebessümün dolaştığını görür gibi oldum. Fakat yeniden gazetesini okumaya başlayınca, tebessümünü zavallı bir adama karşı gösterilen yapma bir merhamet özentisi diye yorumlamaktan alamadım kendimi. Buna rağmen, buraya dek gelmişken, ve, öyle dereden tepeden de olsa, kadınla konuşmaya kendimde güç ve cesaret bulmuşken, dükkândan boş elle çıkmaya gönlüm razı olmayacaktı. Üstelik posterler arasında ilgi çekenler de yok değildi: Van Gogh'un ve Rodin'in reprodüksiyonları; Birinci Dünya Savaşı öncesi Austin, Ford, Rolls Royce araba modelleri; Greta Garbo'nun, Marilyn Monroe'nun, Marlene Dietrich'in ve Jean Crawford'un gözalıcı bir pozda çekilmiş fotoğrafları; Nelson heykeli, Buckingham Sarayı, ikiye bölünmüş yeşil bir elma; yaşı onikiyi aşmayan çıplak bir kızcağız; üvez rengi bir hâleyle çevrili uzun kara kirpikler arasında açık-mavi bir tek Göz.

Dikkatim Göz posterine takıldı.

Göz'ün bebeğinde birbirine geçmiş kırık gün ışığının ışıltılı yansıları bebeğin gerisinde, benim için hayatta pahası biçilmez, güzel şeyleri saklar gibiydi. Ben Göz'e, posterdeki Göz bana bakarken, uzun bir süredir içimde çöreklenmiş yatan yalnızlık duygularımın dağılarak, yerini hoş bir iyimserliğe bıraktığını hissediyordum. Göz'e, daha bir dikkatlice baktığım takdirde gözbebeğin gerisinde seni, İye'yi, Pilibaşı bağını görebileceğime bile inanmıştım.

Ve öylesine bir inançla posteri kaldırdım, değerini kadına ödeyerek, evimde beni sevimli bir yakınım bekliyormuş gibi, ivedi dükkândan çıktım.

Arkamdan, iyi bir gün diledi satıcı kadın.

Umduğumdan çok daha iyi bir gün oldu. Göz posterini duvara, Ayı Dağı'yla Adalar resimleri arasına astım. Odamı bir güzel silip süpürdüm, eşyaların tozunu aldım, yalaktaki bulaşıkları yıkadım, ve gün sona ermeden önce genç Hindistanlı'nın dükkânına uğrayıp alışverişimi yaptım. Evet, Anne; posterdeki Göz'ün bakışı altında kafam umut ve hayallerle dolu bir hafta yaşadım. Şu anda yalnızlığımda bile karamsar değilim, Anne.

Mektubu sürdürüyorum. Sürdüreceğim de. Ne sol omuzumdaki ağrı, ne göğüs kafesimin ortasında duyduğum ağır baskı mektubu durdurmama sebep olamaz. Yalnız ara sıra zihnim kapalı; kendimin nerde bulunduğumun farkında olmadığım, kendime gelince de kelime bulamadığım oluyor. Ama, olsun! Hafızamdan henüz silinmemiş kelimeleri tekrarlaya tekrarlaya sürdüreceğim mektubu...

Odam soğuk. Dün akşam gaz sobasında ateş yakmak istedim. Kibrit yok. Gene de çıkmadım evden. Eski hırkamı geçirdim sırtıma, omuzlarımın üstüne kışlık paltomu aldım, masamın başında oturarak, bir parça kuru ekmekle yarım konserve Tuna balığı yedim. Rahatım. Mektubu yazamadığım zamanlarda başımı çevirip cam kapıdan bahçemin ucundaki badem ağacını seyrediyorum. Ağrı diner diye belki, çıkmak istemiyorum odamdan. Hem badem ağacının yaprak döküşü öylesine güzel ki!.. Akşam başlarında bacaları tütmeyen evlerde için için ağlayan Kızıltaş analarını andırıyor...

Kışı bekliyorum. Kış, haberim olmadan, benim için gelmiş bile. Kasımın sonlarında yağardı kar bizim dağlara. Önce dağlara, sonra dağların eteklerine. Her gün az daha alçaklara yağa yağa Kızıltaş'a inerdi. Türkülerdeki aklık soluyor dudaklarımda:

Kar yağar alçaklara
Sarılır saçaklara...

Ben ve yalnızlığım, bir de Kızıltaş'ın sessizliği, sımsıkı kapalı bir boşluğun içindeyiz. Bu boşluk ölümün ta kendisi değil mi? Ölüm gerçekten buysa, mutluyum, Anne. Duvardan bana bakan Göz'e aldırmıyorum. Bir zamanlar

içinde yaşadığım dünya zifir. Yalnız aradaki boşluğun hermetik bir şekilde kapalı dış duvarına boğuk ve yankı-sız bir ses çarpıyor. Öyle bir anda yerimden kalkıyorum; birinin, içinde bulunduğum boşluğa girmek istediğini düşünerek, ayak parmaklarımın ucuna basa basa koridora çıkıyor, kapının mandalını kaldırıp tekrar yerime dönüyorum...

Sessizlik. Açılmıyor kapım. Hayatta olduğu gibi, ölümde de, yanıma sokulacak hiç kimse yok. Üzülmüyorum buna. Son zamanlara dek ölüm korkunç bir şeydi benim için. Öyle değil gayrı. Başka görüyorum ölümü. Geçen her günle biraz daha yakından tanıyorum ölümü; tanıdıkça da alışıyorum ölüme. Kara değil, boz değil, çirkin değil; korkunç da değil ölüm. Korkunç olamaz benim için ölüm. Çünkü ben korkunç bir dünyada yaşadım. Belsen, Ausschwitz, Babiyar, tutsak kampları, sürgün trenleri, Gulag kampları... Acımasız bir dünyada ve insanlıklarını unutmuş insanlar arasında yaşaya yaşaya kendi insanî özelliğimi de yitirdim. Belki daha fazla: Kızıltaş insanlarının yokedilişlerine suskun bir seyirci olarak kalmakla, bir insan olarak, kendimi de yok ettim. Şimdi odamda olağanüstü bu sessizlik benim en yakınım. Yok yok, karamsarlık değil bu. Hayattan bıkkınlığıma, yaşamak için savaşmak istemeyişime, bir an önce dünyamızdan el etek çekmenin özlemini duyduğuma şaşma. Şaşmana hakkın yok bile! Ben senin yarattığın bir toplumun ürünüyüm; senin toplumunu temsil ediyorum...

Akşam saatlerinde yazıyorum sana bu satırları. Kar yağıyor bahçeme. Badem ağacı, çimlik, çitin dibinde geçen yazdan kalma ezik güller apak. Sadece bahçeme değil, düşlerim üstüne de kar yağıyor şu anda. Yağsın. Kalkmayacağım yerimden. Gece yarılarına dek, sabah saatlerine dek yağsın kar. Ben, ve bahçemde güller, müstesna değiliz. Çiçeklerin en güzeli İye'ydi. Subhi mezarlığına götürüldüğü gün onun cesedi üstüne de yağdı kar.

Hâtıralar ölmüyor, Anne. Hoş... Haberin var mı bilmem, günümüzde lekeli giysiler modada. Üstüme durmadan kar yağıyor da İye'nin eski lekeleri silinmek bilmiyor nedense aklımdan. İye'yi unutmak istemediğimi sanma; istiyorum. Seni, İye'yi, Pilibaşı bağını unutabilmem için futbol maçlarına gittim, resim galerilerini gezdim; parklarda koşuşup oynaşan körpe kızların saçlarını okşadım; Earls Court istasyonu dehlizinde alkolik ihtiyarlarla sohbet ettim; bana gülen hermophrodite'lerin yüzlerine gülerek baktım; Tanrı'nın varlığına bile inandım. Kine, hınca yer yok sevecenlikle dolu yüreğimin içinde. Biliyor musun,

Anneciğim, Tokal Camii'nde yarıda kalmış dualara âmin dedim, kilise duvarlarında çarmıha gerili İsa'nın yanından geçerken. Biliyorum, hatırlanmıyor bugün sürgün trenlerinde aç yavrularını em-ziremeden ölmüş, göğüsleri süt dolu genç analarımız. Sabra ve Şatilla kampları da unutulacak elbet günün birinde. Dünyamızın, benim özlediğim bir dünya olmadığını biliyorum ya, baharı müjdeliyor gene aklımda çiçeklenen lekelerim.

Yakınıp durduğuma bakma, İye bezedi düşlerimi bunca yıl. İye'yle uyudum, İye'yle uyandım. Ama bu akşam...

Aklık doladı, dört yanımı. Karanlıklaşmak bilmiyor bir türlü odam. Bu akşam ne uzun böyle. Üşüyorum, Anne. Ellerim, bacak kaslarım kaskatı.

Saçlarımın, kirpiklerimin üstüne yağıyor kar. Gözlerimin üstüne yağıyor. Her zamankinden fazla ihtiyacım var İye'ye bu akşam. Ben bu akşam İye'yle evlenmek istiyorum, Anne. İye'nin benim için doğurduğu iki yavruyla -biri kız, biri oğlan- Pilibaşı dibindeki çardaklı evde oturmak istiyorum; çardağın hanımelleri arasından bizim denizimize bakmak istiyorum; Topkaya bayırlarını tırmanmak istiyorum; çakımla kestiğim söğüt dalından bir düdük yapmak istiyorum oğluma; dut yapraklarının hışırtısını dinlemek, Tübya tepelerinde sütleğenlerin kokusunu içime çekmek istiyorum; Kurban bayramında, ya da Ekim devrimi bayramında, akşam yemeğinden sonra bir nar, bir salkım üzüm yemek istiyorum bu akşam. Çok bir şey mi istiyorum, Anne? Gözü doymaz bir kişi miyim ben, Anne?..

Kar mı dindi? Kentin elektrik ışıkları mı söndü aniden? Karanlık bastı odama. Kulak kabartıyorum. Tıs yok. Ama bu akşamki sessizlik başka, Anne. Antika saatin çalışını duyardım önceleri; seyyar Ermeni satıcının cırlak sesi gelirdi kulağıma; Barjom havlardı arada. Bu akşamsa... Sessizlik düşlerimin üstüne çekilmiş kara bir çarşaf gibi. Uyursam düşlerim de uyur mu dersin benimle? Ben uyurken düşlerim terketmez mi beni? Biliyorum, Kızıltaş'ın mavisiyle yumdun sen gözlerini, Anne. İster delisin de, ister düş görüyorsun de gözlerimden Kızıltaş toprağına dökülen rahmetle yeşerdi Pilibaşı bağı; özlemlerimin güneşiyle karanlık geceler içinde bademler çiçek açtı; ak karlar üstünde kirazlar, mavi buzlar üstünde üzümler yetişti; ben Kızıltaş'ın karasıyla yummak istemiyorum hayata gözlerimi bu akşam...

Akşamın karanlığı içinde sürekli sessizlik yorucu, Kızıltaş uzak, beni oraya çeken güzel şeyler silinip gidiyor hafızamdan. Gözlerimi yumuyorum. Ve gözlerim öyle yumulu, sessizliği dinlerken, kuru bir tıkırtı geliyor kulağıma. Kalkmıyorum yerimden. Açmıyorum gözlerimi. Biliyorum, Sosyal Güvenlik dairesinden memur kız çalıyor kapımı. Başka bir kimse olamaz. Soru soracak yine:

Evinizde sizden başka oturan biri var mı?

Sizi evinizde ziyaret eden hısım akrabalarınız, var mı?

Ev işlerinizde yardıma ihtiyacınız var mı?

Doktorunuzun kliniği evinizin çok uzağında mı?..

Git be kız! Git! Benim için hayatta gerekli olan şeyleri sen bilemezsin! Defol, git! Defol, git! Beni bana bırak! Yüreğimin acılarına dermanı ben kendimde buldum bunca yıl. Bu akşam da kendi ruhumda arayıp bulacağım. Kızıltaş sandığım kadar uzak değil. Karanlık kalksın hele; karlar erisin hele. Ben Kızıltaş yoluna koyulacağım yine. Toprağında saklı bahar bekliyor beni orda. Al perçemli bulutlar, ılık yağmurlar, gümüş çitler üstünde serçeler, saksağanlar, mutlu matular bekliyor beni orda. Karanlık çözülsün, karlar erisin hele! Gideceğim. Bir zamanlar Kızıltaş kızlarının çiçek diktikleri mezarlık duvarı dibinde fatihalar okuyacağım ölmüşlerin ruhlarına; Pilibaşı bağının asmalarından barış çelenkleri öreceğim; sevecenlikle eğilip Kızıltaş toprağını kutsayacağım orda. Benim yalnızlığımı sen anlayamazsın. Yalnızlığımda yüzbinlerin duasını yazdım yüreğime. Çalma kapımı, git! Yüreğim yorgun bu akşam. Git! Git! Git! Uyuyacağım...

Uyuyamıyorum. Kapım çalınıyor yine. Kim acaba? Ses yok. Yalnızca kuru bir tıkırtı.

'Kim orda?'

Ve sessizliğin dış duvarında garip bir ses:

'Yolcu!'

'Yolcu mu?'

'Evet. Uzun yol yürüdük. Gittiğimiz yer uzak. Kar tıkadı yolları. Az dinlenip tekrar yola koyulacağız. Kapıyı aç, rica ederim."

'Kapı açık. Gir!'

Odama üşütücü bir hava doluyor.

'Kim orda?'

'Ben.'

'Sen kimsin?'

'Halûk!'

'Halûk mu?'

'Halûk elbet, başka kim olacak. Dalına bebekler astığın badem ağacının gölgesinde bırakıp gitmiştin beni yıllar önce. Unutmadın, umarım.'

'Unutmadım.'

'Karanlık bu oda. Işığı yakayım.'

'Yakma, yakma. Yalnızca kapıyı ört.'

'Ben yalnız değilim. Arkamdan gelenler var.'

'Kapıyı ört, rica ederim. Üşüyorum.'

'Arkamdan gelenler var dedim; sözden anlamıyor musun sen? Biraz bekleyelim.'

'Peki, bekleyelim.'

Karanlık içinde Halûk iki adım benden yana atıyor. Ben soruyorum:

'Kızıltaş'tan geliyorsun muhakkak. Geç, otur. Kızıltaş'ta ne var, ne yok?'

'Işığı yakayım önce,' diyor Halûk, 'Karanlık bir yerde oturamam.'

'Üşüyorum, yakma. Aydınlıkta daha da üşüyeceğim.'

'Soba falan var mı?'

'Var. Solda... duvar dibinde, gaz sobası.'

Gaz sobada yanan ateşin alaca ışınlarıyla dolu odam. Karşımda Halûk. Gerçekten Halûk mu o adam? Duruşu mağrur. Yüzü nurânî. Sırtında, kolları sıvalı, lacivert gömlek. Bacağında belde sıkı mavi pantolon. Açık göğsünde boynuna takılı Saint Francis madalyonu. Boy bos Topkaya kesimi. Ve ışıltılı gözleri yüzüme dikili:

'Tanıyamadım seni,' diyor Halûk.

'Yaklaş, iyice bak,' diyorum.

Yaklaşıp elini çenemin altına sokuyor, başımı kaldırıyor.

'Ha! Görüyorum, sen sensin!'

'Ben Saf'ım!'

'Saf mı?'

'Saf!'

'Ohooo! Sen kendi kendine ben Saf'ım diyorsun ya, değilsin!'

'Saf değilim de kimim?'

'Kaliban'sın!'

'Kaliban mı?'

'Kaliban! Saflığını yıllar öncesi yitirdin. Unutuldu Saflığın. Bugünlerde seni tanıyanlar, bilenler Kaliban adını verdiler sana.'

Nasıl olur da 'Sen bir Kaliban'sın' diyebilirler bana? üzülüyorum, acıyorum kendime. Ama Halûk'la tartışacak, beni tanıyan ve bilen insanların, haksız olduklarını Halûk'a isbatlayacak gücüm yok.

'Hoş... Kaliban'ım. Farketmez. Ama Kızıltaş'ta ne var, ne yok diye soru sordum sana az önce.'

'Ne olsun? Hiç!'

'Hiç mi?'

'Ayı Dağı yerli yerinde. Topkaya, Soğuksu kıyıları yerli yerinde. Pilibaşı bağı yabanileşti. Badem ağacı kesildi. Gelinkaya yolunu ot kapladı.'

'Beni insanları ilgilendiriyor daha fazla.'

'Öyle mi?'

'Öyle.'

'Tuhaf ama.'

'Nesi tuhaf?'

'Beni Kızıltaş insanları ilgilendiriyor dedin de... bilmiyordum.'

'Bir Sarı Çömez vardı orda; karısı Gülşen dört oğlan doğurmuştu, dördü de Alim. Bekir'i hatırlıyorsundur. Sonra Çilingirler vardı. Enver'ler, Selim'ler, Ayşe'ler, Esma'lar. Ve de Topkayacı'lar, Parmaksız'lar, Kazanski'ler'.

'Yok gayrı.'

'Yok mu?'

'Yok!'

'Ya İsmail Boylu?'

'Amma da üsteledin ha! Tümünü katlettim!'

'Sen mi?.. Sen mi öldürdün onları Halûk?'

'Buraya bak Kaliban! Acıma onlara. Değmez. Onlara acımana sebep yok aslında. Onların ölümü dünyamız için büyük bir kayıp sayılmaz.'

'Sen!.. Sen... sen Halûk değilsin!'

'Halûk'tum, Halûk'tum. Bir zamanlar Halûk derlerdi bana.'

'Kimsin sen?'

'Prospero.'

'Hoş, farketmez. Hiç mi kimse kalmadı Kızıltaş'ta? Tümünü mü öldürdün? Konuş, Prospero, konuş! Hiç mi kimse kalmadı Kızıltaş'ta?'

'Sus Kaliban! Kulak ver... Geliyorlar!'

Prospero gerisin geri çekildi, aralık kalmış kapıyı ardına dek açtı, ve içeriye, önce Emine Teyze, onun ardından, sırtında ak benekli ve fırfırlı kızıl bir bulûz, önü iki derin pileyle dolaştırılmış kızıl süet eteklik, ayaklarında dizkapaklarına dek yükselen kızıl meşin çizmeler, sarı saçları göğüsleri üstüne dökülü Saniye girdi.

Şaşılacak bir manzaraydı bu. Kızıltaş'ta gibiydiler. Aradan yarım yüzyıl geçmesine rağmen, yaşça hiç değişmemişlerdi. Yalnız kıyafetleri, bir de gözleri içinde ışıltılı bakışları, başkaydı. Bakmıyorlardı bana. İlgilenmiyorlardı benimle. Kafaları içindeki eski zihinlerini Kızıltaş'a bırakmış, yerine yeni düşünceler doldurmuşlardı. Hele Emine Teyze! Bacağında sıkı kara pantolon, sırtında sıkı kara fanila, kır saçları dipten kesik, yeni bir ortamda olmaktan duyduğu zevkle gençleşmişe benziyordu. Bakışları yüzüme yöneldiği anlarda üçünün de yürekleri içinde bana karşı kin, nefret, hınç beslediklerini hissediyordum. Ama kendilerine suçsuz olduğumu, ömrüm boyunca insanlara karşı en küçük bir suç işlemediğimi, tek suçumun -suçsa eğer- ömrüm boyunca Pilibaşı bağının kıyısındaki badem ağacının gölgesinde otururak Soğuksu kıyılarına bakmanın özlemini çekmek olduğunu açıklamıyor, açıklayacak olursam müthiş bir şekilde bana küseceklerinden, belki de beni döveceklerinden kuşkulanmıyordum.

Üçünün benimle ilgilenmeyişlerine öyle için için sızlanıp dururken, kapıda uzunca boylu, ince ve zarif bir kadın belirdi. Odanın alaca karanlığı içinden yüzünü iyice göremiyordum; ama kadının apak saçları özenle arkaya taralıydı; ve sırtında da, topuklarına inen ak bir entari vardı.

Emine Teyze olağanüstü canlıydı. Bakışlarıyla odayı tarıyor, duvara asılı Ayı Dağı ve Adalar resimlerini inceliyor, arada Saniye'nin sırtını sıvazlayıp okşuyor; bir eliyle bulûzunun fırfırlarını puflatırken, öbür eliyle bulûzun maden düğmelerini çözüyordu. Bir ara kerevete yaklaştı, yorganı kaldırıp yere attı, hemen kızının yanına dönerek, Saniye'yi soyundurmaya koyuldu; yavaş yavaş, usulca, kızını soyundurmaktan zevk alırcasına, haz duyarcasına.

Kapı dibinde duran kadını ne Emine Teyze, ne de Saniye görüyordu. Belki de görmezlikten geliyorlardı. Yalnız Halûk-Prospero, geniş sırtını duvara yaslamış, soğuk bir bakışla kadını süzüyordu. Derken kadın elini kaldırıp Halûk'tan yana uzattı. Halûk doğruldu, kadına yaklaştı, koluna girdi, ve ikisi ağır adımlarla gerisinde oturduğum masaya yaklaştılar.

Kadının yüzünü yakından gördüğüm zaman buz kesildim. Sadece sırtında entarisi ve özenle arkaya taralı saçları değil; yüzü, kaşları, kirpikleri, alnında belli belirsiz çiller, üst dudağı üstünde, kalemle çizilmiş gibi, incecik tüy çizgisi de apaktı.

Tanıyorum kadını.

Kadın da tanıyor beni.

Yine de coşkulanmıyoruz. Aramızda herşeyi silip süpürmüş zaman derin bir hüzün bırakıp gitti yüzlerimize. Fakat ellerimizi tutmamıza engel olmuyor hüzün.

Kalktım.

Elimi uzattım.

Elim kadının elinde, uzun bir süre biribirimizin yüzüne baktık. Sonra kadın koluma girdi. Ve ikimiz yavaş yavaş yürüyerek, ateşin önünde, halıların üstüne oturduk.

Nihayet beraberiz.

Kendisi için döşediğim, içersinde yıllar yılı hasretle kendisini beklediğim evimdeyiz. Ayrılmayacağız gayrı. Hiç, ama hiç ayrılmayacağız. Sonsuzlaşacağız bu evde. Yalnızca ben, ve o. Tüm gerçeklerden kopuk. Telâşsız. Zamansız. Ne geçmiş, ne gelecek. Ne mazi, ne istikbal. Er geç herşeyin sona ereceği şuurunun verdiği bir huzur içinde. Sona eren herşeyin yerinde kalan en güzel bir hüzün içinde.

Konuşmuyor.

Konuşmasını istemiyorum da.

Elimi tutuyor yalnızca.

Çıfıtkale'de gibi.

Salgır'da gibi.

Şehir parkında gibi.

Subhi mezarlığı duvarı dibinde gibi.

Gözleri Emine Teyze'ye yönelik. Gözlerini yüzüme çevirdiği anlarda hafif bir gülümseme takılıyor dudakları ucuna. Gülümsemesi kuru. Kuru ve belli belirsiz. Ama anlamlarla yüklü. Benimle değil; Emine Teyze'yle, Saniye'yle, Halûk'la ilgili gülümsemesi. Ben anlamıyorum.

Anlamak istemiyorum. Anlarsam da, anlamazsam da, önemi yok. Yalnızca elimi tutması, aradabir yüzüme bakması, yüzünün aklığı altında saklı güzelliğiyle yanıbaşımda olması yetiyor bana.

Hey, kadın gücü!

Adına kadın denen yaratık o denli tılsımlı güçlere sahip ki! İye de öyleydi.

Tokal Camii boş, kapısına kilit takılı olduğunu biliyordum ya, camiin demir parmaklıklı duvarı dibinde elimi sıkarken, camide okunan duaları duyardım. Çıfıtkale'nin mağaraları dar, rutubetli ve karanlıktı ya, aşağıda günebakanlar üzerinde uçuşan, sırtları koyu-mavi, kanatları ışıltılı binlerce kırlangıç görürdüm. Birlikte Kayaucu'nun taş merdivenini çıkarken, Fontannaya'ya değil de gökyüzü katına yükseldiğimizi hissederdim.

Şimdi Emine Teyze.

Şimdi Saniye.

Ve Halûk.

'Bıktım,' diyor Saniye; 'bıktım gençliğimden.'

'Sus!' diyor Emine Teyze, 'öyle çirkin konuşma.'

'Ayvasıl'dan çıkalı hiç ihtiyarlamadım,' diyor Saniye.

'İhtiyarlamayacaksın,' diyor Emine Teyze; 'tanrılar koruyor seni. Sen kendin bir Afrodit'sin. Sevişmek güzel. Sevişmek kadar dünyada güzel bir şey olamaz:

'Geçtiğimiz her yerde seviştim. Kaç çocuk doğurdum, biliyor musun?'

'Az,' diyor Emine Teyze.

'Krasnodar'da doğurdum. Taşkent'te doğurdum. Gorki'de doğurdum. Karaganda'da doğurdum. İrkutsk'da, Moskova'da, Melitopol'de, Buhara'da, Semerkand'da... Doğurmadığım bir yer kalmadı,' diyor Saniye.

'Az! Az! Az!' diyor Emine teyze; 'şu ateşin önünde oturanlara bak! Onların yazgısına uğramak istemiyorsan bin daha, on bin daha, yüz bin daha doğuracaksın!'

'Ne yiyecek çocuklarım? Ne içecek?.. Ne giyecek çocuklarım?' diyor Saniye.

'Toprak yiyecek çocukların,' diyor Emine Teyze; 'toprak içecek, toprak giyecek çocukların!'

Anneciğim,

Ben sana, ben ya bir mucizeyim, ya da bir hiçim dedimdi yıllar öncesi; inanmadın. İnan gayrı. Toprak ellerim bu akşam Saniye'ye uzalı. Toprak ellerim içinde Kızıltaş. Toprak ellerimin özsuyunu eme eme yeşeriyor Pilibaşı, Asmalar üzerinde altlı üstlü uçuşan kelebekler. Bozkaya üstünde güneşlenen kertenkele.

Bağın ortasında Halûk.

Ve asmalar arasında Saniye çırıl çıplak; Halûk'u, hayata hayat veren yeri içine almak özlemiyle, bacakları iki yana atılı.

Utanıyor Ayı Dağı
Utanıyor badem.
Utanıyor kelebek.
Utanıyor kertenkele.

Utanıyor Çıfıtkale.
Utanıyor Salgır.
Utanıyor mezarlık duvarı.
Utanıyor minare.

Sen utanma Saniye.
Annenin izniyle.
Sen utanma Saniye.

Güzeldi sevişmeleri. Tanrı tarafından unutulmuş çocuklarımız gülüyorlardı soluklarında; Pilibaşı bağının yeşili yansıyordu gözleri içinde.

Sevişme sona erince fırfırlı bulûzunu ve pileli eteğini taktı Saniye. Emine Teyze Saniye'nin saçlarını ördü, şakağını okşadı, alnını öptü. Halûk-Prospero da giyindi, Ayı Dağı ve Adalar resimlerini duvardan indirerek, koltuğu altına sıkıştırdı, ve gidip kapı dibinde durdu. Ben ve İye yoktuk sanki odada. Bir kez olsun dönüp bakmadılar bize. Yalnız odadan çıkacakları anda Halûk-Prospero başını ikimizden yana attı:

'Onlar!' dedi; 'onları da alıp götürecek miyiz?'

Emine Teyze düşündü düşündü. Başını göğsüne eğdi, gene düşündü. Neden sonra başını kaldırdı, gözlerini ikimize yöneltti, bir süre süzdü bizi. Sonra da:

'Yok!' dedi Emine Teyze, 'onları bırak. Onların gereği yok bize.'

Çıktılar. Ben ve İye odamda kaldık.

Dışarda kış. Rahatım. Üşümüyorum da, Anne. Ben, toprak ellerimden kopuk, ama yanımda İye, ve yüzümde en güzel hüzün, uyuyorum ben bu akşam ak dünyamda, Anne.